

Universitätsbibliothek Wuppertal

Danielis Chamieri Delphinatis Panstratiæ Catholicæ, sive Controversiarvm De Religione Adversvs Pontificios Corpvs.

Tomis quatuor distributum. : cum indicibvs necessariis.

De Sacramentis

Chamier, Daniel

[Frankfurt], 1627

Liber decimus, De eucharistia

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-926](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-926)

LIBER DECIMVS.

De

E V C H A R I S T I A.

Caput Primum.

DE CAPITIBVS CONTROVERSIÆ CIRCA REM SACRAM.

AGTENVS controversiarum decurrimus Eucharisticarum partem primam, quæ quicquid externum est, complectebatur, id est, materiam tum remotam panis & vini, tum propinquam in edendo & bibendo. Restat altera animosissima, prolixissima, intricatissima: sed & nobilissima, vix enim aliam obferues magis obuiam, aut sæpius disputatam. Et pertinet ad rem Eucharisticam, id est, corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi, in qua re procul dubio totus Sacramenti fructus est.

II. Agitur autem de interpretatione sacrorum verborum, in quibus est Sacramenti forma, *Hoc est corpus meum, hoc est sanguis meus*. Nam etsi in calice aliquantæ variatio est, dum Matthæus & Marcus scribunt, *Hoc est sanguis meus Novi illius Testamenti*: At Lucas & Paulus, *Hoc poculum est Nouum illud Testamentum in sanguine meo*: tamen cum necessariis Scripturæ consensibus; tum partium analogia: denique Veterum interpretatio cogit, ut etiam de calice intelligatur, *Hoc est sanguis meus*: itidem ut de pane, *Hoc est corpus meum*. Neque ad hanc rem quod attinet, vlla dissensio est inter Catholicos & Papistas. Itaque etsi breuitatis causa plerumque de prioris parte acturi sumus, tamen *ἀναλόγως* ad alteram extendenda disputatio erit.

III. Sed diligentius quum inquiratur, quo modo intelligendum illud, *Hoc est corpus meum, hoc est sanguis meus*: & quæ sit huius corporis, huiusque sanguinis usus, tum vero multa altercatio est. Cum enim ratio gemina sit interpretandi, vel *ἡ κατὰ τὸ πρῶτον* & ad literam, vel *ἡ κατὰ τὸ δεύτερον*, id est, figurate; Catholicis posteriorem tenuerunt: Papistæ in prioris delati sunt. Breuiter ita summa continetur disputationis, sed quia tanta calumnia vtrinque querela est, quanta alias ausquam, obpter animorum vehementiam, omnino necesse erit in explicandis tum sententiis, tum sententiarum capitibus diligentiam maximam adhibere, ut tam perplexæ controversiæ materia & certo, & dilucide constituantur.

IV. Catholicis suam sententiam expresserunt Gallicæ Confessionis artic. 37. in hæc verba, *Affirmamus sanctam Cœnam Domini, alterum videlicet Sacramentum, esse nobis testimonium nostræ cum Domino nostro Iesu Christo unionis, quoniam non est duntaxat mors uisus semel, & excitatus à mortuis pro nobis, sed etiam vere nos pascit & nutrit carne sua & sanguine. Ut unum cum ipso facti vitam cum ipso communem habeamus. Quamuis enim nunc sit in cœlo, ibidem etiam mansurus, donec veniat mundum iudicaturus, sed dicimus tamen eum arcana & incomprehensibili Spiritus sui virtute nos nutrire, & viuificare sui corporis, & sanguinis substantia per fidem apprehensa. Dicimus autem hoc spiritualiter fieri, non ut efficacia & veritatis loco imaginationem aut cogitationem supponamus: sed potius, quoniam hoc mysterium nostræ cum Christo coalitionis tam sublime est, ut omnes nostros sensus, totumque adeo ordinem naturæ superet, denique quoniam cum sit diuinum ac cœlestis, non nisi fide percipi & apprehendi potest.*

V. At Papistæ; tum olim in Concilio Lateranensi sub Innocentio tertio, anno millesimo ducentesimo decimo quinto, sic definiuerunt c. 1. *Christi corpus & sanguis in Sacramento altaris sub speciebus panis & vini veraciter continentur, transubstantiatus pane in corpus, & vino in sanguinem potestate diuina, ut ad perficiendum mysterium unitatis accipiamus ipsi de suo, quod accepit ipse de nostro. Tum autem recentius in Tridentinæ sessionis 13. c. 1. Docet sancta Synodus, & aperte ac simpliciter proficitur in alio sanctæ Eucharistiæ Sacramento post panis & vini consecrationem Dominum nostrum Iesum Christum verum Deum, atque hominem, vere, realiter, ac substantialiter sub specie illarum rerum sensibilibus contineri. Et capite quarto, *Per suum semper in Ecclesia Dei fuit, idque nunc denuo sancta hæc Synodus declarat, per consecrationem panis & vini conuersionem fieri totius substantiæ panis in substantiam corporis Christi Domini nostri, & totius substantiæ vini in substantiam sanguinis eius: Quæ conuersio conuenienter & proprie à sancta Catholica Ecclesia Transubstantiatio est appellata.**

VI. Vnde concepti anathematismi, canone 1. & 2. *Si quis negauerit in sanctissimo Eucharistiæ Sacramento contineri, vere, realiter, & substantialiter corpus & sanguinem, una cum anima & diuinitate Domini nostri Iesu Christi, ac proinde totum Christum, sed dixerit tantummodo esse in eo, ut in signo, vel figura, aut virtute, anathema sit. Si quis dixerit in sacrosanctæ Eucharistiæ Sacramento remanere substantiam panis & vini, una cum corpore & sanguine Domini nostri Iesu Christi, negaueritque mirabilem illam & singularem conuersionem totius substantiæ panis in corpus, & totius substantiæ vini in sanguinem, manentibus duntaxat speciebus panis, & vini, quam quidem conuersionem Catholica Ecclesia apertissime Transubstantiationem appellat, anathema sit.*

VII. Hæc vtrinque solennis, & publica confessio est; vnde apparet primum in confessio esse dari in Eucharistiæ Sacramento Christum ipsum integrum; ut ei arctissime fideles vniantur, adeoque in corporentur: atque in eam rem proponi per panem & vinum corpus eius ac sanguinem, ut vtrinque

communicantes alantur edendo & potando. Nam quid ad me, quod nonnulli calumnientur aliter à nobis dici, aliter sentiri? An quia nos oportet magis moueri iis calumniis, quam nostro sensu? Quamquam id ipsum vnde sit, aut quid sit alias sumus obseruaturi.

VII. Sed hoc ita posito, cum inquiratur, donati, acceptique corporis ratio & modus; Papistæ præsentiam dicunt, nomine apud nos quidem non usitato, quum neque ex Scripturis sit, neque ex purioris Ecclesiæ consuetudine: Et periculoso; ut constat ex tam vehementibus controuersis, in finitisque Sophistarum curiositatibus, quibus ab eo nomine fuit occasio. Nominis tamen per se non malo, ac proinde ne à nobis quidem simpliciter damnato, qui scimus non semper eodem sensu præsentiam nominari. Quare si possit etiam intelligi pro coniunctione rei, & signorum, qualem postulat sacramentalis natura; & quam nos magnam atque efficacissimam agnoscimus; nobis profecto non nolentibus, præsentia etiam dicatur: & vero in hac nostra disputatione futurum prædicimus, ut non raro sic nominetur: sic ut nullum tamen præiudicium sit Catholicæ veritati.

IX. Hæc præsentia duobus capitibus comprehenditur apud Papistas. Vnum appellant Realitatem, alterum Transubstantiationem. Illam quæ præsentiam hanc Christi definiat secundum se: istam, relate ad signa. Etenim Realitas est, vbiunque is sese præsentem exhibeat in sui corporis substantia, ut olim in vtero Virginis, in naui cum discipulis, in cruce, in sepulchro, in cubiculo, in cœlis: nam iis omnibus locis præsentem fuisse Christum, vere, realiter, essentialiter nec illi negant, & verum est. At Transubstantiatio, non nisi in Eucharistiâ ponitur; vnde Concilium Tridentinum appellatit non tantum mirabilem, sed etiam singularem: id est, ut ego quidem interpretor, cuius aliud exemplum nullum dari queat. Itaque illa Realitas latius patet, hæc vero Transubstantiatio peculiaris est huic mysterio. Rursus Transubstantiatione posita, Realitatem poni necesse est; non contra: Item realitate sublata, Transubstantiationem tolli, non contra, quod agnouit Hayus, capite vicefimo octauo secundi disputationum. Sed est Realitatis appendix; manducatio; quam itidem veram dicunt, & realem, & essentialem.

X. Ab his Realitatis, & Transubstantiationis capitibus, in tres partes hodie Christianitatis orbis distractus est. Nam Papistæ & Realitatem ponunt, & Transubstantiationem. Lutherani vero duntaxat Realitatem, expropla Transubstantiatione. Nos denique neque Transubstantiationem probamus, neque Relationem admittimus, nisi commoda interpretatione molitum: nam alioqui vocabulum ipsum agnoscimus posse non malo sensu usurpari. Sed id suo loco curæ futurum est.

XI. Factum est tamen, ut tum nostris plurimis, sed & non paucis Papistis quo fuerit titulo vniuersa disputatio comprehensa, de Realitate, siue reali præsentia, siue veritate corporis & sanguinis Christi in Sacramento, non tantum quod ista euerfa superfluum sit de altera dicere, quæ nostris potuit esse causa legitima, sed etiam quia realitatis Transubstantiatio sit appendix. Nihilominus Papistis quamplurimis magis placuit etiam titulos disparare, nec tantum necessario propter Lutheranos, sed etiam vtiliter instituto Scholastico, propter infinitas inquisitionum subtilitates, quibus hominum hoc genus cum primis pascitur industria, quæ nihil horrens magis quam circumscriptos Scripturæ limites, libero campo mauult spatari; & scrupulis vniuersæ excitatis immanem pruritus sollicitare, ut vix vnquam nugandi finis futurus sit: vnde factum, ut quæ olim materia soleret paucis capitibus contineri, tandem in immensam nouarum questionum molem creuerit, qua nihil importunius, intricatius, obscurius fuerit in vniuersam Theologiam inuectum.

CAP. II.

Quid sit corpus Christi in Eucharistiâ.

I. Huius enuntiationis, *Hoc est corpus meum*, tres solemus partes distinguere: Subiectum, *Hoc*; prædicatum, *corpus meum*. Copulam est. Cum autem tota controuersia huc redeat, vtrum enuntiatio propria sit, an figurata, & propria illa sit, cuius omnes partes ad literam sint accipiendæ: Figurata autem non tantum ex omnibus, quod sit in allegoricis; in quibus perpetua figura est, ut cum remissio peccatorum, appellatur *ablutio sordium*: & prioris ad Corinthios 5. *Expurgate vetus fermentum, ut sitis noua massa*: legitur pro excommunicatione incestuosorum; atque alias, verum etiam ex aliquibus duntaxat, ut Herodes est vulpes, Lucæ 13. & infideles sunt canes & porci, Matth. 7.

II. Cum, inquam, hæc ita sint, Papistæ, delegerunt eas partes; ut dicant cum sanctæfio statim initio repetit. 1. *Ecclesia Catholica per vniuersum orbem diffusa hæcenus credidit & asseruit sensum institutionis de Eucharistiâ, quem litera agnoscit, mordicus retinendum esse: Papistæ, inquam tenentur docere omnes eius enuntiationis partes esse proprio & literali sensu interpretandas; Nobis autem, qui contra figuratum esse sermonem conten-*

dimus, satis fuerit vel vnam ex iis partibus docere abducendam à literali sensu ad tropicum.

III. Et vero ut rem totam semel breuiter proponam, sumus nos quidem in ea sententia, ut hanc, de qua contentio, existimemus figuratam, non allegorice ex omnibus partibus, sed ex vna duataxat. Et hanc specialiter designemus videlicet copulam. Nam tum subiectum, tum attributum existimamus longe certius & commodius ad literam exponendum. Sed hæc breuitas immensam rerum molem secum ducit, itaque multo prelixius explicanda, facta principio à prædicato; cuius etsi negotium non sit fortasse facilius, tamen reliquis partibus lucem commodaturum est.

IV. Quaritur ergo quid sit *corpus meum, sanguis meus*. Nos candide, & libere, ac libenter respondemus *νεπερὶ τῆς ἑρμηνείας*, interpretandum cum Hesychio in Leuitici 2.2. *Sancta sanctorum sunt proprie Christi mysteria, quia ipse est corpus, de quo Gabriel ad Virginem dicebat, Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi: ideo quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei*. Est igitur corpus illud, id est, solida substantia humanæ naturæ, quam assumptam in vtero Virginis circumcunctum in hypostasi sua verbum: quam cruci affixam, & in sepulcro depositam suscitauit à mortuis, de qua suscitata dictum Lucæ 2.4. *Videte manus meas, & pedes meos, contra rectate me, & videte: nam Spiritus carnis & ossa non habet, prout me conspicitis habere: quam denique transtulit in cælos, in reddendam terris postremo aduentu*. Denique quicquid dici potest ad describendum, circumscribendumque suis veris proprietatibus illud ipsum indiuiduum.

V. Id probatur ex eo, quod à Christo dictum sit, non *Hoc est corpus*: sed determinatum addito pronomine; ut esset, *Hoc est corpus meum*. Et Paulo diserte, *Calix est communicatio sanguinis Christi: Panis est communicatio corporis Christi*. Etenim omnino Christi corpus non nisi dupliciter nominatum est, vel proprium illud à nobis designatum: vel mysticum, quod est Ecclesia. Non potest autem hoc intelligi, non tantum quia Ecclesia cum nominatur corpus Christi, tum nunquam distinguatur ab eius sanguine: sed etiam, quia hæc Ecclesia nunquam aut tradita est, aut fracta pro nobis, siue multis, cum tamen apud Lucam legamus, *Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur*. Et apud Paulum, *Quod pro vobis frangitur*. Quemadmodum de sanguine, *Qui pro vobis, vel pro multis effunditur in remissionem peccatorum*.

VI. Ridemus Scholasticorum diligentiam, inquirentium, imo disputantium, utrum hæc verba à Sacerdotibus pronuntientur, significatiue, an potius recitatiue, indeque euntium in varias sententias. Nam alij tantum significatiue; alij tantum recitatiue dixerunt; alij vtrumque, nec recentiores Sophistæ sua persona iudicantur indignum laborem, in quo se exercerent. Quæ certe scrupulositate, caruerunt omnes Veteres, quibus & simplicior Theologia fuit; & fides constantior, pietasque ardentior. Sed ita ut fuit ingenium Papisticum, ut nunquam sibi satisfactum putaret nisi Theologiæ corpus augetet nouis in dies commentis. Sed hæc quæstio recurret in explicando subiecto enunciationis. Interea nobis satis est non aliter aut prolata à quoquam, post Christum, aut etiam posse proferri, quam recitatiue, siue, ut loquuntur Rhetores, per prosopopœiam, quæ determinatio est Thomæ, art. 5. q. 78. part. 3.

VII. Sed ad rem. Sic solent in sacramentalibus enunciationibus esse prædicata. Apud Paulum, *Petra erat Christus*: non alium Christum designat, quam hunc eundem, quem non uitaus Seruatorem nostrum. Augustin. apud Bedā, in eum locū, *Ibi petra Christus est nobis Christus est, quod in altari Dei ponitur*. Guillaudus, *Petra erat Christus, id est, Christum significabat postea nasciturum, de cuius percusso latere exiit sanguis & aqua*. Salmero, *Quia signum fuit Christi in latere lanceæ percutiendi, ex quo postea percusso exiit sanguis & aqua*. Simili profus ratione Genes. 41. *Septem Vacca: illæ videlicet quæ Pharaoni apparuerant in somnis, Septem anni sunt, illi scilicet paulo post futuri, qua summæ fertilitatis, qua extremæ sterilitatis*.

VIII. Non potest non admitti confessio istæ à Papistis, tam importune urgentibus veritatem, realitatemque corporis & sanguinis. Sed & Lucas Brugensis annotauit *τὸ πῶς ἡ μὲν ἰψὸν τὸν ἰψὸν τὸν ἰψὸν*. Hoc non iam panis est secundum substantiam, (Papisticè hoc quidem, utrum pertinens ad aliam controuersiam nunc bene) sed *verum & viuum corpus meum, illud ipsum quod cernitis mensæ vobiscum accumbere*. Sic *urgendus est articulus τὸν, quem omnes Evangelistæ, & Paulus quoque non frustra addunt*. Maldonatus seuerius, *In corpore qui nullam non videt esse figuram, haud scio, an illos mentis oculos habeat*. Si enim in corpore figura est, non accipitur pro vero corpore Christi. At pro vero corpore Christi accipi ex adiunctis manifestum est. Bellarminus c. 10. primi de Eucharistia refutat tum eos qui dicunt corpus mysticum, tum qui dicunt signum corporis, ut omnino nihil superfit, quam corpus verum. Quare hæc quidem parte consensus esto.

IX. Tantum obseruemus alucinationem, ut dicam mollissime, aduersariorum. Vnam Lucæ Brugensis; qui, *Calvinus inquit, in hoc prædicato figuram statuit, & quidem metonymiam, non verum corpus, sed symbolum, siue signum corporis intelligens, docensque locutionem esse sacramentalem, qua externum signum dicitur id esse quod figurat; panis, inquam, figura corporis Christi, dicitur esse corpus Christi*. Consentit Bellarminus c. 8. primi de Eucharistia, & indicat 1. §. 17. quartæ Institutionis.

X. Sed Caluini mentem aut neuter est assequutus, aut vtrique corruptit. Nam si corpus nõ esset interpretatus proprie; qua fronte in liturgia scripsisset, Christum *velle vere nobiscum carnem & sanguinem suum communicare, ut cum totum atque integrum possideamus?* Iterum, *Tum animi nostri substantia eia ali ac nutriripotuerunt; quum supra terrena omnia erecti, ad cælos usque pertingent*. Et in Institutione eiusdem c. §. 1. *Habemus in quem finem spectet mystica hæc benedictio, nempe quo nobis confirmet, corpus Domini sic pro nobis semel esse immolatum, ut nunc eo vescamur; ac vescendo unici illius sacrificij efficaciam in nobis sentiamus, sanguinem eius sic pro nobis semel factum, ut sit nobis perpetuus potus. Atque ita sonant verba promissionis illis addita, Accipite, hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur: Corpus ergo quod oblatum est semel in salutem nostram, iubemur accipere, & comedere, ut dum huius fieri nos videmus participes, viuifica illius mortis virtutem certo statuamus in nobis efficacem fore*. Mitto alia eiusdem communionis testimonia, de qua paulo post erunt plura dicenda.

XI. Quem autem paragraphum Bellarminus indicauit; in eo profecto

nihil tale potuit obseruare. Illic enim Calvinus aperte disputat totam enunciationem, *Hoc est corpus meum*, esse tropicam, nec posse aliter esse. Verba recito, *Restat igitur, ut propter affinitatem, quam habent cum suis symbolis resognata, nomen ipsum rei fateamur attributum fuisse symbolo, figurate id quid, sed non sine aptissima analogia. Allegorias & parabolas omitto, ne quis subterfugia me querere, & extra causam egredi causetur. Dico metonymicum esse hunc sermonem, qui usitatus est passim in Scriptura, ubi de mysteriis agitur: Vera sententia; hæc enunciationem Christi, esse tropicam, esse metonymicam: quod & nos paulo ante diximus, sed qui inde concludat metonymiam constitui in verbis istis, *Corpus meum*, hunc necesse est disputare, nullum sermonem esse posse tropicum, nisi ex omnibus eius particulis tropicis, quod contra veritas habet, & in hoc ipso enunciato aperte refutatur; cū non ignorent Sophistæ Calvinum interpretari, hoc, hunc panem & neq; panem metonymice, neq; omnino tropice, sed ut verbis vtar Papisticis, vere, realiter, substantialiter, atq; adeo, si velint, etiam præfentialiter panem esse, & manere. Nulla autem dialectice efficit, magis necessariam hanc consequentiam, Hæc enuntiatio est metonymica; Ergo corporis nomen est metonymicum, quam istam; Ergo, hoc, id est, panis, est metonymicus.*

XII. Porro magni magistri magnus discipulus Beza parte 2. Quæstionum & Responsum; num. 204. cum distinxisset itidem ut nos, subiectum, attributum, copulam, tum 206. *Quod nam est autem attributum? Corpus illud ipsum Christi traditum, & sanguis effusus pro nobis*. Idcirco enim addita sunt illa determinationes, quod traditur, & qui effunditur. Hæloperus c. 6. part. 3. *Sequitur ut de prædicato dicamus. Est vero corpus Christi, & sanguis eius. Paulo post, Quaritur autem quodnam & quale hoc sit corpus Christi. Paulo post, Respondemus ergo illud ipsum corpus hic intelligi quod ex virgine assumpsit, ex spiritu sancto conceptum, quod creuit, quod in ara crucis obtulit, in quo resurrexit, & quod supra omnes cælos euexit, finitum videlicet, & ἑξῆς ἕως ἄνω, non infinitum, neq; diffusum per omnia cum diuinitate, neque ipsam diuinitatem, multo minus fantasticum quippiam veritate corporis desitutum ἄδωλον. Mitto alia multa his similia testimonia.*

XIII. Sed de Brugensis, Bellarminiq; calumnia diserte Beza in illis Quæstionibus n. 209. *Num igitur tropum statuis in attributo? Scio quosdam nobis id tribuere, idque non vno calumnia genere. Nam alij nos accusant, quasi per Christi corpus hi intelligamus Ecclesiam. Quasi vero sic insaniamus, ut illa verba, Quod pro vobis traditur, non animaduerti amus de mystico corpore dici non posse, aut quasi in altero membro sanguis aliquis mysticus dici possit. Alij vero quoniam corpus interpretamus Sacramentum siue signum corporis, statim concludunt, vel bicorporem à nobis Christum statui, vel imaginarium nescio quod corpus à nobis Christo tribui, quorum neutrum, Christo sit gratia, à nobis admittitur. Tantum enim absumus ab eo, ut dicamus aliud, quam verum illud & unicum Christi corpus traditum pro nobis, de illo pane dici, ut contra contendimus totum Christum Deum & hominem illic ab altera natura, corpore videlicet, denominari. Hæc ille.*

XIV. Itaque ridiculus Suares à Sancta Maria; qui in octauæ corporis Christi sermone 4. hanc interpretationem mihi auctori velut propriam, priuatamque imputat, seorsim numerandam inter variegatas, sic enim appellat, & multicolores explanationes horum verborum, *Hæbeo, inquit, penes me Chirographum Chamieri ministri Delphinæ, & hæreticorum provincia illius idoli manu signatum. In eo autem chirographo legitur quilibet verba Christi ita debere intelligi, Hic panis est corpus meum, accipite de pane vero & substantiali, de quo vera & substantiali corpore Christi. Magnum scilicet, mihi periculum, ne augeam hæresiarcharum nomen accusante Suare! An potius verissimum, stupendos istos ad populum declamatores, nescire, quod doceant, quid scribant, quid dicant ij, aduersus quos animosius declamitare solent, quam solidius disputare? Sed enim addidit, *Cum obnixè rogaret aliquis, utrum intelligeret, corpus Dominicum illic cum pane esse, sicuti Lutherus credit, nihil aliud respondebat, nisi nullam aliam Christi verba pati interpretationem. Meae vero sic interrogatum, si respondeat? Prostitutum mendacium. Atqui nemo interrogauit vnquam. Non ipse, qui non tulit conspectum meum, à suo inhibitus Episcopo Gratianopolitano. Non alius quisquam, cum ei foli theses fuerint statim communicatæ. Et vero, quid opus erat interrogare; cum & spes esset futuræ disputationis, & theses ipsæ (nam theses erant) concluderent figuratam esse enunciationem? Quod, puto, Lutherus non credit. Sed in hoc nomine non plus pudoris in mentiendo, quam iudicij in scribendo.**

CAPVT III.

Quid sit, hoc, in Eucharistia.

I. Venio ad subiectum, id est, voculam τῆς, Hoc, in qua Papistarum mirus labor, mira hæsitatio. Tantus, inquam, labor, tanta hæsitatio, ut nusquam maior, adeo ut vix singuli sibi ipsis, nedum alij aliis satisfacere poterint; adeo refutant mutuo.

II. Nos facile dicimus hic obtinere, ut alias, relationis naturam. Est enim ita; ut pronomina ipsa pro seipsis non sint, sed pro aliis nominibus, siue expressis, siue subintellectis. Hoc igitur loco, referre nomen aliquod expressum in textu, & quidem præcedente: nam interdum satis est nomen postea exprimi. Expressum autem prius esse panem, cum dictum Euangelistis omnibus, à Christo panem acceptum. De hoc igitur pane postea intelligendum τῆς: ut si sit resoluendum, (quod fieri solet explicationis gratia) significet, Hic panis est corpus meum. Sic Ioan. 1. Καὶ ἦν ὁ λόγος ὁ θεὸς ὁ ἐν ἀρχῇ μετὰ θεοῦ, Et Deus erat Verbum, Hoc erat in principio apud Deum. Quid hoc? Brugensis, *Verbum quod erat Deus*. Et Beza, qui sermonem vertit, etiam repetiuit, *Hic sermo*. Primæ ad Timoth. 2. *Hoc enim bonum est, & acceptum coram Saluatore nostro*. Iustinianus, *Hoc, quod paulo ante præcepit Apostolus, ut pro omnibus, præcipueque pro regibus, ac magistratibus Deo fundatur precos*.

III. Vnde non pauci substantiuatum dixerunt, ut mos est loqui apud Grammaticos: ut, hoc, sit hæc res; ut alias non raro. Matth. 1. τὸ πῶς ὁ θεὸς ὁ λόγος, Hoc autem totum factum est; nempe saluatio Angelica. Ioannis 6. τὸ πῶς ὁ θεὸς ὁ λόγος, Hoc vos scandalizate? Septimo, τὸ πῶς ὁ θεὸς, Hoc autem, inquit de Spiritu quem accipienti orant. Lucæ 16. πῶς ὁ θεὸς ὁ λόγος, Quis

Quid hoc audio de te? Actor. 2. τὸ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ. Hoc est, quod dictum est. Et 91. τὸ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ἐπιδοθέν, Hoc autem factum est per biennium. Istocigitur modo nunc exponunt quidam. Bucanus in Locis Communibus loco 48. artic. 43. Quod est subiectum prioris membri? Pronomen demonstratiuum Hoc non actiue, sed substantiue sumptum. Paræus de litera & sententia Verborum Domini lib. 3. c. 5. Hoc refertur ad panem substantiue: hoc, id est, iste panis est corpus meum.

IV. Idem iudicium de altera parte: ut sit, Hoc est sanguis meus: unde Lucæ ac Paulo, Hoc poculum. Vbi est quidem continens pro continente: sed hoc, continens Christus indicauit, cum dixit, De hoc genimine vitæ: videlicet, cuiusmodi illud erat, quod in calice. Habet quidem Latina editio, Hic est sanguis meus; mutato genere: nec male, si abesse interpretum maleficium. Nam & apud Cyprianum sermone de Cæna Domini habes, Hæc est caro mea, pro altero membro. Videlicet ea est tum Græca tum Latina elegantia ut possit relatiuum etiam genere construi cum conueniente. Marci 12. αὐτῆς πρὸς τὸ ἐλά: in Latina editione, Hoc est primum mandatum: quod tamen potuit dici, Hæc est prima præceptio, eum sensus sit, Hoc, nimirum diliges Dominum Deum tuum, est prima præceptio. Sed nobis tamen vitandæ ambiguitatis gratia, consultius est, Hoc, id est, Hoc vinum, est sanguis meus.

V. Nempe igitur hæc est horum pronominum efficacia, ut designentur illa quæ assumuntur ad materiam Sacramenti: panis, inquam, & vinum; & quidem non quatenus species sunt; sed quatenus indiuidua suarum specierum. Unde etiam, Hoc poculum: Nam id non potest significare vinum indeterminate, sed præcise illud quod erat intra ipsum; & Dominio assumptum. Quare & Paulus consideratissime, Quotiescumque ederitis, τὸ ἄρτον τῆς πίστεως, panem hunc, καὶ τὸ ποτήριον τῆς πίστεως, poculum hoc biberitis, & deinceps semper.

VI. Denique quomodo in attributo corpus intelligebamus verissimum illud Christi corpus, sanguinem, ita hic verissimum illum panem, verissimum vinum; quod erat à Christo sumptum in manus: deinde distributum Apostolis Tertullianus 4. contra Marcionem, Acceptum panem, & distributum discipulis corpus suum illum fecit, Hoc est corpus meum, dicendo. Et sic deinceps in perpetua celebratione Ecclesiæ. Unde Augustino dictum panem mysticum non natura nobis nasci, sed benedictione fieri. Breuiter, id negamus, quod asseruit Gardinerus ad glosarticulum 9. Christus, inquit, de una corporis substantia loquitur dicens, hoc est corpus meum. Contendimus enim loqui de duplici, vna corporis sui, altera panis, quæ duæ sunt substantiæ, & vere separate.

VII. Non fuit Papistis tam propitia aut Grammatica, aut Logica, ut non sudarint hoc loco. Et sane Transubstantiatio cum mutationis genus induxerit nunquam naturæ, nunquam hominibus cognitum, non potuit fieri ut verbis visitatis, exprimeretur, nisi violentissime detortis, quasi cum reus fiducialis distensus velie nolit id dicit tandem, non tam quod scit, quam quod tortores volunt; imo etiam modo ait, modo negat. Inde factum ut multiplicata sententiæ aliis aliæ placeant, & propugnentur, aliæ aliis displiceant, & impugnentur. Atque ex eo bellum Papistæ non tantum aduersus Catholicos externum; sed etiam inter ipsos ciuile exarserit, sic olim ædificantes tum Babel confusis labiis inter se discordare fuit necesse.

VIII. Compingam in classis quantum potero. Prima controuersia est, utrum recitatiue dictum sit, an significatiue. Dominicus Soto art. 5. q. 1. dist. 11. Fuit opinio dicentium, nihil per illud pronomen, hoc, demonstrari in actu exercito, sed esse pronomen conceptum, quasi omnia verba acciperentur materialiter. Itaque Sacerdos nihil affirmat, sed recitat esse à Christo dictum, veluti dum legis in Euangelio, Tu es Petrus, nihil asseris, quia neque colloqueris cum aliquo, sed refers verba quibus Christus Petro loquebatur. Placuisse videtur Salmeroni tract. 13. tom. 9. Respondemus in verbis quæ nos proferimus, pronomen illud nihil demonstrare, quia verba sunt potius recitantis quam enunciatiui. Et cum aliquis aliquid abiens, etiam præteritum recitat, nihil demonstrat: quia pronomen, vel aduerbium demonstrandi, nempe ecce, rem præsentem requirit: nam absens, vel præterita non est ad sensum demonstrabilis. Licet enim cum B. Virgo dixit, Ecce ancilla Domini, aduerbium Ecce, ipsam Angelopro sentem demonstraret: Lucas tamen cum recitat historiam, Ecce, nihil demonstrat, quia nec aderat B. Virgo, cum Lucas ista scriberet, ut illam demonstraret, neque Lucas volebat eam demonstrare, se referre tantum, quod ipsam demonstrauerit.

IX. Hæc explosa monstrata subtilitate: reliqui plurimi etsi concedant recitati Verba Christo olim dicta; tamen tenent eadem esse significatiua, siue enunciatiua, siue facere demonstrationem. Sed alij demonstrationem referunt ad sensum, ad intellectum alij; teste Dominico Soto eodem loco. Demonstrationem ad sensum existimo eam dici, quæ rem designet per se ipsam sensibus perceptibilem: Per se, inquam, si per accidens fieri possit ut non percipiatur. Hi autem rursus in duos abeunt ordines. Nam alij panem dicunt demonstrari; alij vero corpus Christi.

X. Sed & qui panem alij substantiam, accidentia. Bonauentura quæst. 1. art. 1. in 2. part. dist. 8. quarti. Pronomen demonstrat panis substantiam sub accidentibus, quæ oculis conspici possunt, & tangitur illud, quod conuertitur, per substantiam, sicut illud in quod per prædicatum. De Rubione, Huiusmodi pronomen, hoc, supponit pro pane. Huc Alexandrum Halensem referunt Valques, & Gregorius de Valentia; & alij, quod mihi vel ex ipsorum verbis non videtur. Suares huius partis triplicem exponit differentiam, vnam ut sit panis quatenus permanet in sua substantia: alteram, ut designet substantiam panis, non ut est in se, sed ut est conuersa in corpus Christi: tertiam, ut designet substantiam panis, non ut panis est, sed ut hæc substantia, vel hoc ens. Quid sibi voluerit Guillaudus non facile dixerim, sed eius verba recitabo in 1. ad Corinth. 11. Est pronominis demonstratiui officium, ostendere substantiam absolute, & sine qualitate.

XI. De Accidentibus Suares, Secunda principalis opinio est, pronomen hoc, designare accidentia, seu species panis, quia illud pronomen designat rem sensibilem, quæ est tempore, quo fit designatio, & manet quando perficitur significatio verborum, & permanet in sine, præter accidentia. Assignat autorem Tapperum art. 13. Sed Tapperus perplexius loquutus est, Est igitur sensus verborum consecrationis, inquit, Contentum vel substantiam, quæ est sub his speciebus panis, est corpus meum: ut demonstratio quoad species sit certa, sed indeterminate.

terminata quoad substantiam contentam. Quæ verba vel mihi sunt mera ænigmata, vel pertinent ad eos potius, qui demonstrationem fieri volunt ad intellectum, de qua suo ordine. At de Bollo, Nos qui incalcemur sicut & veritatis ardore, per illud pronomen, Hoc, neuiquam accidentis ipsa demonstramus.

XII. Iam qui corpus aiunt referri valde sunt varij. Quidam hac enunciatione referri voluerunt, quod esset iam factum, unde non exigua controuersia, utrum Christus consecrasset in istis verbis, quibus nunc fit consecratio; an vero aliis quibusdam: an etiam his ipsis, sed primum occulte & tacite prolatis: an denique nullis, sed mera potentia; & secundum hoc facilis sensus; Hoc est corpus meum; quia nimirum iam nullus sit panis, sed mutatus in corpus meum, quod proinde realiter fit iam tum in manibus Sacerdotis. Sed ferme omnibus absurda hæc sententia visa est.

XIII. Perplexitas tamen multiplicata, cum ex parte vocabulorum ex parte corporis. Primum enim dixerunt, Hoc, substantiue sumi. Petrus Michael Iesuita de Eucharistia Dial. 1. c. 2. Guitmundum illum vetustum Beuengarij antagonisam secutus, dicere possum, Illud hoc τὸ substantiuum esse demonstratiuum, atq; demonstrare id, quod à Christo discipuli erant accepturi, non aliud fuisse, quam corpus suum, ut sensus sit, hoc quod vobis tradidit est corpus meum, neque posse panem idcirco demonstrare.

XIV. Sed Maledonatus in Math. 26. Ego omnibus viribus contendam adiectiuum esse; neque vlla ratione substantiuum esse posse, aut pro alia re, quam pro corpore Christi accipi. Maledonato assentit Barradas. Lucas Brugenis in eandem iit sententiam, Grammatica, inquit, non permittit discrepantiam generis inter substantiuum & adiectiuum; qualis est inter ἀέρας & τὸ ἕρως: inter panem, & hoc. Et paulo post, Non est opus pronomen hoc substantiue accipere, quemadmodum manifestum euadit ex consimilibus verbis, Hic est sanguis meus, seu calix sanguinis mei: ubi sicut, hic, demonstrat sanguinem meum, ita istud hoc demonstrat corpus meum. Valques c. 4. disput. 201. in hanc rem prolixè disputat: imo & in eisdem partibus Guitmundum trahit; quem paulo ante Michael ab alteris statuebat.

XV. De corpore gemina etiam philosophatio. Alij dixerunt corpus vè est in seipso. Suares sect. 7. disp. 58. de Sacramentis, Tertia sententia, inquit, dicit pronomen, hoc, designare corpus Christi, prout est in se, in propria specie, quem sensum indicat Ockam, clarius Maior, qui dicit posse demonstrari corpus Christi prout est in celo. Quam subtilitatem ego certo non intelligo. Quis enim explicet, corpus Christi prout est in celo, esse in Eucharistia. Itaque referatur à Suare.

XVI. Alij malunt prout est sub accidentibus, Quarta opinio sit, inquit ibidem Suares, demonstrari illo pronomine, hoc, corpus Christi prout est sub accidentibus panis in termino prolationis verborum, ut sensus sit, hoc quod significatur his accidentibus est corpus meum.

XVII. Veruntamen eos qui corpus intelligi volunt vehemens scrupulus perculit, de momento significationis. Nam, Hoc, in initio positum est orationis, imo initio consecrationis. Soleat autem qui Sophisticam laudem affectant, etiam capillos singulos partiri. Itaque ne Christus quidem debuit vel momentulum subducere Magistronostis inconsultis, si voluit dicam effugere mendacij. Quid igitur? Nempe benignos fautores nactus est, qui quod summo iure foret peccatum, in inclinatione emendarunt. Angelus in Summa de Eucharistia part. 1. Illud in quod hoc transubstantiabitur, est corpus meum. Vel, illud in quod iste cibus est transmutandus, est corpus meum. Hinc opinor, legas apud Petrum de Bollo, Pronomen, hoc, demonstrat corpus in indiuiduo, quod nondum est, sed in genere substantia.

XVIII. Sed illud ratio durior paulo. Mollior ista. Gorranus, Hoc, id est, existens sub hac specie verbis completis. Biel in Epitome Canonis, Sine ambiguitate dicendum, quod, hoc, demonstrat non panem, nec species eius, sed verum corpus Christi, quod est sub speciebus in fine orationis. Dionysius Carthusianus in Math. 26. Hoc quod sub specie panis post consecrationem continetur. Nam etsi res eodem redeat, quia aliquantulum distat finis orationis ab initio; itaque dum pronuntiatur Hoc, necesse sit nondum id esse, quod futurum sit, tamen illud transubstantiabitur, & transmutandus, nimis aperta fraus est. Sed longe cautiore, quod est in fine orationis: vel, Existens verbis completis. Est autem consultiissima ars Sophistarum, quam obscurissime auditores fallere; ut Lacedæmoniorum, quam astutissime furari.

XIX. Vin scire quid hoc arcani fiet? Varij explicarunt. Sed Petrus de Aquila, lucidissime, in 4. dist. 8. art. 3. Verbum quodcumque potest capi dupliciter. Vno modo potest capi secundum se, alio modo prout est pars alicuius orationis. Primo modo scilicet secundum se, omne nomen habet suum significatum in instanti vltima syllaba eius. Secundo autem modo scilicet, ut etsi pars alicuius orationis, non habet suum significatum nisi in vltimo instanti prolationis totius orationis. Ad propositum ergo dicitur, quod illud pronomen, hoc, ponitur in illa oratione, non secundum se sed ut est pars orationis, & ideo non habet suum significatum nisi in vltimo instanti prolationis totius orationis, sed pro illo instanti est corpus Christi: Ergo demonstrat corpus Christi pro vltimo instanti prolationis. Illustrat exemplo Dominicus Soto art. 5. quæst. 1. distinct. 10. Sicut, cum quis dicit taceo, intelligit pro momento sequenti, quo desinit loqui.

XX. Atque hætenus eorum nugæ, qui ad sensum existimarunt factam demonstrationem, quarum tam multiplicium tædium credo eos, qui successione facta, retulerunt magis ad intellectum, id est, ad nescio quem conceptum, qui à sensibus abstractus, concipiatur duntaxat intellectu. Eum dicunt esse communem cum panem, tum corpori; & variis nominibus insigniunt; ferme pro arbitrio. Soto articulo iam indicato, Pronomen in forma consecrationis demonstrat, non quidem singulariter panem, qui nunquam est corpus, alia non esset conuersio panis in corpus, sed solum significatiua, quod corpus est corpus. Sed demonstrat communiter & in genere contentum sub illis speciebus, quod quidem in principio erat panis, & in fine corpus. Valques cap. 2. disput. 201. Aliquid commune panem & corpori Christi, quod vim habeat singularis, ut dicitur, vagi, sicut, quidam homo; non quidem quod sit aut demonstretur solum in fine orationis, sed quod simul atque profertur pronomen, & antequam finatur oratio, & sensus illius ostendatur. Suares Sect. 7. disput. 58. Quinta sententia est illo pronomine formaliter ac per se primo designari aliquid commune substantia panis, ac corpori Christi. Comune, inquam, non secundum rem, illud enim nullum esse potest: sed secundum rationem, seu denominationem, nimirum sub ratione contenti sub his accidentibus.

XXI. Gregor. de Valentia punct. 2. q. 6. disp. 6. in tom. 4. Commentario-
 rum, rem totam quatuor comprehendit assertionibus, Prima: Per pronomen
 illud demonstrari quidem eam rem, atque substantiam, qua subaccidentibus. pa-
 nis praesens continetur, tum cum profertur illud pronomen, quamvis non forma-
 liter praesens res illa est tunc, sed absolute. Secunda: Non tamen demonstrari eam
 rem secundum notionem aliquam eius distinctam & peculiarem, quae determi-
 nate conveniat soli panis, sed secundum aliquam notionem communiorum, mi-
 nusque distinctam, qua indifferenter & panis & corpori Christi, &que convenire
 hic possit. Tertia: Non igitur demonstrari eam rem secundum rationem panis
 specificam aut genericam, talem qua non sit panis cum humano corpore commu-
 nis: item neq. demonstrari secundum suam rationem individuum determinan-
 tam, aut etiam vagam talem, qua corpori Christi minime in proposito convenire
 possit, qualis est quidem habitudo ad illa numero accidentia quatenus ita rem
 illam continent, ut etiam ei inhaereant. Quarta: Omnino eam rem praecise de-
 monstrari secundum rationem substantia individuum vagam, consistentem
 proprietate ordinis seu habitudine ad illa numero accidentia, quate-
 nus est illis minime coniuncta, atque sub illis continetur illud praesens, non cogi-
 tando hic ulterius, quod contineatur sub illis numero accidentibus tanquam
 subiectum, cui ita inhaereant: id quod pertinet quidem ad individuum rationem
 determinatam ipsius panis.

XXII. Videte, quæso, quantum negotij exhibuerit tot, tantiq. Sophistis,
 vnicum, idque brevissimum vocabulum! Sed hic tamen tantus labor, quid si-
 bi vult aut quo deniq. recidit? Quæ illa ratio est communis? Suares, ut sen-
 sus sit, Hoc quod sub his accidentibus continetur, est corpus meum. Durandus
 q. 2. dist. 8. quartus. Dicendum, quod sibi sit demonstratio ad intellectum, non
 quidem alicuius individui signati, sed solummodo individui vagi: ut sit sensus,
 Hoc, id est contentum sub hoc, scilicet sub speciebus, loquendo in generali, non
 autem in speciali pro pane vel pro corpore est corpus meum. Soto, Non dixit, Hic
 panis est corpus meum: neque dixit, Hoc corpus, est corpus meum: sed in genera-
 li, Hoc est corpus meum, nullo nomine appposito à parte subiecti: sed solo pronomi-
 ne, quod significat substantiam in commune sine qualitate, id est forma determi-
 nata alicuius speciei, vel individui. De Rubione, Alij dicunt quod supponit
 non pro corpore, nec pro pane, sed pro entis individuo, ut sit orationis sensus: Hoc
 ens, sub istis accidentibus demonstratis, est corpus meum.

XXIII. Fueruntne hæc satis multa? Et tamen Scotus novum commen-
 tum recentet quorundam, qui demonstrationem fieri dicent simul ad sen-
 sum & ad intellectum. Quæst. 3. dist. 8. Sciendum est, quod quidam dicunt,
 quod hoc pronomen, Hoc, faciat demonstrationem ad intellectum, & ad sensum
 simul: sic intelligendo, quod demonstrat aliquid quod est obiectum intellectus, &
 aliquid quod est obiectum sensus: primum in recto, secundum in obliquo, ut sit,
 sensus, Hoc, id est, aliquid sub hac specie sensibili, non restringendo existentiam
 sub hac specie sensibili ad aliquam determinatam temporis differentiam. Si-
 gnificatio enim nominis, siue adiectivi, siue substantivi non restringitur ad a-
 liquam temporis differentiam: unde secundum Donatum tempus non est de ac-
 cidentibus nominis, nec pronominis. Et paulo post, Cum ergo sacerdos in perso-
 na Christi proferat propositionem, Hoc est corpus meum, sensus est: aliquid sub
 hac specie praesens, vel de propinquo futurum est corpus meum.

CAPVT IV.

Quid sit, EST, in Eu. h. iustia.

I. **E**xplicato prædicato, & subiecto, superest copula, est. Quod Verbum,
 solet dupliciter vsurpari. Primum absolute, & tanquam attributum in
 enuntiatione, vt, Deus est: ac tum semper existentiam designat rei de qua
 prædicatur. Alias vero medium est inter subiectum & attributum; conne-
 ctens ea: vt Deus est aternus, ad Romanos 1. *Euangelium est potentia Dei,*
ad salutem omni credenti. Prioris ad Corinth. 10. *Petra erat Christus.* Prior
 vsus non ad rem nostram, sed ille posterior: quia; vt iam expositum, enun-
 tiationis Sacramentalis, habetur, & subiectum, Hoc, & prædicatum, *Corpus*
meum. Quare necesse est esse copulam.

II. Sed cum est copula, alias proprie inducitur, alias figurate. Proprie si-
 ue *ὁτιτικῶς,* & substantiue (nam ita loquuntur Scholastici) realem desi-
 gnat copulationem terminorum: Ioan. 1. *Deus erat Verbum.* Tu es *Simon fi-*
lius Iona. At cum figurate siue improprie, tum designat existentiam non rea-
 lem, sed per quandam analogiam: vt *Circuncisio est foedus.* *Regnum caelorum*
est sagena missa in mare.

III. Catholici in hoc negotio *ἁποικῶς* intelligunt: vt sit positum est pro
 significat, siue est signum, est sacramentum, & si quid simile Tropum indica-
 runt *μετανομίας.* Quam scholæ solent desinare, cum causa pro causato, acci-
 dens pro subiecto enuntiat, vel contra. Est autem in re Sacramentaria, res
 significata, tum finis, tum accidens signi. Accidens quidem, quoniam ali-
 quod genus est coniunctionis, nimirum moralis, ac proinde etiam praesen-
 tiæ. Finis autem manifestus; quoniam in eum finem consecratio fit elemen-
 torum, vt sint nobis corpus & sanguis Christi. Pachymerus in Theoriam 3.
 de Ecclesiastica Hierarchia, illud *εὐδωρὸν δὸν τῶν ἐπιπέτων εἰς τὸ αἷμα,* In-
 grediamur ab effectibus ad causas. Explicat his verbis, *τὸ ἐστὶν δὸν τῶν ἐπιπέτων το-
 λωδρῶν ἐπὶ τὸ ἀόρατον καὶ μυστικόν, ἀπερὶ τῶν ἐν αἰσθητοῖς αἵμα εἰσὶ καὶ δεχέται τὰ αἶ-
 μα τὰ ἐξ ὀρνέων καὶ ἐπιπέτων τῶν αἰσθητῶν ἅσπασαν ἐν αἱ ἵστον. ἢ αἱμα λίγες καὶ αἰ-
 κανεὶ τῶν αἵμα, καὶ ἀνὲν αἱμα, αἴμα ὁ ἀφορῶντες, ταῦτα δὴ τὰ αἱμα καὶ ἵστον ἀνεκ-
 ταν πλάσσει.* Hoc ab iis qua visibilibus geruntur, ad invisibilia, & mystica, qua
 sensibilem causam sunt & archetypa. Causata dicuntur qua quomodocunque
 essendi causam habent extrinsecus. Vel causas dicit quomodocunque efficacia;
 & quarum gratia, ad eaque respicientes hæc videlicet causata, & qua propter
 ea, celebrantur.

IV. Quomodo igitur pannus dicitur vestis; quo in eum finem compa-
 ratur sit, ita potuit signum denominari à re significata. Augustinus Epistola
 centesima secunda, Aliquando res ea qua significat nomen eius rei quam
 significat, accipit. Spiritus Sanctus dicitur est corporalis specie tanquam
 columba descendisse, & mansisse super eum. Sic enim & petra Christus,
 quia significat Christum. De Ciuitate lib. 18. c. 38. Dicitur est ab Apostolo,
 Petra erat Christus: quoniam Petra illa de qua hoc dictum est, significabat uti-

que Christum. In Leuiticum q. 57. Solent autem res qua significant nuntia-
 ri, sicut scriptum est, septem spica, septem anni sunt, non enim dixit septem an-
 nos significant: & septem boves, septem anni sunt, & multa huiusmodi. Hinc
 est, quod dictum est, Petra erat Christus, non enim dixit, petra significat Chri-
 stum: sed tanquam hoc esset, quod vtrique per substantiam non hoc erat, sed per
 significationem, sic & sanguis, quoniam propter vitalem quandam corpulen-
 tiam animam significat, in Sacramentis anima dictus est. Vide Beza in altera
 parte quæst. n. 212. Et contra Ioachim. Vespalum ad caput quintum. Item
 Helopæum rei Sacramentariae part. 1. c. 7. & 8.

V. Scimus equidem nonnullis placuisse potius tropum statui in prædi-
 cato, vt corpus meum, sit pro signo, siue Sacramento corporis mei. Sed
 hoc redit eodem; vt non sit tanti sollicitus disputare. Quod Oecolampadio recte
 obiectum apud Rossensem lib. 2. cap. 10. Non est, inquit, vis si-
 ue exponas, est, pro significat, siue relinquas in genuino significato & rem expo-
 nas figuram rei. Neque enim de verbo contendere placet, vbi de sententiâ
 constat.

VI. Veruntamen si libeat rem subtilius excutere videtur aliquanto alic-
 nius. Nam si ita est, vt accipitur prædicatum pro signo prædicati; profecto
 iam olim petra erat reapse signum Christi, cum tamen Augustinus negauit
 tum eam fuisse, quod est dicta. Deinde figuratum corpus, non est corpus.
 Itaque hæc enuntiationem nullum corpus Christi re vera indicaret, sed aliquid
 simile corpori Christi: cum tamen Paulus dixerit panem esse communio-
 nem corporis Christi.

VII. Præterea, quod genus tropi dicent? Nam aut metaphoram, aut
 synecdocham, aut metonymiam. Ironia enim nimis absurda esset. Sed ne-
 que metaphoram apta; nemini quod quidem sciam assera. Etenim significa-
 ret, non id quod Christi corpus efficeret in nobis, sed aliquid potius quod
 panis, simile tamen. Vt cum regnum caelorum dicitur sagena, non hoc
 Christus agit, vt doceat quæ sunt effecta sagena, sed regni caelorum. Sic cum
 Herodes dicitur vulpes, huius animalis, quod metaphorice nominatur,
 proprietas prædicati de Herode. Quare vel oporteret proprietatem ali-
 quam Christi prædicari de pane, vel inuerti ordinem enuntiationis, Corpus
 meum est hoc, ac tum metaphora esset non in corpore, sed in altero extre-
 mo. Atqui Christi mens est, quam olim exprefserunt multi: corpore suo nos
 alii in vitam æternam. Quod si igitur non designatur vlla proprietas panis:
 Ergo non potest dici metaphora.

VIII. An igitur synecdoche? Atqui tum corpus Christus sic erit tropicum
 vel ad se, vel ad panem. Deinde vel latius sumendum, vel strictius. Si
 ad se & latius; Ergo significabitur panem esse aliquid amplius quam cor-
 pus Christi. Quod quidem accederet non nihil ad Papisticam Concomi-
 tantiam. Sed hanc ne Papista quidem eliciunt ex vi verborum: verum a-
 liunde; cum tamen nos hic quaeramus, quæ sit verborum vis; & vno ver-
 bo, quænam Sacramenti ratio. Sin autem strictius: Ergo panis non esset ni-
 si aliqua pars corporis Christi: quod quis admiserit? Rursum si relate ad pa-
 nem, corporis synecdoche pertinet, & quidem latius interpretandi; Ergo
 corpus Christi latius patebit, quam panis; vt si dicam, hos lapides esse do-
 mum meam, quæ tamen complexura est etiam ligna cum tegulis: Sin au-
 tem strictius; Ergo panis latius patebit quam corpus: vt si dicas, hos lapi-
 des futuros cubiculum tuum, qui tamen totam domum constituti
 sint. Vtrumvis eligas, absurdum erit; quod puto cuius planum esse.

IX. Superest metonymia, quam si statuas in corpore; ergo hoc oportebit
 dici vel de causa sua; vel de effectu; vel de subiecto, vel de adiuncto. At
 quis rationem explicet, qua dicatur, hic panis est ea causa quæ efficit meum
 corpus, puta, mater mea, vel est effectum quod producit à meo corpore,
 puta, vita æterna. Vel est subiectum mei corporis, nempe caelum: vel ad-
 iunctum, puta gloria caelestis? Denique hæc ratio non terminabit signi
 relationem ad ipsum corpus Christi, quod tamen necesse est. Sed ad id quo
 referatur corpus Christi, vt rursus identica sit propositio, vt cum de ta-
 bula dicimus, Hæc tabula est Hercules; sensus est: Hæc tabula, est ta-
 bula representans Herculem: ita, hic panis significans corpus CHRI-
 STI. Nimis diluto sensu; & proxime ad Anabaptistarum delirium, nul-
 lam peculiarem efficaciam Sacramentis adscribentium in rem significa-
 tam.

X. Hac igitur ratiocinatione nobis constat ratio assignandi tropum, &
 quidem metonymiam: non subiecto, non attributo: sed copula, Addimus,
 inquit Beza contra Vespalum, magnam vim esse huius metonymia, qua vi-
 delicet declararetur quanta sit Sacramentalis significatio veritas, ne quis
 inanem ac veluti pictam Christi, & passionis eius imaginem à nobis statui exi-
 stimet, sed vt de contrario constituat, non magis vere nobis hæc symbola tradi
 in manus à ministris, quam verum est Christum nobis, quamvis in terra posi-
 tis, verum suum corpus & verum sanguinem; quæ sunt & manent in caelis, id
 est, semetipsum cum omnibus suis donis offerre, per fidem communicandum ac
 fruendum in vitam æternam.

XI. Papista ne hic quidem sua se præstiterunt indignos subtilitate. Ne-
 gant sumi figurate omnes; Imo Maldonatus, & Lucas Brugenfis, & Bellar-
 minus capite 10. libr. 1. & Vasques cap. 7. disp. 179. disputant non hic tan-
 tum sed etiam nusquam sumi *ἁποικῶς*: quoniam inquit Vasques, habet
 simplicissimam significationem. Bellarminus, quia non potest vlllo modo ac-
 cipi in alia significatione, quam in sua propria: nam habet simplicissimam
 & communissimam significationem. Atque inde magnum nobis probat ar-
 canum, & dignissimum scholis omnibus Iesuiticis, Verbum est hoc loco signi-
 ficat est.

XII. Sed enim scrupulus fuit non tam facile mentibus eximendus,
 quæ ratio enuntiationis esse queat, vt per tempus praesens enuntietur,
 Hoc est corpus meum. Nam Hoc, si designat panem, sit impossibi-
 lis propositio, quia nunquam rerum esse queat panem esse corpus Christi.
 Itaque fuerit qui dicerent est, positum, pro mutari. Bonaventura, quæstio-
 ne prima articuli primi in secundam partem distinctionis octauæ quar-
 ti. Est, in hac oratione non identitatem nec simultatem signat, sed hoc esse
 corpus, hoc est ad huius verbi prolationem hoc totum transire in cor-
 pus. Hoc modo est, concipiendum esset pro transubstantiatur: quod
 tamen Bellarminus amolitur, tanquam mæram Caluini catumiam:
 & purgat hæc ratione; quia hoc non demonstrat panem. Quæ tamen ra-
 tio non est vera de omnibus Papistis, vt patuit capite præcedenti: &
 Bonaventura

Bona uentura dixit substantiam panis sub accidentibus. Quid quod Angelus dixit, *Hoc in quod hoc transubstantiabitur, est corpus meum*; quantum ab eo abest? Nam et si Verbum transubstantiabitur non constituitur in locum uerbi est, tamen cum non possit elici, neque ex pro nomine hoc, neque ex nomine Corpus; aut oportet importune afflumi extrinsecus, aut educi à verbo. Denique transubstantiationem omnes consentiunt fieri vi uerborum formalium, unde autem si non ab isto?

XIII. Rursus si hoc, designet attributum, quomodo uerum, Hoc est corpus meum, nondum absoluta consecratione? Lego apud Dominicum Soto, *Ockam quodlibeto secundo questione finali dicit pronomen demonstrare corpus, & ideo, est, accipi pro erit: puta Hoc erit corpus.*

XIV. Scotus non longe abit inde, et si pugnet pro indiuiduo uago. Cuius mentē sic recitat Soto, *Significat hoc ens fieri hoc corpus. Nam, licet tam subiectum, quam predicatum supponant pro eodem corpore, nihilominus aliud est conceptus subiecti, atque alius predicati, imo conceptus uniuersalis est prior natura. Cum enim à remotis aliquid uidemus, ordine quodam prius concipimus esse corpus, quam animal, & animal, quam hominem. Ob idque cum dicimus, Hoc ens est hoc corpus, concipimus quasi duo extrema, ut hoc ens fiat hoc corpus.*

XV. At Suares eos, qui per hoc concipiunt accidentia, dixit oportere ut corrumpant propriam significationem uerbi est, & exponant per continere.

XVI. Superest breuiator Bellarmini Baptista c. 11. lib. 1. *Antequam consummetur prolatio, nec est, significare adesse, nec significare, non adesse Christi corpus. Manet enim indeterminate illud est. Cum uero completa est enunciationio, tunc significare adesse, & nullo modo significare erit.* Vir magnus scilicet, & cui libenter assurgas posthabito Bellarmino; qui neglexit dicere, quid monstraret, contentus refutare eos, qui interpretarentur per significationem.

CAP. V.

De tota enunciatione Iu. harrific.

Hæc habui, quæ colligerem de partibus enunciationis Dominicæ. Nunc de tota dicendum. Hanc nos, qui figuratam contendimus, in hunc modum dicimus interpretandam: *Hoc, id est, hic panis, quem accipis, cui benedixi, quem fregi, quem uobis porrigo, iubeoque accipere, edere, est, siue signat, siue significat, siue figurat, repræsentat, corpus meum, idem illud uidelicet, quod conceptum est Spiritu sancto, natum ex Virgine, baptizatum à Ioanne, nunc uobis audientibus, uidentibus, palpatibus mente accumbit, paulo post crucifigendum, sepeliendumque: inde resurrecturum, atque ascensurum in caelos. Siue, est figura, signum, Sacramentum, typus, pignus, archetypus corporis mei. Hæc nostra constans est explicatio, non ambigua, non contortuplicata, non excarnificandis ingenii nata, non defultoria.*

II. Bellarminus cap. 8. primi testatur editum esse libellum anno millefimo quingentesimo septuagesimo septimo, in quo ducentæ numerentur uel expositiones, uel deprivationes eorum uerborum. Portentoso numero, nec credibili. Sanctus Repetitionis primæ capite decimo ex innumeris, tot enim esse censet, selgere se profiteretur octoginta quatuor; ne hoc quidem non supra fidem numero. Itaque Bellarminus contraxit in nouem præcipuas.

III. Res ita habet. Ex tantis tamque impuris tenebris, quantum sunt in Romana tyrannide, qui primum emergerent, non potuisse simul & senel non caligare ad plenam ueritatis lucem: quomodo qui cæcus à Domino illuminatus, primo oculorum usu non potuit homines discernere ab arboribus. Ex eo factum, ut nonnulli à primo mendacij horrore concussi, non itidem conceperint expedite ueritatem oppositam. Qua infirmitate postea Satanas abusus in humanam perniciam sectas varias excitauit, magno piorum more, & Christianitatis incommodo, sed magno inter Papisticæ hæreseos commodo: quæ, si fuisset communibus armis, uoque exercitu impugnata; iam pridem eo deuenisset, quod debuit. Sic, qui transubstantiationem damnauit Lutherus optime, tamen induxit Consubstantiationem, non bene. Erat hoc non laudabili initio, Brentius eius discipulus ad ubi ueritatem delatus est, pessime. Anabaptistæ in oppositum lapsi extremum, signa sunt imaginari uacua, & inania, quasi nudas professionis tesseras Christianis & infidelibus distinguendis. At Zuinglius, Oecolampadius, Caluinus, & Anabaptistarum furiores sunt execrati: nec Lutheri aut Brentij carnales conceptus approbare potuerunt, magis quam Papistarum desidia.

IV. Hinc orta quinque sectarum nomina in Christianitate. Papistarum, Lutherorum, Brentianorum, siue Ubiquitariorum, Anabaptistarum: denique Catholicorum, quos pro arbitrio aduersarij Cingianos, indigentant, aut Caluistas; si ræ potius indulgentes, quam rationi obsequentes. Has igitur sectas quinque negare non possumus tum uerbis, tum rebus etiam discrepare: & quidem addita uehementia, imo etiam plerumque ira, & immodestia, maiore quam inter Christianos opus fuit.

V. In his sectis non est negandum esse, fuisse plurimos, qui operas suas contulerint iis sententiis quibus nomen dedissent illustrandis, firmandis, declarandis. Singulis etiam suas phrasas esse, sua uocabula, suam methodum. Sic enim fieri amat: Imo non potest aliter. Nam qui eadem habent omnia, non ipsi scriberent, sed ab aliis describerent. Erata natus est homo; ut eadem dicens, tamen & ab aliorum & à suis discedat uerbis; nisi ipse sibi uim faciat. Et quidem in sacris scriptoribus, nonne hæc manifesta diuersitas apparet? Imo ne hanc quidem Eucharistiæ institutionem *ὡς τὰς εὐχὰς* descriptam leges apud Matthæum, Marcum, Lucam, Paulum. Ne cuiquam mirum sit in tanta ingeniorum uarietate, non esse apud omnes in numero syllabas eadem.

VI. Et uero peccant, tum ille fortasse quisquis est autor libelli, qui mihi nulquam uisus tum Sanctus, & Bellarminus, qui uarias phrasas pro totidem sententiis numerent: Nam ille congerit, *Hoc est sanguis meus, Hoc est corpus meum in panis usu: Hoc est corpus meum, non in proprio subiecto, nec in panis subiecto & materia, sed in obiecto Cœnæ & actionum eius. Hoc significat corpus meum: Hac est commemoratio corporis mei: Hoc est symbolicum*

corpus, seu figura ueri corporis. Hoc est corpus meum, quatenus pro uobis datur. Hoc est corpus meum, quod do uobis animo edendum, sicut panem ore. Hic panis est signum efficax corporis mei, & participationis in eo, Hoc est corpus meum in celo positum, tam distitum à pane, & à uobis, quam cælum à terra. Hic panis est corpus meum sacramentali locutione, & coniunctione per metonymiam signi & signati. Has, inquam, tanquam totidem explicationes, ut numerum augeter nugator Sanctus expressit in indiculo suo: sed & multas alias, simili artificio multiplicatas. Quasi quis diceret, aliud esse, *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie: Matth. 6. alud: Panem nostrum quotidianum da nobis in diem: Lucæ 11. Alud, Remitte nobis debita nostra: alud, Et remitte nobis peccata nostra: Item alud, Beati pauperes spiritum: quoniam ipsorum est regnum caelorum: Matthæi 5. alud, Beati estis pauperes: quoniam uestrum est regnum Dei, Lucæ sexto. Non memini uidere unquam tantæ φλυαρίας specimen.*

VII. Sed Bellarmini saltem uidebatur debuisse abstinere, pollicitus non nihil iudicii in contrahendo numero: ut siue ex ducentis, siue ex sexaginta quatuor, nouem duntaxat exhiberet. At ille non tantum, Zuinglij, Oecolampadii, Caluini enumerauit, quasi dissentientes: sed etiam Lutheri iudicium, & *ὡς τὰς εὐχὰς* ex tempore fictam putauit sibi, tanto uiro, tamque serio disputanti, non omittendam.

VIII. Veruntamen ut peccari ista, & ne incertus maneat status questionis; profiteamur ex uniuerso numero, siue ducentarum, siue octoginta quatuor, siue nouem expositionum; unam illam amplecti, quam expressimus: non quasi certis uerbis ita addicti, ut, quicumque à nostris discedat, alienum iudicemus: sed rei potius attenti, ostendemus, qui contra sentiat, hunc Catholicæ fidei non leuem iniuriam facere. Sic enim censemus modum docendi posse esse uarium: quanquam alias magis, alias minus, aut perpicuum, aut facilem, aut commodum. Itaque ne illud quidem, quod de Synechoche diximus in uerbo Est, aliter dictum uolumus; & pro eodem admittimus, si quis dicat, *Hic panis sacramentaliter est corpus meum, & si quis malit, Hic panis est sacramentale corpus meum.* Ne quis nos speret ex musca facturos elephantem: quamuis alioquin unum alio nobis uideri commodius, libere profiteamur.

IX. Iam de Papistis quid sumus dicturi: Bellarminus suæ Ecclesiæ sententiam simpliciter ponit, Hæc uerba simpliciter & proprie esse accipiendæ; ut sensus sit, *Hoc, id est, quod his speciebus continetur, est uere & proprie corpus ipsum meum uerum & naturale.* Quod miror tam confidenter dictum, ab homine non imperito bellorum Scholasticorum. Nam primo, quid est simpliciter & proprie? aut quæ simplicitas esse potest in tam multis, tam uariis sententiis? Nam uarias esse ne ipsi quidem negare possunt: & si negent, argumentum erit in promptu ex feris contradiotionibus. Deinde, quo sensu nominauit ille Ecclesiam? quasi uero omnium eadem uox esset. Sed ille sibi fortasse tribuit nimirum; ut se à ueluti mentientium quicquid est Papistarum. Hoc neglecto fastu; numerum ineamus: qui, et si conuicia potest exiis quæ annotauimus in singulas enunciationis particulas: tamen non inuicis forsitan futurus est ad sequentes disputationes.

X. Quid ergo Papistis significat sole annis formula, *Hoc est corpus meum?* Negat omnibus idem uideri. Quare fiat sane discussio. Qui estis uos primi Qui uerba recitatiue, seu materialiter accipi æquum censemus. Bonum nomen: quantum quidem in Papistis nomen bonum esse potest. Sed uobis ergo, quid significant? Nihil nunc quidem, & in ore cuiusquam. Nihil autem? Certe nihil Salmeron tractat. 13. *Cum quis aliquid ab sensum præteritum recitat, nihil demonstrat. Quia pronomen, uel aduerbium demonstrandi, nempe, ecce, rem præsentem requirit nam absens, uel præterita non est ad sensum demonstrabilia. Licet enim cum B. Virgo dixit, Ecce ancilla Domini, aduerbium ecce, ipsam Angelum præsentem demonstraret: Lucas tamen cum recitat historiam, Ecce nihil demonstrat: quia nec aderat B. Virgo, cum Lucas ista describeret, ut illam demonstraret, neq; Lucas uolebat eam demonstrare, sed referre tantum, quod ipsa seipsam demonstrauerat. Ita, cum Christus dicebat, Ego sum lux mundi, & Ego sum uerus uera prothomen Ego, illum demonstrabat: cum autem refert illa uerba Euangelista, uel Sacerdos legit in missæ officio, Christus non demonstratur cum sit absens, nec Euangelista eum proponit demonstrare. Ita ergo, et si, cum Christus hæc uerba dixit, pronomen hoc demonstraret corpus suum iam ibi præsens, cum tamen illis Sacerdos uisitur ad consecrandum, pronomen hoc nihil demonstrat, cum uerba recitando, & non enuntiando proferat. Sat est, & boni; intelligo: Hoc, recitatiue dictum, nihil demonstrat. Ergo sensus eorum uerborum est, Nihil est corpus meum. Et, quia datis olim demonstrasse illud ipsum corpus meum: iam non etiam ipsum corpus, nihil est. Ideoque sensus tandem erit, Nihil est nihil. Eugippiæ clare. Sic propemodum persuaderis, ut insaniam uobiscum. Abite.*

XI. Heus uos alii, quinam estis? Panarii. Panarij? quod genus hominum? Quibus hoc supponit pro panis substantia. Esto: quid ergo uobis mentis? Hoc, id est, hæc substantia panis, sit corpus meum: uel, transit in corpus meum: uel mutatur in corpus meum: uel, transubstantiatur in corpus meum. Omnesne uo ore? Imo nos reclamamus, qui censemus aliter quam his uerbis Christum consecrasse: & malumus. Hoc iam transubstantiatum est corpus meum. At uos tacete. Nobis enim opus est quid nunc fiat; non quid olim fuerit.

XII. Tertii, qui? Accidentarij, quibus hoc pro accidentibus remanentibus sine subiecto. Nobis ergo Suares necessario dicendum docet, *Hoc continet corpus meum.* Nam & hoc uerum; nisi nos fallit Papistice subducta ratio.

XIII. Quartos uolo. Corporarij sumus. Unde nomen? Quia pronomen refert illud ipsum attributum, corpus meum. Itaque explicamus, uel corpus in eum, est corpus meum: uel hoc quod trado uobis, est corpus meum. Vel corpus meum, ut est in sese, est corpus meum: uel denique corpus meum prout est in celo, est corpus meum: uel corpus meum prout est sub accidentibus est corpus meum. Vel, illud in quod hoc, siue iste cibus transubstantiabitur, est corpus meum.

XIV. Quoti accedant. Momentanei; qui nihil significari uolumus nisi in momento extremo prolata integræ orationis: adeo ut frustra milles dixeris, Hoc est, uel hoc est corpus: Imo hoc est corpus meum. Sed

cum primum absolueris, Hoc est corpus meum; ellum tibi, significatissime Coronis suis Gallis, *Crac le voila*. Interpretamur ergo, Hoc, id est, existens sub hac specie, verbis completis, est corpus meum: siue hoc, quod sub specie panis post consecrationem continetur, est corpus meum.

XV. Sexto respectu. Individuo-vagi sumus: Cuiates? *Νεφελονορυγίς*: quae in vrbe frequentes Trachelaphorum, Hippocentaurorumque bombi, in vacuo ludentium. Cujus sententiae? Nos vero, non tam, quod non satis esset nugarum; quam ut concordiae viam nouam indicarem, confusus subiecto & praedicato, commentum sumus latum, & amplum quid, quod vtrique commune, & vtrumque signaret, & neutrum designaret. Sic interpretati: vel, Hoc quidquid est entis, sub his accidentibus demonstratis, est corpus meum. Vel certe, Hoc ens sub his accidentibus praesens, aut de propinquo futurum; est corpus meum.

CAP. VI.

Qui scripserint de controuersis: & quis status prima.

I. Vit haec non nisi crepitus verborum; deinde futurus est armorum conflictus; quatuor pugnis. Vna de interpretatione propria, figurate verborum Eucharisticorum: altera, de manducatione corporis Christi: tertia de Christi praesentia: quarta, de Transubstantiatione. Aliquanto distinctus quam soleant alij plurimi: ordine fortasse nouo: sed, aut vehementer fallor, commodiore.

II. Sed haec capita à plurimis in vtramque partem confuse sunt tractata, à paucis distincte suis capitibus, cogor hoc loco longum indicem contexere eorum autorum, qui suas operas contulerunt, sic tamen ut quibus distinctior placuit methodus, suis locis sint annotandi.

III. Catholici: Huldricus Zvvinglius, de vera & falsa religione, cap. de Eucharistia: Et in subsidio de Eucharistia: & responsionibus ad Bughenagium, ad Billicanum, ad Vrbanum Regium: Item in plana & breui institutione de Coena Domini, & responsione ad Struthionem. Ioannes Caluinus Institutionis cap. 17. libr. 4. & commentariis in Euangelicam harmoniam ad institutionem Coenae. Et libello de Coena Domini, & Scriptis aliorum in 7. classe 2. part. Opusculorum. Petrus Martyr Vermilius, tractatione de Eucharistia, & in defensione doctrinae veritatis & Apostolicae, de Sacrosancto Eucharistiae Sacramento, contra Gardinerum, & in disputatione Oxoniensi, & Commentariis in 11. prioris ad Corinthios. Theodorus Beza parte altera Quaestionum & Responsionum Christianarum. Item Apologia 1. & 2. ad Claudium de Sanctes, & ad eiusdem Repetitionem, tum variis polemici aduersus Lutheranos. VVolfgangus Musculus in locis Communibus, de Coena Domini. Henricus Bullingerus, Decadis 5. sermone 9. Ioannes Luellus contra Hardingum artic. 1. 10. 12. & in defensione Ecclesiae Anglicanae contra Hardingum, ad cap. 12. & 13. Theologi Tigurini in consensu orthodoxo Sacrae Scripturae, & veteris Ecclesiae, de sententia & veritate verborum Coenae Domini.

IV. Rodolphus Hospinianus in Historiae Sacramentariae libris quinque. Valentinus Hellenus. Zikzai de tota re Sacramentaria, part. 3. Zacharias Ursinus Thesibus de Coena Domini, & in vera doctrina de sacra Domini nostri Iesu Christi Coena, & in Catecheticis explicationibus, quaest. 75. & seq. Antonius Sadeel ad artic. 13. abiarationis Burdegalensis. Henricus Boxhornius Theologus Louaniensis, Commentariis de Eucharistica harmonia. Petrus Richerius Apologetico contra Villagagnonem. Christophorus Pezellius tractatu de Sacrosancta Domini Coena. Guillelmus Bucanus in locis communibus, loco 48. Dauid Paræus delirata & sententia verborum Domini in S. Eucharistia. Autor incertus, tractatu orthodoxo de Eucharistia. Philippus Mornæus Pleffiacus, de Sacra Eucharistia, libr. 4. Ioannes Serranus Antifuitæ 1. quaest. 3. Petr. Molinæus Ecclesiae apud Parisienses Pastoris Apologia pro Sancta Coena Domini. Amandus Polanus à Polansdorf Syntagmatis Theologici libro 6. cap. 56. Andreas Riuertus Catholici orthodoxi tract. 3. quaest. 17. Ioannes Scharpius, in Cursu Theologico, cap. de Coena Domini, ea parte, quae est de causa formali, 1. 2. 3. controuersia. Petrus Valadanus Apologia pro Epistola Pastorum Parisiensium, c. 24. & 25.

V. Papistarum vix iniri numerus potest. Primi qui aduersus Berengarium scripsere Lanfrancus de Eucharistiae Sacramento. Guitmundus de corporis & sanguinis Christi in veritate in Eucharistia. Algernus de Sacramento corporis, & sanguinis Domini. Exinde Scholasticorum turba. Petrus Lombardus 4. distinct. 10. 11. 12. & in eas, Bonaventura, Scotus, Biel, Paludanus, Durandus, de Rubione, Aquila, de Orbellis, de Alliaco, Dominicus Soto, Archangelus Rubeus. Item Thomas Aquinas part. 3. q. 75. 76. 77. & in eas Caietanus: atque in super tractatu de erroribus contingentibus in Eucharistiae Sacramento.

VI. Recentiores: Hostus, Confessionis c. 39. Stephanus Gardinerus adscito primum Marci Antonij Constantij nomine in confutatione Cavillationum. Ioannes Gropperus in Enchiridio Colonienfi de Eucharistia & libro de praestantissimo altaris Sacramento. Ioannes Fabri Episcopus Viennensis contra Balthazarem Pacimontanum c. 5. & in sermonibus apud Bohemos. Alter Ioan. Fabri Hailbrunensis de Missa Euangelica lib. 1. c. 4. 5. 6. Ioan. Eckius Enchiridij c. 11. Andreas Croquetius Catechesibus 126. 128. Nicol. Villagagnon ad articulos Calvinianos. Ioan. Roffensis libris quinque contra Oecolampadium. Claudius de Sanctes Episcopus Ebroicensis, sex primis repetitionibus. Ruardus Tapperus art. 13. Stanislaus Karnkouski Gnesnensis Archiepiscopus controu. 4. Ioan. Garetius Louaniensis de vera praesentia corporis Christi in Sacramento Eucharistiae. Tiletanus part. 2. defensionis Tridentinae ad session. 3. sub Iulio tertio, alias 13. Petr. Auratus paradoxo 29. Slotanus contra Velsium art. 14. Ioan. Arboreus Theosophiae lib. 5. c. 13. Franciscus Panigarolla Episcopus Aftenfis disceptatione 15. Alphonfus de Castro Zamorensis Episcopus de Eucharistia, haeresi 4. & 5. Conradus Klingius locorum Communium lib. 4. c. 11. & 23. De Capite Fontium Archiepiscopus Casariensis Actione 1. in Sacramentarios.

VII. Cuthbertus Tonstallus Dunelmensis Episcopus de veritate corpo-

poris & sanguinis Domini in Eucharistia, quo titulo vti suat etiam Antonius Monchiacenus, Demochares Reffonæus, & Ioannes Tauerneus Caluicenis doctor Sorbonicus. Thomas Stapletonus Anglus, Antidoto Euangelico in Matthæi 26. & Promptuario Catholico super Euangelia infestis, in die venerabilis Sacramenti. Iulius Cæsar Bulengerus Iuliodunensis responsione Catholica ad tractatum orthodoxum, & responsione ad Ludouicum Blacherium Pastorem Niortensem, & responsio Catholico ad Pleffai 4. de Eucharistia. Ioannes Dedeus Sancto antithetis Sacrosanctæ Eucharistiae, & Coenae modernorum sectariorum antithetis 3. 8. 9. 10. & deinceps. Zacharias Bouerius examine 4. doctrinae Lutheranae & Calvinianae in Dominicam quinquagesimam primam. Sebastianus Michaelis Dominicanus responsio ad Ioannem Gigordum. Syluester de Laual Capuccinus in correctione Christiana errorum, & impietatum Vignerij. Ioannes Dauyus Perronus tractatu de Eucharistia. Nicolaus Cofferæus defensione Sanctæ Eucharistiae, praesentiaeque realis corporis Christi. Carolus Franciscus Abra de Raconis responsio ad epistolam quatuor ministrorum cap. 3. sect. 11. Franciscus Humblotus in Fantasmate Coenae Ministralis. Armandus Ioannes Pleffiacus Richelius in praecipuis punctis fidei Ecclesiae Catholicae defensis contra scriptum Ministrorum cap. 6. sect. 1. Artoninus Tholosanus Abbas Antonianorum Demonstratione realis praesentiae.

VIII. Iesuitæ. Robertus Bellarminus libris tribus primis de Eucharistia. Franciscus Costerus Enchiridij c. 8. Alphonfus Salmero tom. 9. tract. 13. ad usq. 23. Franciscus Turrianus tractatu de Sanctissima Eucharistia. Franciscus Suares in 3. Thomæ à disp. 46. ad 59. Gregorius de Valentia Commentariorum Theologicorum tom. 4. disp. 6. generali, q. 3. 4. 5. & libris tribus de reali praesentia corporis & sanguinis Christi, & de Transubstantiatione panis & vini in corpus & sanguinem Christi. In examine & refutatione praecipui mysterij doctrinae Calvinistarum. Petrus Michael in controuersis de sacrosancto Eucharistiae Sacramento Dialogo 1. & 2. Ludouicus Richeomus sanctæ Missæ declaratae lib. 1. & 2. Petrus Coronus Institutionis Catholicae lib. 3. c. 44. 45. 46. 47. 48. Ioan. Maldonatus in Matthæi 26. Benedict. Iustinianus in 1. prioris ad Corinthios. Ioan. Hayus disput. lib. 2. assert. 5. Gabriel Vasques in 3. Thomæ, disput. 179. & proximis sedecim.

IX. Ab istis ingens per singula capita materia futura est. In primo nostra quidem, vt dixi, simplex & constans sententia est: Figuratum esse orationem, Hoc est corpus meum; vt sit proprie, Hic panis significat sacramentaliter corpus Christi: siue est Sacramentum, id est, sacrum signum, siue typus, siue antitypon, siue figura corporis Christi.

X. Papialis mens in oppositum. Sanctæ Iesui initio statim repetitionum, Ecclesia Catholica per vniversum orbem diffusa, haecenus creditit & asseruit sensum institutionis de Eucharistia; quem litera gignit mordicus retinendum esse. Edmundus Augerius in Catechismo Gallico. Verba quibus primus Iesus est Christus in instituendo hoc mysterio, quaque quotidie iterantur ex eius diserto mandato, adeo sunt perspicua, vt stultum sit ea alio sensu interpretari, quam eo, quem primo statim auditu auribus ingerunt; Hoc est corpus meum, quod traditur pro vobis: Hic est sanguis meus, qui pro vobis effunditur: vbi nec figuram, nec tropum, nec metonymiam querere oportet. Tonstallus, Quae verba ab ipsis Ecclesia Catholica post Christum passum incunabulis, abique allegoria vlla, metaphora, tropo, aut figura orthodoxorum omnium consensu semper intellecta, plane declarant Christi corpus, non solum figurat iue, non solum significat iue; sed ipsum verum & naturale, quanquam iam spirituale Christi corpus sub specie panis, & verum naturalemque Christi sanguinem, tametsi iam spirituales, sub vni specie actu, re ipsa, & in veritate adesse. Quod plures opus addere? Histrionicus Panigarolla, Hoc, hoc quod pra manibus tenes: hoc quod vobis porrigo, hoc quod vos oculis carnis non cernitis; nam caro non prodest quicquam; sed quod sub speciebus continetur quas cernitis, hoc quod panis substantia successit: in summa hoc est. Est, & Oecolampadi, non signat, non figurat, non significat: sed est re ipsa, vere, praesentia, essentia, sine typo, sine figura, sine metaphora, sine translatione, sine imagine; corpus meum: corpus meum, & Zvvingli, non signum, non figura, non typus, non arthabo corporis mei: sed corpus meum. Ita litera habet, sonant & vrgent verba.

XI. Hic status est quaestionis, quanquam Tapperus paulo aliter, dixerit, Non est inconueniens tropus in hoc Christi sermone admittere, modo non excludant veritatem praesentia corporis Christi. Et paucis interpositis, Non igitur oportet hic excludere quemlibet tropum: Nam consecratio calicis necessario aliquem requirit.

XII. Sed notanda Panigarollæ histrionis impostura; accusantis nos alioquin, quasi perpetuo sensum literalem vrgamus. Verba eius haec sunt, Imprius vultis reminisci vos, auditores, quam importune odioses, omnes haeretici id agant, vt nos semper verbo Scripturae Sacrae, quod literam vocant, mancipat simus, vt ab ea, vel expositionibus Patrum, vel Concilij decretis vnquam, ne latum quidem vnguem discedamus, sicut eorum nonnullos non pudeat dicere. Verba, diuine accipienda esse iuxta Grammaticam nudam intelligentiam, ita vt liceat ei per Angelum, nedum per hominem, vim vllam fieri, ne detur aduersariis occasio Scripturas eludendi.

XIII. Viden ingenium? Nam, quæso, quid illud est de Grammaticæ nuda intelligentia? At quis nostrum negauit vnquam Rhetoricæ crebrum vsu? Poterant reliqua tolerari: nam etsi detortissima sunt; tamen eadem sunt verba, quibus solemus cum celeberrimis Theologis eos increpare, qui laborant allegorico morbo; & inde se sperant nihil non probaturos per Scripturam. Hac enim notione literam nominamus: nempe sensum, quem intendit Spiritus sanctus per Sacros autores exprimere: non quem otiose quis post eos potest comminisci, captata, imo affectata quadam analogia, quæ in rerum vicinarum similitudine ludat. Hoc certe modo negamus licere, vel Patribus, vel Conciliis, vel Angelis abuti sacris paginis; quas crimen est sibi subiicere eos, qui quicquid, habent ingenij, debent illi potius submittere.

XIV. Verum, hic literalis sensus; interdum Grammaticus est, interdum Rhetoricus; vt phrasin histrionis retineam: id est, concipitur verbis propriis; interdum figuratis. Vt cum Lucas dixit, Remitte nobis peccata nostra; propria loquutio est; sed idem Matthæo dictum figurate, remitte nobis

debia nostra: & tamen Matthæi sensus literalis idem ille est, qui Lucæ. Neque enim habebat in animo pecuniæ cuiuscunque condonationem; cuius cum Deo nullum commercium: sed peccatorum. Similiter, Paulus magis Grammaticè dixit, *Panis est communio corporis Christi*: Christus figuratè maluit, *Hoc est corpus meum*: sed huius figuræ sensus literalis ille est. Sic alia plurima.

XV. Itaque distinctione patet calumniæ impudentiæ. Litera, vel opponitur extrinsecus allato sensui; vt cum illud Christi, *Ostende te Sacerdoti*: detorquetur ad auricularem confessionem: & tunc verè à nobis afferitur Scriptura vtendum esse secundum literam, cui neque Patres, neque Concilia, neque Angeli, queant præiudicium facere. Sed in hoc argumento nihil nobis quidem admittitur contra hoc axioma: etenim quam nos figuram dicimus, ea nihil habet commune cum sensu alieno, & extraneo.

XVI. Vel rursus litera opponitur figuris rhetoricis: quas hic morio habebat in animo, aut certè debet habere, vt qui de iis ageret. At nos protestamur nunquam dicere, semper instandum esse literæ: qui scimus & in Scripturis, frequentissimas esse figuras: & in vsu communi vix tria verba posse consistere absque earum vsurpatione.

C A P. VII.

Vtrum verbum substantiuum possit esse tropicum aliquando.

I. Aduersariorum sophismata magno numero dissertam in ordines: vt prima sint à verbis: deinde à regulis interpretandi: postrema à rebus.

II. Esto igitur hoc primum: nusquam formatum quidem, quod legerim: sed facillè colligendum, cum ex aliis, tum ex Valque c. 7. disputat 179. Et Stapletoni Antidoto in Matthæi 26. Si figurata est enuntiatio, *Hoc est corpus meum*; necesse est figuram constitui vel in subiecto, *Hoc* vel in attributo, *corpus meum*, vel in copula *est*: At neque in subiecto; neque in attributo; neque in copula: Ergo non est enuntiatio figurata. Assumptum probant inductione partium.

III. Respondeo, posse concedi primam propositionem: quanquam videatur excludere enuntiationes allegoricas: in quibus figura continuatur per omnes partes. Cuiusmodi passim plurimæ. Veruntamen ex præsentia instituta sunt alienæ. Itaque hanc quidem ob causam pax esto. Sed Assumptio non potest concedi. Nam prætermisissis iis qui in attributo tropum locant, non profus absurdè: nos certè asserimus copulam esse figuratam. Itaque aliis sua permissa libertate, nostram rem acturis de copula disputandum. In cuius negotio habemus aduersarios inter se diuersos.

IV. Nam Bellarminus, *Hoc verbum*, inquit, non potest vilo modo accipi in alia significatione, quam in sua propria. Consentit Valquæ, Maldonatus etiam: & quidem vehementior: sed suo more, *Nego verbum substantiuum aut Latine, aut Græcè, aut Hebraicè, aut vlla prorsus in lingua, quam ego nouerim, aut in sacris literis, aut apud alium vllum autorem, etiam apud istos ipsos hæreticos pro verbo, significat, accipi solere, aut etiam posse: hominesque imperitissimos, qui id dicant, esse affirmo*. Potuitne confidentius iniri disputatio? Maldonatum imitatus est Iustinianus.

V. Miri homines! sed ferè nati confingendis cornitum oculis. Augustinus contra aduersarium legis & Prophetarum libri 2. c. 6. *Sic dictum, Anima omnis carnis sanguis est, quomodo dictum est, Petra erat Christus: non quia hoc erat, sed quia hinc significabatur*. En tibi imperitissimum hominem Augustinum, iudice Maldonato, viro scilicet magno; & cui merito cedat, quantumcunque eruditionis fuit vquam. Sed Augustinum sequutus est Thomas in 1. ad Corinthios, *Petra erat Christus, non per substantiam, sed per significationem*. Glossa Decreti Canone *Hoc est*, de Consecratione, dist. 2. *Vocatur Christi corpus, id est, significat*. Costerus solus. 7. c. 8. non negat in verbis, *Semen est verbum, Petra erat Christus*, dictum pro significat: tantum aliam eorum rationem esse dicit. Verùm idem eodem capita circa initium disertius; in iisdem, *Parabola*, inquit, *est similitudines antecedentes, indicant, illud est, idem valere quod significat*. Quid plura? Bellarminus concedit, in explicacione vocabulorum, *est, accipi ordinariè pro significat: vt amara est diligere*. Omnesne in imperitis numeraturus est, an agiturus Maldonatus procul à ratione abductum nimia contentiois pertinacia?

VI. Veruntamen hac missa pertinacia consideremus Bellarminum, qui est concedat aliquando sumi pro significat; tamen negat vquam tropicè: miro sophismate; quod postea imus expensum. Sed nunc audito Tappetum, *Beatus Augustinus epistola ad Bonifacium dicit, quod secundum quendam modum Sacramentum corporis Christi, corpus Christi est; & Sacramentum sanguinis sanguis eius est: sed secundum tropum tantum, non propriè*. Atque secundum hunc tropum loquuti sunt Tertullianus & Augustinus, quando interpretantur verba Domini, *Hoc est corpus meum, vt sit sensus, hoc est figura, siue Sacramentum corporis*. Audin' mentem Tappeti disertissimam; verbum, est, aliquando impropiè, & per tropum sumi: & quidem in his ipsis verbis, de quibus est huius illa? Adde Salmcronem tractat. 20. *Verbi substantiuus ingenium est natura est, vt quoties res diuersarum naturarum; quæ Latine dicuntur disparata, vnit & copulat, ibi necessariè ad figuram & tropum accurramus*. Paulo post, *Cogeremur ad tropum confugere si dixisset, Hic panis est corpus meum: hoc vinum est sanguis meus: quia esset prædicatio disparatarum*.

VII. Sed Bellarminus disputat quatuor argumentis. Vno: Habet simplicissimam & communissimam significationem, ita vt omnia alia verba resoluantur in hoc, & aliquid aliud: sic enim resoluimus, Homo ambulat, id est, est ambulans: ridet, id est, est ridens. Ergo hoc verbum non potest trahi ad significationem alterius verbi: quia tunc posset ac deberet resolui in se, & aliud, quod nullo modo fieri potest, cum sit omnium simplicissimum.

VIII. Respondeo; Primò, significationem illam quantumuis simplicem & communem, tamen non completi priuationem sui: hoc est, nunquam per esse, significari non esse: & per esse tale, nunquam designari non esse tale. Itaque saltem in hac significationem fieri non potest, vt assumatur verbum, est, propriè & absque tropo. Atqui ita nonnunquam vsurpari

disce ab Augustino, cuius verba paulo antè citata sunt, *Petra erat Christus non quia hoc erat: sed quia hinc significabatur*. Item epist. 23. *Vt dicatur ipse dies, qui non est ipse*. Audin' plane & perspicue? Est Christus, quæ non est Christus. Est dies, qui non est. Nondum intelligis? Adde ista, *Ita sepe loqui solemus, vt Pascha propinquante dicamus, crastinam vel perendinam Domini passionem; cum ille ante iam multos annos passus sit; nec omnino nisi semel illa passio facta sit*. Nempe, ipso die Dominico dicimus, *Hodie Dominus resurrexit, cum ex quo resurrexit tot anni transierunt*. Claret res tota. Cras est passio Domini: figuratè propter similitudinem. Quare? Quia cras non est passio Domini, quæ fuit ante multa secula. Et auit quisquam negare vquam verbum substantiuum figuratè sumi?

IX. Rursus: Nunquam, ait, figuratè sumitur, quia vastissimam habet significationem. Atqui contra potius: Habet vastissimam significationem: ergo interdum figuratè sumitur. Nam profectò figura est aliqua significatio: itaque non potest non includi vastissimo illo significationis ambitu. Ianfonius Liturgicorum c. 8. libri 4. *Est, pari passu ambulat cum ente: & proinde sicut inuenitur ens substantiale, accidentale, similitudinarium: ita est in enuntiationibus, interuenit prædicationi substantiali, accidentali, metaphoricæ, pro aliâ, & aliâ, quos copulas habitudine terminorum inter se*. Viden' vnam aliquam & est significationem esse similitudinariam, siue metaphoricam, ac proinde tropicam?

X. Ad hæc; quid est impostorem agere, si hoc non est? Nam profectò Papistæ non disputant de vastissima illa significatione: sed de aliqua longè, longèque strictiori. Neque enim similitudinariam volunt: imò impugnant ex professo. Non etiam accidentalem: nolunt enim, Hoc, esse per accidens corpus Christi. Quare solam volunt essentialem. Pater ex questionis statu. Quis enim tam stipes, vt oblitus sit Panigarollæ verba, *Est re ipsa verè, præsentia, essentialis*? Et hoc si quis audiuit, esse verè, re ipsa, præsentia, essentialis, haberi in ista controuersia pro genuino ac non tropico eius verbi significato perspicit idem.

XI. Quid agis ergo Bellarmine? Aut cur non vides huius tam subtilis annotationis inutilitatem? Nam hanc essendi rationem, quam realem soletis appellare, siue essentialem, oportet illam esse simplicissimam, vniuersalissimam: aut tibi hanc simplicissimam, vniuersalissimam esse inutilem. Quare? quia videlicet si latius ista pateat, tum hac stabilita, non concludit illam, nisi fallaciter *ὅτι τὸ οὐκ ἐπιβεβηκός*, vt qui posito genere concludunt speciem. Videamus ergo, si tibi audaciam satis, vt asseras illam essentialem rationem esse vniuersalissimam: id est, septem spicas Pharaonis fuisse re, & verè, & præsentia, & essentialia septem annos. Certè, vt reliqua deessent, tuus contradiceret Tolerus in 1. Ioannis, *Per similitudinem, non per substantiam Christus virtus, sicut & leo, & agnus dicitur*.

XII. Denique, qui dicunt in Sacramento, esse, sumi realiter, substantia-liter; iidem inuunt geminam notionem huic verbo adscribendam, vnam realem, substantialem: alteram non realem, non substantialem. Illam appellant propriam Papistæ, nobis non nolembus: istam nos figuratam. Tene inuito? vt voles. Caue enim nos credas tam amatores verborum, tam pugnarum sectatores; vt si res constet, velimus de sono rerum digladiari. Dato nobis illam vniuersalissimam, simplicissimamque rationem, aliâs realem esse, aliâs non realem: dato in hoc enuntiato, esse non realem: ac tum pro arbitrio tuam illam simplicissimam, vniuersalissimam dicitò nunquam esse posse non propriam. Habebis nos, spondeo, minime omnium inuidentes tantulum tibi rei malæ gestæ solatium.

XIII. Sed esset resoluendum in se & in aliud. Esto, inquam: quid tum? fieri non potest, aiunt. Quidni? Quia est omnium simplicissimum. Imò æquè compositum, ac reliqua. Nam vt Amat, resoluatur in Est amans, ita est, in estens. Deinde simplicissimum est, sumptum non tropicè. Sed si non propriè: nihil est incommodi. Itaque *Petra erat Christus*: quia dicitur pro significat, facillè resoluatur, in Petra erat significans Christum. Et qui apud Papistas interpretantur, continere, facillè dixerint; Hoc est continens corpus meum: & qui olim dixit, Amicus est alter ego: significabat Amicum esse tam bene affectum in se, atque ipsum se. Item Herodes est vulpes, significat, Herodem esse similem vulpi. Sic mille exemplis fit manifestum, Est, in figuris non esse simplicissimum, & posse resolui.

XIV. Venio ad secundum argumentum; Hoc verbum, est copula omnium propositionum, coniungens prædicatum cum subiecto: Ergo est in omni propositione necessarium: ergo nunquam potest dimittere suam significationem, variaretur quoque veritas propositionum.

XV. Dimittere suam significationem; quid hoc est? Absolutene, an *quædam*? Dicam planius. Absolutè dimitti significationem dico; cum sit profus alia: vt Taurus dimittit suam, qua designabatur animal tale, cum dicitur de monte in Armenia: aut eam qua notabat animal rationale, cum aptatur philosopho. *Καὶ* enim dico, cum significatio inducitur non profus alia, sed vicina, similiq. Fonseca institutionum dialecticarum libro 1. c. 19. distinguit homonyma casu & consilio: illa quæ diuersis omnino rationibus suis congruunt significatis: ista, quæ diuersis quidem rationibus, sed ita tamen vt quodam modo sint eadem. Vtrovis modo Bellarminum falli dico. Nam in Ironia, qui tropus est, siue figura; omnia verba sic mutant. Et hoc nominatim. Pater; quia in ipsum resoluatur omne verbum in quacunque propositione; vt mouit Bellarminus. Cum igitur ironicè dico, Petrus amat, significo Petrum non amare. Quare cum resoluo, Petrus est amans; significo itidem Petrum non esse amantem: ac proinde vt verbum amat, affirmationem mutat in negationem, sic etiam verbum, esse; quæ opposita significatio est. Habemus exemplum Genes. 3. *Eccè homo fuit* (sic enim Hebraicè: Græcè *ἦν ὁ υἱος*, Latine, *factus est*) *sicut vnus ex nobis*: Vbi Sa, Ironia est. Et Pererius, *Hoc ferè omnes interpretes consent à Deo dictum esse per ironiam*.

XVI. In reliquis tropis mutatur significatio secundo modo. Nam cum dico, *Prata ridens*; est verum sit, non ridere absolute, quomodo ridet homo: tamen verum est; habere aliquid accedens ad hominem ridentem: itaque non mutatur absolute & profus: sed inflectitur. Quod accidere verbo, esse, nihil habet absurdum: vt designet id, quod est re veranón sit; quomodo re vera prata non rident: tamen aliquid habeat accedens ad id quod est; quomodo prata ad ridentem. Hinc patet argumenti solutio; cum consequen-

tia concedi non debeat: Si sit necessarium in omni propositione, ergo non mutare suam significationem.

XVII. Breuiatoris ratio eodem modo refutatur: non enim est verum, si mutetur significatio, mutari veritatem. Cur enim in eo verbo potius quam in vilo alio? Nimirum ita res est: mutari veritatem si mutetur significatio; dummodo intelligatur vtrouique eadem sententia: vt si cum dico, Homo ridet, alia erit veritas, si ridere in eadem propositione sumatur proprie; & alia si figuratè. Et sic in ista controuersia; quæ veritas est apud nos, cum dicimus figuratè, *Hoc est corpus Christi*; mutatur in mendacium apud Papistas, cum dicunt proprie. Sed longè alia ratio est mutationis, de qua nunc agitur: hæc enim intelligitur in variis propositionibus: Exempli gratia, Homo ridet, & prateridens: vtrique constat sua veritas: etsi aliter atque aliter ridendi verbum significet. Similiter, Filius Mariæ erat Christus, & Petra erat Christus; veritatem habent constantem: sed prius proprie, posterior figuratè.

XVIII. Tertium argumentum. Tropi non ponuntur in verbis, nisi ratione peculiaris alicuius rei, seu naturæ, quæ in vno verbo implicatur, & non in altero: vt verbi gratia, ridere sumitur tropicè, propter risum, quem significat: & sic de cæteris. At hoc verbum, *est*, nihil significat nisi coniunctionem vnius cum altero, aut ipsum esse commune cum omnibus rebus: vnde dicitur substantiuum, & alia adiectiua. Quare fieri non potest vt in eo sit aliquis tropus.

XIX. Nimis obscure. Nam primum quid est, in vno verbo, & non in alio? Quo sensu, inquam dixit vnum & aliud? Numerone, vt comparatur vnum ipsum sibi, sed in diuerso vsu? Exempli gratia, vt sit particularis res illa in verbo ridendi, cum dico, ridere hominem: & non sit in eodem illo verbo, cum dico, prateridere? Concedo. Sed in assumptione peccatur. Non enim eadem res est in, Petrus est homo, & in, Petra est Christus. Illic enim in eo verbo substantia est, in isto autem significatio. Itaque nihil obstat quominus in eodem verbo sit tropus. An potius vnum & aliud verbum dicit specie: putà, ridere, & florere? Non capio: nisi distinguas vsum proprium à figurato. Verum est enim propterea tropicè dici ridere: quia huic non inquit ex proprio vsu, ea res, siue natura, quæ proprie in florere. Sed absolute non esse, falsum. Quia si non esset in ridendi verbo, saltem improprie res illa, siue natura, quæ in florendi, tum verò non esset tropicum. Nam vel nulla inesset res, vel proprie. Illud absurdum immaniter: hoc contra hypothésin.

XX. Rursus quis conceptus, *Est, nihil significat nisi coniunctionem vnius cum altero, aut ipsum esse commune cum omnibus rebus?* Disputarentne; vt cum dico, Solem aut Lunam: An verò *ἐξ ἑνὸς λέγουσιν*; vt si poetam, aut vatem? Si sit disparatio, vt coniunctio pertineat ad copulationes terminorum; esse autem commune ad singularium rerum & per se consideratarum *τὸ εἶναι*: nihil est quòd de hoc communi esse, similes solliciti: quòd pertinet ad eas tantum enuntiationes, in quibus hoc verbi est attributum: vt, Deus est, Lapis est, Mundus est: quibus nihil simile in nostra disputatione, cui subiectum enuntiatio constans ex subiecto, attributoque & copula. Itaque vel hæc disparatio inutilis est & otiosa: vel *ἐξ ἑνὸς* oportet concipi: & illud commune esse, designat eandem ipsam coniunctionem terminorum. Itaque respondeo non sequi: si, *est*, nihil aliud significet, quam coniunctionem terminorum; ideo non sumi tropicè. Ratio est, quia non omnes coniunctiones vniuoce dicantur: sed aliqua etiam æquiuocè. Quomodo enim ens aliter de substantiis dicitur, aliter de accidentibus: quia videlicet secundum aliam, & aliam definitionem atque notionem. Similiter *Petra erat Christus*, non eodem sensu dictum, quò dictum, *Deus erat in Christo*: vel, *Vir erat in terra Huius*: sunt autem hæc in sensu proprio: at illud, omnibus consentientibus, in sensu figurato. Quare etsi in *Petra erat Christus*, designetur coniunctio: quæ ac in, *Vir erat in terra Huius*, tamen in illo tropus est. Fallit ergo Bellarminus pueriliter, vt alias non raro.

XXI. Superest quartum argumentum. Nullus vnquam Rhetor scripsit tropum fingi posse in verbo, *est*. Euge: quid superest præter triumphum? Scilicet scripsit quisquam Rhetor in verbo fermenti posse esse tropum. Sed non eo longius: vno verbo conficiam Bellarminum. Nemo vnquam Rhetor scripsit tropum nullum esse posse in verbo, *est*. Addo, non paucos Theologos admonuisse, non tam esse posse, quàm re vera esse. Quò præterea Rhetoras suos multos, oppositurus est Theologis nostris loquentibus?

XXII. Sic illis disputatum: quibus constantè opponimus experimentum, contra quòd disputare summa est insanix. Primum, manifestum est in explanatione vocabulorum, *est*, accipi ordinariè pro significat: vt, amare est diligere; id est, significat.

XXIII. Bellarminus concedit, & tamen negat esse tropum. Nam quia in eiusmodi sententiis prædicatur signum de signo, ideo explicari, *est*, per significat: quia essentia signi sit significatio: itaque, *est*, significare esse: sed quia ipsum esse, sit significare in vobis: ideo explicari ipsum, esse, per significat: quòd non possit in alijs, in quibus quòd prædicatur formaliter non est signum.

XXIV. Ergo, inquam, ante omnia mentitus est Maldonatus, quum audacter negauit vnquam fieri, vt, esse, sumatur pro significare: nisi fortè patiatur se Bellarminus ab eo redigi in ordinem imperitissimorum. Sed ad rem. Concedit ergo Bellarminus quoties prædicatur signum de signo, tunc, esse, sumi pro significare. Vel in clarius exponi: nam profectò quid sit prædicari signum de signo, non concipio quid sit. An relate, vt alterum sit alterius signum vicissim? Absurdum & impossibile: Nam relatio hæc postulat dici signum, & signatum potius: exempli gratia, vt si amare sit signum; diligere sit signatum, aut contra. An verò aliter, vt verumque signum dicatur relate ad aliquid tertium: nempe ad conceptum mentis, in quem vtrumque concurrat? Esto sane. Sed nullam tum figuram esse, insolentissima assertio est. Nam tunc disparati termini: adeò vt non possint alter de altero dici enuntiatione propria, vt profectus paulo ante Salmerro.

XXV. Sed, inquit, essentia signi est significare. Totane, inquam? Nam id negatur: est enim forma duntaxat: nam materia est alia; & hæc in vocabulis, sonus, vnde duo signa sunt reapse distincta & disparata: vt Augustinus dixit, varijs sacrificijs olim significatum vnum illud quòd est in cruce peractum, vt verbis varijs. Quomodo igitur hæc eandem rem significantia,

tamen erant multa, ideoque diuersa nec erat sacrificium agni, vnum idemque cum sacrificio Tauri; sic etsi idem significant, amare, & diligere, tamen amare non est diligere, quatenus signum est: sed duntaxat ratione rei significatæ: quæ signum nullo modo potest dici.

XXVI. Longè facilius dictum esset; alterum putà diligere, implere non sui tanquam signi; sed rei significatæ locum: vt designet motum illum voluntatis, quem alijs significare solemus per huiusmodi verbum. Sed tum periret Bellarmino sua subtilitas. Nam suppositum, amare, sumeretur pro signo, id est, sono aures ferente; qui sine tropo non potest, aut esse, aut dici motus voluntatis: Nam neque motus hic aures ferit: neque sonus voluntatem mouet. Ac proinde vera & propria loquutio esset, amare non est diligere. Quadrat autem hoc exemplum huic nostræ enuntiationi; in qua sine dubio habes signum, & signatum, vt alijs probaturi sumus.

XXVII. Breuiter, argumentum Bellarmini ita est. Quorum essentia eadem est, hæc de se proprie enuntiantur: At verborum essentia eadem est: Ergo verba de se vicissim proprie enuntiantur. Respondeo, essentiam dici, vel totam vel partem. Si totam dicas, conceditur maior, nam sic identicæ propositiones sunt proprie, sed negatur minor, quia sonus ipse qui efficit partem vocabulorum, non est idem in diuersis. Si partem, conceditur minor; quia conceptus mentis idem est in varijs vocabulis; cum in eadem lingua, tum in diuersis, sed negatur maior: Nam etsi in boue pars sit substantiæ quæ in aue; tamen de boue auis nunquam proprie poterit enuntiantur.

XXVIII. Habemus alia exempla, in quibus, *est*, improprie sumitur. Geneleos 17. *Hoc est pactum meum*, id est, Circuncisio est pactum meum. Exodi 12. *Agnus est pasche Domini*, id est, transitus. Matthæi 3. *Columba est Spiritus Sanctus*. Prioris ad Corinthios 10. *Petra erat Christus*. Geneleos 41. *Septem boves sunt septem anni*. Matthæi 13. *Semen est verbum Dei*. Has omnes enuntiationes non tantum constar apud omnes esse tropicas, sed etiam apud nos tropi sedem esse ipsum illud verbum, *est*, quomodo in hac nostra, *Hoc est corpus meum*.

XXIX. Hic verò antequam de re ago necesse est amoliri calumaiam apud aduersarios plurimos celebrem, quasi nos ab his exemplis concludamus ad verba Domini, quia illa sunt figurata, esse etiam hæc similiter. Roffensis contra Oecolampadium c. 1. libri 2. *Haccine tibi infra consecutio visa est, Paulus tropo dixit, Petra autem fuit Christus? Ergo & Christus cum dixit, Hoc est corpus meum, tropo similiter vsus est.* Hæc vestigia si quæritur est Alphonsus de Castro. Nec Sanctesius putauit indigna, quibus in litteret, Repeitionis 3. c. 3. Bellarminus ita Caluini arguit capite 11. *Sextum*, inquit, *argumentum sumunt ex varijs locis Scripturæ, ubi, est, accipitur pro significat.* Et indicat Institutionis section. 21. & 22. cap. 17. quarti Institutionis. Richeomus capite vicefimo primi de Missa, *Hi & similes loci, quos Plessiacus enumerat, non possunt sumi literaliter: similiter ergo hæc verba, Hoc est corpus meum, non possunt sumi ad litteram, sed figuratè vt illi.* Mitto alios.

XXX. Verum præter impudentem nequitiam, nihil est in hac accusatione, neque potuit vllus nostrum indicari, à quo prolatum id sit argumentum. Caluini certe si legas, inuenies tantum hæc exempla enumerasse ad confirmandam propositionem generalem; non ad particularem conclusionem, id est, ad probandum metonymicum sermonem vsitatum esse in Scripturis, non verò hunc esse metonymicum. Verba sunt diserta, *Dico metonymicum esse hunc sermonem, qui vsitatus est passim in Scripturæ, ubi de mysterijs agit: neque enim aliter accipere possis quòd dicitur, Circuncisionem esse foedus: & reliqua.* Neque in Plessiaco quicquam occurrit dissimile. Imò cum sibi opposuit aduersariorum *μῆκος λέγουσιν*: Nihil esse his verbis clarius; tum vido proferte illos, quos diximus locos, c. 2. quarti de Eucharistia. Quòd si quis sit, qui perinde accipiat; ac si à particularibus inductam conclusionem particularem; nã is, quid sit logica, profectò nunquam vel audiendo didicisset, aut certe ad maledicendum procliuor, quàm ad bene iudicandum habitior. Sed in Oecolampadio res est tam aperta vt nullum colorem admittat. Ise enim ita scripsit, *Tempus est vt accedamus ad id, in quo statutus est sermo: nempe vt probemus verba Cæna Dominica eodem tropo dicta; quò illa quæ Apostolus dixit, Petra autem erat Christus.* In Zuinglio adhuc amplius, & de vera & falsa religione, *Scriptura locos adducemus, in quibus negari non potest, hanc vocem, est, omnino pro significat, esse positam. Post euidenter probabimus etiam hoc loco, est, pro significat, oportere accipi.*

XXXI. Ad rem venio. Maldonatus vt tueatur imperitissimos esse quicumque in verbo, *est*, tropum querunt. In omnibus, inquit, illis figuratis loquutionibus, quæ ab istis afferuntur, aut ab vilo homine afferri, vel excogitari possunt, si quæ figura est, non hæret in verbo, *est*, sed aut in subiecto, aut in prædicato. Cum dico, agnus est pascha, figura est in nomine paschæ; quòd nomen sumitur non proprie pro transitu, sed pro agno qui transitum significabat. Cum ostensa Herculis imagine dico, hic est Hercules; figura non est in verbo, *est*, sed in nomine Hercules, quòd cum viuum & verum Herculem natura sua significet, hic pro Herculis figura positum sit. Qui verbo substantiuo figuram affingunt, ad Grammaticorum verbera mittendi essent.

XXXII. Commore satis, & tumide, atque impotenter. Sed id viri ingenium, siue à natura factum, siue ab institutione formatum, siue vtrumque. Nam & Hispanus fuit; quæ gente nulla gens confidentior sui, & Iesuita, quæ secta nulla secta magis despiciens aliorum. Quòd si ab vtraque seorsim nihil potuit sperari moderatum, quid, cum vtraque qualitas confluit in eundem? Non promittat lernam malorum? Sed enim, quòd nobis tam præluxit infantum sydus, vt oporteat obnoxios esse, siue Hispanicæ insolentix; siue Iesuiticæ temeritati? Visum Maldonato Iesuitæ Hispano Paschæ nomen, & Hercules esse tropicum: sed eidem visum non probare tantum sustentare vna sui nominis autoritate; & omnes oportebit post eum, neque hinc scire? Auertant terribis portentum sydera.

XXXIII. At nos in definita nomina multa scimus esse tropica: vt vulpem, fermentum, leonem, agnum; infinita similia: sed rem indiuiduam, certam, & suis omnibus circumstantiis definitam; nondum vidimus tropicè dici. Scimus etiam nomina propria vsurpari improprie, vt cum Herculem dicis pro fortis: cum Iobum pro afflictio: cum Iesariotem pro proditore; & in-

ita huiusmodi: sed tunc scimus, induere vim indefinitum, per synecdochem in diuidi pro specie. Itaque nunquam dicitur est quisquam ille Hercules, prater unum natum Alcmena. Cum ergo audimus Agnum esse transfutum Domini, quia transfutum non est nomen indefinitum, sed designat illum unum transfutum, quem pratergressus Angelus domos Israelitarum, caecidit duntaxat primogenitos Aegyptiorum: at hic transfutum sic suis circumstantiis designatus, non potest nisi seipsum significare; profecto non videtur sanæ mentis tropum in eo quærere. Nam omnis tropus transfert significationem unam in aliam. Significatio autem nominatur, non pro modo significandi, sed pro re significata: Itaque alia significatio aliam rem designat: aut in diuiduo non potest alia res esse, & aliam cum dicimus, hæc imago est Hercules: primo, manifestum est hanc imaginem designari unicam illam, quæ presenti actu sensibus monstratur: itaque nemo contendit figurate dici: Sed & Herculeum intelligimus non indefinitè quemcumque fortem: sed illum ipsum natum Alcmena matre, & nobilem duodeno certaminum numero, reliquisque suis descriptum circumstantiis: quare non potest etiam hic terminus significationem variare, contra quam imaginabatur Hispanus Iesuita.

XXXIV. Non nego si res solui; vt hæc imago Hercules: sed quo argumento docuit Maldonatus sic explicari Hercules homonymiam, potius quam verbi ipsius? Atqui profecto non dubitatur quem haberes in animo Herculeum: nam id nominis eundem mihi conceptum mentis ingenerat quem tibi: sed poterat ambiguum esse, quomodo illam imaginem diceret esse Herculeum. Itaque longe aptius, est imago, designat rationem illam essendi vt ne sit propria & substantialis, vt si dicerent, Is qui eduxit Cerberum ab inferis fuit Hercules, sed tantum tropica, quomodo solent rerum nomina adscribi suis signis. Et hæc ratio eadem est omnium aliarum enuntiationum à nobis enumeratarum.

XXXV. Bellarminus. In eiusmodi locis, sine tropo potest accipi, est, pro significat, quia essentia talium rerum tota posita est in significando. Cum dicitur, septem boues sunt septem anni: non est sensus, quod boues significant annos: sed quod boues in visione ostensi sunt ad significandos annos. Porro hæc sententia, Hoc est corpus meum, non est explicatio signi, aut parabola, sed assertio rei.

XXXVI. Vt paulo ante in vocabulis λογος & λόγος est puerilis: At nos nunquam futuri sumus tam alieno à Papatibus animo, vt non admittamus libentes, non figurate in enuntiatione sacramentali, sed proprie vsurari, est, pro, significat. Quinquam uero & christos est ridicula: vt cum quis niuem nigram excubabat, quod nigrum diceret pro albo. Porro nobis persuasum, totam substantiam Sacramenti, sic esse in significando, quomodo bouem illarum, non quidem quatenus aut hæc boues, aut illa elementa, sed quatenus utraq; signa: quod si referatur Sophista, vt illæ suæ causæ fecerit operæ pretiæ.

XXXVII. Dissimilitudinem præterit abque causa. Primo, incepte disparatur, explicatio signi & assertio rei: quasi non possent concurrere. Atqui ubi agit de signis, rei assertio, est ipsa explicatio signi, vt qui septem annos asserat futuros fertilitatis; idem explicabat septem boues pingues. Et qui explicabat semina iactum in varias terras: idem asserat verbum Dei variis ingenis prædicatum iri. Deinde falsum est, hæc verba, Hoc est corpus meum, non esse explanationem signi. Scio sæpe negatum Sophistarum, sed nulla repetitione scimus emendari mendacium.

XXXVIII. Hæc fuerunt solutiones generales: nunc particulares in sollicitandis, fugillandisque exemplis: vt non tantum constat male nos argumentari, sed etiam male diligere. Primum exemplum est Circumcisionis, quæ testamentum, siue fœdus dicitur. Id proprie dictum volunt. Nam Bellarminus dupliciter dici testamentum proprie, vel ipsam testatoris voluntatem: vel eius voluntatis instrumentum. Priori modo Circumcisionem dici signum fœderis: Posteriori verò fœdus, siue testamentum: sed utroque proprie. Vega paulo aliter. Non ipsam Circumcisionem dici fœdus, sed Circumcisionis mandatum. Itaque viget locum, Hoc est pactum meum, quod obseruabitur inter me & vos: & semen tuum post te: Circumcidesur ex vobis omnes masculini. Igitur per priorem, hoc, referri volunt illud, Circumcidesur ex vobis omnes masculini. Proprie autem, hoc mandatum, dici pactum, siue fœdus.

XXXIX. Sed Bellarminus nemini est persuasurus instrumentum potestatem voluntatis esse testamentum proprie & sine tropo: etiam si visitatissimum, Nam re vera tropus est: & eundem eius generis quem dicimus. Nam id instrumentum; voluntatem eam continet, tanquam signum: quoniam ex verbis constat scriptis, quibus significari voluntatem moris est publici. Itaque eadem, quæ primum dicitur testamentum, statim dicitur signum testamenti.

XL. Quoniam Circumcisionem esse hoc modo instrumentum testamenti falsum est: quomodo, inquam, indicari solet eo nomine contextum ille verborum. Nihil enim tale in ea: sed signi aliud genus quod mentem afficiat, sed per tactum sensum, & per visum: quomodo etiam panis & vinum signa sunt corporis, & sanguinis.

XLI. Qui intelligunt fœdus pro articulo, id est, parte vna fœderis, ne audiendi quidem sunt. Etenim absurdè diceretur postea signum fœderis. Non enim ita solet: aut etiam debet: quoniam non potest signum fœderis esse fœdus ipsum: At pars fœderis est fœdus ipsum, & quidem substantialiter: quoniam synecdochicè. Circumcisio autem & signum fœderis erat: & ita disparabatur ab eo. Perierit in 17. Genesis, Quinque insignes & notabiles res traduntur hoc capite. Primum, fœdus initum inter Deum & Abraham: Deo promittente ei multiplicationem seminis, & possessionem terre Abraham: & posteris eius: perpetuum nomen sui cultum, & præceptorum suorum obseruationem. Deinde huius fœderis signum & monumentum esse voluit Circumcisionem. Rursus ad verbum 4. Non est nouum hoc fœdus, nec ab eo diuersum, quod se præ, capite decimo quinto narrat Moses pepigisse Deum cum Abraham: sed est pland idem, cum eadem illic at quo hic Dei promissa commemorantur. Illudigitur renouatur hic: & causa renouandi eius fuit, noua institutio Circumcisionis, quam Deus huius sui fœderis illustre quoddam signum ac perpetuum monumentum esse voluit. In omni autem isto inser aliquos fœdere, necesse est utriusque extare aliquid promissum, & mutua ad aliquid obligationem: quod etiam in hoc fœdere cernere est. Etenim duas respromisit Deus Abraham, multiplicationem seminis, & possessionem terræ Canaan: duas item res ab ipso Abraham, & posteris eius vicissim exegit: vt vnum ipsum pro vero Deo colerent: eiusque pa-

tra mandata, & præcepta sanctè custodirent. Huius porro fœderis signum esse Circumcisionem voluit.

XLII. Hæc sunt perfecte clara. Itaque, Saanotavit: Pactum, id est signum pacti. Edmundus Augerius art. 5. c. 1. Hebraei appellant Circumcisionem fœdus; quod Circumcisione designabatur. Oprimè ad rem nostram. Nam quemadmodum nunc dicimus; hoc est corpus meum, id est: Hoc est signum corporis mei: Sic olim, hoc est pactum meum, id erat, Hoc est signum pacti mei. Vt manifestissimum sit, verbum, est, vsurpat pro significat: vt contendebamus.

XLIII. Vega assertionem sexagesima quarta. Licet ita scriptum esset, Circumcisio est pactum: minime tamen signum pro re in Sacramento, vt Sacramentum erat, signata; positum esset. Nam res signata, in Circumcisionis Sacramento erat, Paulo docente, Circumcisio spiritualis. Scriptum ergo esse debuisset, Circumcisio carnalis est Circumcisio spiritualis: vt inde concluderent, posse etiam dici, Panis, hoc est signum Sacramenti, est corpus Christi, hoc est, res in Sacramento significata. At quis vnquam sic locutus est, Circumcisio carnis, est Circumcisio cordis?

XLIV. Nempe ergo negat Iesuita Circumcisionis rem significatam, fuisse pactum. Ita sane Deceit Sophistam, & quidem Iesuitam: etiam contradicere diserto Dei verbo. Nam quid est: Circumcidesur carnem præputij vestri: Et erit in signum fœderis. Audi diserte signum fœderis? Aut potest ne id esse, vt non sit fœdus res significata? Sed hæc est Circumcisio cordis, inquit. Ita sane, inquam. Verum hoc non quæritur: sed vtum non sit pactum. Non sunt autem contraria, vt res significata Circumcisionis sit pactum, & sit Circumcisio cordis. Nam illud absque hac esse non potest. Itaque sunt subalternata. Nempe Circumcisio cordis, pars fœderis inter Deum & hominem: nempe quam præstare debet homo Deo, vt sit eius Deus. At nemo dixit, Circumcisionem carnis, esse Circumcisionem cordis. Quid ad me, inquam? At Scriptura dixit Circumcisionem esse pactum: & hinc mihi argumentum. Deinde quid tum si nemo dixit? At potest dici; eadem illa poscente analogia, quam dicimus.

XLV. Alterum exemplum erat ex Paulo, de petra, quæ erat Christus: Ioannes Fischerus contra Oecolampadium libri 2. c. 1. Hoc est, inquit, cui tu potissimum inniteris, quod Paulus hæc verba tropo quodam protulit. Nos igitur si nullum his verbis tropum subesse docuerimus, an non subuertetur, quicquid ipse super adificauit. At istud, opinor, dilucide monstrabimus. Fischerus sequutus est Alphonsus de Castro, etiam non tam diserte professus: sed ratiocinatione tamen vsus eadem. Sequutus itidem Iansenius Concordiæ c. 131. Sed & Bellarminus c. 11. libri 1. Secundum Chrysostomi, Theophylacti, Theodoret, Ambrosij expositionem veriore, & literalem, non accipitur de petra materiali, quæ significaret Christum: sed inuisibili, & spirituali, quæ Petra verè & proprie erat Christus, vt Deus Argumentum omnibus. Non illam designari petram quæ fuit in deserto, & vnde fluxit Israelitis potus corporeus: sed aliam, quæ esset spiritualis: Hanc autem & non fuisse Christum: & ita interpretatum esse Chrysostomum. Rursus illa petra vnde erant aquæ, non sequebatur populum: At hæc petram spiritualem sequutam esse: Ergo non eandem fuisse.

XLVI. Nullum tropum fuisse: sed prorsus ad literam. In sana promissio, & quicquid contra fuit expostorum. Lyranus, Figuratur in eo modo loquendi, quo imago Hercules Hercules nominatur. Thomas, Non per substantiam, sed per significationem. Carthusianus, non essentialiter, sed figuratiuè, id est, Christus figurauit: sicut de imagine alicuius sancti dicimus, quod sit ille, vel ille sanctus. Gagnæus, Id est, Christum significabat. Guillaudus, Id est, Christum significabat postea nasciturum Iustinianus, Petra vero drat Christus significatio & symbolo: sic enim plerumq; Scriptura loqui solet, vt symboli nomen rei quæ significatur symbolo tribuat. Olim Augustinus contra aduersarium legis & Prophetarum c. 6. lit. 2. Non quia hoc erat: sed quia hinc significabatur. Tractatu in Ioannem 2. 6. Petra Christus in signo. Quod plura: Richedoms hanc ipsam controuersiam disputans c. 20. lib. 1. de Missa, Verba Pauli, Petra erat Christus, tali sunt textu posita, vt statim appareat figurata esse. Turrianus de Eucharistia tract. 1. c. 2. Annon videt, Volane, cum Paulus dixit, Et quidem bis, hæc in figura contigisse illis, interpretatum esse, petram illam fuisse Christum figuratè: ac sic planè accipiendum esse, quod dixit, Petra autem erat Christus; vt si diceret, et si non dicit, quia non opus est, petra autem significabat Christum? Iustinianus in paraphrasi, Petra erat Christus; significatione ac symbolo, sic enim plerumq; Scriptura loqui solet, vt symboli nomen rei quæ significatur, symbolo tribuat, & contra symbolum rei significata nomine nuncupet.

XLVII. Et sanè hæc maior fuit Salmeronis tractatu vicefimò, Quoties verbum, Est, res diuersarum naturarum, quæ Latinis dicuntur disparata, vni copulat, ibi necessario ad figuram & tropum recurramus. Adde nunc minorem ex Gardinero ad obiectum 13. In hac enuntiatione Christus disparatum prædicatur de petra disparato, & ex duobus disparatis conficitur propositio, Petra erat Christus. Et plena exhibit demonstratio: Ergo in hac propositione necessariè ad figuram & tropum recurendum est.

XLVIII. Minorem negat Fischerus, & Alphonsus. Nam Petram hanc reapse Christum esse. Sed hic conceptus est impossibilis: quoniam petra definitio nullo modo potest Christo conuenire: Itaque Renatus Benedictus Panoplia in hunc locum, Cui obscurum esse potest hoc loco tropum esse, quum nemo dubitet Christum nunquam fuisse substantialiter petram? Et sanè res est in promptu. Non potest enim fieri vt vna substantia in diuidua, sit alia substantia in diuidua: eo ipso quod numero differunt: Atqui hoc esse illud, significat aut omaino non differre, vt cum Filius Mariæ dicitur Christus, aut certe non differre numero; vt, Hic paries est albus. Nam albus, & paries etiam definitione distant; tamen numero non differunt, sed ratione duntaxat. Aff illa petra, erat vnum in diuiduum in rerum natura per se subsistens, & Christus est aliud in diuiduum in rerum naturam dem subsistens, quare duo numero.

XLIX. Imò, inquit, petra spiritualis est Christus proprie. Negatur, inquam, nam petram dicis, vel petram illam in deserto locaturiginem aquarum illarum, vel aliquid simile illi petræ. Priori modo constat eam, quam dixi, numeri differentia, altero autem, qualitas est quædam similis qualitati, quæ est petræ naturalis. Si prius, nostra est metonymia: Si posterius, saltem est metaphora, vt explicat odio nostri Iustinianus, Metaphora, inquit, est in nomine petræ, & nomine vitis, quæ, quia typum & symboli continent Christi, metaphoricè

um idemq; amen amasignificat: e. implere totum illum bum. Sed e, sumere. st, aut esse, neque lo. esset, ama. enuntia. obaturi su. um essentia eadem est: ntiã dicit, sic identicæ qui efficit ceditur mi. eadem lin. sic substanti. cuit enuntia. ric sumitur, tum meum. Columba eff. ueneleos 41. Has omnes sed etiam a. hac nostra, calumiam s concluda. liter. Rof. asecutio visa christum cum. quibus est. siteret, Re. cum, inquit, ro significat. i Instructio. similes loci, ergo hac ver. illi. Mitto hac accusa. t argumen. um etiam ad. conclusio. esse in Scri. dico metony. ubi de myste. nem esse fa. imò cum si. uisus; tum vi. a. Quod si. clusionem. do didicit, am habitior. mirtat. Ise. monis: mem. a Apostolus. n de vera & potest, hanc. ius omnia. os esse qui. illis figuratis. i, vel exco. na subiecto, ine pascha; ii transfutum. culis; figura. m & verum. m sit. Qui. era mitta. ed id vitii. que vtrum. i, & Iesuita, que seorsim. confluxit in. is tam præ. cæ insolent. ano Pascha. tantum su. a, neque hi. ca: vt vul. diuiduum, mus tropice. Herculeum. litore; & in. finita

atque improprie de eo affirmantur ex ratione, qua prae tribuitur risus. Sed verius Turrianus de Eucharistia cap. 2. Quia verus illud manna, quod pluit Dominus de caelo, non erat re, & veritate corpus Christi, sed in enigmate & parabola opertam rationem contemplationis habente, iccirco Paulus eam spiritualem vocat: similiter potum illius aqua, qua ex petra fluxit, spirituales appellat, quia in spiritu, id est, secundum mentis intelligentiam, & non ut secundum sensum extrinsecus apparet, significabat potum sanguinis Christi, & petra, item spiritualis, eadem ratione vocata est, quia Christum secundum sensum spirituales representabat.

L. Sed petra illa non sequebatur Israelitas, inquit: Negatur hoc, inquam: nam Paulus discrete dicit omnes Israelitas; etiam qui non placuerunt Deo, bibisse de petra sequente: quod non potest esse verum, nisi vel de Christo, vel de illa petra deserti. At de Christo non potest, saltem proprie, nam quicumque edidit carnem, & bibit sanguinem eius habet in se vitam: Sed de petra illa potest: quomodo de dolio, vel etiam de vinea quis dicitur bibere; qui vinum tamen bibit, neque ex dolio, neque ex vinea proxime, sed ex calice: tamen haustum de dolio; & natum in vinea. Quomodo etiam petra dicitur sequens, non proprie per se, sed improprie, & per effectum, nimirum aquam; quae Israelitis praesto erat. Sa, Nota & hic, & Numerorum vice primo significari aquam, qua de petra fluxit, secutum fuisse Iudeos per desertum. Quamquam alios scimus aliter exponere: sed utcumque sit, tamen constat ex contextu illam indicari petram, quae erat in illo deserto.

L I. Costero non fuit audacia tantum; ut hic negaret tropum esse: nec tamen causae voluit videri deesse. Non est, inquit, similis ratio. Quamobrem vero? Quia nullum ibi ponatur pronomen demonstrativum; quale ponitur in his verbis, *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus.*

L II. Respondeo, primum non arguere nos ab his Pauli verbis, ad illa Christi verba: sed ab hoc loco ad thesaurum, quae asserat, Verbum, est, non semper sumi proprie. Itaque nihil in Costero subtilitate esse momenti: Nihil enim obstat, quominus ad idem axioma referantur varia exempla: non tantum numero, sed etiam specie. Deinde immerito negatur similitudo: Hae enim intelligenda secundum id, quod propositum, non secundum omnes circumstantias. Exempli gratia, si probandum sit, omne animal vivere; tunc similia exempla sunt, Homo, & bestia; quantumvis constituant varias species: quibus singulis sua sit definitio. Sed quoniam haec definitio ita speciem constituit, ut non tollat genus: ideo non efficiat ut non habeat animam bestia, & quae cum homine, etsi longe alius naturae animam: ideo nemo sanus negaturus est ad hanc rem similia esse, quae si comparentur, cum de ratione sermo esset, nemo foret non execraturus *axioma.*

L III. Itaque inanis est obiectio pronominis. Id enim pertinet alio, quam ad verbum, est, de quo suscepta disputatio. Tum autem quis ignorat pronomen esse nominum loco? Itaque necesse est in his verbis designari aliquod nomen. Totum ergo discrimen in eo est, quod cum Petra dicitur Christus: subiectum enuntiationis nomen sit expressum: cum vero *Hoc est corpus meum*; non nomen, sed pro eo demonstrativum est. Et sane Matthaei v. decimo, qui legit, *auris ipse est Elias*; pronomen audiens, nihil cogitat aliud, quam, Ioannes est Elias; ubi tamen figurata locutio est. Et similiter potuit Paulus dicere, *Bibebant ex spirituali Petra: Hae autem erant Christi.* Quid ergo? Nempe lesuitae sunt *ὁνομαζόμενοι*: sunt vitiligatores importunissimi.

L IV. Etiam illud suggillavit Roffensis quod de Pascha diximus, nam c. 1. lib. 2. contra Oecolampadium. Non de agno, inquit, ad hunc modum legis, quod vocaretur Phascha: sed de ceremonia & religione. Sic enim codex Hebraeus habet, ubi Moses monet respondendum, quoties de religione ista forte quaestio ab aliquo fieret, *זבח פסחא דהוה ליהוה*, hoc est, *Sacrificium transitus est Domini.* Repetit importune capite sexto quinti.

L V. Egregie sanè, & acutè. Non agnus, sed religio, siue, ut Hebraice Moses dixit, *זבח פסחא דהוה ליהוה*, cultus iste. Quid enim promotum, inquam? An quia ceremonia ipsa magis proprie dici potuit transitus Domini? Proprie, inquam, & secundum essentiam veritatem? Ceremonia ita erat, ut Agnus occisus torretur, tostus ederetur totus à familia cum azymo agrestique oleo, & festinanter. Hae enim erant saltem praecipua obseruationis capita. Hincine transitus Domini per Aegyptum? & quidem proprie, absque figura, absque tropo? Atqui cum primum celebraretur nondum fuerat ille transitus. Itaque discrete, *Transibo per terram Aegypti nocte ista.* Potestne quicumquam quod iam sit, esse proprie & sine figura, id quod nondum est; Deinceps autem; transitus ille esse desierat, quia omnino nunquam factus nisi semel. Itaque docetur quid respondendum foret posteris, qui scilicet transitum eum non poterant oculis videri, sed tantum auribus. Verba discreta, *Tunc dicens, sacrificium Paschae est ipsi Iehoua, qui transitit domos filiorum Israel in Aegypto, quando percussit Aegyptum.* Potestne autem aliquid quod sit actus, esse id quod pridem esse desinit? & quidem sine tropo? Ut mittam circumstantias non easdem. In Aegypto transitum: extra Aegyptum ceremoniam. In transitu migrationem de loco ad locum: In hoc cultu, vnam domum. In transitu, neque agnum, neque panem, neque olera: quae cuncta in hoc cultu.

L VI. Tu igitur, Fischere, non respondes: sed tergiversaris, fugitas. Esto sanè, quando ita vis, non agnus ipse, sed tota ceremonia transitus: & hoc de mus à te manifestissimè demonstratum: ac tu profecto non itidem eueicisti; hanc ceremoniam proprie & absque tropo dictam transitum Domini: quod tamen tuus Oecolampadius volebat, urgebat. Quid ergo compendij factum tuae causae, Fischere?

L VII. Voluit, inquit, ita ceremoniam istam vocari. Te scilicet indigebamus monitore, qui hoc tantum, tam absconditum arcanum in aures infunderes. Sed cur non veniebat in mentem duobus omnino modis imponi nomina; vel fortuito, vel secundum analogiam: Fortuito illa, quae nihil prius significabant, ut, eo, amo, lapis, aqua. Per analogiam, quae à priori significatione rationem habent impositionis: ut, Adam, Abraham, Isaac, terra. Iam verò hoc Paschae nomen non esse prioris ordinis, sed posterioris: quia impositum à transitu Domini, ut discrete Moses monuit. Tibi igitur alterutrum est necesse, ut vel neqes vlla nomina huius posterioris ordinis metonymica esse; vel, si quaedam concedas, saltem istud esse alterius generis: nisi forte neutrum malis, sed te respondendo nugae agere. Quod mihi quidem certò certius.

L VIII. Et tamen res non est difficilis. Verè enim dixit Oecolampadius,

Agnum fuisse dictum transitum Domini: quia huius religionis, siue cultus, substantia, ut ita dicam, & fundus; atque adeò, ut Rabini amant loqui, *אגנוס*, Agnus est, circa quem reliquae ceremoniae occupabantur. Itaque nunquam legas, aut azymum, aut lactucas nominatas Pascha, aut baculum, aut renes cinctos, aut calceos. Sed agnum legis interdum. Nam quod Paulus dixit prioris ad Corinthios 5. *Pascha nostrum: Baptistes dixit I. Ioannis, ecce Agnus Dei: & Petrus i. prioris, sanguinem Agni immaculati.*

L IX. Sed enim legitur, *Sacrificium transitus est Domini.* Non nego, inquam; sed an minus verum, Agnum esse transitum? Quasi, sacrificium illud, siue, ut vertit Hieronymus, Victimam non esset Agnus. Deinde, cur dissimulatur hunc locum praecedens locus in eodem capite, ad quem Oecolampadius respicebat? *Sic autem comedetis eum, scilicet Agnum, Lumbi vestri accincti erunt, calcamenta vestra in pedibus vestris, & baculus vester in manu vestra: comedetisque festinanter.* Est enim Phascha, id est, transitus, Domini, *פסחא דהוה ליהוה*, Vbi, velis nolis, Fischere, cogere referre ad agnum: nam profecto neque lumbi comedebantur, neque vestimenta, neque baculus. Sed ratio redditur, quare sic comedendus esset agnus; quoniam transitum designaret etiam populi ex Aegypto. Itaque frustra contumax fuit Episcopus Roffensis. Bonè dicere voluit: sed ipsa iam contumacia, aut nequitia est, aut à nequitia.

L X. Bellarminus negat Agnum dici Pascha tropicè. Probat, quia nulla esset similitudo inter agni occisionem & transitum Domini. Proprie ergo dici coarctat, sicut etiam festus dies dicebatur Pascha, deriuato nomine ab illo transitu Domini, quia in memoriam & honorem illius transitus.

L XI. Sed nos contra tenemus, tropicè dici non proprie. Nulla, inquit, similitudo est. Respondeo primum ad id, ut, est, sit, pro significat, non esse necessariam similitudinem. Certè enim Circuncisio nullam habet ad fœdus Dei cum Abrahamo. Et tamen *Hoc est fœdus meum*, id est, significat. Videlicet, quia signum est. At non omne signum habet similitudinem ut Iris signum erat nunquam futurum diluuium: absque vlla similitudine inter Iridem & non futurum diluuium. Videlicet quaedam signa sunt, quae vim suam signi habent duntaxat ab institutione: ac proinde ab ea, quam postea Bellarminus nominat, memoria. Et verum est, quaecunque in memoriam instituta sunt aliarum rerum, dici posse ipsas res, verum non proprie, sed figurate: ut vulgè annulus dicitur matrimonium: non quod sit similis matrimonio: sed quia datus in pignus matrimonij.

L XII. Sed & falsum, nullam esse similitudinem. Nam agni sanguine significabantur postes ianuae in singulis domibus: prout in ipso transitu voluit Dominus id signum salutis esse Israelitis.

L XIII. Nomen est, inquit, deriuatum. Quasi verò nulla nominata esset tropica. Certè spiritualis deriuatum est à spiritu; & tamen Petra spiritualis, non sine tropo: cum re vera esset corporea. Veruntamen falsum est, esse deriuatum. Nam contra est illud ipsum purum purum nomen *פסחא*. Sed neque dicitur, *Est enim Pascha*, absolute: sed determinate, *Est pascha Domini*: quae phrasia designat indiuiduum illum transitum, qui statim describitur à Mose, *Et transibo per terram Aegypti nocte ista*, Exodi 12. Est iterum discretius, *Ultima transitus est Domini*, *בני ישראל מצרים אשר פסח על בתי*, *Quando transiit super domos filiorum Israel in Aegypto.* Potest etiam reddi, *Quem transitum transiit*; Hebraismo familiari.

L XIV. Denique lesuitam profero in medium aduersum alios. Is est Edmundus Augerius c. 1. art. 5. qui hoc axioma demonstraturus, plerumque signa rerum significatarum nomen mereri, varia colligit exempla: & in iis hoc ipsum Paschae, *Agnus*, inquit, *absque prauidicio eius quod erat, suae substantia, aut signi, confirmatiue transitus, vocatur Phascha, transitus.*

CAP. VIII.

Vinum EST, sit hoc loco figuratum.

I. Sic vniuersaliter disputant nonnulli: Sed alij contractius; hoc saltem loco nullam esse figuram Vega assertionem de Eucharistiae Sacramento thesi 49. Si cum legimus apud Lucam, & ceteros Evangelistas, *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus*: sensus hic est, hoc significat corpus meum: Certè cum de sanguine scripsit Lucas, *Hic est calix, Nouum Testamentum*: sensus esset, Hic, id est, hoc vinum significat calicem Nouum Testamentum. At quis esset hic calix, significatus per vinum? Deinde calix sanguinis non significat Testamentum, sed verè est ipsum Testamentum. Cum ergo Paulus & Lucas dicunt, *Hic calix est Nouum Testamentum*, profecto, est, non sumitur pro significat.

II. Respondeo, posse aliàs oppugnari consequentiam. Nam etsi eadem sit veritas duarum propositionum; non tamen eadem est proprietates phrasium: quia potest figurata locutio exponi per propriam. Ut cum Circuncisio dicitur pactum meum: & postea, signum pacti mei; eadem est quidem veritobique veritas: sed non tamen eadem phrasia proprietates. Veruntamen hinc opus est hac solutione: quoniam propositiones figuratae comparantur. Itaque alia solutionis nunc ratio est Nempe, corrumpi locum Lucae. Non enim ille dixit, *Hic est calix Nouum Testamentum*, ut vertit Latinus Interpres; suo nimirum visitato more, perperam. Nam Graece Lucas scripsit, *τὸ τὸ πὸ τοῦ αἵματος, ἡ καὶ τὸ ἀγίου, ἐστὶν τὸ πρῶτον μυσ.* Id est, Beza interprete, *Hoc poculum est Nouum illud Testamentum per sanguinem meum.* Nimirum ut calix sit suppositum; geminato tropo; nempe calix pro contento in calice: tum contentum in calice, id est, vinum Nouum Testamentum. Quomodo superflua sunt obiectiones.

III. Stapletonus in Antidoto, à comparatione linguarum. In Mattheo Hebraeo sic legimus, inquit, *זוה שרונה גופי*, *Hoc quod est corpus meum.* In Syro, *הנו פגרי*, quod verti potest, *Hae substantia corporis mei*, vel cum aliis punctis, *הנו*, *Ecce corpus meum*: sicut in cruce matri dixit, *Ecce Filius tuus.* Sed Marcus Syrus expressius, *הנה איתונה פגרי*, *Hoc re vera est corpus meum.* Additur hic Marco, qui Syris praedicabat, & cuius authenticum adhuc hodie retinent particula illa, *re vera*: quae in Ioanne Syro c. 1. ad illa verba, *Erat lux vera.* Croquetius catechesi 130. *Quare, nihil vtilius obseruari contra figuristas haereticos: Nam tale est Syriacum istud Marci vocabulum ut à Syris non suscipitur, nisi in re quae verè existat.*

IV. Scilicet illud verissimum, Homine imperito nihil quicquam iniuriosius. Nam hae cuiusmodi sunt, quae? Diceret ab omnium linguarum consu-

consultissimo: quo tamen nihil impudentius. Hebraicum Matthæum iactat. Et verò ita legas in editione Tilij. Sed quanta antiquitas: Iudicet Hebraice doctus ex istis proximè præcedentibus, דם אדם ודמים ודמים ודמים. Va illi homini: in qua phrasi nihil Hebræum: Nisi Hebræum peritatem metiaris ex scriptis Rabinorum. Similiter statim, טוב היה לו שלא נולד, Bonum esset illi, quod nunquam natus esset. Et statim, אנו הנה, An ego ille? Et paulo post, כל היום הזה, In nocte ista: ubi iam non barbarismus, sed est solœcismus purus putus. Mitto alia infinita infinita: ex quibus coniectura vehemens recentem versionem esse, cum in barbarium degenerasset lingua sancta. Porro hæc ipsa phrasis, טוב היה לו שלא נולד, in editione Munsteri est, Hoc est corpus meum. Et tamen in illis ipsis Tilij verbis, quid est præter Stapletoni imperitiam? Nam הוה debuit præcedenti membro adscribitur, טוב היה לו שלא נולד, Accipite, comedite hoc, quod est corpus meum: quod dabant vitro, quicumque erunt Stapletono magis iudicio.

V. In Syro parilis ineptia. Scilicet, Hæc substantia corporis mei? Tam profecto quam, hoc accidens corporis mei. Equè enim utrumque expressum. Itaque non tantum Tremellius, sed etiam Fabricius reddidit, Hoc est corpus meum. Nam הוה, nihil habet quod substantiam significet: verum censetur compositum ex הוה, pronomine demonstratio masculino הוה: & הוה, cognatæ significationis. Itaque ad verbum reddendum fert, Hoc est ipsum corpus meum: vt Matthæus tertio, הוה הוה, Hic enim ipse est: & הוה הוה, Hic est meus Filius. Septimo, הוה הוה, Hic est enim lex. Et aliis sæpe.

VI. Mira laudes Marci Syriaci: vt authenticus extet apud hodiernos Syros. Sed credit quisque pro arbitrio. Nam Stapletoni fides sublestit. Sed missum id faciamus. Quid igitur Syriacus Marcus: Addidit הוה הוה. Esto sane. Atqui id verbi extat Ioannis primo, Ecce lux vera. Ita est, inquam. Sed quousum? Non enim intelligo. Et ne erres, apud Syros ea vox nihil aliud sonat, quam Ipse est: Nempe facta ex הוה, pro Hebraica הוה addito pronomine. Matthæi 2. הוה הוה, ubi erat puer. Tertio, ad verbum, Ipse autem Ioannes, הוה הוה, erat eiusum vestimentum: Sexto, Si autem sonum agri, quod hodie הוה הוה, est: הוה הוה, eras cadit in clibanum. Ad Hebræos 10. illud per velamen, id est carnem suam: habes Syriacè הוה הוה, per facies portæ, id est per carnem ipsius: ubi explicatio est locutionis figuratæ per pronam. Hinc apparet, simpliciter eam vocem sumi eadem profus notione cum nostro verbo, est: vel certe cum Græcorum εστίν, & frustra Stapletonum ostentasse linguarum peritiam: reuera propinasse ridendam imperitiam.

VII. Salmero tractatu vicefimo: Ipsa verba Evangelica fixatius, & pressius inspiciantur, omnem ex se rationem metaphora, vel tropi depellunt. Nam, hoc est corpus meum, Græce significat, hoc est illud ipsum corpus meum, vel vt Paulus dixit, εστίν το σωμα μου, hoc est illud ipsum corpus meum. Nam enim vim habent articuli Græci, vt rem ipsam vocibus quibus adduntur, significatam magis determinant atque expriment. Et licet Dominus non dixerit, Hoc est vere, vel proprie, vel sine vlla figura, corpus meum: nihil refert: quia eandem virtutem atque significationem habet, dicere, Hic est pater meus: ac dicere, Hic vere & proprie est pater meus. Nempe, in hunc modum concipitur argumentum. Vbiunque articuli adduntur apud Græcos, ibi nullus est tropus, aut improprietas. At hic adscripti sunt articuli. Ergo nulla improprietas.

VIII. Negatur maior. Nam pro scelus, quo tandem sese efferet audacia? aut quid est intactum relictura? quæ hoc tantum, tam putidum mendacium aula concipere? Huic tam mille locis articulos Græcos tam figuratis seruire, quam propriis vocabulis. Equè, inquam, utrisque, & promissæ: Lucæ 12. Caute vobis. Δειτε τις ζυμης τω φαρασαισιν: ab illo fermento Pharisæorum: sic enim liceat mihi articulos exprimere quibus carent Latini: quod iam fecerunt ante me multi viri, non indigni quorum exemplum imitemur. Potestne Salmero hoc loco fermentum persuadere sumendum absque figura? Statim exposuit Christus: ης εστιν ζυμη και οσις: fermentum illud esse hypocritam. Rursus εστιν ζυμη και οσις: ο υμω, ο υμω, και ο υμω, εστιν ζυμη και οσις: Vbi enim thesaurus vester est, illic est cor vestrum erit. εστιν ζυμη και οσις: εστιν ζυμη και οσις. Sicut lumbi vestri praecinunt, est lucerna accensa. Propemodum factum vt abstinerem 1. cap. propter vos staurolatræ: qui illud, Quisquis non poterat, το σωμα μου, crucem suam, mire cum lubet detorqueat ad ligæas cruce: sed non adeo indulgendum errori prophano: itaque iubeo vos etiam hæc verba considerate & in iis articulum: & tamen crucem metaphoricam: nam illa ligæa non est cuique crux sua.

IX. Estne opus aliis exemplis Ioannis 2. Αυσπι το ναο τω τρω, Destruite templum hoc, cum loqueretur Christus de corpore suo. Tertio, το φως, Lux venit in mundum: Sed dilexerunt homines potius το σκοτος η το φως: tenebras quam lucem. Quarto, Quisquis autem biberit ex εστίν ex aqua illa quam ego ei dabo, non sitiet in aeternum. Sexto Operemini μη τρω βρωσιν, non cibo qui perit, sed τρω βρωσιν, cibo illi qui permanet in vitam aeternam. Matthæi 6. No nouerit η δεξτερα υς, Sinistra tua quid faciat η δεξια υς dextera tua. Postea, Dimitte nobis το φως λαμπελο debita nostra. Et 7. Quid spectas το φως, πω το φως λαμπελο, festucam quæ est in oculo fratris tui: τρω εστιν το φως λαμπελο, trabem vero quæ est in oculo tuo non animaduertis? Ne date quod sanctum est τοις κωσιν και οσις: nec proiците τρω μωρσοι και οσις: uim margaritarum vestras, ης εστιν τρω κωσιν και οσις, coram porcis. Salmero: clama perinde esse sine dieas trabem quæ est in oculo tuo: siue trabem quæ vere & proprie est in oculo tuo. Et reliqua similiter.

X. Sed quid eo tam procul, vndique conquirens vnde conficiam aduersarium? Atqui promptius potui, ex hoc ipso instituti Sacramenti locis. Quis enim non legit, εστιν το ποτηριον η και η δεξια ης: nullo omissio articulo: Dicidit Salmero: Hoc poculum vere, proprie, absque tropo aut figura esse Nouum Testamentum. An pudet temeritatis? Tapperus Non oportet hic excludere quemlibet tropum. Nam consecratio calicis necessario aliquid requirit. Et sane sensus est, quem exprimit Guillaudus in priorum ad Corinthios, Hoc contentum in hoc calice, seu paculo, est meus sanguis. Lucas Brugensis in Matthæum, Calix significat etiam quicquid calice continetur, siue sit vinum, siue sit sanguis, siue quid aliud: id est, figura loquendi tam vsitata, quam est quæuis propria loquutio. Audin tu figuram? Sed quam? Ambiguus est Thomas in Paulum. Dupliciter sumi potest. Vno modo metonymicè, vt scilicet ponatur continens pro contento. Alio modo potest accipi metaphoricè, vt sit sensus: sicut calix inebriat & perturbat, sic passio. Nihil interest nunc vtro me-

lius. Sufficit nosse, adhibitis omnibus articulis, tam curiose quam cum dictum est, vt tamen figuratam esse enuntiationem, siue metonymicam, siue metaphoricam. Tamen si quid intersit, Bonauentura definit rotundius: quæst. 2. art. 1. distinct. 4. quart. Si queratur ad quid transsumitur? Dico quod ad contentum.

XI. Tonstallus. Hæc verba non magis significantiue, siue figuratiue sunt dicta, quam sunt hæc verba Ioannis Evangelistæ, Verbum caro factum est: vel hæc Petri, Tu es Christus filius Dei viui: Matthæi 16. aut hæc Samaritorum, Ioannis 4. Ipsi enim audiuimus & scimus, quod hic est verè saluator mundi. Aut hæc Dei Patris, Lucæ 3. Tu es ille filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Quod si verè intelligimus hæc verba penitus citra allegoriam vllam, metaphoram, tropum, figuram ve dici, neque alio intelligi modo, quam ipsa verba germano sensu significant ac docent, qua cogemur necessitate in hisce luce clarioribus, Hoc est corpus meum, peregrinum sensum extorquere, alienumque à verborum significatione? Costerus similiter. Similis oratio est illa Dei Patris, Matthæi Hic est filius meus dilectus: In quo si impium est figuram ponere, & de vero Dei filio dubitationem mouere, impium etiam erit in his verbis figuram constituere, Hoc est corpus meum.

XII. Respondeo: Tonstallum stolidius loqui, perpetuo ponentem quod debuit concludere: hæc scilicet verba, de quibus contenditur esse luce clariora: sensum figuratum esse peregrinum, & alienum à verborum significatione: & non esse alia aliis magis tropica. Costerus cauiffe hanc phrasin. Sed utrumque tamen ineptè esse argumentatum à particularibus. Itaque confidenter negamus consequentiam. Parauit Richeomus se aduersum nos legitime excipere: male argumentatur qui dici: multi loci Scripturæ debent non secundum literam sumi. Ergo hæc Christi verba. Hoc est corpus meum, debent exponi figurate. Id nihil aliud est, quam concludere particulare vnum quid, ex alio particulare contra leges Logicæ: quasi quis diceret: multi sunt adamantes adulterini. Hæc ille. Mutato nomine de te Tonstalle, de te Costere, fabula narratur. Nisi forte vobis quam nobis peccare in leges Logisticas, vt frequentius, ita sit tolerabilius: prout sæpe & consuetudo ab in naturam: & communis error facit ius.

XIII. Præterea dissimilitudo est in allatis exemplis manifesta. Nusquam enim disparata numero vniuntur. Non enim alius & alius, Verbum & caro: sed vnus & idem Christus Iesus: itaque verè & proprie dici potuit Verbum esse factum carnem: quomodo homo dicitur factus in animam viuentem. Multo minus numero diuersa sunt: Hic & Saluator. Tu & Filius. Quis enim ignorat de substantia prædicari, siue qualitates, siue actiones, siue relationes, & omnes denique alias categorias? At in his verbis Christi, de substantia, Hoc (designatur enim vnum indiuiduum, panis) prædicatur non quicquam ex alia categoria: sed ex ipsa eadem substantiæ categoria: corpus meum, quo rursus designatur indiuiduum reapse & per se subsistens: denique vt rem actionibus terminis circuncludam, de prima vna substantia prædicatur altera prima substantia: quod est absurdissimum: nam alioquin de substantia etiam prædicari substantiam non est inauditum: nempe de indiuiduo speciem: vt Petrus est homo: vel de specie genus, vt Homo est animal: sed de specie speciem: vt homo est brutum: lapis est arbor: mons est fluuius: aut de indiuiduo indiuiduum, vt Petrus est Paulus: hoc demum est absurdissimum, nisi molliatur beneficio figuræ, & tropi.

XIV. Denique dissimilitudo manifesta: quoniam quæ nunc verba expendimus Sacramentalem componunt enuntiationem, non illa. Atqui in Sacramentis constat vltimatissimum esse tropum, & enallagen nominum signi, ac rei significatæ, propter similitudinem. Quæ ratio non occurrat in omnibus enuntiationibus. Perinde ergo Tonstallus facit, ac si interrogaret, quid cogeret in, Ego sum vitis, tropum intelligi potius, quam in Verbum caro factum est.

XV. Antonius Tholosanus interrogat. Quæ verba possent dari, aut excogitari magis propria, significantia, clara, expressa, formalia, vt nobis certum faceret se daturum corpus suum manducandum: quam hæc sunt, quibus vsus est, Accipite, edite, Hoc est corpus meum? Argumentum ita est: omni propositione figurata, datur alia propositio magis propria, significans, clara, expressa, formalis. At ista propositio nulla potest alia dari magis propria, magis que significans, clara, expressa, & formalis. Ergo hæc non est figurata.

XVI. Respondeo concedi maiorem: saltem quod attinet ad propriam, & formalem: nam de magis significante, & clara & expressa, posse dubitari: quoniam figuratæ nonnunquam vehementius significant, quam propriæ: ideoque animum audientis magis afficiunt. Veruntamen id aliud magis spectat, quam ad rem præsentem.

XVII. Negamus ergo minorem: de qua miramur dubitari potuisse apud Papistas, apud quos plaustra sunt enuntiationum, quibus aliter, atque aliter hæc vna enuntiatio pretenditur explicanda. Nam quid agunt, quæso, qui explicant? An vt clarum aliquid permittent obscuro? An vt distinctum vertant ambiguum? Et pro certo substituant incertum? Quod si contra potius dicitur sensus communis: Ergo quæcumque enuntiationes conquiritæ sunt à Papistis, & sunt exstimate, clariore, distinctiores, certiores ista. Exempli gratia: controuersum est: quænam sit mens horum verborum: tum dixit nescio quis, Hoc indiuiduum vagum est corpus meum: alius reposuit, Hoc corpus meum, est corpus meum. Bn tibi iam duas enuntiationes excogitatas clariore ista vna. Denique illud ipsum, Hoc est sine figura aut tropo corpus meum, absque vilo dubio distinctius est ista, Hoc est corpus meum. Et non interrogant absurdè, Papistæ?

XVIII. Imò vide fraudem, Interrogauit, quibus verbis potuerit Christus vt magis claris, si voluerit significare se daturum corpus suum comedendum. Quo posito responderi forte potuit, nullis. Sed non ostenditur voluisse dare tuum corpus comedendum, proprie, inquam, & sine metaphora. Itaque facillè respondemus, vt potuisse verbis magis propriis ad significandum se daturum corpus suum manducandum tropice. Neque credo refractatum futurum vel ipsum Tholosanum, hominem tamen in aſtendendo, negando ve audacissimum. Quare tantisper silentium esto, dum de manducatione confectum sit negotium.

XIX. Salmero tract. 17. Hilarius de Trinitate lib 6. eleganter obseruauit pronomina obtinere in se vim nominum, quare tractans illa verba, Hic est filius meus dilectus, subdit, Proprietatis significatio est, ubi hic est, dicitur

dictum esse auditur, & meus est. Et infra, Ne queras alium, ne non hunc esse credas. Hunc ego tanquam indice digito, hac verbi significacione contingo: quia dico & meus est: & hic est, & filius est. Quid post hæc intelligentie poterit esse, ne non posse credatur: Sic Hilarius. Ita sane hic dicere plurimum, pronomina illa, Hoc, & meum obtinere in se virtutem nominum: & proprietatis significatio est, ubi & hoc est, dictum esse auditur: & meum est. Perinde enim valent eiusmodi pronomina Hilarij iudicio, ac dicere: Proprius est filius: proprius est corpus. Argumentum conficio. Quæcunque enuntiatio habet pronomina, ea est sine tropo accipienda. At hæc enuntiatio, Hoc est corpus meum, habet pronomina, Ergo sine tropo accipienda. Minor patet: maior probatur ex Hilario.

XX. Respondeo negari maiorem. Nam contra: quæcunque enuntiatio enuntiat disparata de disparatis, ea est figurata: at quædam enuntiatio habens eadem pronomina, enuntiat disparata de disparatis. Ergo quædam enuntiatio habens eadem illa pronomina, est figurata. Maior per se patet: minor probatur exemplis. Nam Genesios 17. Hoc est pactum meum: ubi habes & Hoc, & meum, ea pronomina: & tamen hoc refert circumfisionem, quæ disparata est à pacto. Præterea cum teste ipso Hilario pronomina obtineant vim nominum: certe si nomina ipsa non obstant tropo; ne pronomina quidem: non enim plus possunt quam ipsa nomina. Atqui hæc non obstant: tam enim figuratum fuisse si Deus ipse dixisset, Christus est agnus meus: quam cum Baptistes dixit, Hic est agnus Dei. Et Genes 41. Septem hæc vacca; & idiomate Hebræo debent dici, septem hæc vacca; sunt septem anni: ubi tamen nemo non figuram agnoscit.

XXI. Ad confirmationem maioris respondeo. Salmeronem abuti Hilarij autoritate. Nam proprietates gemina est: alia opposita tropo; & intelligitur de vocabulo ipso: alia opposita communitati; & significat cum quid plurimis ex æquo convenit: illa homonymiam excludit, hæc autem synonymiam. Nos de propriis vocabulis disputamus prioris notione. At Hilarius de proprietate posteriori. Nam hoc vult, quod Pater dixit, Hic est filius meus, nemini convenire præter unum illud individuum, quod demonstrabatur per pronomina, Hic: & per pronomina meus. Vin convincentia Verba recognosce, intellige quæ sit veritas & ratio dictorum. Legeras, Filios genui & exaltaui: sed non legeras filios meos. Genuerat enim eos sibi per divisionem gentium, & plebem hereditatis in filios. Ne igitur per communionem adoptiva hereditatis cognomen filio unigenito Deo adderetur, natura veritas per significacionem proprietatis ostensa est. Assignetur sane hoc communionis in Christo nomen ut filius sit, sit de quoquam dictum reperietur, Hic est filius meus: si vero proprium ac singulare ei est, Hic est filius meus, quid calumniam Deo Patri professa de Filio proprietatis asserimus? Anne tibi in eo quod dicitur, hic est, non hoc significare videtur, alios quidem cognominatos ab eo in filios, sed hic Filius meus est? Donauit adoptionis plurimis nomen sed iste mihi Filius est. Ne queras alium, ne non hunc esse credas. Manifesta meus est: propria ratione Iesum dictum Filium: non communi. Atqui hoc nihil aduersus tropum. Nam itidem propria ratione Iesum dictum agnus Dei; non ea communi qua audimus, Pasce agnos meos: Et tamen Iesum agnus Dei non sine tropo: etsi non communitate gratia; sed proprietate officii. Quia notione nos hic proprietatem non inuiti agnoscimus: non enim quilibet panis sit corpus Christi: sed hic *ὁ ἀληθινός*: vnde tam sollicitè Paulus nominavit non panem, sed strictissimè, *Poculum cui benedicimus: panem quem frangimus*. Et post *ἡ γὰρ τὸ τοῦ θεοῦ τῆς τοῦ πνεύματος τῆς τοῦ*: Hunc panem & hoc poculum.

CAP. IX.

De regulis interpretandi: & de circumstantiis textus.

I. Actum de vocabulis. Nunc videntur regulas interpretandi variè; prout sibi quisque imaginari potuit commodissimas. Earum esto hæc quasi præfatio apud Salmeronem tract. 17. Oratio, ex Iuriscofultorum & prudentium iudicio propriè semper est accipienda, donec figurata, & impropria esse demonstratur. Quæ vndeunque tandem sit, potest concedi facile: etsi distinguendum sit ipsam naturam propositionis à iudicio hominum. Etenim reuera non pender ab isto quamnam sit, qualisve oratio: sed contra ex eius orationis natura debet hoc pendere iudicium: sed non est taati subtilitatis huiusmodi confectari. Itaque siue Iuriscofulti, siue prudentes admonuerint, decreverintve, esto sanè in medio positum. Nam contra nos quid valeat equidem non video, etsi visus est Salmero in nos stringere. Artem alius videto: ego malo reliqua persequi.

II. Legitimæ interpretationis legem duobus capitibus distinxit Salmero, tract. 20. tribus Bellarminus. c. 9. primi: Richeomus, quatuor c. 19. primi: sed & quatuor Panigarolla parte 1. lect. 15. Primus, ubi non est, inquit, aliquid ex textu adponendum figuratam loquutionem excitans, vel ratio aliqua, qua per proprietatem exponendo, tradat impossibile, aut facinus, aut sensum absurdum, & inutilem, non est ad tropum accurrendum, ut docet Augustinus tertij de doctrina Christiana capite decimo sexto. Alter communem regulam explicandæ Scripturæ esse, ut nunquam dimittamus proprium verborum sensum, nisi cogamur ab aliqua alia scriptura; vel ab aliquo articulo fidei: aut certè communi totius Ecclesiæ explicatione. Tertius addit Bellarmino, repugnantiam, & absurditatem. Postremus, Quatuor, ait, in præsentia regulas asserimus quibus apparet an in sermone aliquo figura sit. Primo loco, si verborum circumstantia, quas vocant, figuram ostendunt: secundo loco, si tempus, & occasio postulabant, ut figurata verba usurparentur. Tertio, si locum ad litteram intelligendo, aliquid inde oriretur, quod esse non possit: postremo si saltem aliquid inde oriretur, quod esset absurdum, & à ratione alienum.

III. Hæc maior propositio est. Eam minor excipit à Salmerone expressa, Sed hic, ait, nihil tale inuenitur. A Richeomo, Non possunt aduersarij ullam harum causarum proferre ad suam fulciendam opinionem. A Bellarmino sigillatim, Non nituntur, inquit, alio verbo Dei: nec habent articulum fidei, cui propria acceptio horum verborum expresse repugnet: nec possunt proferre saltem aliquam communem expositionem Ecclesiasticam. Ita etiam Panigarolla per singula sua capita.

IV. Ego paulo post minorem videto. Nunc etsi nihil inter sit nostra ad

præfens quidem negotium: possum tamen maiorem certis exemplis oppugnare; vnde ab aduersariis positam tanquam certam. Nam primò abundant exempla, allegoriarum, paucarum quidem à sacris autoribus concessararum: longè plurimum à veteribus affectatarum; aut à recentibus, maxime Papistis, excogitarum, in quas nulla horum capitum concurrerunt. Quæ omnes damnandæ sunt, & abiiciendæ, aut concedendum importunè magis quam religiose ab aduersariis hoc argumentum vigeri. Certè Paulus 1. ad Corinthios 9. allegoricè explicauit illud Deuteronomij 25. Non alligabis bouem trituranti. Et ad Galatas 4. duos Abrahami filios: & prioris ad Corinthios 10. mare rubrum, & nubem, & manna, & aquam ex rupe. Nec pauci ex Patribus, succinentibus multis Papistis, quartum orationis postulatam transferunt ad Eucharistiam.

V. Scilicet summa fuit necessitatis non euitandæ calamitas, quæ coëgit & ex duobus luminatibus concipere Papam, Imperatoremque: & ex duobus gladiis, clauis potestatis ac scientiæ: & ex Iobi bobus atque asinis; fidem explicitam, & implicitam: ex Loto euadente in montem, votiuas religiones: ex Verbis Christi, *Duc in altum*, Petri aduentum in Romanam Ecclesiam. Ex istas aliis, *Offendite vos Sacerdotibus*, auricularem confessionem. Dies me deficiat, si omnia conualem: ex quibus apparet nullis se his legibus quas nunc videri volunt seruo vrgere, tamen velle cohiberi; quominus petulcè cum liber abutantur Scripturis Sacris.

VI. Dicam amplius: eos interdum locos occurrere, quibus sensus figuratus ita intrinsecus sit, ut à nullis istis pendear legibus. Genesios 49. *Ligans ad vitam pullum suum: lauit in vino vestimentum suum*: à quibus si remoueas omnem tropum, nullo possis argumento conuinci ex iis legibus. Sic Exod. 1. *Amari iudiciis affecerunt vicam illorum*. Proverbi 5. *Bibe aquam de cisterna tua: & fluent de medio putei tui*.

VII. Ex his similibusque patet has leges sic intelligendas, ut si ex iis conuincatur locus esse tropicus, tum sit absurdum propriè interpretari. Et rursus, quem locum eadem leges euicerint esse proprium, hic ne per tropum detorqueatur. At non contra; aut nullum tropicè exponendum, nisi quem istæ leges probarint non esse proprium.

VIII. Hanc tamen maiorem probat Bellarminus. Alioquin, ait, peribit fides, & remanebit sola opinio de rebus diuinis, & aperietur porta infinitis erroribus. Richeomus magis Asiaticè. Si sine his causis, aut aliquibus, aut omnibus liceret historicum sensum deserere, & pro arbitrio allegorias fingere; sibi quisque sensus comminisceretur; atque ita scripturarum mentem transformabit in figuras & phantasmata.

IX. Magnum; inquam, periculum; nec sine horrore nominandum. Cauendum in primis, ut nihil æquè. Veruntamen meminere viri si forte altitè, primum à se ipsis doceri multiplices esse Scripturæ sensus; quæ literales; quæ tropicos, quæ anagogicos, quæ allegoricos: neque eos duntaxat variorum locorum: sed etiam singulorum. Deinde certum esse cum veterum testimonij, tum omnium ætatum experimento, nonnullis locis homonymiam esse. His autem positis necessarium fieri, ut ab his legibus aut nihil, aut sic auxiliij parum. Itaque si hoc tantum, tam immane periculum, profus sit certum & inuincibile, nullam remanere spem Christianitati.

X. Verum non est ita: quia scilicet alia lex superest, quam isti sunt oblitii: nimirum ut quoties occurrunt huiusmodi loci homonymij; lector religiosus meminerit, quicumque tandem sensus eruendus sit, nullum esse debere absurdum; id est, quod non possit, vel demonstrari, vel saltem non refutari ex illis legibus. Hoc si diligenter obseruetur, salua res est: neque vlli timendi errores. Nam etsi hoc modo non semper certi esse possumus, vtrum is in quem delati sumus, sit genuinus sensus eius loci quem tractamus; tamen eo ipso quod impugari nequeat absurditatis, nihil est periculi. Sic infiniti occurrunt quos aliter atque aliter competimus expositos à Catholicis tuta veteribus tum recentioribus, absque vlllo fidei præiudicio. Et inter ipsos Papistas potuerunt multis modis hæc ipsa de quibus contendimus verba, variè interpolari absque vlllo Papistæ perfidiæ incommodo.

XI. Verum hæc de maiore dicta sunt *in præsentia*: ut nihil sit necesse, aut plenus, aut animosus disputari: cum in minore iuris superque sit præsidij aduersum Papistas: nam reuera quicumque hanc enuntiationem, *Hoc est corpus meum*, voler ad litteram interpretari nullo, profus admissio tropo, hunc necesse est impingere, aut in omnes, aut certè in plurimas illas leges. Itaque minorem constanter nego. Videamus, nunc aduersariorum confirmationem: nam nostras instantias opportunè referuamus nostris argumentis. Sex omnino capita sunt proposita, quæ singula suum examen postulant. Primum, ex textu ipso; sic enim Salmero nominauit; & eò referendum puta quas Panigarolla circumstantias dixit. Secundum, ab alia aliqua Scripturæ: sic enim designarunt Bellarminus & Richeomus. Tertium, ab aliquo articulo fidei. Quartum ab impossibili, aut absurdo. Quintum à tempore. Sextum à communi Ecclesiæ explicatione.

XII. Sed minore variè conceperunt. Salmero: nihil tale inuenitur: sic breuiter significans neque aduersum se, neque pro nobis eas leges facere. Sed non bene Richeomus: nullam nos harum causarum posse proferre: non tantum quia non verè; sed etiam quia importunè: quandoquidem in eo erat, ut ipse aduersum nos argumentaretur. non ut nostris obiectionibus responderet. Nec rectè Bellarminus: nullum nos habere articulum fidei, expresse repugnantem. Nam illud *Expresse*, quid est? Soler sanè intelligi pro totidem literis: quasi cum dicunt Papistæ, *Facies tibi imagines*; iis expresse opponitur Decalogi præceptum secundum, *Non facies tibi imagines*. Atqui hæc iniusta lex est: ex qua vix pauci reperiantur errores conuincendi autoritate Scripturæ. Itaque neglecta iniustitia; nobis perinde erit oppositio siue expressa & *ἡ λέξις*, siue ex consequentia, & *ἡ τῶν δόξα*. Ut Arriani, negantes Iesum esse Deum, refutati sunt non tantum ex iis locis, ubi constat eo ipso Dei nomine appellatum: sed etiam ex aliis; ut cum dicitur *Filius unigenitus*, aut creator: aut reinittens peccata: quæ etsi sono, imò etiam prima, proximaque notione differunt à Deo; tamen re idem sunt. Hanc libertatem omnnes Theologi sibi vendicarunt omnibus seculis: Hanc libertatem nobis creptum iri non patiemur: quantacunque sit Papistarum importunitas. Incipiamus.

XIII. Primum caput expresserat Salmero solus: & tamen deseruit statim: certè dedignatus explicare. An ut nobis tantundem laboris gratificaretur? An ut sibi ipse parceret? At Panigarolla: Cum intelligendum est figuram

figuram subesse, necessario oportet addi semper aliquid, quod ipsam inuauat. At hic nihil additur. Ergo nulla est figura. Maiorem probat exemplis. Quomodo clausula illi, *Eccce agnus Dei*, continuo additum est, *qui tollit peccata mundi*. Et clausula illi, *Ego sum vitis*, confestim additur, *Et vos palmites*. Et his verbis, *Tu es Petrus*, quæ alia lingua leguntur, *Tu es Petra*, subito additur, *Et super hanc Petram edificabo Ecclesiam meam*. Et idem de aliis. Turrianus cap. 2. tract. 1. cum docuit illa *Petra erat Christus*, esse figurata: idque Paulum indicasse: cum bis diceret, *hæc in figura illis contingebant*: addit, *Aliquid simile præmuniendum erat, cum Dominus dixit, hoc est corpus meum, ut cunctus orbis profiteretur, quod vos pauci tenetis*.

XIV. Assumptum ita conatur demonstrare Panigarolla. Quæ circumstantia est, quæ figuram demonstrat? Contra potius sentiendum est. Videtur enim quodammodo vereri Christus, ne verba figurata esse existimarentur: atque ut ostendat se loqui de vero corpore, & de sanguine vera suo, addit illa verba, *quod pro vobis tradetur, qui pro vobis effundetur*. Et hoc argumenti valde virgenter quotquot sunt Papistæ. Turrianus, *Quia nihil de figura præceptor noster Iesus præmuniuit, cum audimus, hoc est corpus meum, profecto corpus intelligimus, ac veram carnem ibi esse credimus*. Ræcon. *Corpus quod Christus firmabat esse tradendum pro nobis, cum institueret Sacramentum, non erat corpus figuratum: sed eius verum & reale corpus*. Ad id quod Apostolis idem obtulit instituens Eucharistiam erat hoc idem corpus, quod asserbat tradendum pro nobis. Ergo quod corpus obtulit discipulis non fuit figuratum, sed eius corpus verum & reale. Vel talpæ, inquit, tantam lucem percipiant,

XV. Respondeo primùm negari maiorem. Negamus, inquam, quoties in aliqua enuntiatione figura sit, toties addendum aliquid in eodem contextu, vnde constet figuram esse. Exempla sunt in promptu nullo numero comprehendenda; & in Scriptura ipsa per singulas ferme paginas Genes. 1. *Et Spiritus Dei incubabat superficiei aquarum*. Hanc enim esse dicunt vim verbi Hebraici: quæquam Latina editio reddat; *Et Spiritus Dei ferebatur super aquas*, Pagninus, *agitabat sese in superficiei aquarum*. Munsterus, *mouebat se*. Tigurini, *motabat*. Hieronymus Hebraicis, *Incubabat, siue confouebat, in similitudinem volucris oua calore animantis: ex quo intelligimus non de Spiritu mundi dici, ut nonnulli arbitrantur, sed de Spiritu Sancto, qui & ipse viuificator omnium à principio dicitur*. Est igitur metaphorica enuntiatione: ac proinde tropica. Quid additum dicent? Cap. 2. *Et erunt caro vna*. Nam profecto vir & vxor non sunt vnus proprie: sed tantum moraliter, itaque metaphorice: vnde Sacramentum est vnionis Christi cum Ecclesia. In 3. capite habes serpentem perpetuo nominatum; & magnificum illud oraculum, de conterendo eius capite. Sexcenta talia facile collegerit exempla curiosus lector: ut omnino intolerabilis appareat cucullati Episcopi temeritas.

XVI. Cui confirmandæ quid profunt duo, triue exempla? Neque enim ex paucis concludi potest vniuersale, siue necessarium axioma. Si quis in Hispania dixerit vnum, aut alterum, tertiumve esse crine rubrum; continuone omnes rubros concuferit? Atqui Paulus prioris ad Corinthios primo notauit se baptizasse Crispum, & Gaium; & Stephanæ domum; negauit tamen omnes baptizasse. Primo ad Galatas, se vidisse Petrum, & Iacobum: non verò omnes Apostolos. Et isti aut tam stupidi fuerunt ut sibi permitterent; aut tam imposturis suis confidentes, ut nobis sperarent fucum fieri posse ex vno, altero, tertiove exemplo, ad axioma vniuersale concipiendum.

XVII. Et hæc exempla tamen cuiusmodi sunt quæso? Certè cuiusmodi non poterunt vlla minus apta seligi, *Eccce agnus Dei*, inquit Ioannes: & addit, *qui tollit peccata mundi*. Ergo, inquit, Panigarolla, ecce agnus Dei, non dicitur nisi tropice. Nempe hoc argumento: nullus agnus proprie dicitur tollit peccata mundi. Atqui hic tollit peccata mundi. Ergo non est agnus proprie dicitur. Imò, inquam, fallit maior: nam peccata tolluntur duobus modis, vel proprie, vt à Deo: vel improprie, vt à Sacramento, puta, aqua Baptismi. Itaque argumentum nullum, nisi sic concipias: nullus agnus proprie dicitur tollit proprie peccata mundi. Sed id non habes à verbis Ioannis. Itaque hoc additamentum non potest figuram excludere.

XVIII. *Ego sum vitis*; inquit Christus: figura est, inquit Panigarolla: quia subiicitur, *Et vos palmites*. Itane, licet ergo mihi similiter dicere, *Hoc est corpus meum*, figuram esse; quia statim addatur, *hoc poculum est sanguis meus*? Tu n' pateris? Aut si non pateris, quid tibi indulges? Verùm, quid hoc est, inquam? Magisne proprium posterius quàm prius? Nam si æque figuratum, quis non rideat argumentum? Dicam clarius. Si proprie Christus vitis; etiam proprie Apostoli palmites; Et si improprie Apostoli palmites, improprie etiam Christus vitis. Sed aut proprie Christum esse vitem: aut improprie Apostolos palmites, non habes ex circumstantiis. Sed tantum posterius ex eo quod constaret Apostolos esse homines. Quid ergo? minusne erat certum, Christum esse hominem? Breuius, argumentum ita est. Si Christus esset proprie vitis: Ergo haberem palmites proprie. At hoc falsum. Rectè, inquam: sed quicumque palmites dicit, non dicit palmites improprie. Itaque argumentum hoc nullum est à verbis Christi: sed à rei natura.

XIX. Similis ratio tertij exempli. Nam ædificare Ecclesiam, æque translaticium, atque illud prius, *Tu es Petra*: quæquam hoc etiam negatur dictum vnquam fuisse: diserte enim Petrum expressit Matthæus, non Petram: quo autore nos stare necesse est, non autem Syriaca versione. Quæquam hæc ipsa habeat aduersi, vt aliàs disputatum in Oecumenico.

XX. Quartum exemplum æque alienum. Monuit Paulus hæc verba, *Petra erat Christus*, esse figurate accipienda. At ego quicquam tale dictum nego. Ille probat, *Cum dixit, hæc autem in figura facta sunt nostri, & rursum paulo post, Hæc omnia in figura contingebant illis: illa omnia dicit, quæ paulo ante commemorauerat: quæ sunt mare, maris traiectio cum Moysè & nube: item esca illa spiritalis, & potus aqua ex petra, & ipsa petra, & supplicium eorum, qui post illa beneficia acceptam grauerit peccarint*.

XXI. Sui similis semper Sophista, tum obtusissimus, cum subtilissimus. Nos negamus vilo iudicio Paulum monuisse, loquutum se tropice: & minime omnium his verbis in quibus expressit figuras. Ratio negandi prima: quoniam figura non est ei $\tau\epsilon\tau\rho\pi\kappa\omicron\varsigma$: sed $\nu\pi\alpha\tau\omicron\varsigma$: quo nomine significatur figurarum illud genus, quod est in rebus: non illud alterum, quod in verbis. Itaque diserte, *Hæc omnia illis eueniebant*. Res, inquam, quibus vsus sunt, non ver-

ba, quæ prius omnium Paulus vsurpauit. Nemo autem ignorat, de rebus typicis posse haberi sermonem proprium. Certe si Paulus dixisset, *Petra significabat Christum*, non minus vere poterat dicere, id illis euenisse in typo.

XXII. Altera ratio: quoniam dictum Paulo, non absolute hæc illis in figura accidisse: sed in figura nostri. Atqui, *Petra dicitur fuisse Christus*; nec Paulus dixit, hæc illis contigisse in figuram Christi. Itaque cum dixit, non esse nobis murmurandum, sicut illi murmurarunt, consequentiæ vim indicans, *Hæc, inquit, in figura contingebant illis*. Quænam? Certe quod idola latrat fuerint, & scortati, quod murmurarint. Et tamen nullus in his tropus. Neque enim dictum, eorum idololatriam esse nostram: aut scortationem; aut murmur. Et tamen si dictum esset: nihil attineret ad hoc nostrum, *Petra erat Christus*.

XXIII. Deniq; vni scire quo sensu nominata sit figura? Iustitiani lege paraphrasin, *Sed hæc quasi quadam exemplaria fuerunt, in quibus tanquam tabellis Deus nobis (non Israelitis) delineauit, quid fugere, quid sequi debeamus*. Iterum Iustitianus, *Quæ sanè omnia vt narrantur, verè olim contigerunt: proprie tamen eueniebant eis, vt quodammodo in iis, tanquam in typis perspicere-mus, quæ nos ira Dei maneat, si iisdem vitis fuerimus obnoxij*. Nempe typus hoc loco est, eadem notione, qua apud Terebintum, exemplum sibi ex aliis sumere. Quare nullum inde argumentum est: figurate de Petra Christum prædicatum: quo Turriani subtilitas opus habuit.

XXIV. Hæc tamen maior. Nunc secundo minor itidem negatur. Nam re vera in eodem textu circumstantiæ sunt, quæ tam certè tropum confirmant, vt nihil certius. Quænam, inquit, Hoc verò nunc meum non est dicere. Dicam paulo post in nostris argumentis. Aduersarius autem debuit vel demonstrare nullas haberi vel abstinere hæc obiectione: suumque hunc laborem differre donec nostra solueret argumenta.

XXV. Vtilius dixisset, si verius, circumstantias additas prohibere tropum. Sed hoc qui probat? Quia ostendant loqui Christum de vero suo corpore. Atqui nos ipsi hoc ponimus tam perspicue, tam constanter, quàm vllus Papistarum: qui tamen tropum asserimus inuitis Papistis. Vtrunque ergo verum dicimus: & agi de vero corpore Christi: & tamen tropicam esse orationem. Quid ergo promouet, qui à priore asserto posterius negat? Nempe petit principium ridicule. Quasi qui asserentem & solem ortum, & aquilas volare, refutaret hoc argumento: quia sol ortus sit, ergo aquilas non volare.

XXVI. Valeret fortasse solutio, si tropum constitueremus in attributo. Quæquam ne tunc quidem necessariò. Nam cum dixit Ioannes, *Hic est agnus Dei*, addit, *qui tollit peccata mundi*, quod non refertur ad copulam; sed ad prædicatum: & tamen agnus non dicitur proprie. Verùm vt hoc non negamus, illud sufficit; hæc notata circumstantia, non explicari quomodo corpus copuletur cum Hoc: sed tantum quale sit id corpus quod copuletur cum Hoc. Vidit, & admouit Caietanus in 3. quæst. 75. art. 1. *Non apparet ex Euangelio condictum aliquod ad intelligendum hæc verba proprie: Ex subiectis siquidem verbis à Domino, scilicet, quod pro vobis tradetur in remissionem peccatorum, non potest concludi euidenter præmissa verba esse intelligenda proprie, quoniam ly quod non refert coniunctionem prædicati cum subiecto; sed refert prædicatum, scilicet corpus meum, cum cuius veritate stat prædicatum esse veram solùm in sensu metaphorico, vt patet in exemplo, *Petra erat Christus*, si enim adiunxisset Apostolus, qui crucifixus est, resurrexit, & ascendit ad caelos, dicendo *Petra erat Christus, qui crucifixus est, & resurrexit à mortuis, & ascendit in caelum, nihilominus prædicans illa propositio, *Petra autem erat Christus*, non proprie sed metaphorice intelligenda esset. Et similiter in proposito verba Domini, hoc est corpus meum; quod pro vobis tradetur, non arctatur prima propositio ad sensum proprium, sed esset etiam vera, si in solo metaphorico sensu esset prolata. Hæc ille: qui potuit efficacius exemplum non fingere, sed sumere ab ipsa Scriptura. Nam Ioannis 6. legimus, *Panis quem ego dabo caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita*. Etsi autem posterior pars tam arcte describat carnem, vt dubitari nequeat, quin illa ipsa propria & vera caro intelligatur, quæ in Eucharistia corpus dicitur: tamen neque prece, neque pretio ab Papistis obtineas, vt sine vilo tropo fateantur veram esse propositionem, *Panis est caro mea*.**

XXVII. Venio ad Ræconium, & fateor corpus illud quod Christus dixit tradendum pro nobis, esse non figuratum sed verum & reale: neque veremur vt hanc ille veritatem aut fortius confiteatur, aut constantius demonstrat, quàm nos. Sed corpus, inquit, Apostolis oblatum, fuit id corpus. Sophista cur non apertius loqueris? Nam geminum corpus fuit traditum Apostolis, vnum visibile, nempe panis; alterum inuisibile, nempe corpus Christi. Deinde fuit dupliciter, vel sacramentaliter, vel realiter. Vtro tu modo loqueris? Nam corpus inuisibiliter traditum, fuit realiter corpus tradendum pro nobis, sed hoc alienum à proposito, quia efficeret identicam enuntiationem; Hoc corpus meum est corpus meum. At corpus visibiliter traditum, fuisse realiter traditum pro nobis mendacium est; atque ad id ipsum quod impugnamus. Denique certissimum est, corpus id, quod tunc visibiliter fuit Apostolis datum, fuisse corpus Christi figuratum, etiam si corpus id quod tradendum erat pro nobis fuerit verum & reale. Et hæc veritatem scimus talpas non capere. Quid tum?

CAP. X.

De comparatis locis.

I. Secundum legis caput fuit de aliis Scripturæ locis, vnde negant euinci tropum in hac enuntiatione. Bellarminus. Non vtuntur, inquit, alio verbo Dei, nusquam enim inuenient in Scripturis. *Hoc est corpus meum*, debere exponi tropice. Etsi enim proferant quædam loca, vbi verbum *Est*, putant debere exponi per significat, tamen fatentur non vbique. Proinde non possunt ex Verbo Dei solide concludere, hæc verba accipienda esse tropice, nisi proferant locum vbi expresse dicatur in particulari, hæc verba exponenda esse tropice, qualem locum nusquam inuenient. Euge potentissime, & ex intimo penu Sophistæ, in hanc formam. Quicumque locus docebit hæc verba esse tropica, hunc oportet in particulari dicere, hæc verba esse tropica. At nullus est locus qui hoc dicat in particulari. Ergo nullus est locus Scripturæ qui doceat solide hæc verba esse tropica.

II. Quam clare? quam rotunde? quam facile? Obstupefcite, quotquot estis, si qui estis ex veteri more huic æuo reliqui disputatores. Admiramini, tam nouum, tam elegans, inuentum an commentum? quod vnum sufficiat omnibus ferme finendis contentionibus; absque labore: absque mora, absque ambagibus. Atque equidem male sit tibi breuiator Baptista, qui indignum duxeris tua epitoma tantum miraculum. Longe Gonterius astutior, qui maximos fructus longe lateque prouidens, hoc inuenti excoluit summa cura; propagauit, ampliauit, diligenterque commendatum effecit vt iam vulgo in vsu sit: & nihil commodius existimeretur, quam hos scripturarios eo adigere vt nihil nisi præscripta verba legant in Scripturis & si qui dem Papam dixerint Antichristum, victi pronuntientur nisi totidem non tantum verbis, sed etiam syllabis, denique etiam literis, legant, Papam Antichristum. Quicquid autem argumentorum; consequentiarum produxerint, id frustra fiet. Tanti est Iesuitam esse.

III. Veruntamen maiorem negant molestissimi Papistis Catholici. Et ante omnia Bellarminum opponunt Bellarmino: cuius hæc sunt de iustificatione libri 3. c. 8. *Non potest aliquid certum esse certitudine fidei nisi aut immediate continentur in verbo Dei, aut ex verbo Dei per euidentem consequentiam deducatur. Fides enim non est, nisi Verbi Diuini autoritate nitatur. Neque de hoc principio vel Catholici, vel heretici disputant.* Cum igitur gemina sit ratio certitudinis fidei, ex Scripturis, alia immediata: videlicet cum expresse leguntur verba; vt *Non facies tibi sculptile*: alia mediata per consequentias, vt cum concludetur Spiritus esse Deus, cum legatur esse adorandus: vnde tanta importunitas, vt nunc altera ista ablegata, illa sola priore cogamur vti? Certe veteres Theologi contententes de interpretatione horum verborum, *Ego & Pater vnum sumus*, essent de voluntate dicta; an de natura; non sunt venti ne ab Arrianis sibi obiceretur legendum alterum locum, in quo diserte pronuntietur, hæc verba, *Ego & Pater vnum sumus*, intelligenda esse de vnione naturæ. Sed collectis aliquot locis, vbi de iis verbis expresse neque *quod* neque *quod*, concluderunt hæc ipsa verba esse non de voluntate interpretanda, sed de natura.

IV. Non sunt hodie passuri Catholici, vt sibi hæc libertas eripiat: imo vt sibi hoc fundamentum subducatur: quantum sint aut Bellarmini astutia: aut Gonterij clamores, aut reliquorum importunitates. Nam & certissime sciunt ipsos: ipsos, inquam, Papistas, nunc tam importunos, tam feruos nolle secum eodem iure agi. etenim quem mihi locum dabat Bellarminus, vbi legerit expresse, *Hæc verba, Hoc est corpus meum* esse absque vilo tropo intelligenda? Eheu tu memento Sophista: quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris, id verum esse.

V. Sic tam facile Bellarmini retunditur impetus, quam facile fuit susceptus. Sed vnum aut alterum hoc pertinet argumentum; non omittendum. Panigarolla. Quæso te, Oecolampadi, credibile est, si hæc verba per figuram essent intelligenda, Matthæum, vel Marcum, vel Lucam, vel Paulum, vel denique eorum aliquem, qui scripserunt historiam, ne minimum quidem figuræ dedisse indicium: sed omnes literæ inhæsisse, & vno ore dixisse, *Hoc est corpus meum, & hic est sanguis meus*? Quasi sic. Si ea verba essent figurata, omnes Euangelistæ non repetissent eodem modo. At repetierunt eodem modo. Ergo non sunt tropica.

VI. Respondemus negari consequentiam: neque vnquam auditam legem esse, vt siue proprietatis, siue figura verborum iudicetur ex frequenti, raroque eorum iteratione. At nos damus instantiam, eorundem verborum bis, ter, quater repetitionem, quæ tamen esse tropica certius est, quam hunc Solem lucere. Matthæi 3. *Vox clamantis in deserto, Parate viam Domini, complanate semitas eius.* Idem habes Marci 1. & rursus, Lucæ 3. denique Ioannis 1. Suntne propterea minus figurata? Lucas Brugensis, *Metaphorica loquutio est, sumpta à similitudine cuiusdam, qui si regem quem expectant suum, honorifice excipere, & testari gratum esse ipsius aduentum volunt, viam qua venturus est à sordibus, incommodis, atque impedimentis omnibus liberam reddunt, & pulcrum ac amœnam constituunt.* Tolerus, *Est autem metaphorica sumpta ab aduentu principis magni, cuius solent via parari, per quas venturus est in urbem.* Et sanè Maldonatus, *Quod apud Isaiam dicitur de via in deserto paranda, hic dicitur de Iudaorum animis, qui cum inculti & lapidei essent, iubentur eos patientia colere, & emollire, humilitate explanare, fide dirigere, vt Christus per eos transeat, & secum in cœleste regnum ducat.*

VII. Vin' exemplum aliud? Matthæi 10. *Qui non accipit crucem suam: ac pone se sequitur, non est mihi dignus.* Marci 8. *Quicumque vult pone se venire, abdicet semetipsum, & tollat crucem suam, ac sequatur me.* Lucæ 9. *Si quis vult me sequi, abdicet semetipsum, & attollat crucem suam quotidie, & sequatur me.* Et 14. *Et quis quis non portat crucem suam, & sequitur me, non potest meus esse discipulus.* Vbi vel minimum figuræ indicium? Estne ergo propria loquutio? Imò Tolerus, *Accommodatior interpretatio est, vt tollere crucem, sit tribulationes, afflictiones, tentationes, ac persecutiones, qua partim ex abnegatione, partim ex virtutum studio, partim ex diuina probatione, partim ex natura corruptione, ex hominum malitia, aut conuersatione proueniunt, patienter & humiliter sustinere, nec ob eas ab incepta via bona retrahi.* Et post, *Sequi autem Christum est ipsius præcepta, & doctrinam amplecti, eius virtutes imitari, etiam ad mortem pro ipso subeundam paratos esse.* Viden' tropum: & quidem geminum, Metaphoram, & Synecdochen?

VIII. Similiter Matthæi 5. *Neque accendunt lucernam, & ponunt illam subter modium, sed super candelabrum.* Marci 4. *Num lucerna incenditur, vt subter modium ponatur, aut super lectum? nonne vt super candelabrum ponatur?* Lucæ 11. *Nemo lucernam accendit, & in abscondito ponit, neque sub modium, sed super candelabrum.* Rursus Matthæi 9. *Non opus habent, qui validi sunt medico, sed qui malè habent.* Marci 2. *Non opus habent, qui validi sunt medico, sed qui malè habent.* Lucæ 5. *Non egent, qui sani sunt, medico, sed qui malè habent.* Iterum, Matthæi 9. *Non est mortua adolescentula, sed dormit.* Marci 5. *Puella non est mortua, sed dormit.* Lucæ 8. *Non est mortua, sed dormit.* Matthæi 12. *Ecce mater mea & fratres mei.* Marci 3. *Hic frater meus, & soror mea, & mater est.* Lucæ 8. *Mater mea, & fratres mei hi sunt.* Immanè quantum excresecat numerus si colligam omnia.

IX. Certa est maioris impostura. Quid de minore dicam? Ne hæc quidem vera nisi ex parte. Relata enim verba apud omnes eadem; hæc sanè duntaxat, *Hoc est corpus meum.* Nam quæ sequuntur profectò diuersa sunt, & sic quidem vt negari non possit figura. Nam & quod omisit Matthæus, i-

temque Marcus; Lucas autem addidit, *Quod pro vobis datur.* Paulus expressit figuratè, *quod pro vobis frangitur*: quia frangi non conuenit corpori nisi propter panem. Et secundum membrum, apud Matthæum & Marcum, *Hoc est sanguis meus noui illius fœderis*; Lucas & Paulus dixerunt, *Hoc poculum est Nouum illud Testamentum in sanguine meo.* In quibus verbis etiam quæ Matthæi sunt & Marci, sine tropo intelligantur à Papistis: tamen ista Lucæ & Pauli velint nolint agnoscere coguntur non propriè dicta.

X. Primum enim poculum omnes agnoscunt nominatum continens pro contento: excepto Sebastiano Michaële cui assertum totidem verbis, Græcè *πρωτότυπον* tam propriè potum esse, quam poculum. Sed hanc monstruosam imperitiam ei nemo inuidit. Deinde; siue poculum siue potio non potest eadem figura dici sanguis testamenti, & testamentum in sanguine; vt sese vertant in omnes facies Sophistæ. Sed hoc postea. Interea certum propositi argumenti cum maiorem, tum minorem esse falsam: hoc est Papistas tantum in eo esse, vt minus diligentibus aduersariis imposturam faciant.

XI. Tonstallus libro priore. Quando Christus tropis est vsus, aut Euangelista ipsa admonent eum sub parabolis loquutum, aut verborum præcedentium & subsequentium circumstantia declarabit, vt vnum tropi sint appositum, an verba quæ dicuntur, germano sensu proferantur. Sic Tonstallus sed eam partem quæ est de circumstantiis iam exegimus: quare restat altera pertinens ad hoc caput. Vasques c. 6. disputat. 179. Nusquam legimus Christum Apostolis hanc figuram explicasse: cum tamen omnes parabolæ illis palam explicarit, quas etiam populo explicare volebat. Salmero tract. 20. *Quæ Dominus parabolice vel tropicè, hoc est obscure, & ænigmaticè dixerat, postea seorsum & familiariter discipulis aperiebat, atque explanabat: vt docet Sanctesius c. 4. repetitio. 1.* Confueuerunt sanè Euangelistæ multas operas tradere, vt quod ab alio obscurius, aut figuratè est traditum, id alius magis propriè & plenius enarraret. Tholosanus parte 2. dialog. 2. Tam segniternè obseruasti consuetudinem Euangelistarum, vt non videris quoties verba referunt Domini, facilia torqueri, quam sint diligentes in declarando, & explicando sensu?

XII. Argumentum est huiusmodi. Quæcunque à Christo dicta sunt figuratè siue tropicè, eadem vel tunc Euangelistæ ipsi monent, vel Christus explicauit, vel certè alij Euangelistæ illustrarunt. At in his verbis tropum, neque indicarunt narrantes Euangelistæ, neque Christus explicauit; neque alij Euangelistæ illustrarunt. Ergo in iis verbis nullus tropus est. Maioris pars prima non probatur; quod quidem viderim. Alteram Salmero demonstrat, quia Marcus sic doceat cap. 14. sed & Matthæus 13. dixerit discipulos venisse ad Dominum & dixisse, *Edisserenobis parabolam*: Et Petrum, cum audisset, *Non quod intrat in os coinquinat hominem*, putantem esse parabolam, dixisse similiter, *Edisserenobis parabolam istam.* Tertij capituli confirmatio est apud Sanctesium. Ioseph Christi pater non semel scribitur: ne falleremur dictionis ambiguitate, obreperetque Heluidij error, Lucas addidit, *Vt putabatur.* Ioannes Baptista, Helias à Matthæo nuncupatur: sed Lucas subiunxit, *in virtute, & spiritu Helia.* Quod Lucas dixit eiectionem dæmonium *In digito Dei*, à Matthæo, *in Dei Spiritu*, exponitur. *Quod vnus figuratè protulit, Caueat à fermento Pharisæorum; alius, quod est hypocrisis*, ad elucidationem adiunxit.

XIII. Ad eandem maioris demonstrationem pertinet & illud Tonstalli. Ioannes Euangelista diligentissimus verborum Christi & scriptor, & interpres, non modo eorum quæ in suo Euangelio, sub aliquo tropo à Christo dicta commemorat, sensum explicat ipse: sed & eorum quæ alij Euangelistæ ante ipsum, sub tropis à Christo dicta scripserunt, sententiam aperuit. Quale est illud, 2. soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud: quod interpretatus est; *ille autem dicebat de templo corporis*; cuius interpretationis Matthæus & Marcus non meminerunt. Capite septimo, cum dixit Christus, *Si quis sitit, veniat ad me, & bibat*: Ioannes adiecit, *Hoc autem dicebat de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum.* Sanctesius hoc de Ioanne omisissum noluit. Ioannes, inquit, Euangelista quasi spicilegius sequitur; vt quod alij omiserint profusus, vel in quo significatu accipiendum sit, non satis expresserint, narret & exponat.

XIV. Satin' Verborum fuit? Et tamen contraxi. Sed quorsum? An vt perpetuò doceant nihil se pudere? Vt testentur sibi mendacia esse lusum: audaciam, alteram naturam? Nam in hoc quidem vniuerso argumento nihil apparet aliud; quam sic agere Sophistas quasi cum iis quibus Scripturæ non sint cognitæ, vel de nomine: quibus nunquam sit vel pagina lecta: ad eò mentiuntur confidenter. Hoc: hoc est, scilicet, de religione disputare: hæc omnino, hæc ratio est, pietatem stabiliendi; veritatem confirmandi. Sic puto, olim gesserunt se Apostoli; gesserunt Apostolici viri. An nouæ sunt artes Antichristianismi? *Bæd' is reges.*

XV. Primum, maior, quatenus vniuersalis, est omnino falsa. Quibusdam parabolis, tropis, homonymiis obseruare potuerunt expositiones, ita constare: sed omnibus: hoc verò asserendum non poteramus expectare, nisi à desperatissimis modestiæ hostibus. Vin' parabolarum specimen? Matthæi 5. *Vos estis sal terra: quod si sal infatuatus fuerit, quo salietur? Ad nihil valet amplius, nisi vt abijciatur foras, & conculetur à quibusvis.* Vos estis lux mundi, non potest vrbis occultari supra montem posita: Neque accendunt lucernam, & ponunt eam subter modium, sed in candelabrum, & splendet omnibus qui sunt in domo. Item postea, *Esto amicus aduersario tuo curo, dum es in via eum eo, ne quando te tradat aduersarius iudici, & iudex te tradat ministro, & in custodiam conijciaris: Amen dico tibi, nequaquam exibis illinc vsquedum reddideris vltimum quadrantem.* Heus vos Sophistæ, qui omnia rimamini, quos non latent vel in nubibus volantes culices; quamuis hos non cernant Aquilæ, vos, inquam, quibus immanis vestri confidentia est, docete vbi vel ipse Matthæus monuerit hæc dicta parabolice, vel Christus ipse explanarit, vel alius vllus Euangelista, ac præcipue Ioannes, quem dicitis nihil omisisse edisserarit. Non potestis? Quid ergo orbi illuditis? Quid cordatis vos speratis imposturos? Cur non facitis finem audaciæ, temeritatis, impudentiæ?

XVI. Et longum est tamen inter parabolæ discrimen troposq; quomodo inter domos & lapides, nam vt domus constat ex lapidibus, sic parabola

ex multiplicatis tropis: vnde fit vt possit sermo institui absque vlla parabola: vix autem possit absque tropo: quomodo etsi passim per agros lapides sint, tamen non nisi paucis locis edificia. Indidem fit etiam vt non possint tam facile omnes tropi aut praesente nota indica. i. aut adhibita explicatione illustrari: atque aded nunquam quiscquam alterutrum profectus sit, siue in sacris, siue in profanis autoribus.

XVII. In Christo ipso manifesta experientia est. Matthaei 4. Non est solo pane visus homo; sed ex quouis verbo prodeunte per os Dei. Ibi viuere ex pane propria loquutio est: sed viuere ex verbo Dei, impropria. Nam vel metonymia est causa: pro effectu, si recte Lucas Brugenensis interpretatus pro quacunquam re, quam iusserit Deus, quod & Maldonatus corripuit: vel metaphora, si verius Salmeron intellexit cibum animae. Eya Sophista, vbi aut Christus, aut Euangelista quisquam indicauit tropum; tropum explicauit? Et illa tamen verba sunt in primis verbis quae a Christo ad nos peruenierunt. Quid illud? Quoniam ipsi terram haereditatis iure possidebunt? Et rursus, Quoniam ipsi Deum videbunt: & iterum, vt dissoluam prophetas. Item, tota vnum, aut vnus apex, nequaquam praeterierit ex lege vsque dum omnia facta fuerint. Quid alia colligam plurima? Profecto tam futura est importuna enumeratio, quam illa impudens assertio.

XVIII. Et verò probationes maioris cuiusmodi sunt? Paucorum exemplorum: quidem valde paucorum: cum tamen valde magnus sit numerus parabolarum: figurarum autem, siue troporum infinitus. Quasi qui probaret omnes homines esse insignes oratores; quia Isocrates, Ilius, Demosthenes, Cicero fuerint: In nobis si quando obseruent tantae incogitantiae quantulaeunque vestigia non dissimulant nugacissimi hominum: sed nunc non vident manticae quod in tergo est, sanctissimi disputatores.

XIX. Sic maiorem in promptu est refutare. Quid minorem? Non immerito ego quidem in ea curiosus exagitanda: nihil enim necesse est, post maiorem exhibitam. Sed tamen, quomodo habent probare Christum nunquam explicasse? Fateor sane nusquam nobis ita testatum constare. Sed attendant, quid suus Salmeron scripserit, non de tropis sed de ipsis parabolis, tract 3. Thomi 7. Illud ex Evangelica historia asserendum est, Dominum paucis tantum parabolis in Evangelio expositas reliquisse, etiam si omnes scripturae Apostolicis explicasse B. Marcus capite quarto testetur. Paulo post, Nam praeter parabolam, seminantis in quatuor partes terra, & illam traxiorum, & illam qua habetur Matthaei 15. Non quod intrat in os coquinae hominem: sed quod procedit ex ore, hoc coquinae hominem. Vllas alias, quod sciam, in Evangelio interpretatus non est. Vide omnes parabolae Christus explicauit. At non omnes legimus explicatas. Ergo, inquam, non sequitur si non legimus explicatas. Ergo non fuerunt explicatae. Cur vis maior consequentia in tropis simplicibus, quos nunquam vsus vllus aut sacer aut prophanus coegit explicari? An tu ego in os coquinae Sophista. Πάνυ μὲν ἔστι.

ἔστι μὲν ἡμεῖς, ὅπου φλάττει, bestiarum quarundam oculi in tenebris valent plena luce excaecantur.

VI. At Lutherani spernunt subtilitatem disputationum. Sunt Lutherani qui volent: nobis placet esse Catholicis: tubilitatem admittentibus interdum; abominantibus non raro, vix vquam laudantibus: sed soliditatem toto pectore amantibus; tota quae labori quaeque, cuius vel minimo gustui non opposuerimus plura: a subtilitatem scholasticarum.

VII. Secunda solutio. Cum institueretur Eucharistia, nondum erat ascensio. Ergo haec non contradicit proprie interpretationi. Respondeo primum; si non Ascensio, aut certe natiuitas praecesserat. Quid promotum? An sic solet inconsulte lubalis incidere in Scyllam cupiens vitare Charibdin?

VIII. Deinde negatur consequentia; nondum acciderat mors Christi cum instituta Eucharistia, & tamen mors Christi: contradicit concomitantiae, quam necessarii ponunt in Eucharistia, docent enim ipsi Papista, si Apostoli: consecrasset dum corpus esset in sepulchro, tum re vera futurum in Eucharistia corpus exanime. Cur non aequae Ascensio, etsi sequuta institutionem, possit contradicere ei loquutionis proprietati, quam fingunt astuti, scilicet, vni?

IX. Et verò Christus Ioannis 6. cum imaginarentur nescio quid Papisticum Capernaite; vt nunc Capernaitecum Papista; obiecit Christus suam istam Ascensionem, tanquam oppositam, Hoc vos offendit? Si ergo videritis filium hominis ascendentem vbi erat prius? Augustinus in Ioannem tractatu 27. Hinc soluit, quod illos mouerat: hinc aperuit vnde fuerant scandalizati: hinc placidè, si intelligerent. Illi enim putabant eum erogaturum corpus suum: ille autem dixit, se ascensurum in caelum, vti que integrum. Cum videritis filium hominis ascendentem, vbi erat prius, certe vel tunc videbitis, qui non eo modo quo putatis erogatur corpus suum: certe vel tunc intelligitis, quia gratia eius non consumitur moribus. Tunc ergo, & antequam esset, obitabat Ascensio, ne & tota phrasia illa manducandi corporis Christi, conciperetur. Cur haec minus? Nisi forte quae tunc apud Capernaite in cunis erat Transubstantiatio, nec poterat Hercules in morem serpentes suffocare: nunc adultior apud Papistas, etiam caelos audeat contumaces.

X. Non magis Ascensio repugnat sensui proprio, quam vnitas Trinitati. Imò tam repugnat vnitas personarum Trinitati personarum, aut vnitas Essentiae Trinitati essentiae, quam sensus ille proprius Ascensioni. Ideoque longe magis Ascensio sensui proprio, quam Trinitas personarum, vnitati Essentiae. Quare Deum vnum & Trinum, etsi non exacte intelligant, tamen confidenter omnes Catholici: Ast horum verborum sensum proprium, quia prorsus intelligunt, negant constanter. Tam male Bellarminus est rationatus.

CAP. XII.

De absurdis.

I. Quartum propositae legis caput continet impossibilia, & absurda. Gemino capite: & a nobis nulla esse, & a se quaedam, eaque grauius Richeomus; vna causa recedendi a sensu literali, absurditas est manifesta, si vt sonant verba sumantur. Verum in his verbis, Hoc est corpus meum, nulla absurditas est neque patens, neque latens. Sicut ille Salmeron. Sed hic, inquit, nihil tale inuenitur. Igitur frustra ponitur tropus.

II. Itaque nihil? At vos potius probaturi sensum esse literalem retinendum, debuistis docere, aliquid incommodi, absurdivel sequi ex sensu tropico: non enim vestra victoria esset. Cur non facitis? Nobis parcentes scilicet: an vestris diffisi viribus?

III. Sed nos tamen absurda satis multa obicere, vos scitis ipsi: nam & mutationem panis in corpus Christi impossibilem: & multiplicatam locorum abhorrentem a natura rei finitae: & praesentis corporis inuisibilitatem nunquam auditam: & horrendam uero phrasiam; & alia, nec pauca, nec exigua: quae suis etiam locis erunt disputanda; nunc indicanda tantum. Cur ergo nihil esse dicitis humilino di tam confidenter? An vero dici absurda praerogationem? Hoc videamus.

IV. Richeomus. Non sunt absurditates in re ipsa posita; sed dicta in phantasia superbiorum & infidelium. Quibus sic esset humilitas filiorum Dei, fidesque Ecclesiae Catholicae; plus deterreret fidei verbis Dei, dicentis Hoc est corpus meum, quam proprio suo iudicio, non capaci tantae rei: viderentque idiplum quod Sancti viderunt in horum verborum mysterio: qui tantum ab eo abfuerunt vt absurditatem viderint, repugnantiam ve: vt vehementer admirati sint omnipotentiam, & sapientiam Seruatoris.

V. De superbia, & infidelitate iudicaturus est olim Deus; & vlturus innocentiam eorum, quos iniquissimum est pendere ab hostium tum suorum tum veritatis, impia temeritate: quae vel in caelum vertat impudentiam, vt nihil relinquat non calumniis temeratum. Nostra nos interea consolabitur conscientia: miratura si auferant ij modestiae, fideique laudem, qui sua vna libidine dogmata mercentes, nihil omittunt Sophisticae vt & quae sunt, videantur non esse: & quae non sunt, esse persuadeantur.

VI. Caetera, verba sunt & voces. Nos vero quantum debemus, deferimus verbo Christi Dei nostri; cuius & sapientiam adoramus & omnipotentiam; cui nihil aequari, nihil opponi possit, aut debeat. Sed quid hoc ad rem? Quasi vero nemo possit credere verbo Dei; nisi qui quicquid vsquam est, fuit, erit, absurditatis, impossibilitatis eadem opera sibi persuadeat, aliis obrudat?

VII. Enim vero quid hoc est nequitiae? Tam disertè Christus olim dixit, Ego sum vnus vnus vera: Ego sum vnus vnus: quam nunc, dixit, Hoc est corpus meum: & omnes illa interpretantur τὸ σῶμα μου. Cur nunc tam sui dissimiles Papista sunt, vt haec si τὸ σῶμα μου intelligamus, negemus fidem habere verbis Christi? Non est idem, o Sophista, Christum arguere tanquam mentitum: & eius verba figurate interpretari. Certe dixit Christus, Bibite ex hoc omnes, tam clari, tam perspicuis verbis, vt non possint dari clariora, euidetiora: & tamen non possumus obtinere vt a vobis intelligantur proprie. Non possumus, inquam extorquere, vt ne corrigatis pro omnibus, aliquos: pro aliquibus paucos, pro paucis denique vnum: quae horrenda

CAP. XI.

De articulis fidei.

I. Venio ad tertium legis caput, de articulis fidei: Bellarminus Nec habent articulum fidei, cui propria acceptio horum verborum expressere repugnet. Idem Richeomus asserit. Sed quomodo demonstrant?

II. Bellarminus. Solent illi vrgere articulum Ascensionis. Ergo, inquam, quae vestra solutio est? Prima Nos vtrumque credimus, & Christum verè ascendisse, & esse in caelo, & simul esse in Eucharistia. Neque probabile est inter tot Papistas qui sunt & fuerunt a tot annorum centuriis, non fuisse vllum, qui videret istam repugnantiam: praesertim cum Doctores Scholastici longe melius nouerint regulas contradictionem, quam omnes Lutherani, qui contemnunt subtilitatem disputationum. Secunda. Idem a certissime patet ex eo quod Dominus cum primum hoc Sacramentum praebuit discipulis, non in caelo erat, sed in terra, nondum enim ascenderat in caelum: tunc igitur non repugnavit haec veritas articulo Ascensionis. Nam (addit Richeomus) si tunc corpus Seruatoris datum vnicuique Apostolorum potuit praesens esse in multis stomachis, locisque simul: potest etiam nunc. Tertia. Non magis repugnat haec veritas articulo Ascensionis, quam repugnat veritas Trinitatis, articulo vnitatis diuinae. Sicut illi colligunt, Christus est in caelo: Ergo non in terra: ita possent colligere, Deus est vnus: Ergo non trinus: neutrum enim intelligimus, tamen vtrumque fatemur, quia vtrumque legimus in diuinis literis, nec est evidens repugnantia.

III. Respondeo primò falsum esse, nullum articulum dari, vnde cogamur deserere proprietatem sermonis. Datur enim non ille tantum de Ascensione in caelos; quem vnum libuit examinare: sed ante eum ille, Conceptus è Spiritu Sancto natus è Virgine Maria. Id est, Verbum caro factum est; & inde quicunque loci explicat mysterium incarnationis: de quibus suo loco idem disputatum plenius: nunc duntaxat argumentantes aduersarios audient. Itaque necessarii substituti in illo Ascensionis articulo, quando ita visum aduersariis.

IV. Ad primam solutionem, negatur consequentia: nam etsi vtrumque profiteantur credere Papista, & ascendisse Christum in caelos, & esse in summis digitis Sacerdotis; tamen non sequitur non esse contradictoria. Quemadmodum olim haeretici eredebant Christum esse vere Deum, & vere hominem: tamen negabant habere animam rationalem. Sic quae manifeste sunt a se invicem, illi simul credebant. Alij rursus negabant duas voluntates: Aliis alia somnia fuerunt. Vniuersaliter verum, hominis phantasiam nihil ponere, aut mutare in rerum naturam sperent Papista, se suis tragelaphis illusuros cordatis viris.

V. Enim verò Scholastici, magni scilicet viri: qui omnia viderint, nihil ignorarunt: posterioribus praestruerunt. Deliciae Papatus: Antichristianismi columina. Quibus vnum institutum, vt non ex verbo Dei iudicarent quaestiones propositas: sed ex vsu, vt loquuntur, currente: eoque infecerent Scripturas; quo iure quae ve iniuria: nulli proinde arti, aulli Sophisticae, nulli denique violentiae parcentes. Quibus non ratio credendi regula: sed concepta persuasio lex rationis. Qui tuis artibus nihil non inculcarunt absurdi: nihil non contradictionis eneruarunt: curiositatis infinitae: subtilitatis multae: sed quomodo Plutarchus in Arato, ἡγάγαν πῦρ ἐφ' ἑσπερίῳ ἀπὸ σφύρας

ne se unquam ab ipso, id est ab eius fide, ac dilectione auelli poterentur, siquidem...

XXVI. Iam Augustinum loqui de allegionis secundi ordinis, id est, abducentibus à sensu Spiritus Sancti, manifestum est, ex ipsa materia: Agebat enim contra Donatistas torquentes illud ex Cantico Canticorum, Vbi eubus in meridie, vt doceret in Africa sola residuam esse Ecclesiam.

XXVII. Pergo ad tertium absurdum Tonstalli: Christus, si Paulo credimus, vsque ad secundum aduentum corpus suum edi, & sanguinem bibi à fidelibus sub Sacramento voluit: id quod fieri nequit, si à literali sensu verborum illorum discedamus, & tropos, allegoriceque sectemur.

XXVIII. Respondeo, manducandum esse corpus Christi sub Sacramento ad usque secundum Christi aduentum: Paulo docenti, credidit Ecclesia vniuersa, nec patitur in dubium vocari. At non sic manducandum, si tropica sint verba, commentum est sophisticum, cui nihil sit fundamenti præter inanem phantasia in cerebri vanissimi, quod cum imaginatum sit tragelaphos, vult haberi pro oraculis. At nos contra potius dixerimus; si substantiæ sint hæc verba intelligenda, tum non manducandum Christi corpus sub Sacramento: nimirum quia essentialiter; id est, in veritate: atqui in veritate & in Sacramento opponuntur? Estque in Sacramento aliud nihil, quam quod dictum, in Sacramento Petre Veteres bibisse sanguinem Christi: vnde & Cyrillus, ἐν τῷ πρῶτῳ ἁγίῳ τοῦ σώματος, in typo, in figura, in signo panis datur tibi corpus. Sed de hoc plenius alius.

C A P. XIII.

De tempore instituta Cæna.

I. Egis quintum caput erat desumendum à tempore, quo sunt hæc verba enuntiata. Inde argumentum breuiter concepit Stapletonus, à tempore, inquit, quo loquitur, videlicet instante morte, & volens omnibus figuris finem imponere. Sed explicatius Panigarolla, Quæramus ab Oculampadio an tum tempus postularer, vt sui corporis figuram Christus institueret, necne. Et quidem res mihi videtur in tanta luce posita, vt nullus dubitationi locus relinquatur. Nonne ante aduentum Christi, omnia in figura contingebant eius? Nonne dum aduenit Christus, aduenit plenitudo temporis? Et ipse in dies figuram adimplebat, sic vt iam mortuus exclamare posset, & iure suo dicere, consummatum est: Hoc certè tam est apertum, vt omnibus pateat. Igitur dum vixit Christus, tempus non postulabat vt figuram institueret: & quanto propius aberat à morte, tanto magis eum oportebat figuram adimplere, & eis finem imponere, non nouas facere. Quæro, à Oculampadio, quare tu censens Christum eadem ipsa nocte, qua mortem ipsius antecessit, corpus sui figuram institueret. Tum velim mihi respondere, qua ratione affirmant doctores omnes, postremam agni Cænam ab eo fuisse factam, nisi vt finis fieret figura mortis, quam agni immolatio præmonstraret? Cur igitur in eadem Cæna, quam ea præcipua de causa dabat, vt figuram terminaret, censeres tu factam, ab eo figuram institui? Addit nonnulla præterea, quæ alibi suum locum habebunt commodius.

II. Argumentum tibi contraho. Si loquutus est figuratè, ergo non imposuit finem figuris: Alit hoc falsum: Ergo & illud. Ad assumpti probationem illa omnia pertinent, quæ de implemento figurarum, & de postrema agni Cæna.

III. Respondeo, figuram, vel verborum esse, vel rerum. Et nos nunc agere propriè de figuris verborum. Quare argumentum sic intelligendum, vt vel eum in antecedente, tum in consequente figuram verborum dicatur: vel in antecedente verborum; in consequente rerum. Nam in antecedente rerum intelligi figuram; non patitur nunc ex instituto disputanda thesis: Aliàs futurum commodius, cum de Transubstantiatione agendum erit.

IV. Quod si igitur priori modo conceptum sit argumentum; conceditur consequentia: nam profectò contraria sunt, finem impositum esse figuris: & tamen vsum continuatum earundem. Sed assumptum negatur. Nunquam enim auditum est in eum finem venisse Christum, vt neque ipse vteretur, & alios prohiberet vti tropis vllis rhetoricis.

V. Nec est difficilis negationis ratio: imò expedita aduersus affirmationem experientia. Nam si verum à Christo fuisse finem impositum figuris omnibus rhetoricis: ergo saltem ab eo tempore nec Christus ipse vsus fuerit vllis; nec post Christum vlli Apostoli, Apostolorumve successores: sic enim finis impositus Circumcisioni; sic Pachati, sic aliis: nisi si forte aliquando extra ordinem, in gratiam Iudæorum. Atqui post id ipsum tempus Christus frequentibus vsus est tropis: & post Christum non Apostoli tantum: sed etiam omne genus Christiani: & vsus iste non in gratiam Iudæorum tantum, sed etiam Christianorum, ac maximè, qui ex gentibus crederant: Ergo manifestum sit, non fuisse huiusmodi figuris finem impositum.

VI. Vereor vt sim nimis diligens, si persequar assumpti probationem. Sed demus hoc quicquid est laboris non tam rei necessitati, quam aduersariorum audaciæ, quibus quicquid videtur commodum, tam promptum est asserere. Christus ergo figuris rhetoricis vsus est & ante hoc temporis; quod minimè ambigitur: & post. Præcedentibus omis, etsi non inuilibus, posteriorum hæc exempla sunt. Matthæi 26. Omnes vos in hac nocte...

5. Matthæi saxa vocantur, & quæcunq; huiusmodi via impedienda, ad quæ interdum impingitur: hinc scandalizare, offendiculo esse, offensionis, prolapsionis, ruina causam offerre siue rei attribuitur, hoc est, ipsi scandalo. siue persona, qua iter agenti scandalum obijcit. Peccandi igitur causa, & quæcunq; nos labi faciunt, aut remouantur, aut faciunt quominus in offenso cursu pergamus, in via Domini, id est, vita Deo digna, celebri in schola Christiana metaphora, scandala esse, quæq; ea aliis obijciunt, aut parant, scandalizare dicuntur. Paulo post, Pater mihi possibile est vt abeat à me poculum istud: Maldonatus in 20. Matthæi, Credo metaphoram ex antiqua consuetudine ductam, qua solebat damnatus ad mortem poculum veneno plenum porrigi, vt ea ratione vitam finirent. Rufus, Dormite quod superest. Ironia est, inquit Sa, Quæ significat, addit Lucas Brugenis, non esse iam tempus dormiendi: Et, Videtur, inquit Maldonatus, tanquam cum pueris Christus loqui, quibus cum nobis prohibentibus, tota die ludant, cum ad prandium venitur, solemus dicere, saltate. & ludite: quæ concessione pungimus eos vehementer, quia dum concedimus illis ludere, cum ludere non possunt, nec volunt, exprobramus eos cum non deberent, ludere solere. Quid illud videtur? Ab hoc tempore videbitis Filium hominis sedentem ad dextram potentia: propriumne, an tropicum? Certè neq; ille quos alioquebatur visuri erant: Loquitur enim de die iudicij, inquit Maldonatus; neque ad dextram Dei, quæ proprie nulla est: ac proinde nec sedentem.

VII. Et hæc quidem Christo dicta eadem illa nocte; qua finem imposuisse voluit figuris: ac proinde ne tunc quidem vlla figura vsum, cum dixit, Hoc est corpus meum. Sed post resurrectionem, Marci 16. Spiritus tollent: & si quid letale tiberint, nequaquam nocebit eis. Vbi, teste Maldonato, non intelligendus actus, sed potentia; nec in singulis, nec omni tempore: vt necessariò admittatur & metonymia, & synecdoche. Lucæ 23. Pater, in manus tuas depono Spiritum meum: Certè manus Dei à se separari non potest: necesse est exponi, quas Brugenis appellat manus prouidentia, potentia, bonitatis, id est, custodiam, tutelam, curam. Et 24. Viquequo induamini virtute ex alto: Hic induere, ait Maldonatus, significat rem sibi aliquam coniunctissimam, & inseparabilem habere: quia vestis, qua induimur, coniunctissimè nobis adheret, & nunquam nisi dum dormimus, à nobis separatur, sed quocunq; tendentes vsque nos sequitur. In quo sine dubio metaphora est: fortasse etiam deducta potentiam ab armis, quam à vestibus. Denique ne omnia colligamus Ioannes 21. solennissimum illud, Pasce oues meas: quid est aut quis neget allegoriam esse, nedum simplicem tropum?

VIII. Non imposuit ergo figuris rhetoricis finem Christus, in postrema illa cæna; qui post eam sic iis vltus crebris. An verò autem Apostoli abstinerunt? Imò latent figuris. Matthæus statim 1. cap. & σιωπῶντες, & ὡς ἄνθρωποι ἠκούσαν, τὸ μαρτυρεῖν non potuit propriè vsurpasse: Nec secundo, tota Hierosolyma turbata: tertio, totam Iudæam exisse, totamque regionem circumiacentem Iordani. Sed neque illud frequens, Vt impleverunt Scripturæ. Lucas 24. oculos discipulorum apertos, vt Christum agnoscerent. Ioannes cap. 1. & Verbum, & Lucem, & ex Deo genitos: & postmodò, ne mundum quidem posse capere, quæ fecisset Christus, si scripta fuissent. Quid si Paulum aduocem, nullo Rhetorices flore, vel summis oratoribus cedentem? Quid si Ioannem à Pathmo excitem nihil nisi mysteria fundentem?

IX. Successit Apostolis variis seculis magna cohors oratorum Christianorum. In quibus vel vnum si numerum, quem fermè omnibus aduersarij præferunt, illum ἡγεμῶνα καὶ ἀρχηγῶνα: Dionysium dico Areopagitem, cui sunt ἡγεμῶνα θεοῦ, καὶ ἡγεμῶνα ἀνθρώπων; non sparsa sed perpetua; nihil est quod vrear ne quisquam audeat obicere Christianitati penuriam troporum. Vix hunc ipsum vt sanioribus placeat, ab hoc choro si eieceris, dum tamen lupererunt Tertulliani, Cypriani, Lactantij nomina apud Latinos: aut apud Græcos, Basilij vtriusque Cæsariensis, & Seleucienis, Athanasij, Gregorij Nysseni, & magnificentissimi Nazianzeni, tandiu præsentissimam scio futuram demonstrationem aduersus hanc ineptissimam, siue Stapletoni siue Panigarollæ nugacitatem: vt confidenter dixerim, nunquam fuisse ante Christum tam curiose affectatum vsum omne genus figurarum rhetoricarum.

X. Quid? si velim Panigarollæ ipsius stylum torquere in ipsum Panigarollam; Quid si lesuitas Richeomum, Cotonum, Gonterium, alios, qui in nostram Galliam conati sunt inuichere nouum nescio quod genus eloquentia, in eo maximè positum, vt phrasæ dedignentur suas debere communi vsui; inuitatæ laudis amore pregnantis? His ego non tam argumentis, quam experimentis vrear, ne possim non os obturare asserentibus, à Christo finem impositum tropis?

XI. Venio ad alteram argumenti faciem. Si Christus vsus sit tropico sermone: ergo non imposuit finem figuris iis quæ sumuntur à rebus. At hoc falsum. Ergo & illud. Respondeo, Primum ne sic quidem esse vllam vim consequentia: nisi supponas, nullum locum esse figuris verborum; nisi cum vsurpantur figuræ rerum: quod est falsum. Nam cum dixit Christus, Pasce oues meas; nullam realem figuram adhibuit, etsi verbalem. Et ridendam se propinquit superstitio, quæ cum legit, Dabo tibi clauis, iustam occasionem existimauit obtundendi nouas reliquias clauium. Deinde ambigè dici figuræ: vel in rebus tantum vsurpatis pro tempore: vel in vsu solenni ac perpetuo: & in istis, vel veteres typos promittentes futuram gratia plenitudinem in exhibendo Christo, vel noua signa gratia in eodem Christo, sed exhibitio.

XII. Enim vero si concludant, non fuisse impositum finem veteribus, aperte mentiuntur; Nam etsi residuum fuerit multus vsus troporum; tamen Circumcisio cessauit; & agnus Paschalis desuit, & sacrificia iam pridem pecorum nulla sunt: neque vel à nobis, quos tropistarum nomine onerat aduersariorum nequitia, reuocantur in vllum vsum vllæ Iudicæ figuræ, quas olim sepultas scimus ex Augustino; imò certius ab Apostolo didicimus ἡγορητικῶν posterioris ad Corinthios tertio.

XIII. Quod attinet ad reliquos figurarum ordines duos, assumptum non est verum. Non est, inquam, verum istiusmodi figurarum vsum à Christo prohibutum. Nam primum, Sacramenta certè fuerunt quædam instituta: quorum vsus esset & solennis & perpetuus inter Christianos etiam inde distinguendos. Hæc autem Sacramenta figuræ esse qualesdam, quis ignorauit Orthodoxus? Atque adeò Papistæ in Eucharistia saltem accidentia illa sine subiecto non negant esse figuram; imò corpus ipsum, signum sui

sui ipsius: ut negare nequeant saltem aliquam figuram fuisse institutam.

XIV. Sed & reliquas vllas omnino fuisse, cur negant, qui norunt & Christum insufflante in Apostolos post resurrectionem: & Apostolos vsurpasse in abuum impositionem, atque etiam vnctionem? Nam in his omnibus figuris fuisse, siue typos, siue signa, nemo negat; ne ij quidem qui retineri voluerunt in perpetuum. Denique quis Papistas sperasset obstituros, apud quos nihil fermè absque figuris? Quid enim sunt signa crucis? quid cerei? quid imagines? quid vestes sacerdotales? quid altaria? quid campanæ? quid infinita alia?

XV. Videte quot, quibus, quantis modis ludificantur Sophistæ: quæ sibi sumant axiomata: quæ aliis imponant. Næ intoleranda illa tyrannis est, quæ non voluntates cogat tantum, quod plurimis commune: sed & intellectui leges dicat.

C A P. XIV.

De Ecclesiæ consensu & explicatione.

I. **P**ostremo legis capite communis erat Ecclesiæ consensus, siue explicatio. Vbi Laconicè Bellarminus; Nec saltem possunt proferre communem aliquam expositionem Ecclesiasticam: cum inter se non consentiant. Nituntur igitur solum autoritate vnus aut alterius doctoris, & leuibus coniecturis, quæ certè non fidem diuinam, sed opinionem faciunt. Explicatio Richeomus. Doctorem nullum à nobis nominari posse Catholicum, nisi quos corruptamus: cum contra pro ipsis sit vniuersa antiquitas, cuncta secula inde à Christo, omnes Patres antiqui literis consummatissimi, sanctitate illustrissimi, communi consensu eundem verborum Christi sensum docentes, qui tenetur à Papistis.

II. Non est prolixum aut difficile negotium commune Ecclesiæ consensum, siue explicationem dicit, vel aliquod decretum in aliquo factum Concilio; quo contestatus sit sensus horum verborum. Vel conclusionem collectam ex inductione, vel omnium, vel plurimorum Patrum explicantium. Vt vobis modo, dico falsum à Sophistis sumi.

III. Priori quidem; quoniam nullum tale extet, aut vnquam extiterit decretum in Papisticam sententiam, exceptis postremis his seculis, cum præcipitata est Ecclesiæ doctrina in hæreses Papisticas, vnde nos illam asserimus. Itaque neque habent quo se Papistæ efferant aduersum nos hoc nomine. Nam neque vllum norant vniuersale decretum antiquum: neque, si quod habent recentius, siue Lateranense, siue Florentinum, siue Tridentinum, tanti est, ut aut eis prosit, aut nobis noceat.

IV. At sanè videtur alterum potius amplexi modum: ideo nulla hinc citatio vti: sed polliciti tantum alias manifestum facturos; videlicet longa illa enumeratione variarum autoritatum, quibus prolixissimam tractationem faciunt sequentium questionum; præsentia, manducationis, transubstantiationis: quam partem nos etiam tunc temporis examinandam speramus. Interea tamen constat, nusquam haberi apud Veteres, hæc Eucharistica verba excludere omnem tropum. Sed hoc consequens educi à nostris Sophistis, hac arte: Si realiter præsens adsit corpus Christi: Ergo ea verba non sunt figurata. Si realiter manducetur Christi corpus: ergo ea verba non sunt figurata. Si panis transubstantietur in Christi corpus: ergo ea verba non sunt figurata. Magna pompa: sed inter imperitos: nam apud constantiores, non tantum antecedentia falsa sunt; sed etiam consequentia nullarum virtutum.

V. Antecedentia suis peculiaribus controuersis inquirendum. De consequentibus, ita semel constituendum. Hæc verba, *Hoc est corpus meum*, vel nihil ad præcedentia pertinere, videlicet panem acceptum, benedictum, fractum, distributum: quod est absurdissimum, ut postea; vel si ad ea pertineant, non posse absque figura dici. Etenim panem vel manere, vel omnino perire. Si maneat, tum nullo modo posse tropum respici: quia nullo sensu verum esse queat panem propriè & ad literam dici, quod corpus sit. Sin autem pereat, tum rursus panem, qui nullus sit panis, non posse dici corpus; nisi plus minusve recedatur à proprietate vocabulorum.

VI. Catholici, etsi ne ipsi quidem habeant vllum publicum decretum, quo sancitum fuerit hæc verba tropicè explicanda, tamen abundant infinitis Veterum testimoniis, quibus veritas nulla constare possit, nisi admissio in his verbis tropo: Illo ipso, inquam, tropo, quem nos virgemus, quem Papistæ abominantur; ut, *Hoc est corpus meum*, sit de signo dictum, & figura corporis.

VII. Testimonia sumus aliàs exsequuti. Nunc mihi Tapperus esto satis in hac ipsa controuersia, *Beatus Augustinus epistola ad Bonifacium dicit, quod secundum quendam modum Sacramentum corporis Christi, corpus Christi est; & Sacramentum sanguinis, sanguis eius est: sed secundum tropum tantum, non propriè. Atque, secundum hunc tropum loquuti sunt Tertullianus, & Augustinus, quando interpretantur verba Domini, Hoc est corpus meum, ut sit sensus, hoc est figura, siue Sacramentum sanguinis.* Et tibi Richeomus, qui negabat vllum posse à nobis doctorem nominari.

VIII. Verum, ait Bellarminus, nituntur autoritate vnus, aut alterius doctoris: & quibusdam coniecturis: vnde nulla fides diuina, sed tantum opinio. Respondeo, fidem diuinam neque à coniecturis, neque ab vlla esse autoritate, præter Scripturam Sacram: non verò aut singulorum; aut omnium doctorum non Canonorum: prout aliàs confectum est, solam Scripturam esse Canonem fidei. Itaque nullis nos quidem niti aliis autoribus, siue ad hunc, siue ad vllum fidei articulum stabilendum: sed tantum testibus, non inutilibus, aut nobis confirmandis, aut præcipue Papistis refutandis; qui cum superbe antiquitatem iacent, quasi suam: imò non nisi suam: tamen ab ea magnificè refutentur. Nam qui ad eam subinde prouocant, non possunt eius iudicium habere suspectum.

IX. Quod attinet ad coniecturas; quid eo nomine Bellarminus sit complexus, ipse viderit: sed si incerta argumenta, & duntaxat probabilia; quæque possunt in vtramque partem disputari: tum verò nos negamus illis solis fidem nostram niti: sed certis, & necessariis: quibus negatis, recentari necesse sit varios, eoque constantissimos fidei Christianæ articulos. Cum tamen

axioma sit certissimum: Non posse verum verò contradicere: quo fundamento vsa tota Catholica antiquitas aduersus omne genus hæreticos: imò ipsi Apostoli aduersus labefactantes suo tempore fundamenta pietatis. Quibus exemplis impunè licet nobis Papisticos Sophistas detestari, qui antiquo hoc more neglecto, imò in nobis coniecturarum prætextu exhibito; noua sibi axiomata coacti sunt fabricare nunquam audita inter Theologos: apud Philosophos etiam confutata: denique cælum terræ miscere; ne hoc saltem loco suos errores fateri oporteret.

X. Sed si Veteres, ait Richeomus, dixerunt interdum, hæc verba Domini intelligenda non literaliter, verum spiritualiter: tum sunt loquuti contra sensum literalem, carnalem Capernaitarum; credentium Dominum daturum carnem suam comedendam in modum laniorum. Cum sensus Papisticus ita sit literalis, ut sit etiam spiritualis: corpus esse in Sacramento prout verba dicunt: sed modo quodam spirituali; qui sit fidei cognitus, sensibus, ac rationi absconditus.

XI. Frustrà, inquam: Nam hæc quæcunque tandem differentia est, non pertinet ad verba, sed ad rem ipsam: apta designare, quo tandem modo corporis præsentia concipienda: minimè autem, quomodo verba. Etenim, etsi concederemus, quod Consubstantiatores volunt, præsentissimum esse corpus Christi secundum essentiam: tamen non sequeretur panem esse corpus eius propriè, & secundum literam. Quomodo, etsi præsentissimus fuerit secundum & essentiam, & gratiam Spiritus Sanctus, tamen constat columbam non fuisse Spiritum, nisi per tropum. Et Deus præsentissimus erat in arca: quæ tamen non poterat dici propriè Iehoua. Fingamus ergo sanè corpus Christi præsens esse in Eucharistia; non præsentia vlla corporali, sed ad modum, siue Spiritus, siue ut loqui malunt, substantiæ, siue denique deitatis, quo nullus potest dici magis spiritualis: tamen nihil id ad tollendam sermonis impropriè, de qua loquutos esse Tertullianum & Augustinum Tapperus testatur: quod quidem mihi nunc satis.

XII. De Capernaitis, eorumque alucinatione, mea nunc nihil interest: Alibi occurrer, plenius explicandum. Nunc vno verbo: Si fuit eorum imaginationi contraria sententia figurata, siue spiritualis: Ergo illa imaginatio fuit propria & literalis. Est autem eadem abominanda: Ergo verborum Christi sensus literalis & proprius, saltem quidam est abominandus. Quid ergo promouent Papistæ, tam diligenter vigentes laudem proprietatis?

C A P. XV.

Varia Argumenta Papistica.

I. **A**bsoluti sunt duo loci: vnus à vocabulis, alter à regulis interpretandis tertius superest à rebus: Nam, *si verum natura*, inquit Sanctesius, *que in ipsa Eucharistia insituntur, attendatur, quantum postulet illustrationem, & sermonis proprietatem, facillimum erit iudicare.* Esto igitur nunc thesis, Vtrum natura Eucharistia exigit proprietatem sermonis, quæ tropum omnem excludat. Nam hoc negant Catholici. Sic autem Papistæ disputant.

II. Primum argumentum: apud Alphonsum de Castro. In re tanti momenti, qualis est ista, non est credendum, Christum tropo aliquo aut figurata locutione vsum fuisse; ne ansam errandi hac occasione nobis præberet. Sanctesius sic expressit. Res istas ex iis, quæ ad fidem & salutem, aut ad damnationem spectant: siue Sacramentum inspicias, siue nouum præceptum Evangelicum, quæ decet clarissime promulgari, ne incerta pro certis, & pro salutaribus ac veris falsa, & perniciofa, homo pius accedens ad Deum, in animum inducat; & ne excusabilis reddatur religionis Christianæ desertor, aut malignus oppugnator Argumenti formam sic concipio. In rebus magni momenti ad fidem & salutem spectantibus Christus loquutus non est figuratè: At Eucharistia est res eiusmodi: Ergo in ea Christus nulla figura vsus est. Assumptum est extra controuersiam. Maior probatur à periculo erroris. Quicunque tropo vtitur, figuratave locutione, is præbet ansam errori. At Christus non præbuit errori: Ergo non est vsus tropo.

III. Respondeo; primi syllogismi maiorem esse falsam. Etenim res magni dicuntur momenti, vel simpliciter, vel comparatè. Si simpliciter dicas: omnino nihil Christus dixit, quod non sit magni momenti: quando quidem pertineant omnia ad salutem, vel damnationem. Itaque oporteret nunquam Christum loquutum esse figuratè, aut vsum vllò tropo: quod est vehementer alienum à veritate: & plenè confutatur singulis Euangelij paginis; ideoque exemplis infinitis: quæ non pauca exhibuimus capite decimo tertio.

IV. Sin autem comparatè; ut sensus sit, cum varij sint gradus eorum quæ ad salutem pertinent; & inter ea nonnulla reliquis emineant, præcipuorum articulo, siue mysteriorum nomine denotata: tum Christum in reliquis quidem admisisse tropos; at minimè omnium, in illis præcipuis; rursus mendacium sit manifestum exemplis. Nam quis neget in istis esse nostri cum Christo incorporationem? Nostræ salutis conficiendæ rationem? Atqui vix sine tropis audias Ioannis 15. *Ego sum vitis vera, Pater meus agricola, vos palmites.* Tertio, *Nisi quis genitus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei.* Et infinita alia, quæ non est opus persequi. Hæc vel sola satis emineant in rebus maximi momenti non adhoruissè tropos: neque nobis debere esse horrorem in mysterio Eucharistico.

V. Ad confirmationem maioris: Primum, nego quicunque vtitur tropis, eundem præbere ansam errandi. Bonauenturam audi quæst. 2. artic. 1. dist. 8. quarti: Cum obieisset sibi, *Vbi est sermo translatus, ibi est improprietas, ibi est occasio erroris: & omnis talis excludenda est:* soluens respondet. *Dicendum quod hoc verum est, vbi est transumptio occulta, impropria, & inconsona. Sed sic non est hic.* Ergo, inquam, rectè negauit; quod perperam necesse est aduersarios asserere.

VI. Deinde distinguo: præberi ansam errori, vel eius vitio qui tropis vtitur, vel eius apud quem. Secundum prius, negatur maior: secundum posterius negatur minor. Ratio negandi manifesta ex 3. Ioannis, vbi ex Christi verbis figuratis, *Nisi quis fuerit genitus denuo, non potest videre regnum Dei.* Nicodemo data fuit erroris occasio, *Quomodo potest homo gigni,*

qui sit senex? Num potest in veterum matris sua secundo introire, ac gigni. Hanc autem occasionem fuisse à Nicodemio vitio, patet ex subiecta reprehensione. Tu es Magister Israelis, & hac non nosti? Quæ iniusta fuisset si vitium Christi ipsius fuisset loquentis. Si autem iusta fuit, quod fateri oportet omnem Christianum; tum vtrumque manifestum; & non fieri vitio vitantis tropo occasionem erroris, & non absurdum à Christo loquente anam erroris esse vitio audientis.

VII. Similia exempla: Matth. 16. Iesus dixit eis; Videte & caute à fermento Phariseorum, & Sadduceorum. Ipsi vero disceptabant inter se, dicentes, Panes non sumpsimus. Id autem cum nosset Iesus, dixit eis, Quid disceptatis inter vos, & quid queritis, exigua fide præditi? Matth. 26. Dixerunt, Iste dixit, Possunt dissolvere templum Dei, & triduo ipsum adificare.

VIII. Et vero Petrus 3. posterioris cum de Paulo loqueretur, dixit in eius Epistolis esse doctrinam suam, quædam difficultatibus intellectu: nec tamen subiecti ab eo datam occasionem erandi; sed contra, erroris, si quis sit, culpam deriuauit in lectores, Quæ, inquit, à quibus, & quæ à quibus, indocti parumque stabiles, & quædam detorquent, & reliquas Scripturas, suo ipsorum exitio. Quod cur non de ipso Domino nostro Iesu Christo similiter intelligamus? nisi forte in Paulo accusando plus piaculi timeamus, quam in Christo damnando.

IX. Secundum argumentum à Sanctificatione. Verum & naturale est Rhetorum præceptum, καὶ ἀνεπίστατον, & ἀνεπίστατον, id est, noua communiter & communia nouo genere locutionis effrenda esse. Nam alias verba rebus, alias contra, verbis lumen intelligentiam, ne submittentur oportet, ut percipiatur. Cum res sunt notæ, & vñtata, sermo potest, & solet admitti tropicus, ut nouitas, & peregrinitas verborum aliquid gratiæ rebus nimium vñtatis, & quasi tædium, fastidiumque parientibus, addat: nec est ibi periculum ne animus peregrinitate sermonis decipiatur, cum res ipsæ alioqui notissimæ sunt. Contra, quando sunt res peregrinæ, nouæ, & insolitæ, quales sunt cum instituuntur aut proponuntur, quæ supra hominum captum ad fidem aut fidei mysteria pertinent: tum plane conuenit proprio, manifestoque sermone vti, ut res ignotæ, ipsa sermonis perspicuitate illustrentur. Quod si rebus nouis, ignotis, aut obiculis, peregrinam, tropicum, atque improprium sermonem adhibeas, quis tandem Oedipus te intelliget? Cum nec res verbis, nec verba rebus, lucem inferant, nec alterutrum, alterutrum adiumento intelligatur? Quia vero Cœnæ historia rerum antea incognitarum & insolitarum constitutionem, & euulgationem complectatur, nemo, opinor, dubitabit. Quamobrem necessarium fuit Christum effari dilucide quid veller. Sic contraho. Omnis de rebus obscuris & insolitis sermo, debet esse perspicuus, & proprius. At instituta Cœnæ sermo est de re obscura, & insolita: Ergo perspicuus, & proprius.

X. Respondeo, varie peccari; quia disparanda sunt, quæ tamen pro iisdem sumi videntur: primo, obscura, & insolita: deinde perspicua, & propria. Etenim neque omnia insolita sunt obscura, neque omnia perspicua sunt propria. Nam vt de posteriori agam prius; si omnia perspicua essent propria: Ergo omnia impropria essent obscura, nullusque omnino tropus foret perspicuus quod est absurdum, vel ex Rhetorum illorum præceptis, qui ἀσαφῆς numerant in vitiis orationis: Hermogenes de Ideis lib. 1. cap. 2. καὶ τὸ λόγῳ τῶν θεῶν ἀσαφῆς, & ἀσαφῆς: ἢ πρὸς σαφῆς ἢ διὰ σαφῆς ἢ ἀσαφῆς, Omnis oratio requirit præcipue perspicuitatem, cui contraria est obscuritas. Iidem tamen Rhetores tropos inter lumina constituunt orationis, ac virtutes, ideoque etiam laudes.

XI. Et vero, quandoquidem omnis significandi vis in verbis sit ἐν σαφῆσι: Ex vñt frequentissimo, non potest non luculentissima ea vis esse. Vt contra, quæ sunt obscuræ, & insolitæ phrasæ, eadem procul remotæ ab vñt communis; & inter paucos tantum confici solent: vnde conficiens fit, vñt figuratæ, siue tropicæ locutionis, nunquam futurum fuisse publici vsus; si non nisi obscurus esset & difficilis. Quod tamen contra est: cum nullus sit in hominibus tam idiota, vt eo possit carere. Vnde certum non omnes tropos, esse obscuros necessario.

XII. Iaque non tantum Brugenensis in Matthæi 26. dixit figuram illam calicis pro eo quod in calice, tam esse vñtata, quam esse quæuis propria locutio, sed etiam Maldonatus in 15. Ioannis, metaphoram vitis appellat & elegantem & omnibus notam. Sed prolixius Archiepiscopus Narbonensis Vigor, sermone in symbolum 16. Quædam sunt locutiones figuratæ, quæ tam facile intelliguntur, quam si essent propria; vt notauit Augustinus. Sunt quædam figuratæ locutiones, quæ homini quæuis nunquam studuerit facile fuerit intelligere, vt cum dicitis, personam florentem, urbem florentem, et si proprium sit arborum florere: nemo est tam rudis tamen qui hanc non assequatur locutionem figuratam, æque ac si propriam vsurparet. Vulgo dicitis, Habet aures Principis, cor Principis: idque tam est tritum, vulgatumque, vt nemo sit qui intelligat. Quid plura? Bellarminus 10. capit. 1. de Pontifice, explicans locum ex Matthæi 16. de Petro, Quorum verborum, inquit, planus & obuius sensus est, vt intelligamus sub duabus metaphoris promissum Petro totius Ecclesiæ principatum. Constat ergo plene & plane id quod volumus notari diligenter in tota hac quæstione; longe aliud esse, obscure loqui, & figurate loqui, cum tamen aduersarij identidem alterum pro altero ponant.

XIII. Iam vero cum insolitum id dicatur, quod non sit in vñt communi, tamen gemina eius ratio est; vt insolita dicantur, vel secundum speciem propriam; vel secundum genus: vt exempli gratia, ante Christum insolitum erat Baptismus, insolita Eucharistia; quæ species sunt Sacramentorum, sed non insolita Sacramenta, quod genus est Baptismi, & Eucharistiæ: nam plurima iam fuerant & instituta & obseruata: Augustinus contra Faustum lib. 9. In nullum nomen religionis, seu verum, seu falsum coagulari homines possunt, nisi aliquo signaculo vel Sacramentorum visibilibus consortio colligentur. Ad eum modum verborum tropi dici possunt insoliti, secundum speciem suam; cum recenter vsurpantur, quæ aliis non venerant in vsu: tamen non absque analogia generali: secundum genus autem, si hæc ipsa negligatur analogia, vt fit in Catachresi, sic enim insolitum est niuem nigram dicere.

XIV. Ad rem nunc dico; tropum insolitum secundum genus, posse dici

obscurum: sed non omnem insolitum altero modo. Etenim exempli gratia; metaphora illa, Ego sum vitis vera, antequam vsurparetur à Christo; nunquam fuerat audita, neque de Christo, neque de vñlo homine, & tamen non est veritus Maldonatus dicere metaphoram omnibus notam. Idem Iudicium est de aliis multis, Vosestis sal terra, nunquam erat cuiquam dictum ante Christum. Nunquam sic luceat lux vestra. Nunquam ante Baptistem, Securus ad radicem posita est: aut, Ventilabrum in manu ipsius. Nunquam ante Paulum, Theaurizare iram in diem iræ: aut, Carbores ignis coacervare in caput cuiusquam: aut, assumere tūc paventium & Ierem, vñuersam armaturam Dei: aut, indui thorace iustitiæ, calcari pedes præparatione Euangelij pacis. Nunquam ante Petrum, κληρονομία ἀμάρτων, hereditatem immarcescibilem: aut, succingi lumbos mentis: aut, dominari cleris: Quid alia plurima exigam, de quorum obscuritate, nemo vnquam est conuictus? Denique nego vñllum dari posse autorem, aut sacrum, aut exoticum, cui non possit assignari aliquod huiusmodi peculiare ornamentum.

XV. Iam superest inquirendum, quomodo hæc saltem figura, quam asserimus verbis Cœnæ, possit inuitata dici. Fatemur specie. Neque enim vnquam scimus dictum panem corpus Christi; ante hoc institutum Sacramentum: quomodo scilicet, neque lauacrum regenerationis ante Baptismum. Nam quousum forma esset, ante suam materiam? Et quid mirum hanc phrasin fuisse non nouam; cum tot alia Christianismus inuenerit: antea nunquam auditas; iustificari per fidem: Regenerari per aquam & Spiritum, imputari iustitiam creditibus, veterem hominem cum Christo crucifixum, mortuos esse peccato. Quid filios Dei dicam? & fratres in Christo, & vocatos; & electos, & membra eiusdem corporis, & vñum cor, vñamque animam, & alios aliorum membra, & infinita similia;

XVI. Sed genere suo nouam phrasin esse illi dicant, qui desperatione quadam eo fuere delati, vt genus comminiscerentur inuitatæ prædicationis; quocumque illi tandem nomine censeri vulerint. At nobis contra persuasissimum esse vñtissimam, atque adeo de medio peritissimam est, & frequentissimo familiarissimoque vsu, qui obtinuit apud omnes homines. Atque ita verum factum vt à Christo καὶ ἀνεπίστατον fuerint explicata, vt voluit Sanctus.

XVII. Vñs publici argumentum ab exemplis. Vin exoticum? Mare magnum. Homerus Iliados 3. Ὀφρὸς ὄρεα τὰ μὲν: vt fœdera feriat. κηρύττει ἀγῶνας ὄρεα πρὸς θεῶν σιωπῶν, præcones splendidi fœdera fida Deorum coquebant. κήρυκτες δὲ ἀνὰ τὸν θῆον φέρουσι ὄρεα πρὸς θεῶν. Ἄγρῃ δὲ οἱ ἰδὲ φέρου, Præcones per urbem ferebant fœdera Deorum fide, agnos duos, & vinum latificum. Audin agnos, & vinum dici fœdera? Nempe Eustathius, Ὁρεα πρὸς θεῶν οἱ ἰεροὶ λόγοι, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν ὄρεῳ γινώσκον, Fœdera certa, non tantum sunt ipsa iurisiurandi verba, quæ videlicet propria significatio est, sed etiam quæ in iurisiurandi vsu adhibentur; per translationem videlicet. Cicero, Cedant arma toga: concedat laurea lingua.

Cum Imperatori præferret oratoriam. Purpuram pro magistratu, quis non audiuit? Martialis,

Purpura te solis, te colit omnis honos.
Quis non canos & canitiem pro senectute? Persius Satyra 5.
--- petite hinc inueneque senesque
Finem animo certum, tibi seris que viatica canis.

Satyra 1.
Tunc cum ad canitiem, & nostrum istud viuere triste.
Aspexit.
Claudianus 1. de raptu Proserpinæ;
Ante pedes soliumque ducis, sudere seueram Canitiem. Virgilius,
Hic thalamum inuadit nata.

Aquilas pro legionibus Hirtius, Erat Pompeij acies tredecim aquilis constituta. Lucanus, Vñ nota fulsere aquila. Manipulum pro militum cohorte. Terentius, Vbi centurio est sanga, & manipulus furum? Dexteram pro fide: nutum pro voluntate: Digitum, pedem, passum, cubitum, vñnam, pericam; pro mensura norunt omnes. Edmundus Angerius art. 5. c. 1. Graci appellant hostias, fœdera, quorum tamen non nisi signa erant, & nota. Teda pro matrimonio. Claudianus in Rufinum,

Teda Oedipoden matris, nata iunxere Thyesten.

XVIII. Vin sacra? Genes. 17. Hoc est pactum meum: cum de Circumcisione sermo esset. Et 40. Tres rami tres dies sunt: tria canistra tres dies sunt. Et 41. Septem vacca pulcra septem anni sunt, & septem spica pulcra septem anni sunt. Exodo 10. Comeditis festiniter, & ἡ ἰσραὴλ ἡ Πασχα est Domino. Ela. 1. Vinea Domini exercituum domus Israel est. Daniel. 2. Tu, Nempe Nebucadnetzar, es caput illud aureum. Et 4. Arbor quam vidisti, quæ erat magna & fortis, altitudoque eius pertingebat ad cælum, & aspectus eius in omnem terram, tu ipse es Rex: Et 7. Hæc bestia magna, quæ sunt quatuor, quatuor sunt reges, qui conuersurgent in terra. Item, Bestia quarta, regnum quartum erit in terra. Cornua decem ipsius regni, decem reges erunt. Et 8. Aries, quem vidisti habere cornua, rex Medorum est atque Persarum. Porro hircus caprarum, Rex Græcorum est: & cornu grande, quod erat inter oculos eius, ipse est rex primus. Lucæ 8. Semen est sermo Dei, qui autem in viam, ij sunt qui audiunt. Matth. 13. Qui seminatur bonum semen, est Filius hominis, ager autem est mundus, bonum vero semen sunt filij regni, zizania vero sunt filij illius mali. Inimicus, qui seminavit ea, est diabolus, messis vero consummatio seculi est, messores autem Angeli sunt. Ad Galat. 4. Agar, & Sara duo sunt testamenta. Non est opus pluribus. Aut hæc sufficient; aut ne omnia quidem.

XIX. Manifesta res. Figura in his verbis, Hoc est corpus meum, olim noua fuit, ac proinde insolita, nempe ante Eucharistiam institutam: quomodo, credo, antequam aquilæ Romanis essent signa bellica, nunquam pro legionibus, quisquam dixerat aquilas. Sed quia signa dici pro rebus signatis antiquissimo consuetudo tenuit; hæctenus vt aquilas dici pro legionibus, sic panem dici corpus; neque inuitatum, neque nouum fuit.

XX. Non igitur obscurum; vt voluit Sanctus. Et quidem obscurum, quod omnino magni est momenti. Hanc ipsam phrasin, hanc ipsam figuram vsurpatam fuisse in interpretandis rebus obscuris. Enim vero, debet quod illustranda alterius rei gratia assumitur, ipsum esse clarior eo quod illustrat; ait Quintilianus cap. 3. lib. 3. Ignorabant illi in carcere Pharaonis serui, quid essent tres rami, tria canistra: Pharaon ipse, quid tres vaccæ, tres spicæ: Ioseph explicauit, & explicauit hoc nostro figuræ genere: inuitato ante eum, secundum speciem, quia nemo vnquam antea dixerat: addo

etiam, fortasse nemo postea dixit, tres ramos, tria canistra, esse tres dies: septem vaccas, septem spicas, esse annos septem. Mirum, ni Iosephum præstigiatorum Sanctus accuset.

XXI. Et tamen placuit hæc interpretandi ratio, omnibus Theologis, tum antiquis tum recentibus; qui allegoriis conati sunt lucem inferre. Origenes homilia 1. in Leuiticum, *Iste autem vitulus sine macula, vide si non ille saginatus est vitulus, quem Pater regresso ac restituto sibi illo qui perierat Filio, qui que omnem eius substantiam dilapidauerat, iugulauit*: Paulo post, *vitulum cœlitus quidem missum, sed ex Patriarcharum ordine*. Rursus, *Maseulus vero est, qui peccatum, quod est feminea fragilitatis ignorat*. Augustinus in Psalm. 35. *Nubes sunt prædicatores verbi Veritatis*. Postea, *Qui sunt montes Dei? Qui dicti sunt nubes, ipsi sunt & montes Dei: magni prædicatores, montes Dei*. Ambrosius lib. 4. in Lucam, de ascensu Iesu in nauem Simonis, *Pisces sunt, qui hanc enauigant vitam*. Paulo post, *Quæ sunt autem Apostolorum, quæ laxari iubentur, retia, nisi verborum complexiones, & quasi quidam orationis sinus, & disputationum recessus, qui eos, quos cœperint, non amittant? Et bene Apostolica instrumenta piscandi retia sunt, quæ non captos perimunt, sed referunt*. Infinita huiusmodi occurrunt passim apud Veteres.

XXII. Nec alieni Papistæ. Salmero tomi 7. tract. 7. *Vt herba sint, qui fide & timore à malo recedunt*: Spica sunt virtutem spei habentes, Plenum vero frumentum sunt amantes, & qui plenitudinem dilectionis habent. Vel, paulo post, *Herba sit contritio, spica confessio, satisfactio & emendatio sit plenum frumentum*. Vel herba infirma, & qua non procul distat à terra, laici sint terrenis immergi, uxori & filii vacantes, spica sint Sacerdotes, & religiosi boni à terra eleuati, in cœlestia & diuina surgentes, plenum frumentum sint Pastores Ecclesiarum, quorum est alios pacere, non minus verbo & Sacramento, quam exemplo. Tractu 9. *Primus sensus tradit Christum esse fermentum*. Dicit etiam potest, mulierem hanc, diuinam esse sapientiam. Et 10. *Christus est thesaurus*. Ager fuit B. Virgo. Et 11. *Vel Christus est mercator, & anima sunt margarita, vel mercator est quis homo, margarita autem Christus*. Denique hæc phrasia est tam frequens, vt qui solennem neget, infaniam.

XXIII. Hinc patet argumenti solutio, Potest ferri institutionem Cœnæ agere de re insolita, quatenus nunquam in vsu fuerat Cœna. Quomodo scilicet insolitum fuit arte Christum, baptizari in nomine Trinitatis, & ante Abrahamum circuncidi, ante Moysen Pascha manducare. Sed cur magis dicitur obscura, quam olim circuncisio, & paulo ante Baptismus? Quod si non omnes insolitæ res sint etiam obscuræ? debent aduersarij vel probare Cœnam in iis esse, quæ sunt obscuræ; vel huius argumenti infirmitatem agnoscere. Rursus, si non omnis sermo perspicuus sit proprius; nulla maioris necessitas est; videlicet vt propterea de re non solita, & obscura sermonem oporteat esse proprium, quia perspicuum.

XXIV. Tertium argumentum Salmeronis à natura parabolicæ, vel allegoricæ locutionis. Nam quemadmodum voces fluxæ, ac transeuntes, res solidas ac permanentes in sensu literalis significant: ita in allegorica, vel tropica locutione res minores & inferiores, ad designandum res maiores & sublimes affumuntur: vt etsi superficies tropi, vel allegoriæ parua videatur, atque exigui momenti, sensus tamen in tropo, allegoriæ delitescens, excelsus sit & magnificus. Nam ita agnus sensibilis in lege, & serpens æneus exaltatus, & petra percussa reddens aquas, delineabat Christum verum agnum, Deoque immolatum, & tanquam serpentem in cruce exaltatum, ibique lancea percussum, reddentemque aquam cum sanguine, quæ celsissima sunt, & excellentissima fidei nostræ mysteria. Si autem hæc verba, Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus, per tropum, aut allegoriam, aut metonymiam exponantur; vt sit sensus; Hoc est figura corporis, & similitudo sanguinis mei, profecto contra naturam tropicæ, & allegoricæ locutionis id esset. Nam à sensu altiore ad litteram de Christi corpore, & sanguine per tropum siue allegoriam non ascenderetur, sed descenderetur ad sensum inferiorem de pane & vino. Iustius autem est, vt panis signet corpus Christi, & vinum sanguinem, quam è contrario vt corpus Christi significet panem, & sanguis vinum, vt hæretici importune moluntur.

XXV. Respondeo primum, forte negari posse omnem tropum ascendere à sensu inferiori ad superiorem. Nam profecto hyperbole contra descendit à superiori ad inferiorem. Sed & synecdoche, ea saltem, quæ est à toto ad partem, similiter descendit. Et in hoc ipso Sacramento, cum hæc verba, *Hic calix est Nouum Testamentum in sanguine meo*, negari non possint esse tropica, saltem continente nominato pro contento; explicent nobis, quæso, acutissimi Sophistæ, quis in eo tropo ascensus sit. Sed apparet id genus hominum, quibus cum nobis perpetuo confidendum est, fingere sibi ipsos axiomata; pro arbitrio, proque commodo proprio, quæ nemo vnquam prior aut viderit aut indicarit. Sed id tamen indicasse satis est. Nam alioquin nihil ad nos, qui nunc quidem hanc maiorem admitturi sumus absque controuersia.

XXVI. Venio ad minorem, quæ, si sensus sit, Hoc est figura corporis mei, negat ascendere ad sensum altiore. Cuius ego quidem negationis mentem assequi non poteram; nisi præiussent exempla, agni, serpentis, & petra. Nam cum figurate dictum sit, *Petra erat Christus*, ascensus ad sensum altiore indicatur, sicut petra percussa emisit aquam, sic Christus vulneratus emisit aquam & sanguinem. De quo non libet disputare, etsi non commode permisceat parabolis, & allegoriis, tropos simplices. Cum tamen non sit exiguum discrimen. Nam, exempli gratia, cum sit parabola seminis iacti in varias terras; tamen non est parabola, *Semen est verbum Dei*; quanquam tropus. Nec quisquam dixit; vt à femine iacto ascenditur ad mysterium prædicationis altius: sic ab istis verbis, *Semen est verbum Dei*, dari itidem progressum ad aliquid magnificentius; cum ipsa hæc phrasia sit ipse ille siue ascensus, siue progressus.

XXVII. Sed condonetur tamen quicquid hic est *ἀνεγο*. Ego iam nego sicut in illis, *Petra erat Christus*, non & in istis, *Hoc est corpus meum* dari ascensum ad altiora mysteria. Videlicet quemadmodum *Petra erat Christus*, significat sic Christum emisisse aquam & sanguinem ex suo latere, ad salutem animarum; vt Petram percussam emisisse aquam ad salutem corporum: sic ista, *Hoc est corpus meum*, hunc habent sensum quemadmodum hic panis fractus, ore manducatus nutrit corpora; sic corpus Christi crucifixum, fide

manducatum animas saginat: quod vere est mysterium nostræ fidei, & quidem celsissimum, atque excellentissimum.

XXVIII. Atqui, inquit, à corpore Christi secundum litteram, descenditur ad panem per tropum. Falsum, inquam, & absurdum commentum. Nam profecto in *Petra erat Christus*, tropus est ascendens à petra, secundum litteram, ad Christum, cur non æque in *Hoc est corpus meum*, tropus erit ascendens à pane secundum litteram ad Christum? Et omnino vniuersale est; vt mysterij altioris fundamentum sit sermo tropicus: quoniam ipsæ parabolæ, & allegoriæ sunt tropicæ: Neque vnquam quiquam in animum induxit, cum semen dicitur esse verbum Dei, descendit fieri à verbo Dei, ad semen.

XXIX. Denique impudentissima calumnia est, à nobis dici, corpus Christi signare panem, & sanguinem vinum. Non potuit hoc fingere nisi desperatissima, id est, Iesuitica nequitia. Enimvero quauis reciproca sit rerum similitudo, vt si Christi corpus simile sit pani, itidem oporteat panem similem esse corpori Christi, & super hac similitudine fundetur siue parabola, siue allegoria, siue etiam tropus: tamen non est verum, reciprocarum itidem signi parabolæ, aut allegoriæ nomenclaturam. Neque enim omnium relatorum sic reciproca ratio est. Etenim etsi æque frater est Isaac Ismaelis, & Ismael Isaac: non tamen æque pater est Isaac Abrahami; vt Abrahamus Isaaci. Ad hunc modum etsi fatentur omnes sagenam iactam in mare, esse parabolam regni cœlorum: tamen nemo tam fuit stupidus, vt diceret regnum cœlorum esse parabolam sagenæ. Nos igitur nunquam tam alte stertimus, vt dicamus panis & vini signa esse corpus & sanguinem Christi.

XXX. Quartum argumentum eiusdem Salmeronis. Quæ metaphoricè rei alicui tribuuntur, ac de ea prædicantur, solent eius rei proprietates ante oculos ponere, & metaphoricè dicta de re tali prædicantur, non contra, res enim ipsa non prædicatur de re; non contra, res de metaphora. Ast hic panis non prædicatur de re, id est, corpore Christi; sed contra, res de pane: Ergo panis non est metaphora. Hoc si Sophistes voluit, frustra voluit. Nemo enim nostrum dixit in pane vllam esse metaphoram, vllumve tropum, quia nimirum verus sit, & substantialis, & naturalis panis, imo indiuiduum panis; illud videlicet quod acceptum, benedictum, factumque; distribuitur, vnde necessitas pronominis demonstratiui.

XXXI. Respondeo, geminum implicari argumentum: vnum de prædicatione, alterum de demonstratione. In priori non facile cõstare quod sit generatio rationationis. Formam videri in hunc modum concipiendam, omnis metaphora prædicatur de re; non contra, res de metaphora. Ast hic panis non prædicatur de re, id est, corpore Christi; sed contra, res de pane: Ergo panis non est metaphora. Hoc si Sophistes voluit, frustra voluit. Nemo enim nostrum dixit in pane vllam esse metaphoram, vllumve tropum, quia nimirum verus sit, & substantialis, & naturalis panis, imo indiuiduum panis; illud videlicet quod acceptum, benedictum, factumque; distribuitur, vnde necessitas pronominis demonstratiui.

XXXII. Cæterum metaphoræ nomen, vel tropum in genere significat, id est, *ὁ βολυβόλος ἀνορθῶς ἐπιφορεῖν*; vt loquitur Aristotel. 2. 1. poetis: vel, quod iam pridem vsitatus, speciem tropi, quæ vocabula mutat pro rerum qualitibus; vt vulpem pro astuto, leonem pro forti. Posteriori notione, conceditur vniuersum argumentum. Nam profecto nos nullam in his verbis metaphoram vsurpamus, sed metonymiam, vt alias docuimus. Etenim neque panis in Eucharistia, vllus est metaphoricus, neque vero etiam corpus Christi.

XXXIII. Altera autem notione; conceditur minor propositio. Agnoscimus enim corpus prædicari de pane, & ita professi sumus initio. Sed negatur maior: Non enim necesse est vt metaphora, id est, tropus omnis, prædicetur de re, quoniam aliqua prædicat rem de re, nimirum tropus copulæ. Vt cum dico, Cicero amat eloquenter loqui, certe Ciceronem illum ipsum intelligo consulem Romanum, principem Oratorem: Sed & eloquenter loqui, dico absque vlla metaphora: hocque adeo ipsum prædico de illo. Sed prædico tamen per metaphoram, cuius sedes est in copula, id est, verbo *Amo*, cui non eadem significatio est, quæ cum dico, Orestes amat Pyladem, sed alia quædam similis & vicina. Quare quædam metaphora prædicat rem de re. Et hæc nunc nobis est satis ad infirmam rationationem.

XXXIV. Venio ad alterum argumentum. Nulla metaphora admittit demonstrationem pronominis: At hæc propositio habet demonstrationem: Ergo non est metaphora. Probatur maior, quoniam metaphoræ à generibus vel speciebus rerum desumi solent.

XXXV. Respondeo, concedi maiorem de metaphora proprie dicta; ad quam pertinent exempla, leonis, agni, serpentis, ostij. Hoc autem modo argumentum nihil ad rem: quia, vt monuimus, nulla est in hac enuntiatione metaphora proprie dicta.

XXXVI. Sed de metaphora late dicta, negatur maior. Et ratio est, quia falsum, omnem metaphoram sumi à generibus vel speciebus. Nam contra constat aliquam sumi ab indiuiduo, vt cum serpens ille in deserto suspensus dicitur Christus, vel petra illa emittens aquam. Profecto & serpens ille non quicunq; serpens erat, sed ille sic factus, & indiuiduus, & petra non quicunq; poterit quis imaginari; sed illa vnica in deserto. At contra, leo pro forti, non ille Nemeus; sed quicunque.

XXXVII. Quintum argumentum Gardineri, obiectione 13. Verba hæc, Christi sunt verba, Dei & hominis, cuius est magna & mirabilia, cum dicere, tum facere: qui nihil vnquam dixit, fecit, aut passus est, quod non aliquid habuerit admirationis adiunctum. Quam igitur non est consentaneum, post expletas epulas agni typici, quæ aliquid habebant exterioris apparatus; & commonefactionis; in nudam tandem desinere, & frigidam figuram; vt frustum panis daret in sui memoriam, & qui iam cæteris tam esset mirabilis, nihil hic dicere aut facere sui simile, quod suorum fidem ad eius contemplationem excitaret. Quare cum Christus relicturus sui memoriam in Cœna creaturas consecrans, diceret verba eiusmodi, quæ rem summe admirandæ, & sensibus humanis incredibilem continent, ac sensu verborum proprio præ se ferunt: quæ tandem est ista hominum perversitas, in sensum illa redigere humiliorem, cæteris eiusdem factis & dictis dissimilem, cum aliqua etiam ipsorum iniuria verborum, potius quam eo sensu accipere & interpretari, quo reliquorum omnium miraculorum conditionem & admirationem superare viderentur; vt tam magnum Dominum magna & se digna, & quæ non alius ab eo quisquam vere dixisse & effecisse queat, enuntiasse, & illis verbis

verbis operatum confiteremur, ut à miraculo orsus, & miraculis perpetua clarus, etiam cum miraculo supremam Cœnam diceretur, quod vere fecit, celebrasse: Asiaticam eloquentiam contraho. Omnia verba Christi fuerunt magna & mirabilia: verba figurata non sunt magna & mirabilia: Ergo non sunt verba Christi.

XXXVIII. Atqui verba dicit Sophista, vel pro rebus signorum. Pro signis, negatur maior. Nam contra nulla vnquam fuere Christi verba miraculosa; siue sonum dicas, siue significandi rationem, siue phrasin. Ratio expedita, quoniam omnia mutatus est ab vsu communi eorum, inter quos erat ei conuersandum: sic enim, puto Iudaice loquutus est inter Iudæos, & ad nos eadem eius verba perueniunt siue Græce, siue Latine, vbi nihil miraculi. Er vero sua miracula Christus aliunde non habuit precario, sed à propria virtute: sed verba sua, & eorum significationem habuit non à se, nullum enim vsurpauit antea inauditum: Ergo nulla Christi verba fuerunt miraculosa, siue mirabilia.

XXXIX. Confirmatio maioris nihil vnquam, aut dixisse, aut passum esse Christum, quod non aliquid habuerit admirationis adiunctum: primum concedi posse impune. Non enim omnia quæ habent aliquid adiunctum admirationis, eadem sunt ipsa mirabilia. Exempli gratia, dormiuit Christus, in quo nihil est non naturale, sed dormiuit in magno presentissimoque periculo; & in eo iusta fuit admiratio. Sed ad puteum, atque à Samaritana aquam petiit absque vilo miraculo, sed addidit dissertationem mirabilem. Sic potuit hæc phrasin Sacramentalis ipsa per se non esse mirabilis, sed tantum ex adiunctis.

XL. Secundo, falsum est exioma. Nam etsi plurima mirabilia, & dixerit, & fecerit, & passus sit, tamen non omnia. Passus est primo fascijs inuolui in cunis: deinde deferri in Ægyptum, sed & baptizatus est à Ioan. consueto more, tandem affixus cruci; eodem modo cum duobus latronibus, & depositus in monumento. Hæc omnia sine miraculo. Descendit è monte, ingressus est Capernaum: Venit domum Petri, ingressus est nauigium: Hæc fecit, & alia plurima absq; miraculo. Quod si non fuerunt omnia facta miraculosa, quanto minus omnia verba, omnes phrasin?

XLI. Venio ad res verborum. Et hic nego minorem: Nam alioquin, si nihil dixit Christus nisi mirabile, & nullum dictum figuratum est mirabile: Ergo nunquam Christus dixit quicquam figurate. At hoc immane est mendacium, cui refutando vel solæ sufficiant parabolæ, quæ sine figuris consistere nequeant.

XLII. Dico igitur hoc loco rem magnam, rem summe admirandam fuisse à Christo enuntiatam; etsi verbis figuratis, ut alias sæpe, & nominatim nostram in seipso institutionem per vitis metaphoram: nostram in ipso renouationem, per regenerationem, nostram beatitatem, & Euangelij prædicationem, per regnum cœlorum. Deniq; dico ut plurimum res magnas & mirabiles, expressas frequentius per phrasin figuratas, videlicet quia propriæ longe subsistant infra illarum dignitatem.

XLIII. Sextum argumentum ab Apostolorum persona. Bellarminus: Dominus loquebatur cum solis Apostolis. Etsi autem Phariseis multa obsecure diceret, qui indigni essent cognitione tam sublimium mysteriorum, tam Apostolis, qui rudes ac simplices erant, & instituebantur vt magistri futuri totius humani generis, omnia vel clarissime proponebat, vel obscurius dicta continuo exponebat. Præterea loquebatur eo loco, & tempore, cum minime oportebat obscure loqui; nimirum cum Apostoli essent primi participes tanti Sacramenti futuri. Nam, vt cum debita reuerentia Sacramentum perciperent, necesse erat, vt plane intelligerent, quid eis daretur. Thololanus haud paulo aliter partitione prima Dialogi octauo. Vide an Dominus, cui cognitio erat captus Apostolorum, crastinum, atq; rudium, vt pote piscatorum, absque vllis literis, aut eruditione; vsurus fuisset apud eos tropis, figuris, aut metonymiis. Triplex argumentatio est. Prima, Quæcumq; apud Apostolos Christus est loquutus, ea vel fuerunt absq; tropis, vel continuo explicata: Ergo propria fuerunt. Altera. Apud imperitos nemo vtiur figuris. At Apostoli fuerunt imperiti: Ergo apud eos Christus nullo tropo vsus est. Tertia. Verbis tropicis non potuerunt Apostoli doceri, quid cecepturi: At ijs verbis edocti sunt, quid essent accepturi: Ergo ea verba non fuerunt tropica.

XLIV. In primo syllogismo maior est importune falsa. Nam explicasse dicitur Christus duntaxat parabolæ: quæquam ne has quidem omnes; quod tamen nunc nihil attinet vrgere, quia hæc verba de quibus agimus, nihil habent parabolicum, sed tantum tropicum. Tropis autem infinitis ille vsus est; quæ nec leguntur fuisse explicata; nec verisimile est: alioquin oportuisset nihil aliud agere, quam explicare; quod est ridiculum. Et vero ne vestigium quidem explanationis inuenitur, quo argumento Bellarminus hic vsus est; quo minus possit à nobis obiectum repudiare.

XLV. In secundo rursus maior est aliena ab omni verisimilitudine, quandoquidem imperiti, rudes, simplices descripti sunt; non relate ad ipsas figuratas, sed absolute ex condicione. Etenim si dictum foret, neminem vt figuris, apud eos, qui earum sint imperiti, id est, à quibus non intelligantur; posset fortasse concedi: Sed imperitos nominari ex condicione, vt hi piscatores, nec eruditos in scholarum ergastulis; in Ciceronianis rhetoricationibus; tam negari apud istos vllum locum esse tropis: hæc vero nimis quam intoleranda audacia est, & propriæ autoritatis confidentia, quasi quicquid in buccam venerit, id nos omnes necesse sit.

XLVI. Atqui perpetua docet experientia non minus apud huiusmodi imperitos, rudes, simplices, deniq; piscatores; quam apud eruditos, semper promiscue vsurpatis fuisse cuiuscunque generis tropos. Nisi forte Isocrates, Demosthenes, Lyfias, Cicerones, Hortensius, nunquam fingamus oratasse ad populum: aut cum orarent, deposuisse suos ornatus, sua eloquentiæ lumina: aut deniq; populum Atheniensem, Romanumque, non nisi ex eruditissimis viris fuisse compositum. Sed non opus est ire tam procul. Ipsum volo Christum, ipsos Apostolos. Matthæi 4. *Ambulans Iesus ad mare Galilæe vidit duos fratres, Simonem, qui dicitur Petrus, & Andream fratrem eius. Et tibi duos viros. Sed quos? Magnos scilicet, & Philosophos, quibus notissima essent Aristotelis rhetorica placita. Imo, iacentes rete in mare, erant enim piscatores.* Heustu, Thololane, piscatores, ominasti pro imperitis, rudibus, simplicibus. Hic habes piscatores: Ergo imperitos, rudes, simplices. Quid tandem? hos ipsos, apud quos fuerunt hæc verba habita, *Hoc*

est corpus meum: quæ tu nunc negas fuisse figurata; eo quod illi essent piscatores, rudes, simplices. Istos ergo inuentos; & sic inuentos vt artem suam exerceant, ne possit Christus Ignorare cuius essent conditionis. Istos, inquam, quomodo est alloquutus? *Sequitur me, & faciam vos piscatores hominum.* Quid hoc est? Sermonis proprietates, an tropus? Ferus, *Pulchra metaphora Euangelij munus exprimit.* Ianfenius, *Hæc piscationis metaphora etiam alibi vsus est Dominus, Matthæi decimo tertio.* Brug nſis, *Plerumque Saluator à rebus corporalibus, quas tempus & locus exhibebant sermonem transtulit ad spirituales:* Ergo, inquam, Christus Dominus: ipse, ipse Christus, inquam, tropico sermone vsus est apud piscatores, apud imperitos, apud rudes, simplices, crassos; contra quam mentiebamini, Sophista. Quid vultis amplius?

XLVII. Thololanus partitione quarta dialogi 15. Nemo potest negare signa non naturalia, sed voluntaria, & instituta, esse obscura, vt ne intelligi queant ab aliis, quam qui edocti sint, quid significant. At signa Sacramentalia sunt non naturalia sed instituta: Ergo intelligi nequeunt, nisi ab eis qui edocti sint, quid significant. Maior probatur ipso communi sensu. Testor, ait, cuiusque conscientiam; si nunquam audisset hæc verba, *Hoc est corpus meum*, exponi, hoc est figura corporis mei, vt ita fuisset animo conceptus.

XLVIII. Respondeo argumentum esse extra thesin, quoniam agat de figuris rerum, cum nos disputemus de figuris verborum, quorum longe alia ratio est. Etenim de illis maior est verissima & perpetua: adeo, vt cum primū vsurpari incipiunt, necesse sit peculiariter admoneri siue per verba propria, siue per figurata. Nunquam quisquam induxisset in animum, aut Iidem, aut Circumcisionem esse signum vllius pacti diuini; nisi ipse Deus docuisset, docuit autem instituendo, *Hoc est signum fœderis mei.* Itaque etiam in Eucharistia, seruata ratio est; vt de sumpto pane diceretur, *Hoc est corpus meum.*

XLIX. Sed figuræ verborum habent se aliter. Quoniam etsi sint ex instituto, vt ipsa verba, tamen non vsurpantur ex peculiari institutione vsurpantis, sed assumuntur ex vsu vulgari, ac trito: cuius capaces sunt, quicunq; in loquendo sunt exercitati: id est, homines. Vnde factum, vt cum primum Christus diceret, *Semen est verbum Dei*, etsi nunquam alias phrasin esset audita; tamen intellecta fuerit; & facile intellecta. Negatur ergo syllogismi assumptio. Nam figura quæ est in hac enuntiatione Eucharistia; non instituebatur primum tuæ temporis, sed de medio vsu sumebatur, haud aliter atq; ipsa singula verba.

L. In tertio, primo mirum est quantum à seipsis discedant Sophistæ. Nam ego quidem si Papista forem, negarem assumptum. Etenim Papistæ, præter ea quæ disputant prolixè atq; animose de fide implicita, quæ possit nescire id ipsum quod credat: Etiam in Sacramentis contendunt sufficere intentionem faciendi id quod facit Ecclesia; etiam si, aliud nihil sit expeditum. Itaque etiam factò testantur, cum Sacramenta celebrant lingua profus incognita: quæ, nisi vehementer fallar, non magis apta est ad docendum, quam tropica phrasin. Quo posito interrogarem; quæ causa efficiat, vt nunc possint communicare Christiani huic Sacramento, quod quid sit non docentur à verbis profus incognitis propter barbariem, & tunc non potuerint Apostoli, si non fuissent docti, propter tropum loquutionis. Nam profecto quantumcunq; obscuritatis assignetur tropo, tamen non plus erit assignandum, quam barbaro idiomati. Verum non hic tantum sibi Papistica placita contradicunt, vt ægri somnia.

LI. Respondeo igitur solidius; negari maiorem. Nam vim docendi inesse etiam tropis, constare ex eo, quia quæcumque animum afficiunt vehementibus ideis, eadem sunt aptissima ad docendum. At tropi faciles animum afficiunt ideis vehementibus: itaque iidem aptissimi ad docendum. Maiorem concedunt, quicunq; norunt quid sit docere ac discere. De minore autem non possunt contendere, qui tropos faciles norunt sumi à rebus magis cognitis, ac proinde magis efficaciibus ideis. Nam, exempli gratia, metaphora propinquitate qualitatū sumptarum à rebus familiaribus, vt prata ridet quoniam ridere omnes sciunt esse summæ lætitiæ: Synecdoche, vel à toto, quoties totum est magis notum: vel à parte, quoties hæc magis obuia sensibus. Et metonymia, vel à causa, vel ab effectu similiter. Et nominatim in Sacramentis, vbi ratio est signi, tessera, arrhabonis, pignoris, quibus sensus externi affecti, mouent sensus internos.

LII. Sed luculentissima demonstratio est ab ipso vsu. Quid enim censemus? Nonne erat docendus Abrahamus, quid Circumcisio esset quam æque accepturus erat, ac Apostoli panem & vinum? Et tamen non nisi tropice ei dictum, *Hoc est panem meum.* Quid? Nonne voluit Iosephus erudire quos alloquebatur, cum diceret. Tria canistra sunt tres dies; septem vacca sunt anni septem? Nonne Christus, cum semen est verbum Dei? Ne Apostolos quidem Corinthios, cum Petra erat Christus? In his tamen omnibus tropis, qui in verbis istis sacramentalibus.

LIII. Septimum argumentum Sanctesij c. 4. Repetit. 1. Minima quæque non sinebant elabi Apostoli, quæ non interrogarent si viderentur obscuriora. Edidisse nobis, aiunt, zizaniorum parabolam, edidisse nobis de cibis parabolam, ad nos dicit parabolam hanc, an ad omnes? Petrus confidenter in ipsa passionis nocte petit causam, quare tum sequi Christum non posset. In eadem Philippus postulauit sibi ostendi Patrem: Thomas factus est ignorantiam suam, omnes libere in eadem quoque nocte conqueruntur ad hæc pauca verba. Modicum & non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me; nescimus (subiicit) quid loquatur; & rem apertius eloqui compulerunt. In re tanti momenti, in verbis si à literalis sensu recedatur, adeo implicatis, atq; alibi inusitatis, mutit nemo, nemo percontatur quicquam. Sensus est. Quæcumque sibi obscura audiebant Apostoli, postulabant explicari: At hæc non postulauerunt explicari: Ergo non erant eis obscura.

LIV. Respondeo; si de obscuritate sola quæras, facile totum argumentum concedi. Quia certum in Christi verbis istis sacramentalibus nullam esse obscuritatem, nisi quam induxit idololatriæ Papistica. At hæc quid non est aua, vt etiam maxime perspicua verba obscuraret? Desperatissimum exemplū est in hoc ipso Sacramento verborum. *Accipite, bibite:* quæ quid non agunt, vt quæ dicta fuerunt ad omnes communicantes, restringantur tandem ad vnū sacerdotulum in angulo consecrantem? Itaque disputandum effecerunt, utrum

utrum ad omnes Christianos, an ad solos Apostolos: deinde si ad solos Apostolos; utrum ad omnes deinceps Sacerdotes, an ad singulos duntaxat. Et hos speret quisquam relicturos aliquid non obscuri, si splendida bilis iusserit.

LV. Veruntamen, quia abutuntur obscuritatis nomine aduersus tropos; nos, quibus liberalius ingenium est, substituamus pro obscuris tropica; qualia nunc disputanda sunt. Nunc igitur nego maiorem. Nam exempli gratia, cum audiuerunt Apostoli, *Semen est verbum Dei*. Et rursus, *Pater meus Agricola, vel palmites*: Et plurima alia, quæ esse tropica, nulla potest, impudentia negare, tamen non interrogarunt quid esset: Et ut verbis utar Sancti, muti nemo, nemo percontatur. Ioan. 14. *In domo Patris mei mansiones multe sunt*. Pererius, *Hoc loco celestis gloria significatur nomine domus*. Quis muti? quis percontatus est? Ibidem, *Ego sum via*: Pererius, *ratione doctrina, quam tradidit, ratione conuersationis & vite, cuius præclaræ nobis imitanda reliquit exempla: ratione passionis & mortis, per quam peccatum & mortem destruens, facultatem nobis eundi ad cælum promeruit*. Quis muti? percontatus est? Matthæi 9. *Messis quidem multa, operarij autem pauci*. Rogate ergo Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam. Brugen- sis, *Vt ut allegoria, umpta à rusticis*. Ferus, *Attendendum, quid sibi velis hac similitudo vel metaphora messis*. Et tamen nemo mutiit, nemo percontatus est. Quid ergo frontis Sanctisio? Aut quis non videt aliterum necessarium, aut non omnia obscura sibi explicari postulasse, aut non omnia tropica esse obscura: Quorum utrum verius, nostra non interest deligere.

LVI. Nam quæ ille exempla collegit ex variis locis; non possunt vniuersalem legem constituere. Non certe magis quam hæc nostra concludere, nihil unquam Apostolos interrogasse. Et quis non videt posse varia vndique, prout cuique conuenit, exempla seligi? Sic Papistæ alias multos obscuros enumerant locos; & concludunt vniuersas Scripturas esse obscuras. Cur non æque alius quispiam plurimos perspicuos, ut conficiat vniuersas Scripturas esse apertas? Sed expedita solutio est. In omnibus illis obscuris, non contineri hos perspicuos: Itaque non sequi Scripturas esse omnes obscuras. Et in his perspicuis non contineri illos obscuros: itaque non sequi vniuersas Scripturas esse perspicuas. Similiter nunc, in illis exemplis, quorum interpretationem sibi dari postularunt Apostoli, non continentur hæc in quibus non nisi silentio sunt vsi: Ergo non omnia vel obscura, vel certe tropica sibi exponi voluerunt.

LVII. Octauum argumentum Costeri. Leges omnes à prudentibus legislatoribus latæ, simpliciter proprie, perspicue: non figurate, non obscure, non perplexæ efferi debent: ne quis ignorantiam prætexens, & verborum ambiguitatem, legem violet. Iam vero Christus hoc Sacramentum instituens, simul etiam præcepit, legemque tulit, ut idem à Sacerdotibus in Ecclesia conficeretur. Claris igitur verbis est vsus, quæ sine tropo id valent, quod sonant. Similiter Bellarminus. Sed Sebastianus Michaelis. Augustinus hanc ponit regulam secundæ de doctrina Christiana, c. 9. Omne præceptum, quo imperetur aliquid credi, aut fieri, positum esse in Scripturis planis & simplicibus verbis.

LVIII. En tibi iterum promiscue perspicuum & proprium, tropicum & obscurum, atque perplexum, de quo piget totius dicere. Nunc igitur, & deinceps mittamus illud perspicuum, & obscurum, & dicamus duntaxat de proprio & tropico, ut sit argumentum huiusmodi. Nulla lex est tropicis verbis concepta. Institutio Eucharistiæ est lex: Ergo non concepta tropicis verbis.

LIX. Respondeo, in maiori perpetuum esse ingenium Papisticum; importunum, audax, impudens: non tantum non horrens, sed etiam affectans mendacia, nec affectans duntaxat, sed etiam tam confidenter obiiens, quam potuit quisquam ad veritatem. In proximis syllogismis audiuius; Quæcunque loquutus sit Christus apud Apostolos, fuisse vel non tropica, vel continuo explicata. Apud simplices & rudes nullum vsum esse troporum, non potuisse verbis tropicis Apostolos doceri: omnia obscura, id est, tropica, sibi explicari postulasse Apostolos, quæ fuerunt totidem pura, puta mendacia. En quintum, nullam legem esse tropicis verbis conceptam. Et quis hominum tandem sit tam Bœotus, cui sint hæc amplius toleranda? Pergite: pergite tamen, vos o doctores mendacij mendacis mendacia cumulare.

LX. Sed in legibus nullos esse tropos facilis confutatio est Matthæi 6. lex est opinor, *Quum tu dæ elemosynam, ne no erit sinistra tua, quid faciat dextra tua*. Dubitas esse legem? Audi Salmeronem ingredientem expositionem eius capitis, tract. 44. tom. 5. *Nunc modum quo sint faciendæ bona opera præscribit*. Sed estne absque vilo tropo? Imo Brugen- sis, *Figurata locutio est*. Iansenius, *Tropus quem certum est esse in his verbis, ne sciat sinistra tua, varie explicatur*. Maldonatus, *Dum metaphoram interpretes quæruunt, incredibilem interpretationum varietatem peperunt*. Rem mihi Chrysostomus, & Theophylactus acu videntur tetigisse, non metaphoricam, sed hyperbolicam esse locutionem. Salmero; *Hyperbole est*. Bene est: habemus vnam saltem legem: vnum præceptum, tropicis verbis conceptum. Quo vel vno mentitos constat Sophistas.

LXI. Sed solone isto? Imo eodem capite. *Tu vero cum ieiunas, vnde caput tuum, & faciem tuam laua*. Alia lex est. Propriane? Imo Brugen- sis, *Non præcipit, ut loti duntaxat, unguentoque delibuti ieiunemus*. Et quomodo potest, inquam ego, affirmatiuum præceptum veri in negatiuum absque tropo? Iansenius, *Metaphorica est locutio, qua significare vult dissimulandum esse ieiunium*. Salmero. *Hac hyperbolica locutione significare voluit Dominus ieiunantem, quod ad se attinet, nequaquam debere optare hominum notitiam*. Quid alia minutim exsequar? *Theaurizare vobis thesauros in cælo*. Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona; & similia plurima?

LXII. Sed causa mentendi quænam? Ne quis prætextu ignorantis, & ambiguitatis legem violet. Præclare sane: Ergone excusabilis qui has Christi leges de elemosyna, & ieiunio violauerit? Enimvero aut hoc necesse est, aut certe alterum, excusationem nullam esse ab hac ignorantie. Videntur Papistæ. Nos hoc tenemus; qui scimus esse inexcusabilem crassam ignorantiam: & eam esse crassam, quæ nihil dignetur inquirere, insuper non esse difficilia, quæcunque possint, maxime facili labore, con-

cipi. Nam, exempli gratia, qui Deum audit Christianus esse Spiritum, Ioannis 4. etsi sciat Spiritum etiam ventum dici, tamen nunquam excuset doctorem illum Aristophanis.

LXIII. Sed Sebastianus illi nihil tam male potest dici, ut illo sit dignum. Quid? Augustinum dicere, omnia præcepta credendi faciendique in Scripturis esse concepta planis & simplicibus verbis? Recita, *In iis quæ aperiuntur in Scriptura posita sunt, inueniuntur illa omnia, quæ continent fidem, moresque viuendi*. Viden' nihil agi de tropis, siue proprietate, sed tantum de perspicuitate? Hoc primum: quæ legitima præscriptione solide remouetur ab hac quæstione quicquid hoc est autoritatis. Deinde longe aliud est, ea quæ pertinent ad fidem & mores reperire in perspicuis libris, quod Augustinus scripsit, quam omnes leges esse perspicuas. Nihil enim obstat, quominus res eadem alias perspicue tradantur, alias obscure. Et sane idem Augustinus libro eiusdem operis 3. cap. 16. locutiones præceptiuas scripturæ distinguit, in eas quæ faciunt verent, beneficentiamque iubeant: & eas, quæ contra, faciunt iubeant, beneficentiam prohibeant. Has esse figuratas, illas proprias. Vnde constat Augustino persuasissimum fuisse quædam tropicas locutiones esse præceptiuas.

LXIV. Nouum argumentum. Bellarminus: Dogmata præcipua non nisi propriis verbis tradi solent in diuinis literis. Tropi enim locum habent, vel in prophetis ad rem obscurandam, vel in laudationibus ad rem amplificandam, non autem in dogmatibus, quæ præcise credi, aut seruari debent. Vnum autem ex præcipuis dogmatibus Christianæ religionis in illis, verbis, *Hoc est corpus meum*, contineri, nemo hæcenus negauit.

LXV. Respondeo eandem esse, quæ prius fuit, maioris audaciam, nullum dogma præcipuum non nisi propriis verbis tradi in diuinis literis: quod hæcenus fuerat auditum nunquam, sed nunc primum ex præsentis necessitate confictum. Quod si liceat Sophistis, tanquam prætoribus edicere, potius quam disputare, quid tandem salui esse poterit? Sed bene est, quod neque eorum tenentur autoritate, & habemus innumera exempla, quibus tantam conficiamus insolentiam.

LXVI. Certe in præcipuis, summisque dogmatis est arctissima illa vniuersi Christi & fidelium. Hanc ita Paulus exprimit ad Ephesios 5. *Membra sumus corporis eius, ex carne eius, & ex ossibus eius*. Nam hic etsi Iustinianus dicat ambigi posse, verum proprie an metaphorice Paulus membra dixerit; tamen res ipsa loquitur monstratam esse dubitationem, cum Christi membra non possint dici nisi vel Deitatis ratione, vel corporis: Deitatis propria vlla esse membra, soli somniantur Audeani: Catholici semper horruerunt. Corporis autem alia esse membra proprie dicta, quam quæ habuit formata in vtero Mariæ: quæque postea cruci suffixa; nunquam est auditum. Quare quæcunque alia ab istis dicuntur eius membra, oportet improprie dici, quomodo etiam corpus eiusdem non dicitur Ecclesia, nisi tropice, siue mystice. Itaque Gardinerus part. 3. *Quum dicimus Christi corpus, tropus est necessarius*. Eadem ratione communionis fidelium inter se, ad Romanos 12. *Multi vnum corpus sumus in Christo, singuli autem alij aliorum membra*: sumpta ab humano corpore similitudine, inquit, Iustinianus: & rursus aliter, Actorum 4. *Multitudinis eorum qui crediderant, erat cor, & anima vna*.

LXVII. Quid? nullane doctrina est, Matthæi 16. *Super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, & porta inferorum non superabunt eam: & tibi dabo claves regni cælorum: & quicquid ligaueris in terra, erit ligatum in cælis: & quicquid solueris in terra, erit solutum in cælis*; Imo vel Papistis testibus dogma inter præcipua. Quod ergo? nullane figura? Brugen- sis, *Prosequitur metaphoram à petra acceptam*. Et iterum, *Summam, absolutamque potestatem atque autoritatem, hæc enim clauibus significatur, metaphora sumpta ab eo, quod claves domus, ciuitatisque penes illum esse soleant, cui est summa gubernandæ domus ciuitatis, que autoritas*. Bellarminus de Pontifice libri 1. cap. 10. *Vt intelligamus sub duabus metaphoris promissum Petro totius Ecclesiæ principatum*. Similis ratio alterius loci ex Ioannis 21. *Pascite agnos meos, pascite oves meas*. Nam hic neque agni, & oves proprie nominantur, neque pascere nisi à similitudine eorum, quibus pecudum cura imposta est.

LXVIII. Superfedeo plura colligere. Ex his enim satis demonstratur tum maioris falsitatis tum etiam probationum utilitas. Nam his sine locis neque prophetia est ad rem obscurandam; neque laudatio ad rem ornandam; neque cohortatio ad rem amplificandam, sed dogmata sunt, quæ præcise credi, seruarique debent.

LXIX. Verum exemplorum vim Bellarminus bis tentat eneruare. Primum: Non vocari dogmata, quaslibet de Deo sententias, sed solum eas, quæ habent peculiarem difficultatem, siue ad credendum, siue ad operandum, quales sunt articuli fidei, & Canones Conciliorum, cætera autem quæ ex illis apertissime consequuntur, non dici dogmata: Verbi gratia, Deus est vnus, Deus est trinus, Deus est infinitus: Christus est Deus & homo, & similia, dogmata sunt. At Deus est ignis consumens, Christus est vitis, lapis, leo, & cætera, non dicuntur dogmata, sed explicationes proprietatum notissimarum Dei & Christi.

LXX. Magno scilicet infortunio conficiendum nobis est cum ingeniis huiusmodi, ex alto quicquid est in orbe reliqui despicientibus tanquam longe infra se positum; ut eius nullæ sint partes præterquam adorandi, quicquid in tam alto fastigio positus vel ructare, vel etiam pedere libuerit. Adeo semper noua & inueneruntur axiomata, nouas leges, nouas definitiones, nouas distinctiones: tum si rationem exigas, nihil inuenias, præter vnum tyrannicum, sic placet, sic edictum est. Videte, o vos mendaciorum sectatores, quibus vos ipsos Dominis, imo quibus tyrannis submiseris: Videte, o vos veritatis amantes à quanta vos seruitute Deus liberauerit, & quanta vobis opus sit constantia aduersum huiusmodi barbariam.

LXXI. Dogmata non sunt, inquit, quælibet de Deo sententiæ, dogmata sunt solum, quæ habent aliquid difficultatis. Quæ ab isto Sophista, quando tale quicquam dictum, auditum, frustra fueris. Sed nos contra edicimus: nam cur nos veritati militantes, non saltem æque magnifici? Dicimus, edicimus dogmata esse quæcunque admittenda sunt tanquam vera & sancta in Christianam fidem: etiam latius, si fides Iesuitis qui Ratisbonæ ausi numerare inter articulos fidei, Tobiæ canem caudatum fuisse: non quidem, opinor, perplexissimum; nisi si aliter Sophistis videatur. Sed

alibi tropo quodam Scriptura sic vsa, negas bene colligere Decolampadum, nunc etiam figuratam esse locutionem: nam ita repetisti, vt ne ignoramus ea te subtilitate delectari: & omnem nihilominus spem præcidis refutandorum qui si, Hoc est corpus meum, sit, hoc est figura corporis mei, inferant. Ergo Deus erat Verbum, idem est, ac Deus erat figura Verbi.

CI. Modestius alii; & cæsius Panigarolla. Si cui libet liberum erit ad hæreticæ, vel non adhærere literæ, profecto Arrius literam tantummodo sequetur, qua dicitur, Pater maior me est, Manichæus ad literam exponet, Quotquot ante me venerunt, fures sunt, & latrones. Contra, Creauit Deus celum & terram, figurata esse verba philosophus affirmabit: & plantauit paradysum. Origenes dicit esse metaphoram anceps in vtramque partem; & recte docens neque semper figuratam esse confectandas, neque omnibus locis literam tenendam.

CII. Rossensis, libri 2. cap. 6. tunc esse periculum ne semel eueriamus omnia, quæ sunt fidei, si tropos admittamus vbi nulla nos adigit scripturæ circumstantia: quanto magis vbi ipsa repugnat? Salmeron tractat. 17. Plerumque hæretici manifesta incurritur, si figurata, & per tropum dictum, proprie interpretari velimus: aut è conuerso proprie pronuntiata ad tropicam locutionem detorqueat. Recte sane: recte isti: & rectius scripsisset Panigarolla si ab istis potuisset aliquid discere. Quod si hos designaretur magister, saltem ab Augustino audisset libri 2. de Doctrina cap. 5. Cauendum est, ne figuratam locutionem ad literam accipias. Cum enim figurate dictum sic accipitur, tanquam proprie dictum sit, carnaliter sapitur. Et, ea de causa est miserabilis anime seruitus, signa pro rebus accipere. Satisfaciunt ista nobis; admittentibus libenter has regulas. Ne quis figurata interpretator ad literam: Ne quis ad literam dicta detorqueat in figuratam. Ne quis tropum querito, vbi nulla cogit circumstantia. Has si nos migremus regulas, siue hic sit vsus quam alibi; non recusamus, quominus de nobis Papistæ male sentiant, male dicant.

CIII. Decimum tertium argumentum Sanctesii. Augustinus monet spectandum finem Scripturæ de qua dubitatur; An propria, an figurata sit. Nam si fidem ædificat, & Ecclesiam exhilarat in spem diuine dilectionis, & hereditatis æternæ, eius proprietates retinenda prorsus est, & amplectenda. At historia & descriptio Cæcæ finem institutionis, innuit esse commendationem caritatis, qua Christus toto vitæ cursu, & in morte dedit nos: memoriam mirabilium operum eius, & beneficiorum, quibus affectit genus humanum: remissionem peccatorum, quam in rerum oblatam perceptione proponit & promittit: intimam denique cum Christo & Deo nostri coniunctionem. An plura, an potiora excogitari possunt, ad confirmandam aliquam in sua proprietate Scripturam? Syllogismus. Quæcumque Scriptura ædificat fidem, & Ecclesiam exhilarat, ea est ad literam interpretanda: At instructio Cæcæ ædificat fidem, & Ecclesiam exhilarat: Ergo non nisi ad literam interpretanda.

CIV. Respondeo, non fuisse quod integrum caput in sumeret Sanctesius in siue probanda siue amplificanda minore. Nam ab Eucharistia institutione nos ipsi plenam deducimus consolationem, & eruditionem: propter illam ipsam commendationem caritatis: & mirabilium operum beneficiorumque memoriam; & remissionem peccatorum, & intimam coniunctionem nostri cum Christo vero homine, veroque Deo: Anathema, quicumque non hæc consistat. Neque veremur vt hoc Papistæ quoties opus erit aut constantius profiteantur, aut ardentius meditentur, aut religiosius sentiant, quam nos & profitemur, & meditatur, & sentimus.

CV. Sed maiorem non possumus æque concedere. Nam si verum; omnem Scripturam quæ fidem ædificat, Ecclesiamque exhilarat, esse penitus literalis: Ergo nulla Scriptura vel tantillam tropicam fidem ædificabit, Ecclesiam exhilarabit. Vnde futurum vt innumerabilia nobis perierint, tanquam inutilia: cum tamen Paulo disertum sit, ad Romanos 15. Quæ ante scripta sunt; ad nostram doctrinam scripta sunt: vt per tolerantiam & consolationem Scripturarum, spem habeamus. Sed & exempla præscribunt; Ioannis 15. Ego sum vitis; pater meus agricola, vos palmites: omnia tropica. Quam ponderis. Videtis Sanctesius: e- re recentior: Maldonatus. Nihil poterit discipulis ad mortem discendens dicere magis ne essarium: quam ne, vngquam ab ipso, id est, ab eius fide, ac dilectione auili parentur.

CVI. Sed ne multis inuenerit in re breuicula, quæcumque Sanctesius memorat ad extolendam consolationem; prodeuntem ex suo sensu literalis; & nos itidem agnosce in sensu nostro figurato: cui nullus finis est quicquam migre de efficacia Sacramenti. Nam et si Baptismus non dicatur quæcumque regenerare, nisi per tropum, tamen persuasissimum est nobis, fideles vere actus & in eo & per eum renasci spiritualiter. Rursum, mundare à peccatis, nunquam proprie potuit aquæ, ne consecratæ quidem competere: & tamen in Baptismo verum est ablati Ecclesiam. Cur non ergo similiter, e si panis non sit ad literam corpus Christi, tamen vere in eo accipiamus corpus Christi; & inde obineamus quicquid est consolatiois? Quare nullum hoc argumentum est aduersus tropum.

CVII. Denique dicimus ex falso sensu nullam posse educi consolationem solidam. Nam impostura nihil unquam habet solidi: quanquam alioqui & qui imposturam faciunt, mira polliceantur, & qui patiuntur mira credant. Quis enim dubitat Mareum illum Mæcum celebrem ex relatione Irenæi cap. 9. lib. 1. non miris affectus mouisse in cordibus suorum, cum ostentaret non locutionis propriæ sonum, sed multo vehementius visibile experimentum, atque adeo sanguinem ipsum oculis omnium apparentem in calice à se benedicto? Dicant qui apud Maximium fanum in Prouincia quorundam similiter ostentant eam quam vocant sanctam ampullam, totam sanguine rubentem. Videtis idololatricæ suos habet frequentes effectus similes pietati: sed tantum similes: at non eisdem, quomodo fulgorem emittit orichalcum non ab similem aurum.

CVIII. Decimum quartum argumentum Suarez sect. 3. disput. 45. Sectio metaphoricus vsurpanti consuevit, vel gratia occultandi sermonem, vel quando aliquis pro coactione loquitur, gratia amplificandi, seu delectandi: non autem in communi seu familiari sermone: vbi simpliciter inter amicos, de rebus agitur, vel inter magistrum, & discipulos, vel quando aliquis vult alios instruere, & intelligi cupit. In hoc autem sermone hæc circumstantiæ seruaturæ sunt. Agebat enim familiariter cum discipulis suis, & eos instruit.

Tom. IV.

tuebat, vt Ecclesiæ essent magistri, & cum iam iam ab eis discessurus esset, testamentum condebat. Loquebatur ergo simpliciter & proprie: ita vt facile posset intelligi. Contraho. Quicumque vtitur sermone metaphorico, is vel occultat sermonem: vel in concione amplificat, aut delectat: non autem instruit, loquitur ve inter familiares. At Christus instruebat, loquebaturque inter familiares: neque occultabat sermonem, aut amplificabat, aut delectabat. Ergo non est vsus sermone metaphorico.

CIX. Respondeo; negari maiorem. Etenim sermonis metaphoricus vsus esse etiam alias: & nominatim inter familiares: & inter instruendum: etiam discipulos. Argumenta sunt infinita: sed ne longius abeam: sermonem illum de manducanda carne sua, bibendoque sanguine; satis proximum; nemo negat habitum esse à Christo inter familiares, atque adeo discipulos; & instruendi causa. Estae igitur in eo nullis metaphoricis vsus? Imo duas eius partes faciunt aduersarii hodie. Priorem in qua concedunt agi de manducatione spirituali. Ergo inquam metaphoricæ: nam nullus cibus spiritualis, nulla manducatio spiritualis proprie dicitur. Ergo; inquam; saltem hoc exemplo constat maiorem esse falsam. Quid autem de secunda parte sentendum? Videant aduersarii. Sed Augustinus de Agrippis in epistola asseruit figuratam esse sermonem: quod & plerique Papistarum concessere. Quid ergo mentis erat Suarez?

CX. Denique dico breuiter: esse quidem vsus aliquid quem sermonis metaphoricus in obsecrando, in amplificando, in delectando. Cur non enim? cum sit communis etiam proprio? Sed nullum alium esse: hoc vero primus Suarez induxit in animum somnari. Alioquin, quid egit Dominus cum dixit se esse vitem, Patrem vero agricolam, discipulos palmites. Nolobat videlicet intelligi à suis: non agebat cum discipulis, sed Romæ orabat ad rostra & aucupabatur auram popularem. Apage affanias. Ille vero cum discipulis suis duodecim agebat: & instruendos susceperat: & tunc maxime, quod voluit omnibus Suarez, dixit amicos. In ea, inquam, concione, in qua metaphoricæ se vitem, pronuntiavit, Vos dixi amicos, quia omnia, quæ audiuistis à Patre meo, hæc feci vobis. Quare Suarez immane mentis est.

CAP. XVI.

De terminis disparatis in enuntiatione affirmatiua.

I. Speramus bona fide à nobis decursa cuncta Papistarum argumenta aduersus Sacramentalis enuntiationis tropum. Nunc erunt nostra vicissim inquirenda contra proprietatem. Quorum hoc est primum. Nulla enuntiatione propria, disparatum de disparato enuntiat affirmatiue. At hæc enuntiatione, Hoc est corpus meum, enuntiat affirmatiue disparatum de disparato: Ergo non potest esse propria. Est autem necessario vel propria vel figurata: non enim datur tertia. Quare necessario sequitur, vt sit figurata, siue tropica. Quod noluit aduersari.

II. Maiorem inuenerit vnus omnium quem viderim Sebastianus Michælis responsionis 2. ad Gordum cap. 12. prolato exemplo opposito ex vniuersa hypostatica Christi. Hæc inquit propositio, Homo est Deus, item Deus est homo, tam vera est & propria, & naturalis, vt nulla magis. Et tamen Deitas, & Humanitas sunt substantiæ, naturæque disparatæ.

III. Respondeo, negari his propositionibus enuntiatum disparatum de disparato. Imò inquit, Humanitas, & Deitas disparatæ sunt. Recte, inquam; sed ineptus Sophista abicit in aliam quæstionem. Nam Deus est homo, non significat Humanitatem esse Deitatem, aut contra: quod nullus vnquam sanus Theologus est ausus eloqui: cum illud omnes Catholici diligenter disputant aduersus hæreticos.

IV. Quomodo autem Homo dicatur Deus explicat Thomas part. 3. quæst. 16. art. 1. Nimirum hæc vocabula vsurpari vel concrete, vel abstracte, Nomen, inquit, significans naturam communem in concreto potest supponere pro quolibet contentorum sub natura communi: sicut hoc nomen, homo, potest supponere pro quolibet hominum singulari. Et ita hoc nomen, Deus, ex ipso modo sua significationis potest supponere pro persona filii Dei. De quolibet autem supposito aliquid natum a potest esse & proprie predicari nomen significans illam naturam in concreto: sicut de Socrate & Platone proprie & vere predicatur homo. Quia ergo persona filii Dei, pro qua supponitur hoc nomen Deus, est suppositum natura humana vere, & proprie, hoc nomen homo potest predicari de hoc nomine Deus, secundum quod supponitur pro persona filii Dei. Caietanus in eum locum, Homo predicatur de Deo, sicut speciet de sua hypostasi. Idem Thomas art. 2. Hoc nomen, homo, potest supponere, pro quolibet hypostasi humana natura: & ita potest supponere pro persona filii Dei, quam dicimus esse hypostasin humanam naturam. Manifestum est autem quod de persona filii Dei vere & proprie predicatur hoc nomen, Deus.

V. Itaque impetite Sebastianus dixit in his enuntiationibus disparata esse Dei & hominis nomina: quando quidem non ferat vsus communis, vt disparantur species & hypostasis. Quæ ratio aliena est à Deitate, & humanitate. Cum ista nomina neque speciem designent, neque hypostasin, cum sint abstracta. Itaque et si rem eandem significent, cum Deo & hominibus; tamen alia notione: vt in homine corpus & anima, corporeus & animatus. Recte enim deus corpus esse animatum: & animam corporatam: minime autem corpus esse animam: aut animam corpus. Quare nihil hinc periculi fait nostræ propositioni maiori.

VI. Et quia fulciebatur hæc maior plurimis exemplis è Scriptura petitis; quæ & nos alias collegimus; ille perficiens frontem cap. seq. Negauit, inquit, in vniuersa Scriptura, vnquam substantiam de altera predicari per verbum, esse, excepto gemini casu: vno, vt altera mutetur in alteram vt aqua in vinum: altero, vt eodem loco subiiciatur statim interpretatio. Deinde, cum obiciuntur, Circumcisio est fœdus, & si quid simile; ref. ondet, Circumcisionem non esse substantiam, sed actionem: esse vero longam d. scirem inter actiones & substantias. Substantias esse naturas & essentias: Actiones esse accidentia. Rursus Deum solum esse creatorem & conseruatore substantiarum: at non actionum: cum hæc fiant motu creaturarum sub Dei prouidentia: denique esse actiones quasdam quibus Deus nullo modo cooperetur, imo prohibeat potius: itaque earum auctores statim homines: qui tamen substantiarum non a sunt, neque in esse, neque in conseruari. Redigam in methodum. Terminis disparatis predicatur vel extra Scripturam, vel in Scriptura. Et in

Scriptura sunt vel Actiones vel Substantia. De disparatis extra Scripturam nihil agit. De Actionibus in Scriptura concedit disparatas prædicari de disparatis. At substantias negat, nisi illo alterutro casu.

VII. Noua mysteria; sed ex intemperie vehementis impudentia. In stem primæ distinctionis? Certe etsi negandum suas interdum esse Scripturæ phrasas; tamen non toto genere discrepantes: sed ut in omnibus scientiis obseruari solet; quoties saltem non affectatur obscuritas, ut ex comparatione vsus communis, etiam quæ noue dicuntur, intelligi queant. Et sane Deus in erudiendo humano genere attemperauit se eius captui. Itaque non neglexit, generalia componendi sermonis axiomata. Atque omnino ita necesse fuit. Nam, quia sermo signum est *verbum* vim suam obtinens ex quodam quasi commercio: certe si omnino sit extra commercium positus; nullam illi vim obtinere poterit; ut plane barbarus. Itaque eandem rationem esse oportet sermonis figurati in Scripturis, & extra Scripturas. Sed concedamus tamen recens religioso Sophistæ, ut agatur de stylo sacro. Nam & nos non nisi ex eo colligimus exempla, quibus eum obruamus.

VIII. Actiones à substantiis distare non erat quod quisquam doceret, rem adeo tritam, & ubique obuiam. Sed vel omiffam oportuit, vel demonstratum discrimen esse in hoc prædicationis vsu. Nam si sufficit distinguere, cur non notauit substantiarum alias esse inanimatas, alias animatas: & harum alias mares, alias feminas? Scilicet hoc verum, etsi alias latum sit discrimen, nihilominus easdem ob causas disparari, & eadem ratione venire in vsu proprio figuratiue sermonis.

IX. Sed enim negat Substantias prædicari de substantiis disparatis in Scriptura. Egregie sane. Sed quomodo? Ratione sui, an nominum suorum? Nam illud cur negauit? Nemo enim, opinor, offeruit. Et sane prædicationis nouæ rerum est, sed verborum, quæ proprie sunt non substantiarum, sed substantiarum nomina. Enimvero substantiæ ipsæ per se nunquam nisi proprie cogitari possunt, nempe secundum suam definitionem: itaque nunquam figurate. Imo ne actiones quidem, quas tamen Sophista non negat prædicari disparatas de disparatis.

X. Iam vero ratione nominum prædicari substantias de substantiis disparatis, æque ac actiones, impudenter est negatum. Nam qui dixit Herodem esse vulpem, profecto duarum substantiarum dixit nomina, & quidem disparatarum. Homo enim, & quadrupes brutum, nisi me sensus communis fallit, substantiæ sunt, & quidem disparatæ. Sed alterius nomen vulpes prædicatur de altero nomine Herodes. Veruntamen, quia nomina signa sunt rerum: & signa solent pro suis rebus accipi, ut lapis nomen haud aliter attenditur, quam si ipsa rei substantia offerretur oculis spectanda, manibus tractanda: inde vsus obtinuit, ut cum nomina prædicentur, prædicari substantias dicamus. Itaque dictum Theodoretus, permutata fuisse nomina corporis & panis. Et Augustinus Epistola 19. *Istos dies secundum illorum similitudinem nuncupamus, ut dicatur ipse dies, qui non est ipse: sed reuolutione temporis similis eius.*

XI. Huius igitur modi crebras esse prædicationes in Scripturis, mirum est cuiquam venire potuisse in mentem ut negaret. Obiciebantur exempla. Circumcisio est pactum: & Ezechielis 37. *Circumcisio uniuersa domus Israel sunt.* Respondit Sophista: Circumcisionem esse actionem: nam substantiam esse ipsum præputium. Ossa autem illa retulit Israel non in sua substantia, sed in actione id est quatenus iubente Deo pelle fuerunt obducti, aerisque & carneæ quatenus steterant.

XII. Ut subtilis est! Sed frustra. Nam hæc exempla in his sunt, cum permutantur nomina signorum & rerum. Itaque interpretanda ex signorum natura. Atqui ita est: ut nulla res signum esse possit simpliciter sumpta quatenus ea res est. Oportet enim determinari per aliquid ad significandum. Breuiter, significatio genus est relationis. In omni relatione, termini sunt, & fundamentum relationis: ut terminus Pater & Filius: uterque homo: sed non relate tamen quatenus homo, sed propter generationem, in illo actiuam: in hoc passiuam. Et tamen non hæc generatio dicitur relate: sed si termini, id est substantiæ, quibus adest ea generatio. Sic Termes, lapis est sic positus. Hæc situs non est substantia: sed accedens ad substantiam: & ratio est termini: & tamen non situs hic, termes est: sed lapis cui accedit. Sic expedita subtilitas. Non nego ossa esse domum Israelis propter obductionem pellis: sed ipsa ossa non fuisse dea domum Israelis, propterea negatur. Etenim ipsa hæc domus Israelis, non nominata simpliciter, quatenus domus Israelis: sed quatenus restituenda ex miserissimo captiuitatis statu. Quæ ergo dicitur Sophista: Placeatne ipsam domum Israelis, non significari; non nominari à Propheta? Nec tu sanus, si dicas: & nos insani si crediderimus. Ad eum modum Circumcisio; designat præputium sed recisum: id est sic determinatum ad significandum factus.

XIII. Pergo ad alia. Concedit substantias de substantiis aliquando prædicari: sed tantum vel mutatas, vel statim explicatas. Atqui oppositum constat; vel hoc ipso exemplo, ossium, quæ dicuntur esse domus Israel. Nam ossa, ut diximus, erant substantia quædam: & domus Israelis substantia quædam: & hæc substantiæ valde disparatæ: tamen discrete, *Ossa hæc uniuersa domus Israel est:* En tibi substantiam prædicatam de substantia per verbum est. Dic Sophista, fueruntne illa ossa mutata in domum Israelis? Fuitne additam aliquid à Propheta; quo hæc enuntiatum explicaretur?

XIV. Par exemplum Genes. 41. Septem vacca, septem anni sunt. An quia illæ transubstantiatur in annos? Tu respondes, *Textum intueri: & inuenies id fuisse à Iosepho explicatum, quod Pharaon non intelligeret.* Explicatum ais? Quidnam? Septem annos futuros sterilitatis; totique fertilitatis. Quo abis, impostor? Nam hoc profecto non queritur: sed de hac phrasi, septem vacca sunt septem illi futuri siue fertilitatis, siue sterilitatis anni. Hoc inquam queritur, verum à Propheta sit statim additum, quod enuntiationis genus esset illud, quum per verbum est prædicaretur substantia de substantia. At tu hoc non ostendis. Sed mones, prædictos annos fuisse: quasi quisquam nesciret. Sed hoc quid ad rem? Nam æque descriptæ sunt vacca septem, aliæ macilentæ, pingues aliæ: & his illæ succedentes. Sed non magis hæc descriptio, quam illa prædictio pertinet ad genus enuntiationis.

Quomodo in Eucharistia, primo ostentatur esse panis; deinde explicatus esse corpus Christi: etsi non declaratum tropicene an proprie.

CAP. XVII.

Est non poni pro Futurum esse, aut fieri, mutariue.

I. Sic negabatur Sebastianus Michaelis. Apud alios, solutionem argumenti propositi directam, & ut loquuntur scholæ, in forma factæ nondum vllam occurrisset. Veruntamen certum est, hanc illis Gorgonem oculis oppositam, coegisse ad tantum tamque varium laborem interpretandi. Nam sine dubio magnus hic interpretatio numerus pertinebat, ut aliquod remedium inueniretur huic incommodo. Id patet ex eo, quod plerique omnes de his interpretationibus agunt sub titulo questionis de Veritate huius enuntiationis. Quare spero non facturum me præterrem, aut iniuriose in Papistas, si huc retulero examen omnium sententiarum, quæ fuerint in statu questionis duntaxat examinatæ, non etiam iudicatæ. Et quamquam tam multas, non possit leuis esse compingendi in ordinem labor, tamen conabor, ne tanquam scopæ dissolutæ proferantur in medium.

II. Duo sunt sententiarum ordines; alii enim, *Hoc*, concedunt designare substantiam panis: alii negant. Qui concedunt rursus in duos à me distinguuntur. Quorum primus necesse habet distinguere enuntiationis rationem: vel per præsens, vel per futurum. Aliter enim dici de congerie lapidum, hi lapides sunt domus mea, aliter autem, hi lapides erunt domus mea. De præsentibus ergo maior concedunt, negant minorem: at de futuro contra, negant maiorem minorem concedunt.

III. Huc refero, quicumque interpretantur, *Hoc erit corpus meum* & qui hoc, sit, siue fiet, siue mutatur, aut mutabitur; siue transubstantiatur in corpus meum: siue, *Hoc est*, vel proxime futurum est. Denique vno verbo, quicumque totam propositionem non esse substantiue, sed transitiuæ interpretandam; ut monet Suares. Et qui propositionem nude & ex vi verborum consideratam concesserunt esse falsam: ex intentione tamen profertis habuisse veritatem: ut pote referentis significationem verbi est ad illud italicum, in quo iam propositio non erat.

IV. Hæc vero commenta non sunt fatua prolixè molesta. Nam primo, paucis quibusdam venerunt in mentem: sed longe pluribus displicuerunt. Et quidem Bellarminus inde captauit occasionem calumniandi Caluini, cap. 10. primi de Eucharistia, *Quod Caluinus scribit Catholicos, accipere Est pro transubstantiatur, qui est tropus omnibus gentibus inauditus, mera calumnia est. Catholici enim dicunt quidem, colligi ex hac voce transubstantiatur: sed non dicunt, est poni pro transubstantiatur. Ne solum hoc non dicunt, sed ne verisimiliter quidem id potest eis assignari, cum ipsi contendant pronomen Est non demonstrare panem, qui solus, eorum sententia, mutatur in corpus Christi.* Hactenus ille.

V. Sed suo more audacius, quam verius, & cupidius quam iustus occasionem affectans obtrahendi viro sancto. Nam primo falsum est omnes Papistas, quos ille Catholicos dicit, quomodo suos olim Donatistas, non interpretari in pronomine hoc, panem. Audi Suares sectæ 7. disputat. 58. *Conclusimus, illo pronomine hoc, designasse Christum, id quod habebat in manibus, & discipulus traiebat. In quo Catholici omnes (id est Papistæ) conueniunt; dissentiant tamen in explicando in particulari, quid illud sit, an substantia panis, an accidentia, an corpus Christi, an aliquid commune. Prima sententia est, pronomen hoc designare panem. Bonaventura, Occam, Holcot: etiam Valdensis. Secunda modus explicandi est, illud pronomen designare substantiam panis, non ut est in se, sed ut sit conuersa in corpus Christi in termino prolationis verborum. Ita referunt antiqui Theologi. Tertia modus est, pronomen hoc, designare substantiam panis: non ut panis est, sed ut hæc substantia, vel hoc ens. Hæc Suares, testis opinor non nulli fidei: unde necesse est Bellarminum; vel turpiter ignorasse suæ religionis mysteria, vel certe malitiose dissimulasse in Caluini odium.*

VI. Ex eo vide quantum sit eidem deferendum, neganti à suis, *Est* explicari, per transubstantiatur. Certe constat aliquos interpretatos per fieri, siue mutari: & ut loquitur Suares, transitiuæ, id est per transitu. Quid hoc autem est, si non est transubstantiatur? Nam & si fatear non omnia per transubstantiatur fieri, siue mutari, siue transire in aliud: tamen in hoc mysterio, nullam docent Papistæ, fieri, (ut ita dicam cum Scholasticis) mutandi, transcendendi rationem, præter transubstantiatur. Itaque velit nolit qui fieri dicit, aut mutari, aut transire, panem in corpus Christi, necessario dicit transubstantiatur. Ut cum Psalmo 121. legimus, *In nomine Domini qui fecit caelum & terram:* etsi gemina ratio sit faciendi, vnaque ex præparata iam prius materia; quomodo non homines tantum multa faciunt: sed & Deus plurima; ut cum fecit hominem ex terra: & Eum ex costa: alia cum ex nihilo; quæ creatio appellatur: tamen nemo Catholicus dubitauit, quin eo loco fecit, significet creauit; atque ita exponendum sit. Simili ratione, si apud Papistas, *Hoc est corpus meum*, significauit. Itaque, *Hoc est corpus meum*, siue mutatur, siue transit in corpus meum. At fieri, mutandi, transcendendi in corpus Christi nulla sit alia ratio nisi per transubstantiatur: profecto necesse est Caluini absoluti. Nam si *Hoc est corpus meum*; significet, *Hoc est corpus meum*: & hoc sit corpus meum, significet hoc transubstantiatur in corpus meum: velit nolit Bellarminus, *Hoc est corpus meum*, significabit *Hoc transubstantiatur in corpus meum*. Qui tropus est longe durissimus, quem Caluinus exagrabat.

VII. Sed ad rem redeo. Dominicus Soto artic. 5. quæst. 1. in distinct. 1. 2. Quartus, *Bonaventura* inquit, aut verbum est, accipi loco illius, quod est sit, ut sit sensus hoc sit corpus meum. Hoc tamen salua auctoritate grauissimi doctoris, est nimis in formam inuertere, aliter quam ea Christus vsus est. Item, cum conuersio fiat instanti, non debet exprimi per fieri, sed per factum est. Ad hæc distinctio nona, quæstione secunda, articulo ultimo ostendimus non esse concedendum, quod panis sit corpus, eo quod nullum manet subiectum utriusque extremo commune. Paulo post, *Orkam* dicit pronomen demonstrare corpus, & ideo *Est* accipi pro *Erit*, puta, *Hoc erit corpus meum*: sed illa non est forma Christi: imo contraria phrasi illius: loquebatur enim ut homo dicens am eo, accipe hoc est per te.

VIII. Suares disputat. 58. sectione 7. *Hæc opinio nullo modo à Catholicis sustinetur.*

...sustinentia est; corrumpit enim propriam significationem verbi Est: quod si se- mel permittatur, nulla est vis in huiusmodi verbis ad probandam realem presen- tiam corporis Christi. Valques disputat. 201. cap. 1. Si Verbum Est, idem esset, quod transit, aut conuertitur, non solum non esset conuersio panis in corpus Chri- sti: sed etiam neque panis illo modo deficeret; neque Christi corpus sub speciebus panis esset. Gregorius de Valentia disputat. 6. quæst. 6. puncto 2. impugnans Bonauenturæ explanationem, Hoc fit, sed contra est, inquit, quod nisi retinea- mus proprietatem in verbo Est, non habebimus presidium in illa oratione ad pro- bandum, quod per conuersionem hic fiat panis corpus ipsius Christi: sed oportet id aliunde pro certo supponere.

IX. His argumentis illa nunc Papistis improbantur somnia: non veri- tatis amore; sed tantum in suæ transubstantiationis gratiam; quam ornanda cum susceperint omnes; non est mirum varie a variis; quasi transfor- mari: vt idem illi accidat, quod mulieribus obiecit festinus poeta, Dum mo- liantur, dum conuertiuntur dominus est. Sed nos, quibus ipsa transubstantiatio displi- cet, oportet solidius.

X. Primum igitur: si dicas hoc erit, fit, mutatur, transit, transubstantia- tur in corpus meum; id efficiet, vt non significetur tunc sumi corpus Chri- sti, cum tamen Paulus dixerit, panem esse communionem eius corporis. Nam qui vinum potrigens dixerit; Hoc vinum fiet sanguis; profectio non dicit sumi sanguinem: sic Matthæi 13. cum de grano sinapis dictum, Quod acceptum homo seminauit in agro suo; postea subicitur, non sicut dicitur, Et fit arbor: nullo tamen modo dici potest homo accepisse arborem: nisi forte potentia, quod neque Papistæ admiserint; neque nos periri ferimus.

XI. Secundo, negabis in his verbis esse formam huius Sacramenti. Nam omnem formam oportet presentem esse. Etenim quæ futura est, nondum est: ac proinde ne forma quidem sit, etsi semen futurum sit arbor, tamen ar- bor non est forma seminis: quia enim per formam res est id quod est, semen non esset semen, mira absurditate.

XII. Denique, figuram non sustuleris. Nam Est pro eo quod futurum fit, quodque mutetur, nulla est sermonis proprietates, sed tropus: familiaris il- le quidem, & facilis: sed tamen tropus: sic enim congeriem lapidum adhuc confusam destinatam domui, esse domum dicimus: & pannum adhuc in- forme, vestem: nempe materiam dicentes pro materialiato: & materiam qui- dem talem, quæ formam non habeat eius quod dicitur, ac proinde nequeat esse id quod dicitur.

XIII. Nos igitur qui pro certo habemus hoc quod Christus demon- strabat vere dici, atque esse corpus eius, tum cum traditur, accipitur, edi- tur; non possumus pati, tam temere perueri & verba Christi, & vim Sacra- menti, vt id quod traditur, accipitur, editur, futurum dicatur corpus Chri- sti. Itaque aduersus primam solutionem confirmatum est argumentum: Nam concedunt illi maiorem: nos minorem stabilimus, confutata ab- surda interpretatione. Quare superest conclusio certa, & demonstrata.

CAP. XVIII.

Vtrum Hoc nihil significet.

¶ **Q**ui negat eo pronomine designari panem, ii maiorem syllogismi propositi concedunt simpliciter. Sic neque Gardinerus in obie- cto decimo tertio partis primæ, ausus est negare: & Salmero tractat. 20. to- mo 9. Dicimus, inquit, argumentum a verbo illo substantiuo Est: cuius ingenium & natura est, vt quoties res diuersarum naturarum qua Latinis dicuntur dispa- rata, vnus & copulat; ibi necessario ad figuram, & tropum accurramus: vt cum Dominus ait, Ego sum lux mundi: Ego sum ostium: Ego sum vitis vera: & simi- liter cum dicitur petra, serpens, leo, agnus. Nam hæc cum sint diuersa natura ab illis, de homine non possunt predicari, nisi metaphorice & figurate. Sanctus cap. 7. repetit. 7. Negamus in Scripturis inueniri, panem esse corpus Christi. Ne- gamus id vere & proprie dici posse, cum vna natura nequeat esse altera prorsus di- uersa: & cum panis & corpus Christi assumantur non debeant in eodem supposito re- spondere: nec manentia in duobus distinctis possint de se inuicem dici. De Bollo, Si illud ipsum fuerat corpus suum, quomodo poterat esse panis? N si absurdissime di- xerit illud vnum fuisse duo, vnamve substantiam esse aliam, aut duo substantia- liter diuersa esse substantialiter vnum, nempe panem esse corpus Christi huma- num, & vnum sanguinem, quod vt facti est in ossibile, ita & vsus communi- sensus. Et aliquando post, Disparata, vt decretum est Logis, nullo modo possunt de semetipso predicari.

II. Concessa igitur maiore, vt non sit necesse prolixius confirmari, to- tus disputandi labor in minore incumbet: quam negant itenue Sic Gar- dinerus dixit, Ego assumitur illud hominem communi sensu prædicatum, secun- dum sensum litera inuoluerum ex vobis Christi, dixisse eum panem esse corpus: quia illud Hoc, quod est subiectum in verbis Christi, non aequipol et in sensu com- muni disparato: quasi ista propositi nes, Hoc est corpus: & petra erat Christus, es- sent similes. In hac enim Christi disparatum predicatur de petra disparato, & ex- duobus disparatis conficitur propositio, Petra erat Christus. In illa vero, hoc est cor- pus meum, non sunt duo disparata.

III. Itaque nos contra sic disputamus: quæcumque propositio panem asserit esse corpus Christi, eadem de disparato disparatum enuntiat. At hæc quam habemus præ manibus enuntiat panem esse corpus Christi. Ergo dis- paratum de disparato. Maior rursus negari nequit.

IV. Nam omnino disparata sunt panis & corpus Christi, geminam ob causam. Priorem, quia quæcumque sunt vel sub eodem genere species diuersæ admodum distat, vt sub Eate est Substantia & Accidens; sub anima- li homo & brutum: vel sub speciebus; generibusve diuersis; vt homo sub substantia, color sub accidente: ea omnia sunt disparata. Itaque nemo po- terit vnquam vere dicere, vllam substantiam esse accidens: vllam e- rpus esse spiritum: vllum hominem esse brutum. Ratio est in promptu, ea- que necessaria. Nam sub eodem genere species diuersæ necessario habent definitionem diuersam: itaque formam aliam, per quam sunt id quod sunt: vnde obuia argumentatio: Substantia est Ens per se subsistens: At Accidens non est Ens per se subsistens: Ergo Accidens non est substantia. Quæ autem sub generibus, speciebusve diuersis, eadem sui generis, suæve speciei diffi- cultatem suscipiunt. Itaque similiter dixeris; Substantia est Ens per se subsi-

stens: At color non est Ens per se subsistens. Ergo color non est substantia: Nimirum quia minor probatur argumento ab Accidente. Sub quo color. Nullum accidens per se subsistit: At color est accidens: Ergo non subsistit per se.

V. Altera causa est, quoniam indiuidua cuncta eo ipso quod numero differant, siue sint diuersarum specierum siue eiusdem, sint disparata: vt Pe- trus, Paulus, Matthæus; quantumuis homines. Iulius, Octavius, Tiberius, etsi Imperatores: Laurus Delphica, Platanus, Academica, Quercus Dodonea, arbores: Hierusalem, Samaria, Hiericho, vrbes: Taurus, Caucasus; Athlas, montes. Nam si sunt sub diuersis speciebus, vt Petrus; Laurus, Del- phica, Samaria, Caucasus; ratio disparationis est ab speciebus. Et multo for- tius a generibus, si sint sub diuersis generibus. Sin autem sub eadem specie; ratio est ab ipso numero: neque enim fieri potest vt quæ duo sint, aut tria, eadem fiat vnum.

VI. Porro in panem Eucharisticum, & corpus Christi, vtraque conuenit disparationis causa: Primum enim sunt indiuidua; non enim quilibet panis proponitur, sed hic, id est, non ille ipse quem Christus accepit & tradidit: sed quem exemplo Christi sumit in manus quotidie Sacerdos. Non sumi aut- em aut species, aut genera, per se manifestum. Sed ne esse quidem indiui- da eiusdem generis manifestum: nam panis animal non est: At corpus Christi animal. Si non eiusdem generis: Ergo multo minus speciei.

VII. Propositio igitur cum sit necessaria; necesse est minorem negari. Itaque Sanctus, Negamus in Scripturis inueniri, panem esse corpus Christi. Videlicet pronomen, Hoc negant referre, siue demonstrare panem; resol- uendum esse in. Hæc panem. Sed, inquit Gardinerus, Verbum corpus, quod est disparatum predicatur de Hoc pronome, quod certa natura notam non ex- primit in sensu communi. At nos posuimus iam initio nostram omnium Ca- tholicorum sententiam esse; eo pronomine designari panem illum ipsum quem Christus assumpsit: quem eius exemplo quilibet assumit Ecclesie pastor communionem hanc sacre plebi imperiturus. Nunc igitur locus est hæc de re disputandi, tum vt ostendatur, tum vt ostendatur, vt & nostram expositionem confirmemus; & aduersariam, imò aduersarias (non enim vna est) euertamus: Sed has euertemus priore loco; vt sit inde præscriptio com- moda veritati.

VIII. Quomodo ergo non predicatur de pane corpus Christi? Eunt in diuersa. Nam alii nihil significari contendunt: alii concedunt aliquid. Sunt illi priores. Salmero, In verba quæ nos profertur, pronomen illud ni- hil demonstrat. Olim Glossator in caput Timorem, de Consecratione, dist. 1. ct. 2. Dico quod per hanc dictionem Hoc nihil demonstrat: nam ipsa materiali- ter ponitur ibi. Innocentius tertius (a quo sonat principium) de mysteriis Millæ lib. 4. cap. 17. Si opponatur de Sacerdote, qui tunc consecrat cum illa ver- ba pronuntiat: Respondetur quod Sacerdos nihil demonstrat. Durandus confir- mat, quæst. 2. dist. 8. Quarti. Quibus Suares, & Gregorius de Va- lentia addunt Ockam; Ioannem Maorem, Picum Mirandulanum, Ca- tharinum.

IX. Ratio somnii: Innocentio, Quum illius verbum n vritur enuntiatue, sed recitatie. Salmero dixit, Quia verba sunt potius recitantis, quam enun- tiantis. Vt sit syllogismus. Nulla verba recitantis quicquam significat. At hæc verba sunt Sacerdotis recitantis. Ergo nihil significant. Probat ma- iorem Salmero, Cum quis aliquid absens, etiam præteritum recitat, nihil demon- strat: quia pronomen, vel aduerbium demonstrandi, nempe Ecce, rem presen- tem requirit, nam absens vel præterita non est ad sensum demonstrabilis. Probat Durandus. Si profertur nunc aliquo modo significatiue; aut profertur ea Sacerdos ex propria persona, aut vt gerens personam Christi. Si in pro- pria persona, falsum diceret profertendo, Hoc est corpus meum: quia non est ibi corpus Sacerdotis sub speciebus panis & vini. Si autem in persona Chri- sti, adhuc falsum diceretur in his quæ consequuntur formam consecratio- nis vni; quia dicitur ibi de sanguine Christi, qui pro vobis, & pro multis ef- funditur. Constat autem quod a nunc in posterum non effunderetur. Restat ergo vt dicatur tantum recitatie.

X. Hæc etiam displicuit Papistis sententia: sed varie. Nam alii vtrum- que modum coniunxerunt; vt videlicet profertur recitatie simul & si- gnificatiue. Sic videtur Thomas, Dicendum est, inquit, quod etiam quan- do profertur a Sacerdote significatiue, & non tantum materialiter sumuntur. Sono si militer, ac pene totidem verbis, Suares, Dico primo, nunc de facto Sacerdos ita profert verba consecrationis, vt referat, ac recitet, quid Christus dixit: Dico secundo. Verba consecrationis, non tantum recitando, sed formaliter etiam significando profertur a Sacerdote. Veteres laudat Bonauenturam, Ag- gidium, Alensem, Richardum, Paludanum, Capreolum, Ockam.

XI. Sed tertium seorsim ordinem Vasques fecit, disputat. 200. altero de loco extremo, Mibi sane, inquit, prima opinio summo per se displicuit eo quod semper indicauerim nulla ratione negari posse, verba consecrationis significatiue a Sacerdote vsu pari. Et post, Cum duo illi in di nempe recitatie & significatiue ita inter se pugnent, vt in eandem vocem, aut orationem simul conuenire nequeant; secundæ etiam opinio mihi neutiquam probari, otuit.

XII. Videatur naturam Sophistarum? Vt nodum in scirpo querunt: vt se atque alios fatigant inutiliter: vt rebus inuoluentis operam impendunt? Atqui prima sententia primum inutilis: ideoque recte refutatur a Thomæ atque aliis; quia nodum non soluat. Respondet enim non de institutione huius Sacramenti, sed tantum de quotidiana praxi post institutionem. Atqui questio eadem est, eadem difficultas, siue hæc verba considerentur in ore omnium Sacerdotum, siue in ore ipsius Domini nostri Iesu Christi. Certe autem si nihil significant in ore Sacerdotum, quia referuntur ab iis materialiter: saltem aliquid significant in ore Christi, qui si non pronun- tiauit recitatie siue materialiter, necessario pronuntiauit significatiue, & formaliter. Sufficit nobis aduersus omnes figurarum ofores, dom Christus loquutus sit figurate: quod non refutatur hoc tam lepido Sophismate.

XIII. Secundo, si, Hoc nihil significat: Ergo sensus est, nihil est corpus meum: quæ omnium figurarum monstruosissima figura est: & vere nunquam vtrata, nunquam audita. Quid ergo promotum, nisi vt tropus tropo substi- tutus sit, & quidem vtracumque, facillimoque inauditus, & monstruosus: sic- cine sapiunt Papistæ? Et quidem iam conuicti serio de obscuritate figuræ, tropi, allegorie: Scilicet, obscurus est, Panis est corpus Christi, quam nihil est corpus Christi.

XIV. Tertio non tantum pronomen *Hoc* recita iue profertur; sed etiam tota enuntiatio: itaque si hæc causa est, ut pronomen nihil significet; ne tota quidem oratio significabit quicquam, neque adeo tota institutio: & ita sacerdos eam recitans dabit sine mente soaum; nec differet ab insano graculorum strepitu: inde autem quid redibit ædificationis ad Ecclesiam.

XV. Quarta rationem suggerit Thomas, *Quia secundum hoc verba hæc non applicabuntur ad materiam corporalem præsentem*, addit Soto, sed narrantur tanquam demonstrantia panem illum quem Christus observavit: & ita non perficeretur Sacramentum in hoc nostro pane. Nam secundum Augustinum, nisi accedat verbum ad elementum non fit sacramentum. Bonum tunc argumentum: etenim quondam solum panis assumitur, nouum vinum, quæ nunquam Christus assumpsit: itaque non possunt ab eo fuisse consecrata verbis tunc semel prolatis: alioquin Sacramenta essent vel in taberna pictoria. Quod si consecrentur quotidie nouis actibus: certe necesse est ut etiam hodie aliquid operentur ea verba consecrationis: itaque etiam ut significant; nam hæc est vnica verborum efficacia.

XVI. In opposito Salmeronis argumento negatur maior. Nam certe verba recitatis, eo quod recitentur, non desinant esse verba. At Augustinus iam pridem præsentis sit, verbis neminem uti nisi aliquid significandi causa. Et Aristotelis prior, esse signa conceptuum mentis. Quod si signa sint, necesse est aliquid significare. Quare maior non tantum eo est falsa, quod possit infirmari per affirmationem specialem: ut qui dicat nullum animal esse rationale, mentitur, quia aliquid saltem sit rationis participans: sed multo amplius; quia opposita *Dei dei patris* affirmatio est vera, Omnia verba recitantis aliquid significant: quomodo impudenter mentitur, qui nullum hominem dicit rationalem: cum tamen omnis homo sit rationalis.

XVII. Et sane si nulla recitantis verba quicquam significant, Ergo non posset ex his vllum duci argumentum ad quicquam probandum. Quod esse absurdissimum quis ignorat? Nam exempla sunt vbi quæ obuia: & possunt in Theologia, quæ resolutur in auroritate diuinam. Itaque qui disputant, eisdem oportet recitare aliena verba. Certe Matheus cap. 1. *Totum hoc factum est ut impleretur quod ait Dominus per Prophetam, dicens, Ecce Virgo illa prægnans erit, & pariet filium, & vocabit nomen eius Emmanuel.* Vbi habet recitationem, & quidem geminam, quia retulit Euangelista verba Esaiæ: Esaias autem verba Dei in eumne finem, ut nihil significarent? Imo contra, testatur Euangelista significatum his verbis id ipsum quod tunc erat factum. Scilicet mentitur Christus est, qui Lucæ 4. cum legisset in codice Esaiæ, *Spiritus Domini super me & quæ sequuntur.* Addidit, *Hodie impletur hæc Scriptura audientibus vobis.* Quomodo enim impleta, si nihil significabat?

XVIII. Actor. 8. legebat Æthiops Esaiæ verba: & Philippus ad eum, *Aggry intelligis quæ legis?* Nugatis Philippe: quis enim intelligit, quæ nihil significant? Nam ea tunc verba non pronuntiabantur primum ab Esaiâ: sed referebantur ab Æthiopo tanquam aliena, non tanquam sua? An nugatus etiam Christus, Matthæi 24. dicens, *Quæ legistis intelligat?* An ridiculus Lucas cap. 24. cum de Christo, *Tunc aduertit eorum mentem, ut intelligerent Scripturas* quæ tamen non poterant nisi legi: legere autem non nisi recitare est.

XIX. Sed nihil demonstrat, ait Salmero, qui aliquid absens aut præteritum recitat. Atque hoc non probat nihil significare: tum quia latius hoc patet quam illud: tum quia quoties quis recitat alterius verba, non hoc erigitur, ut ipse demonstrat: sed ut significet quid demonstrat ille cuius recitantur verba. Sic Ioannes cum recitat Baptistam dixisse, *Ecce agnus Dei*, etsi non demonstrabat ipse Christum, tamen tam aperte & perspicue significauit, ut non reliquerit incertum, quis ille fuerit; imo quis ille sit, quem Baptistes demonstrat, vel digito indice, ut pingitur apud Papistas Neque hodie quisquam est, qui admonitus vna illa vocula *Ides*, non ad eum vertat oculos mentis.

XX. Falsum est etiam in pronomine adverbiove demonstrandi requirere præsentem. Non enim est perpetuum. Sane pronomina, *ille, ipse*, vim habent demonstrandi: & tamen haud raro rem absentem. Genesios 3. *Ipsum conuertit tibi caput*; videlicet, semen mulieris, quod nondum vllum erat. Matthæi 1. *ipse saluum faciet populum suum*: Christus scilicet nondum natus. Lucæ 1. *Vxor illius de filiabus Aaron*. Illius, nempe Zachariæ iam tum denati. Certe non erat Moysi præsentis Nimbrot, cum diceret Genes. 10. *Is fuit potens venator*. Sexcenta sunt huiusmodi.

XXI. Sed absens, ait, non est ad sensum demonstrabile. Imo sensum quem dicit, generali nomine, ut etiam auctorem comprehendas: an stricto, ut non nisi tactum, vel cum eo visum? Nam si hoc tantum, concedo absentia non esse iis demonstrabilia. Sed quis iussit demonstrantia pronomina non nisi tactui & visui deseruire? Imo nulla verba visui, tactuive subferunt nisi per accidens. Augustinus cap. 3. lib. 2. de Doctrina Christiana, signa distinguit in ea quæ pertinent ad oculorum sensum, & quæ ad aurium, & quæ ad cæteros sensus: tum verba numerat in iis quæ ad aures. Quid ergo tu mihi in verbis vsum postules, aut tactum? Si autem sensum dicas generaliter, mendacium dicit profecto. Nam tunc omnia, tum præsentia quam absentia, sensui sunt demonstrabilia: quia in sensibus aures sunt, quibus per verba nihil non demonstrari potest. Omnia, inquam, possunt: non tantum præterita, futuraque, quæ cum fuerunt, futura sunt præsentia, tunc aliis sensibus usurpantur: ut Genes. 6. *Ha sunt generationes Noe*: Sed etiam id genus rerum, quæ cum maxime præsentibus sunt, tamen reliquos sensus effugiunt. Matthæi 1. *Hæc autem eo cogitantur*. Certe hominis cogitationes nullus vnquam visus usurpauit: nullus tactus assequutus est: Et tamen isto pronomine demonstratio, *Hæc*, fuerunt à Mattheo insinuata nostris auribus.

XXII. Et tamen quid hoc ad Eucharistiam? Nam in hac res est quædam præsentis, & ad visum, tactumque demonstrabilis: nempe ea, quæ in manus erat à Christo sumpta: eaque quam eius exemplo & mandato Sacerdos quotidie sumit. Est enim & indiuidua & corporalis. Omnes autem substantiæ corporales indiuiduæ ita sunt, cum sunt præsentibus. Atque neque de eo pane Christus loquebatur, qui olim fuisset: sed de præsentibus, mensæ appposito: neque Sacerdos eum habet præ manibus, quem

olim Christus: Itaque tum Christus sumit panem seegit: tum Paulus postea dixit, *Panis quem frangimus*. Porro, omnes S. scolastici, ait Vasques, cap. disputat. 200. vno ore pronuntiarunt materiam consecrationis debere ita esse in prospectu Sacerdotis, ut tanquam es præsentis pronomine *Hoc*, non autem pronomine *Illud*, demonstrari possit. Itaque nihil sane obstat quominus pronomen, & olim demonstratit aliquid, & nunc demonstrat in hac propositione: ut sensus fuerit, *Hoc* illud quod nunc habeo præ manibus, quodque vobis trado, est corpus meum: & nunc sit, *Hoc* quod nunc Sacerdos sumit in manus, & tradit communicantibus, illud est de quo Christus dixit, *Hoc est corpus meum*.

XXIII. In Durandi dilemmate concedo non proferri à Sacerdote ex propria persona: sed ex Christi. Quod patet ex recitationis formula in omnibus liturgiis. In Basili, *Idem est corpus meum, idem est sanguis meus, idem est calicis mei, idem est calicis sanguinis mei, idem est calicis sanguinis mei, idem est calicis sanguinis mei*. In Romano, *Benedixit, fregit, dedit discipulis suis, dicens, Accipite, & manducate ex hoc omnes. Hoc est enim corpus meum*. Nam illud *ei prout*, dicens, in vltu solet esse cum verba non nostra, sed aliena proferimus. Matthæi 1. *Ecce Angelus Domini in somno apparuit ei, dicens, Joseph fili David ne metuito accipere Mariam uxorem tuam. Monuit Euangelista se vltum suis prius verbis, transire ad recitanda verba aliena. Itaque Salmero tom. 3. tractat. 30. Obiiciunt præterea ex textu verba Angeli, *Noli timere accipere Mariam coniugem tuam*. Barradius, *Ex hisdem Angeli verbis colligit forte aliquis, nondum Virginem hoc tempore in domo Joseph habitasse*. Ea tibi verba Angeli.*

XXIV. Sed si in persona Christi, ait Durandus, ergo non sunt veras quia dicatur de sanguine, *Qui pro multis effundetur*, qui tamen effusus est. Subtiliter: ut solent omnia Sophista. Sed nos negamus non esse vera. Si enim propterea non deservunt esse vera cum primum prolata sunt: ne nunc quidem erunt falsa, cum iterantur. Nam, exempli gratia, Matthæi 1. referuntur Esaiæ verba, *Ecce Virgo illa prægnans erit*; in futuro; cum tamen recitata iam tum præsentis esset. Nam & Matheus dixerat, *Inuenta est vterum ferre: & Angelus iterum, Quod in ea genitum est. Quid ergo debuerat Matheus, ut Durando gratificaretur verba prophetæ *Virgo illa prægnans est*. Actor. 2. ex Psalmis, *Quoniam & calicis mei non es derelictus animam meam apud inferos*. Quid iterumne post eam Petri concionem Christus descendens erat ad inferos? Minime vero. Cur ergo non mutauit Petrus, *dereliques*, in dereliquisti? Nimirum ab Durando nihil dum dicerat.*

XXV. Ita sunt friuoli, qui negant hæc verba Institutionis esse significantia. Sed Vasques qui vit erat, ut negaret recitatie dici? Atque hæc phrasim, puto, designat cum verba non nostra sed aliena referuntur. Sunt autem aliena, si Christi. Non enim Sacerdos quondam auctus, ipse Christus est. Ambrosius 4. de Sacramentis capite quarto, *Reliqua omnia quæ dicuntur, laus Deo deferuntur: oratio præmittitur pro populo, pro regibus, pro cæteris. Vbi venit, ut consecratur venerabile Sacramentum, iam non suis sermonibus Sacerdos, sed vltur sermonibus Christi: Ergo se mo Christi hoc conficit Sacramentum*. Et sane alterutrum necesse est, ut in argumento Durandi: Vel sunt dicta ex persona Sacerdotis; vel Christi. At si Sacerdotis, ingens mendacium est, dicentis, *Hoc est corpus meum*.

XXVI. Nam quod ait, opponi potius hæc duo, recitatie, & significantie, non auferet à viris cordatis: nisi nouam definitionem cogitet, hoc est, verbis abutatur nouo quodam modo. Et sane ita videtur: nam qui tam confidenter dixit solum significantie proferri: tamen cap. 3. Respondetur, *Etiam si verba consecrationis, à Sacerdote significantie proferantur, in ore eius significantie non esse falsa: eo quod proferantur ab eo non nomine proprio, & in propria persona, sed in persona Christi*. Et secundo, *Significantie solum à Sacerdote proferri, non autem recitatie, hoc est narratie tamen si in persona Christi ab eo effectum: ideoque possit à iquo modo concedi dici recitatie per representationem*. Quam prudenter; Dicuntur solum significantie, non recitatie: & tamen dicuntur significantie, & aliquo modo recitatie. Certe si duo modi sunt diuersi recitatie & significantie: & in verbis aliquis sit modus recitatie: ergo alius modus est significantie. Itaque recte dicas, ea verba dici aliquo modo significantie: & aliquo modo recitatie: ac prout falsum, eadem dici solum significantie. Itaque non est opus longi aduersus hunc Sophistam disputatione.

CAP. XIX.

De iis qui Hoc interpretantur Accidentia.

I. Sequuntur qui per pronomen concedunt aliquid demonstrari. *Hoc* solum duo sunt ordines: Quidam referunt ad accidentia panis, siue, ut familiarius loqui solent ad species; quorum sententiam refert Suarez, ut alias obseruatum: & explicat, ut ex species sint in casu recto, vel in obliquo. Nempe, ut sensus sit, vel, *Hæc accidentia sunt corpus meum*: vel, *Hæc accidentia continent corpus meum*.

II. Vtrumque Suarez reicit; priorem, quia necesse sit ut corruptat propriam significationem verbi, est, cum accidentia panis non possint esse corpus Christi: itaque dari ansam Sacramentariis, ut dicant, *Hoc est*, id est, significat. Alterum, quia etiam verum dicat, tamen non explicet difficultatem, scilicet, quid sit illud, quod sub accidentibus in recto designetur.

III. At nobis etiam vterque absurdus est. Primum quidem, quia sic oportet et nunquam nisi postremis seculis intellecta esse hæc consecrationis verba. Quod patet, quia nullus vnquam Veterum meminerit vnquam vllorum accidentium; neque in recto, neque in obliquo. Species quidem nominasse agnosco sæpiuscule: sed alio longe sensu, quam hodie pro accidentibus; quod suo proprio loco ostensum imus. Deo dante: nempe speciem panis, id est, naturam panis: quomodo speciem hominis, speciem bruti, speciem lapidis. Denique ut Genes. 1. *secundum speciem suam*.

IV. Deinde, quoniam pronomen necessario referendum ad præcedentia: *Hoc*, inquam, quod acceptum in manus, quod consecratum est; ut alias dicam plenius. Astia præcedentibus nusquam accidentia fuerunt aut nominata, aut designata: sed panis, quo nomine nunquam vnus fertur indicari idola accidentia. Neque poterit quisquam exemplum vllum dare; nisi cum præcedentibus sunt accidentia ipsa designata.

V. Concedo simul substantiam designari, & eius substantiæ accidentiarum...

VI. Videlicet, inquam, accidentia per accidens nominantur, non autem per se...

VII. Patet autem, non proprie, propter ipsa illa accidentia sumptum esse panem...

VIII. Et tamen fictam intentam dicamus, non propterea nulla figura est futura...

IX. In in obliquo sensu est, vel, sub istis speciebus continetur corpus meum...

X. Vel sensus est, quod continetur sub his speciebus est corpus meum. Et tunc geminatur incommodum...

CAP. XX.

De identica enuntiatione, & individuo v.g.

I. In iis, qui erubuerant negare aliquid significati per hoc, pronomen...

II. Gardinerus, Verbum corpus, quod est disparatum, predicatur de hoc pronome...

Esaie 63. Quis est iste qui venit de Edom? Ego qui loquor iustitiam...

III. Hoc ipsum individuum vagum interpretantur, contentum sub his speciebus nunc...

IV. Sed hi vapulant Vasqui. Quia, inquit, pronomen, hoc, aut sumitur substantiæ...

V. Re vera individuum vagum nomen est & obscurum & ineptum; res tamen...

VI. Sed etiam si individuum sit: ergo absurdum est fingere aliquid commune pluribus...

VII. Præterea, si concederem dari posse, sensus esset, hoc panis individuum...

VIII. Itaque alii malunt, hoc, referri ad corpus, & designare prædicatum...

IX. Sed vitæque sit; tamen ita iubet Maldonatus, & cum eo non pauci...

X. Maldonatus putavit reprehendi tautologiam, quasi ridiculam: & confidenter...

dicuntur suppositioem vocant sed in significati one consistit, quando subiectum & attributum non solum pro eodem accipiuntur, sed etiam idem significant: nec idem solum significant, sed etiam eodem modo. Nam animal rationale est homo, non est tautologia, sed vera, recta, & prudenter enuntiata propositio, quamuis animal rationale & homo, & pro eodem accipiuntur, & idem prorsus significant: quia idem quidem, sed non eodem modo significant: homo enim totam naturam, animal rationale, eandem naturam, sed distincte & per partes declarat.

XI. Hæc Maldonatus, & alia in eam rem nonnulla. Verum inutiliter. Primo enim non purgatur crimen tautologiae. Nam, quæ exempla adferuntur non tautologicarum enuntiationum, ita distinguunt subiectum ab attributo, ut etsi non reapse tamen modo differant. Itaque modus de modo potius prædicatur: & quidem obscurior de clariore. At hic res eadem de re eadem prædicatur, non modus de modo. Etenim corpus Christi, non aliter est corpus, quam id ipsum quod per hoc designatur. Patet, quia si aliter, ergo manifestius est, hoc esse, quam corpus Christi. Atqui falsum. Nemo enim aut tum sciebat, aut postea sciebat, id vilo modo esse corpus Christi: aut etiam vllum corpus animatum, quam scire esse corpus Christi. Itaque non potuit pronomen, hoc, designare corpus Christi, sub aliqua notione magis vniuersali: ut notant Scholæ, cum quis dicit, *Hic est agnus Dei*, per pronomen designari aliquem hominem venientem, quem certo viderent omnes adstantes: sed non æque nosset esse agnum Dei. Quod in hac enuntiatione nullum habet locum.

XII. Dicam clarius, si poterit. In enuntiationibus illis non absurde tautologicis attributum aliquatenus differat a subiecto ut in, Homo est animal rationale; subiectum homo sumitur pro specie illa quæ iam ponitur saltem *per vniuersalem* cognita sed animal rationale, pro eiusdem speciei definitione; quam non iidem omnes habent perspicue notam: & quidem animal pro genere est, rationale autem differentia. At in ista, *Hoc est corpus meum*; si hoc sumatur, non pro pane, aut alio disparato, certe non potest, attributum corpus meum, assignari, neque pro genere, neque pro specie, neque pro differentia, aut qualitate, aut quo denique tali. Itaque superest ut sumatur pro eo ipso & re & ratione: ac proinde pura sit putaque tautologia.

XIII. Sed aliud est quod Maldonatum, & reliquos merito mirer non aduertisse. Videlicet hæc tautologiam non esse, aut solum, aut etiam propriam, saltem præcipuam rationem huius somni refutandi. Cum enim Scholasticos lego, tum vero hæc designaram non obseruo. Soto artic. 5. quæst. 1. distinct. 11. Quarta. Sed neque ista opinio veritati consonat: nam tunc pronomen demonstraret corpus, atque adeo sensum faceret, quod corpus est corpus. Hæc autem forma non est operatiua, nec conuersiua panis in corpus: quoniam ante eius prolationem id ipsum erat verum. Et paulo post, Quia conuersio fit in instanti prolationis, tota locutio debet ad illud instans referri: non tamen ita, quod ex parte subiecti præsupponatur id quod est terminus conuersionis, ut sit sensus, Corpus est corpus. Illa enim locutio non esset præctica, & conuersiua, sed mere speculatiua: sicut homo est animal. Durandus quæst. 2. distinct. 8. Si singulariter demonstraret corpus Christi, veritatem posse habere propositio, referendo demonstrationem ad vltimum instans prolationis verborum; ut statim diceretur; quia tunc corpus Christi est sub speciebus panis, & esset sensus Hoc id est, corpus meum est corpus meum. Sed, si forma non congruit Sacramento: quia per Sacramentum non efficitur, ut corpus Christi sit corpus, sed solum efficitur quod corpus Christi continetur in Sacramento propositio autem sic intellecta soluit sententiam, quod corpus Christi, sit corpus suum: & ideo illa forma non signat, quod efficitur per Sacramentum, quod est contra naturam cuiuslibet forme Sacramento.

XIV. Hoc igitur est argumentum primarium: Omnis forma sacramentalis significat id quod efficitur, ut conficiatur Sacramentum. At hæc forma, Hoc est corpus meum, si exponatur per Hoc corpus, est corpus meum, non designat id quod efficitur, ut conficiatur Sacramentum: Ergo hæc non est forma sacramentalis. Maiorem illi sumunt tamen quam positam extra aleam. Minorem probat res ipsa. Nam in identicis omnibus propositionibus id solenne est, ut designetur id quod erat ante prolationem, sed ignorabatur: non vero id quod sit per prolationem. Baptistes dixit, *Hic est agnus Dei*; nimirum speculative, vel loquebatur Soto: nam Christus iam ante erat agnus ille. Sic Christus ipse, *Ego sum vltis vera*: non ut tuac inciperet, quod nunquam fuerat, sed ut indicaretur id quod iam prius erat. Enimvero sensus id communis habet, non posse idem de eodem non semper verum esse: quia si falsum, ergo alias atque alias, aliter atque aliter esset, itaque non esset idem.

XV. Violenta obiectio est. Sed credin' sibi defuisse Sophisticam? Imo quod est in proverbio, malo modo malum cuneum aptauit. Nusquam, credo, sibi sperauit tantæ subtilitatis laudem quæsitam: atque ex ea triumphos. Quid enim? Docent nos magna hæc arcana, quæ disertum eo. Date veniam, viri *ostentati*, audaci arcana vestra penetrare; mysteria etiam violare. Quamquam ab hostibus professi, quid necesse est veniam petere: aut quid eorum mysteria violare prohibet, quorum vel Deos debemus triumphandos veritati tradere?

XVI. Quid est igitur, quod ingeniosissimi cogitarunt homines? Nimirum ut ægent semper verum esse, *Hoc est corpus meum*, sed tantum post consecrationem; docent, Verbum quodcumque capi dupliciter; sic enim habes apud Petrum de Aquila, vel secundum se, vel ut partem alicuius orationis. Priori modo habere suum significatum in instanti vltimæ syllabæ: posteriori autem, non nisi in vltimo instanti totius orationis. Hic autem poni pronomen, tanquam partem orationis: itaque non obtinere suum significatum ante vltimum instans totius orationis pronuntiatæ.

XVII. Sed hæc stulte dicta sunt profecto. Nam etsi Verbum secundum se non sit semper pars orationis, pura vel in Dictionario, vel quoties sumitur materialiter: tamen nunquam pars est orationis nisi secundum se: Ratio manifesta, quoniam plures sint orationis partes: ideoque numero distinctæ: singulæ ergo secundum se: non enim potest aliter; etsi omnes simul conficiant orationem. Sic in humano corpore etsi corpus humanum nullum sit membrum per se: tamen caput secundum se membrum est eius corporis, non enim secundum alia; quoniam hæc alia ipsa etiam singula sunt membra totidem. In hac ergo oratione, *Petra erat Christus*, tres sunt numero partes, tot videlicet, quot vocabula; ac proinde singula secundum se. Hoc posito patet ineptitudo sophismatis. Nam si omne

vocabulum secundum se obtinet significatum suum statim in instanti prolationis vltimæ, siue syllabæ siue literæ: At quodcumque verbum est pars orationis secundum se: Ergo quodcumque verbum obtinet significatum suum in instanti prolationis suæ: ac proinde non expectat totius orationis neuisimum instans.

XVIII. Ad hæc; si in oratione posita membra nihil significarent per se: ergo sola oratio significaret: & quia hæc vna est: Ergo vnum esset figuratum duntaxat. At contra: lege Augustinum A deodato suo contrariam instillantem doctrinam: De Magistro cap. 2. AV. *Constat inter nos verba signa esse AD. Constat. AV. Quia signum nisi aliquid significet potest esse signum: AD. Non potest. Au. Quot verba sunt in hoc versu.*

Si nihil ex tanta superis placet vbereliquit?
AD. *Octo. AV. Octo ergo signa sunt. AD. Ita est. Videtne Augustino Magistro in vna eademque oratione octo esse signa: id est, totidem quot verba: Hoc primum. Sed hæc nihil in significanti? Ridiculum: cum eidem positum & esse signa: & nulla signa nisi aliquid significant. Veruntamen pergit Magister. AV. *Crede te hunc versum intelligere. AD. Satis, arbi. vor. AV. Dic mihi quid singula verba significent. Viden' rursus Papistis esse peruersam mentem? Non enim credo August no, qui tentans vtrum sententiam totam discipulus suus intellegeret, putauit eundem per singula voces; & quidem initio facto à parte cula, Si. Mentiantur ergo Papistæ, qui, in quærentibus sensum totius enuntiationis sacramentalis negant quatuor esse signa; etsi quatuor verba concedant. Nisi forte ut credendi, sic loquendi Papistis longe alia ratio sit quam Augustino.**

XIX. Rursus si in oratione verba nihil singula significarent: Ergo nunquam posset vnius vocabuli propria significatio inquiri ex comparatione aliarum locutionum: Patet consequentia: quoniam hoc genus inquisitionis fit per inductionem, Inductio autem non fit nisi similitum. Atqui cum diuersæ sententiæ, quatenus toræ, nunquam idem significant; non possent esse similes. Exempli gratia. Si quæras quid sit honorare; & quis obiciat, Honorare Deum, Honorare parentes: quia non est idem hoc, quod illud, non erit etiam idem, honorare, & honorare: ac proinde dissimilitudo manifesta; vnde nulla posset educi communis significatio. Et qui arguet: Omnis pater honorandus à filio: is nugagat meras; nempe, quia honorare non idem significabit in maiore & conclusione: ne pater quidem in vtraque parte antecedentis. Et ita in vniuersum tolleretur è medio omnis ratiocinatio.

XX. Longe consultius Scotus quæst. 2. distinct. 8. Quarta, *Conceptus qui causatur per orationem prolatam, non habetur per eam nisi in vltimo instanti prolationis orationis.* Recte. Certum est enim nunquam posse totum obtineri, nisi ex omnibus simul partibus. Quia autem oratio successiue perficitur, non possunt omnes eius partes simul haberi, nisi in instanti eius postremo; ideoque nec ipsa tota. Nec quicquam periculi est ab ea obiectio, quam sibi Scotus opposuit; si ita sit: Ergo orationem causare conceptum suum, cum non sit amplius. Primo, quia non sola oratio ita est efficiens: & recte Scotus opponit exemplum vocum singularum, quæ dantur non perficere conceptum suum nisi in vltimo instanti, id est, cum non sint amplius. Deinde quoniam neque oratio, neque vocabulum vllum perficiat conceptum suum absolute per se: sed per aliud, id est, mouendo mentem, quæ ipsa proprie conceptum suum efficit successiue per partes, quas omnes cum collegit memoria, tum totus conceptus. Sic igitur verba non immediate per se conceptum totum generant in mente, sed per memoriam. Ita autem medicamentum sepe sanantem efficit, cum non sit amplius, nimirum per euacuationem peccantium humorum. Sic in signis sæpe. Nam stellarum passionibus Astrologi effectus assignant longe post futuros, quam deseriant.

XXI. Desique potest negari, si in vltimo instanti producat conceptum suum, ideo efficere cum desit esse. Nam conceptus in mente, æque ac oratio in voce est successiuis; & aggregatur paulatim, quasi cum accretus crescit additione. Neque enim mens nostra nata est omnia simul concipere; sed distincte singula. Patet ex Analyti. Etenim qui totam Ciceronis orationem pro Milone laborat concipere, non tantum legit ab initio ad calcem; ut denique se opum oratoris assequi possit; sed etiam sigillarim progrediens primo exordium, tum edisseritationem ipsam attendit; denique perorationem considerat: & in singulis singula rimatur argumenta. Neque negat se exordium esse assequutum, cum nondum attingit perorationem. Quare qui dicit conceptum orationis obtineri in vltimo instanti: sic dicit, quomodo domum confici ab architecto cum imponitur tecto manus vltima. Id enim significat, non fieri domum ab architecto, cum desit operari: sed tantum perfici domum hoc extremo actu, ita ut desinat ipsa edificari, cum desinit ille operari.

XXII. Itaque constanter negamus in oratione singula verba nihil significare nisi in vltimo instanti totius orationis. Quod sane nemini vquam dictum nisi Transubstantiationibus; quorum est propria monstrorum nouorum somniatio. Alioquin nulla difficultas cogeret in oratione interpretanda subsistere ante vltimum illud instans: Nam æque omnia nihil significant: & id iam omnes scirent. Sed illud absurdum, & contra quotidianam experientiam. Imo haud raro accidit, ut cum totius orationis conceptus sit non difficilis, tamen quædam particulæ plus minusve turbent.

XXIII. Vin dicam semel? Nullius orationis non allegoricæ conceptus est figuratus. Nam eius qui dicit prata ridere, conceptus est prata esse florida, & videntia: qui quidem conceptus est valde proprius. Et qui Herodem esse vulpem, is designat esse astutissimum. Similiter alia plurima. Iam si nihil singula verba significant nisi tum cum conceptus ille obtinetur in vltimo instanti, nullum erit in oratione illa vocabulum figuratum. Videlicet quia nihil significabit nisi ipsum illum conceptum non figuratum. Atqui nullum esse in vlla oratione non allegoricæ verbum figuratum, absurdissimum est, & contra omnem experientiam. Allegoricam autem dico orationem, eam quæ constat ex perpetuo contextu verborum tropicorum. Patet autem absurditas, quia in, *Herodes est vulpes*, conceptus sit non figuratus, tamen vulpis nomen non dicitur nisi figurate.

XXIV. Cofferz capite duodecimo Defensionis, cum Molinæus hoc sophisma traduceret pro merito: Quæro, inquit, quonam instanti suam habue-

habuerint operationem verba Christi, Lazare exit foras: & quid significauit vox, Lazare; ante vltimam omnium pronuntiationem: mortuumne, an vltimum. Similiter Luca 7. Adole, cens, tibi dico, surge: Primumne vocabulum, an postremum potius id fuit, a quo editum est miraculum?

XXV. Respondeo, primum ea vocabula, siue singula, siue omnia nihil effecisse: sed tantum significasse id quod Christus efficeret. Secundo, Lazari & adolecentis nomina, nihil aliud significasse, quam mortuos illos iacentes alterum in monumento, alterum in feretro: & significasse, ante vltimum auditum postremi soni: & ab isto nihil habuisse suae significationis, Dico rursus, non conflictasse effectum, quem significabat oratio, ante omnium pronuntiationem. Sed quid hoc ad rem? Nam harum enuntiationum longe alia ratio est. Non enim dictum, Lazarus exit foras: aut Adolecens surgit, per praesens: sed per imperatiuum. Exi, surge: quibus significatio in futurum: Atqui non dictum, Hoc erit corpus, siue, hoc est corpus: sed rotunde, Hoc est corpus: Quomodo si Christus dixisset, Lazarus exit foras, non constitisset enuntiatum veritas.

XXVI. Redeo ad institutum. Negabamus posse, hoc, pronomen supponere pro attributo. Obiiciebamus hoc argumentum. Omnis identica enuntiatum designat id quod semper est: At haec oratio, Hoc est corpus meum, non designat id, quod semper est: Ergo non est identica. Nunc nego hoc argumentum solui posse per hanc huius instantis tam curiosam observationem.

XXVII. Ratio est gemina. Prior, quia hoc instans pertinet ad conceptum qui per orationem generatur in mente audientis. Hoc est, designat quomodo aut quando fiat conceptus. At nostrum argumentum de huius conceptus generatione nihil agit, sed de re ipsa, etiam considerata extra mentem; & in ipsa potius rei de qua agitur natura. Exempli gratia, cum dicis, Isaacum esse filium Abrahami, quoniam Isaacus re vera idem est cum filio Abrahami, dico te rem significare quae & perpetuo eadem sit, neque possit esse aliter, siue ego concipiam, siue profusus aluciner: siue tum loquaris, siue profusus non loquaris: siue desinas loqui, siue pergas. Denique Isaacus filius erat Abrahami, antequam tu vel cogitasses ne dum loquutus esses, & mihi indicasses: Sic Ioannis I. Ego non noui eum illum: & tamen de eo ipso, Hic est de quo dicebam, pone me veni vir, qui per alius est mihi. Nempe ille is erat, antequam cognitus esset Baptista. Genesios 28. Vere est Iehoua in isto loco: ego vero non noui eum. Sed in hac nostra materia, Hoc ita est corpus Christi; ut tamen nunquam fuerit, antequam Christus ita diceret, neque etiam indiuiduus ille panis qui quotidie consecratur, sit corpus Christi, antequam eadem verba Domini recitentur. Itaque etsi concedam non posse totum orationis conceptum a me obtineri nisi in vltimo instanti: tamen non propterea non est verum ante hoc vltimum instans hoc corpus esse: corpus Christi.

XXVIII. Altera ratio, quoniam etsi totus conceptus sit in illo instanti, tamen cum sit successiue tantum perficiatur; necesse sit, hoc, significare aliquid, id est, suum particularem conceptum ante illud instans. Vnde si identica propositio sit, velint nolint Transsubstantiatores, ante vltimum instans illud contentum in manibus Sacerdotis esset corpus Christi: ut Matth. xi. Ipse est Helias, qui venturus est: antequam quisquam audiat, et postrema vocem; tamen nemo tam stipes, ut non intelligat Ioannem iudicium paulo ante nominatum: & quidem tam aperte, ut etsi subito tacuisset Christus, neque addidisset, Helias qui venturus est, tamen ignorari non posset aliquid eum voluisse dicere de Ioanne: quod tamen quia abrupta sententia esset fortasse ignoraretur. Fortasse, inquam: Nam alioquin abruptae sunt quaedam, quarum tamen conceptus non est in occulto: ut in Aeuclide, Quos ego, & Me, me. Sed haec sunt paulo alieniora.

CAP. XXI.

Hoc: esse hunc panem, probatur ex Institutionis textu.

I. Nobis nunc demonstrandum, Hoc, pronomen demonstrare panem; ideoque sic resolue dam enuntiationem, Hic panis est corpus meum, ut nulli subit dubium, quominus disparatum de disparato praedicetur, quod nobis positum pro argumenti fundamento.

II. Prima probatio: ab institutionis ipsius contextu. Edentibus eis Iesus, quum accepisset panem, & benedixisset, fregit, deditque discipulis: & ait: Accipite, comedite, hoc est corpus meum. Sic arguo, vel est identica propositio: vel hoc, refert aliud quam Christi corpus: At prius falsum, ex disparatis praecedente capite: Ergo posterius manet verum. Hoc positum, iam vltimus. Si refertur ad aliud, ergo in eodem contextu, vel ad praecedens, vel ad sequens: At non ad sequens: Ergo ad praecedens. At praecessit nihil praeter panem: Ergo, Hoc, refert panem.

III. Prima propositio distinctio est necessaria, Is enim reperitur vsus geminis pronominis, Hic, vel, Iste. Nam praecedentium haec exempla sunt. Matthaei 1. vultum eius & vultum eius: Haec autem eo cogitante: Haec: quoniam? Brugenfis, de dimittenda est comperit, quod exilium abas, adulterium, & de modo dimittendi. Atqui haec praecesserant, Paulo post: & vultum eius & vultum eius, Hoc autem totum factum est. Quid hoc? Brugenfis, Scilicet quod dictum est de Maria de sponsatione, de impregnatione ex Spiritu Sancto. Maldonatus, Non dubium est, quoniam sint Euangelista verba, volentis iis, qua narrauerat ex propheta testimonio fidem adhiberi. Luca 1. Hic erit magnus, & Filius Altissimi vocabitur. Act. 1. Hi omnes perdurabant concorditer in oratione, & deprecatione. Decimo, Haec propheta omnes testimonium dant. Alia suppetunt infinita; quae cum enumerem sigillatim.

IV. Sequentium ista sunt. Luc. 1. Vnde hoc mihi? Nempe statim, ut veniat mater Domini mei ad me. Secundo, Et hoc vobis signum, inuentum in fano suscitum in uoluntate iacentem in praesepi. Act. 2. Hoc vobis notum est; auribus percipite verba mea: nempe quae statim dicturus erat. Ad Rom. 6. & vultum eius & vultum eius. Hoc scientes, quod verus homo noster simul & uictus est. Prioris ad Tim. 1. & vultum eius & vultum eius. Sciens hoc, quod lex in isto non est posita. Gen. 17. hoc est patrum meum, quod obseruabitur inter me & vos, atque inter seminum tuum post te, & circumdatur omnis masculus. Exod. 1. Et haec sunt nomina filiorum Israel, qui uenerunt in Aegyptum cum Iacob: singulis cum familia sua ingressi sunt.

Ruben, Simeon. Leui, Iuda: & deinceps 12. haec est religio Phise: Omnis alienigena non comedit ex eo. Mitto alia plura.

V. Alterum ergo oportet in enuntiatione ista Eucharistica, pronomen, hoc, referri ad sequentia, vel praecedentia. Imo, autoribus aduersariis, tantum ad praecedentia. Nam hi in explicando illo Matthaei loco, super hanc petram, vide qui enuntiant. Bellarminus de Romano Pontifice libro 1. cap. 8. Demonstrat aliquam petram, de qua paulo ante Dominus sic loquutus. Lucas Brugenfis in ipsum locum, Non enim praecessit aliterus petra mentio, quod demonstrat pronomen, hanc. Ianfenius, Pronomen, hanc, demonstrat aliquam petram de qua fuit sermo. Salmeron tract. 2. 3. part. 1. Tom. 4. Illud pronomen, hanc, refert aliquam petram praecedentem. Idem, Illud relationum ad aliquod praecedens, ad oculum, vel ad aurem demonstratum referri debet. Fran. Iscus Agricola de primatu Sancti Petri cap. 1. Vel puero liquidum fiat, Christum non de alia petra dixisse, quam cuius antea, & quidem proximo atque immediato mentionem fecerat. Vide horum hominum confidentiam. Quam confidentiam si uoluerimus imitari; confecta nobis res est.

VI. Sed non oportet non quid audacia sit in aduersariis, sed quid in re ipsa ueritas attendere, Itaque cum alterum duorum, ut diximus, sit necessarium; ut pronomen referat, vel sequentia, vel praecedentia: Tum uero hoc loquere re sequentia falsum. Nam si textus habet, Accipite, comedite, hoc est corpus meum: & accepto poculo, ac gratias actus dedit eis, dicens, Bibite ex eo omnes. Nam sequentia hic quoniam dicitur: An illud corpus meum? An uero quae postea? Nam de his quidem absurdum; cum sciant omnes partes esse disparatas; a nem & calicem: & Haec, pronomen omnino pertinere ad priorem, nullo modo ad posteriorem. An igitur referat corpus? Atqui cum dicitur relationum referri ad praecedentia vel sequentia: non solent intelligi, de eadem constitutione, sed diuersis. Itaque oportet hic praetergredi totum illud membrum, Hoc est corpus meum. Alioquin oratio esset absurda, & praeter vsum humanum.

VII. Praeterea series ipsa postulat, ut iungantur potius praecedentibus. Vade in Canone Romano addita fuit coniunctio causalis, Hoc est enim corpus meum. Brugenfis, Subaudiatur coniunctio, enim, quam exprimit Euan. ge. ista ad calicem: ideo enim ad comedendum hortatur, eo quod corpus ipsum sit. Refert. Quomodo modum igitur, qui legunt, Bibite ex hoc omnes, Hoc est enim sanguis meus: non dubitant hae nouissima pertinere ad illud praecedens, quod bibi iubetur, sic dubium relinqui non potest quin, Hoc est corpus meum, referendum sit ad id quod comedendum porrigebatur. Alioquin, tam absurde dictum fuisset, quam si dicitur, Accipite, comedite, baculus sit in angulo, & ego dixi uobis.

VIII. Sed & exemplum est manifestum in altero Sacramenti membro. Apud Lucam, Item & poculum postquam canassit, dicens, Hoc poculum est nouum Testamentum. Apud Paulum similiter. Videtur ut est consulto repetitum poculum? Porro Ianfenius cap. 4. Liturgicor. 4. Calicis uerba cum uerbis quibus consecratur panis eundem habeat modum significandi, nemo cum ratione dubitabit. Cum igitur eadem sit ratio poculi & panis: certe ut, hoc, repetit poculum: sic omnino, hoc, repetere panem ex praecedentibus.

IX. His argumentis soluentis opponuntur etsi pronomen, hoc, pertinet ad praecedentia, tamen non demonstrat panem. Et hoc uarie docent.

X. Primo a Syntaxi Grammatica, Gardineti uerba, Si Grammatica a confulimus, omnis accusatiuus actionem in se recipit uerbi cui subicitur, & uero ea accusat uerbum sit nominatiuus eiusdem uerbi passiuus congruens. Vnde post uerbum benedixit, ut plenus accusatiuus sit, oportet ut repetere panem accepimus: & post uerbum fregit, panem acceptum benedictum: & post uerbum dedit, panem acceptum benedictum, fractum. Et illud omnino obseruandum, ut secundum modum actionis alicuius uerbi praecedentis appetitur in ultimo uerbo accusatiuus, adeo si quod uerbum praecessit, quod substantia mutationem designet, in uerbo accusatiuo continetur uerbi gratia: Accipit qui uinum & mel, miscuit: porro, & dedit bibere Si quare uerba quae dedit bibere, non repetam pro accusatiuo uinum & mel, quae propter mixtionem in sua substantia non durat, sed aliam constitutionem speciem, uidelicet mulsam. Itaque alio uerbi miscuit, non est distimulanda in uerbo accusatiuo: nec quia dico, accepit uinum & mel, deinde miscuit uinum & mel: non d. cam tamen dedisse bibere uinum & mel: sed accusatiuus uerbi dare, erit mulsam, ad exprimendam actionem uerbi miscuit praecedentis. Sic prolixo Gardinerus. Breuius Michael, Petrus. Vnde uideamus male collegit, si quis dixisset, Hominem percussit, occidit, sepeluit; hominem uinum sepeluit, an potius mortuum putabis? Clemens, Mortuum sane sepultum putabo. Petrus, Quid ita sed? Clem. Quia antequam sepeluit occiderat, licet ad eundem casum uerba referantur. Pet. Cur non ergo eodem modo, licet uerba, Accipit, fregit, dedit, ad panem referantur, mutationem tamen eam factam in uerbo credas, quam Christus appellans suum corpus, edidit? Bellarminus Dominum accepisse ac benedixisse panem non uulgarem, & accepit, sed benedictum & benedictione mutatum. Intercedit enim inter, Accipit, & dedit, uerbum benedixit, quod facit ne omnia uerba regant eundem accusatiuum eodem modo se habentem. Summa est, distinguendum esse. Quia si, hoc, referatur duntaxat a uerbo, Accipit, posse ferri, ut diceretur: Hic panis est corpus meum: sed quoniam regitur a uerbis, Accipit, benedixit, fregit; dedit: Ergo non esse panem.

XI. Iusto. Concedi sic intelligendum, Hic panis acceptus, benedictus, fractus, datus, est corpus meum. Nam ut ratio Grammatica non distaret; abunde probaret Apostolus Paulus; qui, Calix, inquit, benedictionis, cui benedicimus: Panem quem frangimus. Sed & norunt Papista, apud nos nullum panem esse corpus Christi nisi in ipso vsu; unde neque benedictio exulare potest, neque fractio, neque distributio, neque adeo manducatio. Et uero haec nobis inter alias controuersas aduersum eos, qui etsi non uergeant panem acceptum, benedictum, fractum, datum tamen extra hunc disputationis feruorem, fractum, datumque; usque deque habent; nec minus dicunt esse corpus Christi: si a nemine frangatur, & nemine detur, ut appareat manifeste non rei ueritatem candido spectare, sed tantum praesentem uictoriam pertinaciter affectare. Sed utique; sint animati; nos illud prolixo concedimus.

XII. Ne mutatio quidem faceret negotium. Nam etsi uehemens sit contentio, quoniam sit aut cuiusmodi, tamen est eius temporis, cum de Transsubstantiatione sumus acturi. Interea notamus, concedi a nobis alio quod genus mutationis per consecrationem fieri: sed talem per quam panis sit corpus Christi: quod explicabimus plenius alias.

XIII. Nunc quod contendunt; horum verborum, *Hoc est corpus meum*, sensum esse. Hic panis benedictus (nam hoc vnum illis futurum satis: reliqua facile condonaturis) siue hic panis sic benedictione mutatus, est corpus meum; primo est absurdum, eadem ratione, qua refutatur sensus identicus. Nam dicendo, *Hic panis mutatus, est corpus meum*, non significatur id quod fit per eorum verborum prolationem; itaque verba sunt non nisi contemplatiua, vt loquuntur: quod apud eos magna sceleris imitatio est. Nec vero etiam inter Catholicos ferendum. Nam quemadmodum quam dixit Adamus, *Hoc nunc os ossibus meis*, non recens ei euit Eua; sed quid esset Eua iam ante creata docuit: sic profecto qui, *Hoc, iam mutatum in corpus meum, est corpus meum*; non efficit Sacramentum: sed iam ante explicat: quomodo etiam Paulus dixit, *Petra erat Christus*, non efficiendo, sed contemplando tantum.

XIV. Præterea cum tota hæc nostra disputatio instituta sit, vt enunciatio illa sacramentalis esse vel propria, vel figurata: tum vero hæc interpretatio neque propriam enunciat, neque figuratam refutat. Nam quia mutatio gemina est: vna quæ rem ipsam relinquens in sua, tum materia, tum formæ proprietate; vt cum mutantur tantum accidentia: altera quæ pro: sus naturam mutat, quæ prius fuit, vt cum Eua vxor facta est statua salis. Si priorē dicas, manet nostrum argumentum integrum: quoniam manet semper panis, vt nos asserimus: ac proinde disparatim enunciat de disperato: quo modo consentiunt Papistæ, nullo sensu proprio vere dici, panem esse corpus Christi. Si alteram, nouum genus erit figura: Nam si mutata est pro: sus natura; non potest proprie retineri nomen prioris naturæ, quæ esse desit. Sic erit verum, semen mutari in arborem: tamen nemo tam stupidus est, vt imaginetur proprie dici, *Semen est arbor*. Neque Theologus vquam somniant: vxorem Lothi fuisse salem: alioquin verum esset, salem fuisse vxorem Lothi. Nimirum certum est, materiam dici de materiali per metonymiam. Et huc pertinet exemplum Michaelis. Nam quia nullum corpus mortuum est homo; vt pote prius forma, per quam habet vt sit id quod est: nec sepelitur nisi corpus mortuum: profecto qui sepultum dicit hominem, loquitur improprie, significans duntaxat hominem exdauer esse sepultum, id est, partem quæ fuit hominis.

XV. Denique res fiet manifestior præsentis illo exemplo alterius partis. Nam cum dixerunt Lucas & Paulus, *hoc poculum*; nemo negare potest intelligi hoc illud poculum acceptum, benedictum, traditum discipulis: & tamen potestne quisquam negare: hoc poculum sic decurrens per omnes illos accusatiuos, dici figurate, id est, *contingens*, continens pro contento? Quare patet hanc multorum accusatiuorum congeriem, tam curiose affectatum, non tollere figuram: alioquin tolleretur æque ex calice, atque ex pane.

XVI. Verum enim vero Petrus Michael de hoc poculo sic philosophatur. Primo, Nullam Euangelistam dicere, *Hic calix est sanguis*: sed *hic calix est sanguis mei*: & ita diserte significare sanguinem in calice fuisse. Secundo, Calicis nomen, pro ea quæ in ipsa erat portione accipi. Quis enim dubitet Christum de eo loquutum, quod dabat ad bibendum: *το οὖνον ὁδῶν* quod effunditur pro Apostolis: quod dabat in remissionem peccatorum? Quorum nihil poculo: sanguini omnia conueniant.

XVII. A qui in primo, etsi verum est non dici, *Hic calix est sanguis*, tamen etiam falsum dici, *hic calix est sanguis*: quanquam ita referatur in Canone Romano. Nam apud Lucam legimus, *Hic calix est Nouum Testamentum in sanguine meo*. Apud Paulum vero, *hic calix Nouum Testamentum est in meo sanguine*. Itaque, falsum etiam Michael infert significari, sanguinem in calice fuisse. Longe enim aliud est, Calix sanguinis, qua ratione videlicet vulgo calix vini, id est, plenus vino; aliud, Calix Nouum Testamentum: nam illa propria phrasus est, & opinor, vsitata olim apud Scythas, qui murum sanguinem propinabant: hæc vero nunquam audita nisi in hoc Sacramento: & quidem ita vt non possit negari figurata, vel à iuratis figurarum hostibus. Non enim potest esse idem sanguis Christi, & testamentum in sanguine Christi: Itaque si concedamus hunc calicem esse proprie sanguinem Christi, profecto non poterit concedi esse itidem proprie testamentum Christi. Sunt enim disparata, sanguis Christi, & testamentum: ille, res naturalis: hoc vero res moralis, & in sola mente.

XVIII. In secundo iam professi sumus calicem sumi pro portione contenta. Sed ea quæ sumpta erat, & ideo prius nominata. Nam sanguinem suum Christus nondum aut nominarat, aut indicarat: neque Apostoli poterant calicis nomine designare. Præterea hoc ipsum redierit ad identicam propositionem iam explosam. Quare portio intelligenda est, ea ipsa quæ in poculo erat assumpta.

XIX. Nam quod negat ei portioni conuenire *το οὖνον ὁδῶν*, & quidem pro peccatis, nihil habet obscuri. Hæc enim referuntur ad designationem eius sanguinis, ex quo constat non subiectum enuntiationis: sed attributum; vt si dixisset Paulus, *Petra erat Christus* ex cuius latere effundendus erat sanguis & aqua; (quod etiam postulat analogia, vt alias obseruauimus) hoc quicquid est de latere non pertineret ad petram, enuntiationis subiectum, sed ad Christum attributum: itaque figuram non excluderet.

XX. Grammaticam tractat aliter Sanctesius, Repetit 3: capit. tertio, *το ποτήριον* Græcis. & poculum Latine de sua natua significatione æqualiter & indifferenter vasculum, & portione completitur; Porro in sacris literis pro portione frequentius quam pro vasculo: & ob id in eisdem literis habendam rectam & naturalem poculi pro portione significationem, & non eam quæ vasculum importet: cum dictionis significatio depateretur ea naturalis, quæ sit magis communis & vsitata: figurata vero quæ longius à communi recedit. Quæ autem adduntur, *Quod pro vobis funditur, quod benedicimus*, non nisi ridicule & impie vasculo accommodari possunt: sed possunt portioni, id est, sanguini.

XXI. Atqui putabam hoc delitium solius esse Sebastiani Michaelis, non vllius viri sancti. Bene est, quod vnus & alter concurrat. Perierat pudor è mundo si tertius accessisset. At nos opponimus omnes interpretes instituta Encharistia, quorum nemini venit in mentem poculum aliter sumi quam pro vase. Anselmus in priorem ad Corinthios, *In sanguine meo, quo plenus est idem calix*. Lombardus, *Quasi dicat, id quod continet hic calix*.

Benedictus Iustinianus: *Ambrosius* hoc, inquit, poculum Nouum Testamentum est: ita enim melius expressit Græcam vocem ποτήριον, quod significat id quod bibit, siue cyathus, siue calix, siue vtrum sit. Guillaudus, hoc contentum in hoc calice, seu poculo. Salmero, *Dicitur calix Nouum Testamentum in sanguine; qui completitur sanguinem*. In Luca vi. esimum secundum, Cartubianus, *Positur continens pro contento, vt sit sensus, sanguis meus existens in calice*. Gorranus, *hic est quasi hypallage, hic calix in sanguine meo, id est, hic sanguis in calice est Nouum Testamentum in meo sanguine*. Cateanus, *Calix seu poculum, vas pro vsu bibendi sonat, Catechismus Tridentinus. Quod vero dicitur, hic est calix sanguinis mei, sic intelligendum est, hic est sanguis meus, qui hoc calice continetur*. Denique, hæc est communis expositio Theologorum, inquit Suares, disput. 50. sect. 2. Vnus de Bieleme lect. 52 in Canonem.

XXII. Et deriuantur quidem ποτήριον, & poculum à potando: sed qui inde concludat, æque designare potum & vas: idem dicat *πατήριον* esse cantionem: & habitaculum esse habitationem. & multa similiter absurde. Quis enim nescit ab eadem origine nomina multiplicari in va: s significationes: & aliud esse Psalmum, psalterium, psalterium ab eodem fonte?

XXIII. In Scripturis, inquit, sæpius pro portione. Fieri potest, inquam. Sed quid facies calici? An ille etiam significari proprio portione. Et tamen ea voce plerumque inuenias redditum ποτήριον; Imo nunquam poculum, nisi cum proprie, & octo locis oratione: Genesios quadragesimo bis: Iudicum nono: Ester primo: bis in Apocalypsi: alias semper calicem leges. Et sane non est verum, eam propriam esse significationem, quæ sit magis communis: sed quæ prima. Nam alioquin Ecclesiam, & Baptismum nunquam dabis tam frequenti in vsu fuisse; quam pro communione Sanctorum, & lauacro regenerationis: quas tamen notiones constat non esse proprias. Neque adeo si esset verum, æquum esset magis communem vsum metiri ex Scripturis. Quis enim ignorat cuique scientiæ suæ esse vocabula propriis vsibus aptata? Nam profecto Baptismum semel puto in Scripturis vsurparum pro portione: quæ tamen erat notio magis communis.

XXIV. Concedo illa de effundendo, & benedicendo calice, non posse in vasculum proprie dicitur competere; sed vsurpari tamen proprie portione, non est consequens: Nam cur non potius improprie: Nam tu ipse Sancti si disputas in eam rationem, paulo ante exponens alium locum, *Metaphorice est vnus illa locutio probabilissime putatur, Donec bibam illud nouum in regno Patrum meo*. Vnde probas metat horam? *Regnum enim Dei, inquit Apostolus, non est esca & potus*. Patet ergo nos itidem ex iis absurdis concludere idipsum quod tuus Thomas scriptum reliquit, partis quæ st. 78. art. 2. cum dicitur, *Hic est calix sanguinis mei est lectio figuratiua*. Et potest dupliciter intelligi. Vno modo secundum metonymiam, quæ ponitur continens pro contento. Alio modo potest intelligi secundum metonymiam, prout per calicem similitudinario intelligitur passio Christi. Imo Casar Bullingerus contra Tractatum Orthodoxum p. 2. lect. 10. Dixit, *Hic calix pro vobis effusus, est Nouum Testamentum in meo sanguine, id est, id quod continetur in calice: quandoquidem calix secundum se, non potest effundi*. Denique Suares disputat. 46. lect. 3. *Quamuis illa vox significet potum ibi contentum; tamen illa valde vsitata significatio, licet sit translata*.

XXV. Hactenus solutionis pars prima. Nunc altera est Bellarmini. Pro nomen, hoc, non demonstrare præcise panem, nec corpus, sed in communi substantiam, quæ est sub illis speciebus: sic tamen vt demonstratio proprie ad species pertineat, non quidem vt sensus sit, *Hæc species sunt corpus meum*: sed in obliquo hoc modo, *Sub his speciebus est corpus meum*.

XXVI. Verum hæc solutio facile refellitur. Nam primo omnes huiusmodi enuntiationes per indiuiduum vagum, designant præcise substantiam. Non enim potest vllum indiuiduum esse non præcisum. Itaque cum legimus, Act. 26: *Dimitti poterat homo hic, etsi sit indiuiduum vagum, homo hic, tamen nihil designatur non æque præcisum ac si Paulus esset expressus*. Neque in vllis enuntiationibus huius ordinis alia esse potest.

XXVII. Deinde perplexitatem vide, Nam cur dictum, non demonstrari præcise panem, aut corpus? Nam ita videtur concedi tantum secundum quid vtrumque demonstrari. Quomodo ergo secundum quid? Vnde non alterutrum tantum, sed vtrumque? Ergo sensus esset *Hic panis, & hoc corpus meum est corpus meum* Quod tam absurdum; vt nemini hactenus fuerit dictum. An potius, vt secundum quid panis, id est secundum accidentia? Quomodo ergo corpus? etiam ne ipsum secundum sua accidentia? Nō tolerabatur corporalis præsentia tanti arratoris. Et tamen æque negatum, vtrumque demonstrari præcise? Et quid ergo erit vnde præcisio illa definienda sit.

XXVIII. Sed hoc, id est, substantia sub illis accidentibus. Falsum ergo est, demonstrationem proprie ad species pertinere. Nam ita vsus est; vt quoties quid designetur per istiusmodi pronomina, intelligatur indiuiduum suis circumstantiis designatum: vt cum Christus dixit, *hic est verus Israelita*; intellexit illam substantiam quæ mouebatur, & veniebat ad se, id est, locum mutabat: itaque sensus fuit, *Hæc substantia ab illo loco veniens ad istum*. Et ita non præcise substantia, sed cum suis accidentibus. Verum hæc accidentia nō proprie demonstrabantur tanquam subiectum prædicationis: sed tantum per accidens, vt descripta subiectum. Similiter cum diceret, *hoc est os ossibus meis*; substantiam intellexit à se in eo loco visum: sed neque locus, neque visus subiectum erat eius enuntiationis.

XXIX. Quid nos autem agimus? Profecto inquirimus huius enuntiationis subiectum, & quidem proprium, quodque per se non per accidens Christus habuit in mente, cum diceret, *Hoc est corpus meum*. Quare sicut cum audimus, *Hæc substantia mouens se ad nos, est verus Israelita*; neque motum, neque locum, neque eos, ad quos fiebat motus; sed illam substantiam concipimus proprie vereque subiectum; reliqua autem nullo modo subiectum; quia tantum per accidens: nam si non per accidens: sed proprie; ergo nunquam illa substantia, fuisset verus Israelita, nisi illo ipso momento cum ita moueretur: Sic cum audimus, *Hoc est corpus meum*, & inquirimus quodnam illud sit verum & proprium subiectum de quo prædicatur corpus meum, absurdissime respondent qui species, id est, accidentia designant: nisi forte tam vasse insaniant, vt negent illam substantiam, quæ lateat sub illis accidentibus, esse corpus Christi, nisi quando sic latet, ac proinde

proinde ne tum quidem cum traderetur pro nobis in crucem. Quod si obtinet, eadem ratio erit cum in prodicione Icarotes dixit, Marc. 14. Quem tu nunc oscularus fuero, is est: quoniam sensus est: Ea substantia quam oscularus fuero, est Iesus: consequens erit, vt nunquam fuerit Iesus, nisi quando ipsum proditor oscularus est.

XXX Denique hæc omnia eo redeunt tandem, vt identica sit propositio: Quænam enim erat, quæso, illa substantia quæ continebatur sub accidentibus? Nonne illud ipsum Christi corpus? At Bellarminus ipse refutat hanc identitatem. Quia vero sacramentalia non sint speculatiua, sed practica: efficiatq; quod significant. Doceat ergo nos quomodo fiat vt horum verborum, vt substantia illa quæ later sub accidentibus illis, sit corpus Christi. Nam si dicat, effici vt ita lateat, rem dicit quam non querimus. Hoc enim agitur vt sciamus quomodo, Est corpus meum, prædicetur de hoc, Exempli gratia, cum inquitur quo sensu legamus, Ecce Venere Israelita: et si significetur. Hæc substantia veniret ad Christum: sed quomodo ea quæ supponebatur venire, esset vere Israelita. Itaque supponuntur accidentia non significantur.

XXXI. Et sane si verbum, id effici quod significetur, non potest profecto ab ista enuntiatione effici, vt id corpus sit sub accidentibus istis. Id conficere ex istis Bellarmini verbis respondens Martyri arguente ex particula, Est. Verba illa consecrata, vt quamuis aliam sententiam non habere perfectam significat: nempe, nisi in ultimo instanti, quo profertur vltima vox: penes enim intellectus, donec ad finem veniat: in eodem autem vltimo instanti ponitur effectus verborum in esse, id est, conuersio panis in corpus Christi? Hinc facile conuenit argumentum. Nullum effectum consecrationis ponitur ante vltimū instanti prolationis enuntiationis. At hæc substantia latens sub accidentibus, ponitur ante vltimū instanti totius enuntiationis: Ergo id ipsum, non est effectum consecrationis. Maior conceditur ab Aduersario. Minor sic probatur. Omne significatum prioris partis enuntiat, ponitur ante vltimū instanti totius enuntiationis: At hoc est significatum prioris partis? Ergo ponitur ante vltimū instanti. Maior patet, quia significatum cuiuscunque vocabuli absolutum in vltimo instanti pronuntiationis eiusdem vocabuli: Non enim habet ab enuntiatione tota, sed à seipso, vt seorsum significet. Minor est manifesta ex iam dictis: quia cum conseruetur integra hæc pars, est corpus meum: Ergo alterius Hoc, necesse est significari esse, Hæc substantia latens sub accidentibus.

CAP. XXII. Argumenta quibus Papista disputant Hoc non esse hunc panem.

I. Sicut frustra solutio est. Sed habent argumenta, quibus sperent se demonstraturos non esse legitimum sensum, Hic panis est corpus meum. Esto hoc primum ex Maldonato. Si Christus voluit, dicere, hoc id est, panis est corpus meum, quare vno verbo non dixit clarus, hic panis est corpus meum? Id enim verborum continuatio postulabat: accepit panem, & cum benedixisset, fregit, deditque discipulis suis, dicens, hic panis est corpus meum.

II. Ridicule. Nam cur non ego vicissim, si voluit dicere, hoc corpus est corpus meum, quare non vno verbo dixit clarus? Et quid est denique quod non possit his artibus eludi? Poterat clarius dicere quam dixit, Ego sum vltis, & vos palmi es: Clarius quam, Semen est verbum Dei: & infinita similia. Quis enim neget plurima esse non tantum figurata, quæ potuissent verbis propriis exprimi: sed etiam ambigua, quorum etiam nunc sensus inquiritur, quæ poterant distinctius? Nempe igitur ita est, cum potest eadem res panis esse in phrasibus, autoti permittitur electio: neque quisquam tam temere sapit, vt omnium rationem sibi reddi oportere putet. Et audent Iesuitæ Christum suæ tyrannidi ita subicere, vt nisi iis consultis non potuerit nisi proprie loqui?

III. Deinde nego potuisse clarius dici, quam hic à Christo dictum est repetendum esse panem. Nimirum quia clarissima sit phasis, quæ vtitatissima. Atqui in omnibus linguis vtitatissimum, vt pronomem sit pro nomine. Sic Genesios 15. cum dixisset Abrahamus, Verum tuus meus heredes meus erit. Deus respondit, Hic non erit heres tuus; non ceperit vernaculo. Matthæi 3. Temporibus illis adfuit Iohannes Baptistæ. Et post: Hic est ille de quo dictum est per Esaiam: non iteratur, Hic Iohannes Baptistæ. Luc. 7. Vides hanc mulierem? Post: Hæc lacrymis rigauit pedes meos non autem iteratur, hæc mulier. Vide igitur importunitatem: tu illis omnibus exemplis facile cedes tam durus, vt nisi toridem literarum formis audias, Hic panis; clamet te nebras: obscuritatem accuses?

IV. Secundum argumentum est eiusdem. Cur cum tres Evangeliste, & Apostolus huius Sacramenti institutionem exposuerunt, & soleant illis in rebus verbis plerumq; discrepare, dum alius obscurus, alius clarius idem dicit, in hac re eodem omnes verbo vsi sunt? Cur nempe, aut calu, aut coassilio dixit, hic est corpus meum, aut hic panis est corpus meum?

V. Respondeo facile: quia neq; casu, neq; consilio voluerunt hæc verba mutata. Quis tu enim es, qui iis legem imponas, vt nihil vel figuratè dictum tepetant ad rationem? Nonnulla mutauerunt, fateor: sed non omnia. Quæ libertate alia nonnulla retinuerunt; eadem & ista. Quamquam à te de libertate quære potius, quamnam foret causa mutandi? Nam quam tu obscuritatem præterdis, tuum est somnium; non vlla rationabilis causa. Neq; sane Caluinus ipse voluisset, aut potuisset clarius, certius distinctius illam sententiam enuntiare, nisi eum stupidissimis tui similibus Sophistis negotium fuisset; quibus præter inceptam phrasin, præter importunum addidit nihil est gratum. Sed Apostolus profecto nunquam finis fuisset nugatum, si scripsissent in gratiam eorum, quibus tam peruersa mens est.

VI. Quod si tamen non nihil stupiditas hæc habet, promptum datum est auxilium in membro proximo: in quo, quod erat Matthæo dictum, Hic est sanguis meus: Lucas dixit, hoc poculum; nec aliter Paulus. Nemo negat eandem esse prioris & posterioris: proinde & interpretationem. Dic ergo Maldonato, quia æque in prioris panis præcessit, vt in posteriore poculum: æqua-

liter interpretandum nobis ostendisse, Hunc panem, & Hoc poculum. Sin pergis vitiligare, perge sane vitiligare, Nobis mens est sana.

VII. Tertium argumentum multorum est; Alphonsi de Castro, Maldonati, Vasquis, Dedei, Brugenis, & aliorum. Quod & Latine sic & Græce diuersi, quam panis generis sit pronomem. Panis & Ismaelini, & hoc, neutrius. Non ergo ad panem referri potest, cum quo genere non conuenit. Panigarolla lectione 16. Quid est inceptum, quid perus ad quod miser confugit, vt dicat articulis, Hoc & Hic. significat panem & vinum? An censetur hoc esse Grammaticæ loqui, si dicatur, hoc panis est corpus meum, & hic vinum est sanguis meus.

VIII. Respondeo, negari consequentiam. Nam omnia adiectiua substantiari possunt in neutro genere: quod norunt vel infimæ classis discipuli rudimentorum, Et ne prolixè exempla colligam: En tibi huic nostro germanum ex Græco, Latioque textu Genesios 2: φρασην κρεως ο ιδος πτωσ δωρα δ ελαβον δεισ δ δαμα ες γουαυα. καγ η γαυα αυτη σαρξ δαμα ε κρεως δαμα, τωτο να οσαρ εα ε οσαρ μα, κα σαρξ εα ε σαρξ ε μα. Et sanctificauit Dominus costam, quam culerat de Adam in mulierem, & adduxit eam ad Adam. Dixitq; Adam: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. En tibi & hoc, pronomem neutrum: relatum ad præcedentem mulierem feminini generis: At in Chaldaica paraphrasi, מן מן נדבא נדבא נדבא, Hæc nunc os de ossibus meis. Et Theologi Louanientes, vtentur Gallice, Celam autem tenent est os de ossibus meis: manifeste intelligentes substantiuatum. Simile apud Libanium in Diogene, εμοι γδ υπεληθησ κελος ο διδωσ πρσλευν ο κρεως κρεω γδ νου σαρ ταυτα α ταχια, εμα η πωδεια η γουαυα, Equidem rectè esse iudico, quod concedit, in cuius potestate sum. At nunc tu quidem ista perulantiam, ego vero disciplinam te: scio. Nam etsi hic non est mutatum genus, tamen numerus est alteratus; cum non magis de masculino neutrum, quam singulari plurale construi Grammatica patiat. Plutarchus, Phocione de politica admixtione loquens τω η αχθ, si admisceatur, nempe, τω η αχθ, moderatior, τω η αχθ η παρτωσ μω, υδωσ, πικρωσ δ αχθωσ η μω, μελοσ αχθ η μω σπυρτωσ η αχθωσ, ad verbum rediit: nam Lapus liberius, Hoc est omnium numerorum & harmoniarum ac concentuum perfectissima, & maxime iustice concentus Babilus & genus mutauit & numerum homilia de humana Christi naturate, Χρσσ γαυασ ημω οικια ε σαι η ε ιδια αυτη ε ησθησ σωπη ημαστω. Christi generatio propria quidem illa & prima quæq; diuisiua eius est: silentio colatur: κρεως η ε τωσ σαρξωσ ημωσ μη ζωτωσ σαρξωσ, μηδ πολωσ αμωσ ην επηλωσ ωμω, Imo vero nostris etiam cogitationibus imperamus ne illa inquirant, neq; curiole inuentur.

IX. Imitat Sophista bis, prius quasi concedens substantiuatum esse. Et primo præcibit, Hoc, inquit, tenemus, pronomem, hoc, non distincte accipi pro pane, sed argumentando obtinendum esse, vt pro illo sumatur.

X. Respondeo, primo falsum sumi: nihil enim distinctum est, si non distincte, hoc, pro pane accipitur: itaque nulla argumentatio illa nostra est, sed tantum obiectionis solutio. Deinde quid tum si ellet? An quod nobis negatur, nefas est argumentis obtineri? Nimirum sibi ille præcauet, qui toties quasi prætor creatus, sua pronuntiet edicta; vt sibi argumenta adhibere inueniat. Denique quid? Non ipse argumentis euenire conatur pronomem, hoc, idem ipsum accipi pro corpore? Scilicet ille poterit nobis tanquam incommodum obicere, nos pro eius laude oportebit ignorare! Tanti est partes mutare.

XI. Nunc disputat, Si substantiuatum est, inquit, cur potius non sequatur interpretacionem Christi, Hoc, quod vobis do, est corpus meum, quam Caluinistarum somnium, Hoc quod vobis do, est panis. Deinde vt concedamus substantiuatum esse, cur vulgarem potius Catholicorum explanationem, quæ naturæ pronominis multo magis conuenit, non sequamur, vt pronomem, hoc, neque pro pane, neque pro corpore Christi sumatur, sed tantum significet id, quod Christus daturus erat, & vt vocant, indiuiduum vagum sit?

XII. Eamvero, inquam, Caluinistæ nomen nobis iuri nemo mirabitur, qui Loliticorum pecorum norit ingenium. Sed Caluino imputari hanc interpretationem, Hoc, quod vobis do, est panis, indignabitur quisquis a dicit aliquando vetus illud, Cum bonis bene ager. Eam vero & nos, & Caluinus Christi sequimur interpretationem ad amissim; & accurate tenemus illud ipsum, Hoc quod vobis do, est corpus meum, id est, hic panis quem vobis do. Porro indiuiduum illud vagum, id est, neq; panis, neq; corpus, nec Catholicorum esse quisquæ dixit nisi Papista, cui præ cerebri vitio nihil Catholicum nisi Papisticum: nec conuenire naturæ pronominis, vllus sibi per sua debet, nisi cui nescius quidem communis non heteroclitus.

XIII. Sed hæc ille, quasi cum pueris luderet, quod credo, sapius erat solutus, Nunc quasi cum viris serio: Omnibus viribus contendo, inquit, Adiectiuum esse: neq; vlla ratione substantiuum esse posse, aut pro aliate quam pro corpore Christi accipi. Papæ virum grauem: virum cuius vires tercant omnes cuiuscunque generis aduersarios, At impudentem Goliathum, quem vel pastorculi funda fundat? Sed enim edicti tam peremptorij, quæ causa? Mimine dubium, inquit, quin eodem modo hoc pronomem sume dum sit, cum de pane, & cum de sanguine. At cum de sanguine, non refertur ad vinum, sed ad sanguinem. Hoc probat ex Luca & Paulo, qui pronomem cum sequenti, non cum præcedenti coniunxerunt dicentes, hoc poculum. Deinde ex editione Latina, in qua habetur, Hic est sanguis meus.

XIV. A qui edicenti huic prætori reclamat prætor alius Iansenius Concordia, cap. 13. Cum dubitanti & querenti de re aliqua, quid est hoc vel illud, dicimus, Hoc est lapus, hoc est argentum: pronomem, hoc tantum ingenerat confusum conceptum alicuius indiuidualis substantiæ: & est sensus. Ha, res, vel hæc substantia est lapis, vel est argentum: sic est presentis orationis sensus est, Hoc, id est, hæc substantia, quæ scilicet huic relatur accidentibus est corpus meum. Vides comparari hanc enuntiationem aliam, in quibus manifeste pronomem est substantiuatum: & exponi per hæc res. Vnde Vasques c. 3. disp. 201. Cum his, inquit, nempe qui putant substantiuatum pronomem vsurpant, non istæ sententia Iansenius. Et vero idem Iansenius explicans verba Calicis, Pronomen neutrum, hoc, magis conuenit in deternina demonstratione substantiæ, qualem demonstratione prædictam esse in hoc consuetudinem vobis. Sed & Scholasticis olim vix aliter visum. Certe Thomas in 11. prioris ad Corinthios, Ergo sensus est, Hoc, id est, contentum sub his accidentibus, est corpus meum. Nam cur eos nomen qui dixerunt indiuiduum vagum?

Quomodo altarium symboli nominamus? Commune hoc nomen est poculi spec...

X. Augustinus. Epist. 103. Secundum quendam modum Sacramentum corporis Christi...

XI. Damascenus Orthodoxae fidei lib. 4. καὶ τὸ πᾶν τὸ ἀέρος ἐστὶν οὐρανός...

XII. Sic loquuntur passim Veteres, Nec dubito in eam sententiam redire phrasin...

XIII. Habemus igitur quod volebamus; in enuntiatione Sacramentali subiectum esse hunc panem...

XIV. Sed enim hoc est negare consequentiam. Negandi rationes tres reddunt. Vnam Alphonsus...

XV. Sed haec sunt inutiliter. Peccat Alphonsus, qui putet vna eademque opera solui...

XVI. Concedo solere in Scripturis panem appellari, quicquid aliqua ratione comedatur...

XVII. Sed enim gemina ratio comedendi: vna propria; quae fit per os corporis in quo dentes sunt...

XVIII. Quod solutio igitur. Non enim, quia quicquid aliquo modo comeditur panis dicitur...

Quoniam enuntiatio haec non panem dixit inde finite, sed hunc panem. Et quidem ex Veterum interpretatione factum ex farina macerata, ut vinum ex multis acinis expressis.

XIX. Concedo solere quae mura sunt vocari de nomine pristino sed hoc ipse concedit Alphonsus improprie fieri. Verba recito, Si visus dedisset vinum, quod ille postmodum artificio aliquo...

XX. Super sunt Thomae species remanentes. Haec vero, quid habent, quae o, firmius: Nam quia panis dicitur substantia cum suis proprietatibus. Certae species, id est accidentia...

XXI. Quid tandem? Nimirum panis, quia comedatur: panis quia fuerit panis, quia retineat accidentia. Esto sane, inquam. Verum haec enuntiationes non proprietatem firmant...

C A P. XXIII.

Aliis argumentis ex Patribus probatur Tropus.

I. Alia sunt argumenta nonnulla contra proprietatem: sed nunc breviter iudicanda tantum: quoniam plenius vindicanda sequentibus locis, a quibus habent vim suam.

II. Primum ita est. Quaecunque enuntiatio praedicat de signo rem significatam, eadem praedicat disparatam de disparato. Ast haec praedicat significatam de signo. Igitur disparatam de disparato. Maior patet ex natura relatorum...

III. Secundum argumentum. Quae unquam enuntiatio verbum est, usurpat pro significato: eadem est figurata. At haec talis. Et go figurata. Maior patet, quoniam significatio longe distat a proprietate verbi substantiui...

IV. Sed & ipsa significandi ratio concipit aliud & aliud; id est disparata. Augustinus de principiis Dialecticæ cap. 5. Signum est, quod sensum sensui, & praeter se aliquid animo ostendit. De doctrina Christiana secundum capite 1. Signum est res praeter speciem, quae in se habet sensum aliud aliquid...

concepi aliud & aliud. Quod si aliud à se; Ergo non idem. Ingens ergo mendacium, si dicas proprie, id quod significet, esse id ipsum, quod significetur.

V. Minor non est obscura: neque negari potest, quin Veteres significandi verbo, & æquipollentibus sint vsi in designanda relatione horum Sacramentorum ad corpus Christi. Dionysius Eccles Hierar. 3. Postis in diuino altari veneratione dignis, οὐμβόλων, διὰ τὸ ἔχειν οὐρανίου, signis per quæ Christus significatur & percipitur. Cyprianus de Chrismate, Significata & significantia nominat. Ambrosius 9. de ijs qui inuitantur, Post consecrationem corpus Christi significatur.

VI. Tertium argumentum. Nulla permutatio nominum, est proprie significationis, siue absque tropo. Ast in Sacramento Eucharistiæ permutatio est nominum, Ergo non propria significatio. Maior pater; quia permutatio est rei alienæ translatio: Non potest autem nomen alienum non vsurpari, tropicè, vt spicis, & vaccis profus alienum nomen erat anorum. Itaque Cicero de Claris oratoribus τῶν ὄντων definit, Verborum immutationes.

VII. Fieri autem nominum permutationem in Eucharistiâ, manifestè testatur Patribus. Augustino Epistola 26. Si Sacramenta quandam similitudinem earum rerum, quarum Sacramenta sunt, non haberent, omnino Sacramenta non essent. Ex hac autem similitudine plerumq; ipsarum rerum nomina accipiunt. Sic ergo secundum quendam modum Sacramentum corporis Christi, corpus Christi est: Sacramentum sanguinis Christi, sanguis Christi est. Theodoretus dialogi 1. cap. 8. cum obseruasset aliquando corpus suum appellatum panem, ἐν ᾧ ἵνα, inquit, τῆ τοῦ μυστηρίου ὡς δὲ οὐρανόθεν τὸ ἀέρον ἐκ τῆς γῆς, ἡ αἷμα τὸ κρῖν. In mysteriorum traditione, corpus panem appellauit & sanguinem potum. Et statim, ὁ ἵνα ὡς τῆς οὐρανόθεν οὐρανίου τὸ οὐρανίου. Et τὸ αἷμα τὸ κρῖν τὸ οὐρανίου τὸ οὐρανίου τὸ οὐρανίου. Ipse igitur Saluator noster permutauit nomina, & corpori quidem symboli nomen imposuit, symbolo vero corporis nomen. Mirro alia. Sed obserua, quemadmodum cum corpus suum, panem appellauit Christus, tropo vsus est, quoniam corpori hominis alienum nomen est panis, sic omnino tropo vsus est

cum panem dixit esse suum corpus, quoniam æquè pani alienum nomen est corpus hominis.

VIII. Quartum argumentum. Quæcunque sine tropo, proprie dicuntur esse aliquid, eadem sunt absolute & simpliciter id quod dicuntur. At quæ dantur in Eucharistiâ, non sunt absolute & simpliciter, id quod dicuntur, nempe corpus & sanguis Christi. Ergo eadem non dicuntur proprie & sine tropo corpus Christi. Maior nemo, vt spero, vocabit in dubium. Nam proprie prædicari dicuntur ea de alijs, quorum ratio essendi, id est, definitio, iisdem conuenit. Homo proprie dicitur animal, quoniam tota animalis definitio homini competit. Nix dicitur candida, quoniam candidi definitio non potest ei denegari. Et sic omnia. Enimvero quia tropus est translatio nominis alieni. Ergo in propria prædicatione, quæ tropo opposita, oportet nullum esse nomen alienum. Si non alienum, ergo genuinum. Cum autem alienum sit, id quod competit alienæ rei, quatenus est alia: Ergo genuinum id oportet esse, quod rei competit, quatenus ea res est. Quod si est, tum oportet ei semper & absolute conuenire, vt homini nomen animalis nunquam potest homo dici nisi animal. Et si quando non animal dixeris hominem, necesse est figuram esse.

IX. Minoriam probatur, itidem ex Veteribus, apud quos solenne est elementa Eucharistica esse aliquo modo corpus & sanguinem Christi. Sic Augustinus paulo ante dixit, Secundum quendam modum Sacramentum corporis Christi, corpus Christi est, Sacramentum sanguinis Christi, sanguis Christi est. Et quidem addito, Ita Sacramentum fidei fides est. Quis autem dubitat improptè Sacramentum fidei, id est Baptismum, esse fidem? Idem in sententijs Prosperi apud Gratianum canone 40. Cælestis panis, qui caro est, suo modo vocatur corpus Christi. Vbi Glossa, Id est, cælestis Sacramentum, quod vere representat Christi carnem, dicitur corpus Christi, sed improprie.

X. Multum fatigant, vt his argumentis satisfaciant: inquirentes quomodo sint hæc omnia Patribus dicta, scripta. Sed semper reuoluuntur, aut in Præsentiam realem, aut sæpius in Transubstantiationem; quarum disputationi nunc non decet præuocare: re, ne postea actum agere cogamur.

FINIS LIBRI DECIMI.

LIBER VNDECIMVS. DE Eucharistia.

Caput Primum.

OECONOMIA FUTURARVM DISPVTATIONVM.

D corporis Christi manducationem, sanguinisq; potum vocat nos ordo noster. Paucis tractatio fuit separata, plerisque confusa cum præsentia, de qua constitutum nobis posteriore loco disputare: quamuis huius Papisæ consecrarium faciant. Nam Cæsaribus Bulingeri verba sunt hæc, Hæc questio pendet ab illa realis præsentia, & transubstantiationis: quoniam si perfecta sit conuersio substantia panis & vini in corpus & sanguinem Christi, manentis realiter præsentis sub speciebus panis & vini fieri nequeat vt quis species comedat, nec comedat corpus & sanguinem Christi.

Confectæus defensionis Sanctæ Eucharistiæ contra Molinæum c. 18. & 19.

V. Sententiam Catholicorum explicauit confessio Gallicana art. 27. & 28. Affirmamus S. in Eam Cœnâ Domini, alterum videlicet Sacramentum, esse nobis testimonium nostræ cum Domino nostro Iesu Christo vnitionis, quoniam non est aut taxat mortuus semel, & excitatus a mortuis pro nobis, sed etiam vere nos pascit, & nutrit carne sua & sanguine, vt vnus cum ipso facti, vitæ cum ipso communè habeamus. Quâuis n. nunc sit in cælis, ibidè etiam mansurus, donec veniat mūdū iudicaturus: credimus tamen eū ar. 29. & in cōprehensibili Spiritus virtute nos nutrire & viuificare sui corporis, & sanguinis substantia per fidem apprehensa. Dicimus autem hoc spiritualiter fieri, non vt efficacia & veritatis loco, imaginationem aut cogitationem supponamus, sed potius quoniam hoc mysterium nostra cum Christo coalitionis tam sublime est, vt omnes nostros sensus, totumq; a deo ordinem natura superet deniq; quoniam cum sit diuinum ac cælestis, non nisi fide percipi & apprehendi potest. Credimus, sicut antea dictum est, tam in Cœnâ quam in Baptismo, Deum nobis reipsa, id est vere & efficaciter donare, quicquid ibi Sacramentaliter figurat, ac proinde cum signis coniungimus veram possessionem ac fruitionem eius rei, quæ ibi nobis offertur. Itaq; affirmamus eos qui ad sacramentum mensam Domini puram fidem, tanquā vas quoddam, afferunt, vere recipere, quod ibi signa testificantur, nempe corpus & sanguinem Iesu Christi, non minus esse cibum, ac potum animæ, quam panis & vinum sunt corporis cibus.

ut quis species comedat, nec comedat corpus & sanguinem Christi. Valuit vt apud aduersarios stabiliri non possit nisi pertractatis illis præcedentibus capitibus, aut certe præsuppositis.

II. Ast ego attendo primum, corporis & sanguinis sumpcionem latius patere, quam Eucharistiæ communionem: saltem quatenus spiritalis est, etiam apud aduersarios, deinde huius causa illam Eucharisticam esse institutam: atque adeo nihil Eucharistiæ prodesse absque ea, & quidem spiritali, vel Papisæ consentibus. Itaq; si τὸ καὶ ἅλα merito præcedant ea quæ minus latè patent: si causa suis effectis iure præcæ, putari posse non inconfulo huic parci 'ante alias illas præsentia, & transubstantiationis locum assignare. Tum autem quonia plene disputari queat & concludi absq; vlla ope illarum. Denique ne aduersarij quidem de hac manducatione disputaturi sint, sublata præsentia & transubstantiatione: itaque si has sustulerimus, superfluous iste nobis labor esset, & perirent οὐρανόθεν τὸ οὐρανίου huc pertinentia Hæ nobis visæ sunt causæ legitimæ nostri ordinis.

VI. Sententiam suam Papisæ voluerunt expressam, primum in palinodia Berengarij, c. Ego Berengarius de Confectar. dist 2. Consensio Sanctæ Romanæ & Apostolica sedi, & ore & corde profiteor de Sacramentis Dominica mensæ, eandem fidem me tenere, quam Dominus & venerabilis Papa Nicolaus, & hæc sancta Synodus autoritate Euāgelica & Apostolica tenendâ tradidit, mihiq; firmavit, scilicet panem & vinum, quæ in altari ponuntur, post consecrationem non solum Sacramentum, sed etiā verum corpus & sanguinē Domini nostri Iesu Christi esse, & sensualiter, non solum Sacramento, sed veritate manib. Sacerdotū tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri. Id olim ita explicatum, Tridenti breuius multo, & minori verborum emphasi, can. 8. sess. 13. Si quis dixerit Christum in Eucharistiâ exhibitum, spiritualiter tantum manducari, & non etiam Sacramentaliter ac realiter, anathema sit.

III. Disputarunt proprio labore Catholici, Theodorus Beza, vtraque Apologia ad Claudium de Saintes. Antonius Sadeel de spiritali, item de Sacramentali manducatione corporis Christi. Consensus Orthodoxus, c. 1. 8. & 9. Iuellus Defensionis Apologiæ c. 12. He lopeus ca. 16. septimoque tractatus 3. de tota re Sacramentaria. Holspianus parte Historiæ Sacramentaria lib 2. c. 3. Molinæus in defensione sanctæ Cœnæ c. 19 & Clypeo fidei ad art. 26. Petrus Valadanus Apologiæ contra Richelium c. 25.

III. Disputarunt proprio labore Catholici, Theodorus Beza, vtraque Apologia ad Claudium de Saintes. Antonius Sadeel de spiritali, item de Sacramentali manducatione corporis Christi. Consensus Orthodoxus, c. 1. 8. & 9. Iuellus Defensionis Apologiæ c. 12. He lopeus ca. 16. septimoque tractatus 3. de tota re Sacramentaria. Holspianus parte Historiæ Sacramentaria lib 2. c. 3. Molinæus in defensione sanctæ Cœnæ c. 19 & Clypeo fidei ad art. 26. Petrus Valadanus Apologiæ contra Richelium c. 25.

VII. Hæc vtrinq; fute definita, nunc amplius explicanda in hunc modū. Solentia illa verba, Accipite, edite, accipite, bibite, describunt eā, quæ Scholastici dixerunt materiā propinquam, qua determinatur materia remota ad vsum certum, vt inde fiat Sacramentum, nimirum, quia in hoc vsu fundamentum est relationis signorum ad rem significatam, sicut in Baptismo lotio aquam determinat.

IV. Papisæ: Claudius Sanctesius Repetitione 5 & 6. Gardinerus cōfut. part. 1. obiectis 94. 95. 96. Cæsar Bullingerus responsionis Catholicæ part. 1. sect. 14. 15. 16. Ioan. Fischerus Roffensis lib. 4. & 5. de veritate corporis & sanguinis Christi. Iacob. Ian. onius Liturgicon lib. 4. c. 7. & deinceps. Ioan. Dechus in Antithetis discursus 4. & 15. Antonius Tholofanus dialogo 16. & 17. Franciscus Humbertus in phantasmatæ cœnæ ministralis. Gregorius de Valentia Commentariorum Theologicorum tom. 4. disp. 6. quæst 3. Beaulius in destructione argumentorum Montignij Ministri Parisiensis.

IV. Papisæ: Claudius Sanctesius Repetitione 5 & 6. Gardinerus cōfut. part. 1. obiectis 94. 95. 96. Cæsar Bullingerus responsionis Catholicæ part. 1. sect. 14. 15. 16. Ioan. Fischerus Roffensis lib. 4. & 5. de veritate corporis & sanguinis Christi. Iacob. Ian. onius Liturgicon lib. 4. c. 7. & deinceps. Ioan. Dechus in Antithetis discursus 4. & 15. Antonius Tholofanus dialogo 16. & 17. Franciscus Humbertus in phantasmatæ cœnæ ministralis. Gregorius de Valentia Commentariorum Theologicorum tom. 4. disp. 6. quæst 3. Beaulius in destructione argumentorum Montignij Ministri Parisiensis.

VIII. Porro quia hæc relatio similitudinis est, & quæ similia sunt, inter se nomina cōmunicant, factū, vt huiusmodi propinquæ materiæ vocabula nō tantū vsurpentur in materia remota, sed etiā in rem transferantur, quæ alterū terminū relationis efficiat. Vt in Baptismo lauari dicuntur nō tantū corpora per aquā, sed etiā animæ per sanguinē Christi. Ad quem modū in Eucharistiâ